

Historiae

ΑΓΑΘΙΟΥ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΟΥ ΙΣΤΟΡΙΩΝ Α ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ

Καλὸν μὲν τι χρῆμα καὶ εὐδαιμον νῆκαι πολέμων καὶ τρόπαια πόλεων τε ἀνοικισμοὶ καὶ ἀγλαΐσματα καὶ ἅπαντα ὅποσα μεγάλα τε καὶ ἀξιά γαστα ἔργα. ταῦτα δὲ καὶ τὰ τοιάδε δόξαν μὲν τινα καὶ ἡδονὴν τοῖς κτησαμένοις ἐπάγει, ἀποβιοῦσι δὲ αὐτοῖς καὶ ἐκεῖσε οἰχομένοις οὔτι μάλα ἐθέλουσιν ἔπεσθαι, ἀλλὰ καὶ λήθη παρεμπεσοῦσα ἐπικαλύπτει καὶ παρα τρέπει τὰς ἀληθεῖς τῶν πράξεων ἀποβάσεις· ἤδη δὲ καὶ τῶν ἐπισταμένων ἀποβιούντων οἴχεται καὶ διαδιδράσκει ἡ γνῶσις σὺν αὐτοῖς σβεννυμένη. 2 οὕτως ἄρα μνήμη γυμνὴ ἀνόνητόν τι καὶ οὐ μόνιμον οὐδὲ τῷ μακρῷ συνεκτείνεσθαι πέφυκε χρόνῳ. καὶ οὐκ ἂν οἴμαι ἢ πατρίδος προκινδυνεύειν ἔνιοι ἔγνωσαν ἢ ἄλλους ἀναδέχεσθαι πόνους, εὖ εἰδότες, ὥς, εἰ καὶ σφόδρα μέγιστα δράσαιεν, συναπολεῖται τὸ κλέος αὐτοῖς καὶ διαρρυήσεται, μόνῳ τῷ βίῳ αὐτῶν ἐκμεμετρημένον, εἰ μὴ τις, ὥς ἔοικε, θεία προμήθεια τὸ ἀσθενὲς τῆς φύσεως ἀναρρωνῦσα τὰ ἐκ τῆς ἱστορίας ἐπεισήγαγεν ἀγαθὰ καὶ τὰς ἐνθὲνδε ἐλπίδας. 3 οὐ γὰρ οἴμαι κοτίνου γε ἔνεκα καὶ σελίνου οἱ Ὀλυμπιονῆκαι καὶ Νεμεονῆκαι ἐν ταῖς κονίστραις ἐναπεδύοντο, οὐδ' αὖ οἱ ἀγαθοὶ τῶν πολέμων ἀγωνισταὶ λαφύρων γε μόνον καὶ τοῦ παραυτίκα κερδαλέου ἐφιέμενοι ἐς προὔπτόν τε καὶ διαφανῆ κίνδυνον σφᾶς αὐτοὺς ἀφιασίν· ἀλλὰ δόξης ἀμφότεροι ἕκατι βεβαίως τε καὶ ἀκηράτου, 4 ἦν οὐχ οἷόν τε ἄλλως καρπώσασθαι ἢ τῆς ἱστορίας αὐτοὺς ἀπαθανατιζούσης, οὐχ οἷα τὰ Ζαμόλξιδος νόμιμα καὶ ἡ Γετικὴ παραφροσύνη, ἀλλ' ὥς ἀληθῶς τρόπῳ τινὶ θείῳ τε καὶ ἀθανάτῳ καὶ ᾧ μόνῳ δύναται τὰ θνητὰ ἐς αἰὲ διαβίωσκειν. 4 ῥάδιον μὲν οὖν ἦκιστα ἂν εἴη ἅπαντα διεξιέναι καὶ ἀπαριθμεῖσθαι, ὀπόσων ἀγαθῶν ἡ ἱστορία τὸν βίον ἐμπίπλησι τὸν ἀνθρώπειον· ὥς δὲ συλλήβδην εἰπεῖν, οἴμαί γε αὐτὴν φιλοσοφίας τῆς πολιτικῆς οὐ μάλα μειονεκτεῖσθαι, εἰ μὴ τι καὶ μᾶλλον ὀνίνησιν. 5 ἡ μὲν γὰρ οἷα τις ἀστεμφῆς δέσποινα καὶ ἀθῶπευτος κελεύει καὶ διατάττει, ὀποίων τε ἔχεσθαι καὶ ὀποῖα διαφεύγειν προσήκει, ὥσπερ τῷ πείθοντι καταμινύσα τὸ ἀναγκάζον· ἡ δὲ τῷ θέλγοντι πλείστῳ χρωμένη καὶ οἷον καρυκεύουσα τὰς ἀπαγγελίας τῆ ποικιλίᾳ τῶν παραδειγμάτων καὶ παριστώσα τῷ λόγῳ, ἐν οἷς τε εὐδοκιμήκασιν ἄνθρωποι εὐβουλίᾳ χρησάμενοι καὶ δικαιοσύνη, καὶ ἔνθα διήμαρτον τοῦ προσήκοντος, ἢ γνώμης τινὸς ἐναντίας ἢ τύχης ἡγησαμένης, λανθάνει ταῖς ψυχαῖς ἡρέμα τὰς ἀρετὰς εἰσοικίζουσα. τὸ γὰρ προσηνὲς αὐταῖς καὶ αὐθαίρετον μᾶλλον τι ἐμφύεται καὶ προσιζάνει. 6 ἐγὼ μὲν οὖν ταῦτα ἐκ πλείστου σκοπῶν τε καὶ διαλογιζόμενος, ὑπεράγασθαι μὲν χρῆναι ἡγούμην καὶ κοινούς ἀνυμνεῖν εὐεργέτας τοὺς ὀπόσοις ἤδη αἰ τοιαῖδε πραγματεῖαι διαπεπὸνήντηνται, οὐ μὴν ἐγχειρητέα γ' ἐμοὶ τῷδε τῷ πόνῳ ἐδόκει οὐδὲ τὴν ἀρχὴν ἀποπειρατέα. 7 ἐτύγχανον γὰρ μᾶλλον δὴ τι ἐκ παίδων τῷ ἡρώῳ ῥυθμῷ ἀνειμένος, καὶ με ἤρεσκε τὰ ἡδύσματα τῶν τῆς ποιητικῆς κομψευμάτων. καὶ τοίνυν πεποίηταί μοι ἐν ἑξαμέτροις βραχέα ἄττα ποιήματα, ἃ δὴ Δαφνιακὰ ἐπωνόμασται, μῦθοις τισὶ πεποικιλμένα ἐρωτικοῖς καὶ τῶν τοιούτων ἀνάπλεα γοητευμάτων. 8 ἔδοξε δέ μοι πρότερον κάκεῖνο ἀξιέπαινόν τι εἶναι καὶ οὐκ ἄχαρι, εἴ γε τῶν ἐπιγραμμάτων τὰ ἀρτιγενῆ καὶ νεώτερα, διαλανθάνοντα ἔτι καὶ χυδὴν οὕτως παρ' ἐνίοις ὑποψιθυριζόμενα, ἀγείραιμί τε ὥς οἷόν τε εἰς ταῦτ' οὐ καὶ ἀναγράψαιμι ἕκαστα ἐν κόσμῳ ἀποκεκριμένα. καὶ οὖν δὴ καὶ τότε μοι ἐκτετέλεσται ἕτερα τὰ πολὺ ἀγωνίσματα, τοῦ μὲν ἀναγκαίου χάριν οὐ

μάλα πεποημένα, ἄλλως δὲ ἴσως προσαγωγὰ καὶ θελκτήρια. 9 καὶ γὰρ δῆτα ἡ ποίησις ἱερόν τι χρῆμα καὶ θεσπέσιον. ἐνθουσιῶσι γοῦν ἐν αὐτῇ αἱ ψυχαί, εἴποι ἂν ὁ 5 σοφὸς ὁ Ἀρίστωνος, καὶ λίαν ὠδίνουσιν ἐπαφρόδιτα, ὅσαι δὴ ὡς ἀληθῶς μουσόληπτοι γίνονται καὶ τῆδε κάτοχοι τῆ βακχεΐα. 10 ἐμοὶ μὲν οὖν τοῖσδε θαμίζειν ἐδόκει καὶ οὐ μήποτε ἐκόντι εἶναι τὰ νεανικὰ ταῦτα καὶ ἐπιτερπῆ σπουδάσματα μεθιέναι, ἀλλ' ἔπεσθαι τῷ Δελφικῷ ἐκείνῳ προ γράμματι καὶ τὰ οἰκεῖα γινώσκειν. ἐπειδὴ δὲ ἐν τῷ κατ' ἐμὲ χρόνῳ ξυνέβη μεγάλους μὲν πολέμους πολλαχοῦ τῆς οἰκουμένης ἀπροσδόκητα ξυρραγῆναι ἐθνῶν τε πολλῶν βαρβαρικῶν μεταναστάσεις γενέσθαι καὶ πράξεων ἀδήλων τε καὶ ἀπίστων παραλόγους ἀποβάσεις καὶ τύχης ἀτάκτους ἀντιρροπίας γενῶν τε καταλύσεις καὶ πόλεων ἀνδραποδισμούς καὶ μεταβολὰς οἰκητόρων καὶ οἶον ἅπαντα τὰ ἀνθρώπεια κεκινήσθαι· ἐπειδὴ οὖν ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα ξυνέβη, δεδιέναι μοί πως ἐπῆλθε, μή τι ἄρα οὐχ ὅσιον εἶη ἔργα οὕτω μέγιστα τε καὶ θαύματος ἄξια καὶ τοῖς μετὰ ταῦτα χρήσιμα ἐσόμενα καὶ ὄνησιφόρα καταλιπεῖν ἄμνηστα τὸ μέρος καὶ σεσιγημένα. 11 τοιγάρτοι ἔδοξέ μοι οὐκ ἀπὸ τρόπου εἶναι καὶ τοῦ συγγράφειν ἀμωσγέπως ἀποπειρᾶσθαι, ὡς ἂν μοι μὴ ἅπας ὁ βίος ἐν μυθολογίᾳ τε καὶ περιττῷ πόνῳ ἀναλωθείη, ἀλλὰ τι φέροιτο καὶ ἀναγκαῖον. πολλοὶ δὲ με καὶ τῶν ἐπιτηδείων ἐπείγοντες καὶ ἐγκελευόμενοι ἐξηρέθισαν τὴν ὄρμην καὶ ἐπέρρωσαν· ἐν τοῖς Εὐτυχιανὸς ὁ νέος ἀρχηγός γε ἦν τῆς παραιέσεως, ἀνὴρ τὰ πρῶτα τελῶν ἐν τοῖς τῶν βασιλέων ὑπογραφεῦσι καὶ τὰ ἄλλα ἀγαθὸς καὶ ἀγγινοῦστατος παιδείας τε ἀποχρώντως ἔχων καὶ τοῦ τῶν Φλωριδῶν γένους ἄριστον ἐγκαλλώπισμα γεγενημένος. 12 οὗτος δὴ οὖν ὁ ἀνὴρ, περὶ πλείστου γὰρ τὰμὰ ἐποι εἶτο καὶ ὡς ἂν μοι ἄμεινόν τι ἔσται εὐκλείας τε πέρι καὶ τῆς ἄλλης ὠφελείας σφόδρα οἱ ἐπεφρόντιστο, οὐκ ἀνίει ἐπείγων καὶ χρηστὰς ὑποφαίνων ἐλπίδας. δεῖν γὰρ οὐκ ἔφασκεν οὕτω χαλεπὸν ἠγεῖσθαι μοι καὶ ἀνήνυτον τὸ ἐγχείρημα οὐδὲ τῷ μήπω ἐς πεῖραν ἔλθεῖν, ὡσπερ ναυτιλίαν οἱ ἄθα 6 λάττωτοι, καταπεπλήχθαι· οἴεσθαι δὲ μᾶλλον οὐ πόρρω τετάχθαι ἱστορίαν ποιητικῆς, ἀλλὰ ἄμφω ταῦτα εἶναι ἀδελφὰ καὶ ὁμόφυλα καὶ μόνῳ ἴσως τῷ μέτρῳ ἔστιν ἢ ἀλλήλων ἀποκεκριμένα. ὡς δὴ οὖν οἴκοθεν οἴκαδε οὔσης τῆς μεταστάσεως θαρροῦντά τε ἰέναι ἐκέλευε καὶ σθένει παντὶ ἔχεσθαι ἔργου. 13 ἀλλὰ γὰρ τοιαῦτα ἐπάδων ἤδη μοι καὶ αὐτῷ βουλομένῳ κατεκλήρησέ γε ραδίως καὶ ἔπεισεν. καὶ τοίνυν ἐς τάδε ἀφίγμαι. ἀλλὰ μοι εἶη ἄξιόν τι δρᾶσαι τῆς προθυμίας καὶ τοῦ μεγέθους τῶν ἔργων ὡς ἐγγυτάτω ἰκέσθαι. 14 Δηλωτέον δὲ πρότερον ὅστις τέ εἰμι καὶ ὅθεν, τοῦτο δὴ τὸ τοῖς συγγραφεῦσιν εἰθισμένον. ἐμοὶ Ἀγαθίας μὲν ὄνομα, Μύρινα δὲ πατρίς, Μεμνόνιος δὲ πατήρ, τέχνη δὲ τὰ Ῥωμαίων νόμιμα καὶ οἱ τῶν δικαστηρίων ἀγῶνες. Μύριναν δὲ φημι οὐ τὸ Θράκιον πόλισμα οὐδὲ εἴ τις ἑτέρα κατὰ τὴν Εὐρώπην τυχὸν ἢ Λιβύην τῷδε κέκληται τῷ ὀνόματι, ἀλλὰ τὴν ἐν τῇ Ἀσίᾳ πάλαι ὑπὸ Αἰολέων ἀπωκισμένην ἀμφὶ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Πυθικοῦ ποταμοῦ, ὅς δὴ ῥέων ἐκ Λυδίας τῆς χώρας ἐς τὸν ἔσχατον αὐλῶνα τοῦ κόλπου τοῦ Ἐλαΐτου ἐμβάλλει. 15 γένοιτο μὲν οὖν ἐμοὶ γε τελεώτατα τῆδε τὰ τροφεῖα ὡς οἶόν τε ἀποτίσαι καὶ ἅπαντα τὰ κλεινὰ καὶ πάτρια ἔργα ἐς τὸ ἀκριβὲς ἀναγράψαι. νῦν δὲ ἡ μὲν εὐμενὴς καὶ ἴλαος καὶ τῆς προθυμίας ἡμᾶς ἀποδεχέσθω· ἐμοὶ δὲ ἐπὶ τὰ κοινὰ καὶ μέγιστα τῶν πραγμάτων ἰτέον. 16 Ποιήσομαι δὲ τὴν συγγραφὴν οὐχ ἥπερ καὶ ἑτέροις ἐν τῷ παρόντι πεποιήται. ἤδη γάρ που καὶ ἄλλοι τὰ νῦν ἐς τόδε πόνου ἀφίκοντο, ἀληθείας μὲν ὡς τὰ πολλὰ ἠκιστα μέλον αὐτοῖς καὶ τοῦ τὰ γεγενημένα ὡς ἔχουσι τύχης διεξιέναι, οὕτω δὲ διαφανῶς κολακεύειν πολλοὺς τῶν δυνατῶν καὶ ὑποθωπεύειν ἐλόμενοι, ὡς εἴ ποτε ἄρα καὶ ἀληθῆ φῆσαιεν, ἀπιστεῖσθαι. 17 καίτοι ἐγκωμῶ μόνῳ προσήκειν οἱ ταῦτα δεινοῖ φασὶ τὰ προσόντα ὄψωσθαι ἀγαθὰ κατὰ τὸ μᾶλλον ἐξαίρειν· ἱστορία δὲ ἐπαινεῖν μὲν

καὶ ἦδε τοὺς εὖ τι δράσαντας οὐ πάμπαν ἀναίνεται, οὐ μὴν τοῦτό γε σκοπόν, οἶμαι, καὶ γνώρισμα ἔχειν ἐθέλει· ἀλλ' εἴ που ἢ τῶν πράξεων ἀπεργασία ἔπαινον ἢ φόγον ἐπάγοι, οὐ βιάζεσθαι αὐτῇ θέμις οὐδὲ μεταποικίλλειν τὰ γεγενημέ να. 18 οἱ δὲ ἱστορίαν μὲν ποιεῖσθαι ὁμολογοῦσι, καὶ τὸ τῆς ἐπιγραφῆς ἐπάγγελμα τοῦτο αὐτοῖς ὑποφαίνει, πεφώρανται δὲ ὅμως τῇ πείρᾳ κομψεύομενοι τὴν ἐπωνυμίαν. τοὺς μὲν γὰρ ἔτι περιόντας, εἴτε βασιλεῖς 7 εἶεν εἴτε καὶ ἄλλως ἐπίσημοι, οὐ μόνον τῇ ἀφηγήσει τῶν ἐξεργασμένων ἐγκωμιάζουσιν (ἢ γὰρ ἂν ὀλίγα ἡμάρτανον), ἔνδηλοι δὲ ἅπασι γίνονται, ὅτι δὴ αὐτοῖς οὐδὲν τι ἄλλο διεσπούδασται ἢ μόνον ἐπαινεῖν τε καὶ ἄγασθαι καὶ πέρα τοῦ ἀναγκαίου· τοὺς δὲ ἦδη τεθνηκότας, ὁποῖοί τινες καὶ ἐτύχχανον ὄντες, ἢ κακίστους ἀποκαλοῦσι καὶ τὰ κοινὰ λυμνηα μένους ἢ, τὸ γοῦν ἔλαττον δεινόν, κατολιγωροῦσιν αὐτῶν, ὡς μηδὲ μνήμης τινὸς μεταδιδόναι. 19 ταύτη τε οἶονται τὰ παρόντα εὖ τιθέναι καὶ τὸ αἰεὶ κρατοῦν ἐκθεραπεύοντες ὠφέλειαν σφίσι πορίζεσθαι, κακῶς ἐπιστάμενοι, ὡς καὶ αὐτοὺς δήπου τοὺς πρὸς αὐτῶν ἐπαινουμένους οὐ μάλα τὰ τοιάδε ἀρέσκει, λογιζομένους, ὡς οὐχ ἰκανὸν ἔσται τὸ τῆς κολακείας ἀρίδηλον τὴν περὶ αὐτῶν δόξαν βεβαιῶσαι. 20 οὗτοι μὲν οὖν ξυγγρα φόντων, ὡς πη φίλον αὐτοῖς καὶ εἰθισμένον, ἐμοὶ δὲ τὸ ἀληθίζεσθαι περὶ πλείστου ἐκτέον, ἐς ὃ τι χωρήσει. μεμνήσομαι δὲ τῶν ὅσα παρά τε Ῥωμαίοις καὶ τῶν βαρβάρων τοῖς πλείστοις ἐς τόδε τοῦ καιροῦ ἐπράχθη ἀξιαφήγητα, οὐ μόνον ὑπὸ ἀνδρῶν ἔτι βιούντων τυχόν, μᾶλλον μὲν οὖν καὶ τῶν ἦδη ἀποιχομένων, καὶ οὐδὲν ὅ τι παρήσω τῶν λόγου ἀξίων. 21 Τοιγάρτοι εἰ καὶ μὴ πρότερον ἐς τὸ ξυγγράφειν προῆγγαι ἢ μόνον ἐξ ὅτου Ἰουστίνος ὁ νέος τὴν αὐτοκράτορα μετήλθεν ἀρχήν, Ἰουστινιανοῦ τεθνηκότος, ἀλλ' ἔγωγε καὶ ἐπὶ τοὺς ἀνωτέρω χρόνους ἀναδρα μοῦμαι καὶ ὅποσα οὐπω ἐτέρω τῷ ἐκπεπόνηται, ταῦτα δὲ οἰκεῖον ποιήσομαι ἔργον. 22 τὰ μὲν γὰρ πλεῖστα τῶν κατὰ τοὺς Ἰουστινιανοῦ χρόνους γεγενημένων ἐπειδὴ Προκοπίω τῷ ῥήτορι τῷ Καισαρεΐαθεν ἐς τὸ ἀκριβὲς ἀναγέγραπται, παριτέον ἐκεῖνα ἔμοιγε, ἅτε δὴ ἀποχρώντως εἰρημένα· τὰ δὲ μετ' ἐκεῖνον, ὡς οἶόν τε, διεξιτέον. 23 προοίμια μὲν γὰρ αὐτῷ τῆς ἱστορίας Ἀρκάδιος ἀποβιούς ἐποιήθη καὶ τῷ ἐκείνου παιδί Θεοδοσίω Ἰσδιγέρδης ὁ Περσῶν βασιλεὺς κηδεμῶν γεγενημένος τὰ τε Οὐαραράνη καὶ Περόζη ξυνενεχθέντα καὶ ὅπως Καβάδης βασιλεὺς καταστάς ἀφήρηται τὴν ἀρχήν καὶ εἶτα θᾶπτον αὐτὴν ἀνεκομίσατο, ὅπως τε Ἄμιδα ἦλω πρὸς αὐτοῦ, Ἀναστασίου Ῥωμαίων βασιλεύοντος, καὶ ὅσους αὐθις μετ' ἐκεῖνον Ἰουστίνος ὁ πρεσβύτης ἐν τῷδε τῷ ἔργῳ διεδέξατο πόνους. 24 ἐξῆς δὲ τοὺς Περσικοὺς πολέμους ὅποσοι δὴ πρὸς τε Καβάδην καὶ Χοσρόην ἀμφὶ Συρίαν καὶ Ἀρμενίαν καὶ μὲν δὴ καὶ τὰ Λαζῶν ὄρια Ἰουστινιανῶ τῷ Ῥωμαίων αὐτοκράτορι διαπεπολέμην 8 ται, τούτους δὲ ἅπαντας ἐκ τῶν Προκοπίου λόγων ἄριστα ἂν διαγνοίης, Γελίμερά τε τὸν Βανδῖλον καὶ Καρχηδόνα τὴν πόλιν καὶ τὴν ξύμπασαν χώραν τῶν Ἄφρων ἀπὸ Βονιφατίου τε καὶ Γεζερίχου καὶ τῆς ἐν τῷ τότε ἀποστάσεως πολλοῖς ὕστερον χρόνοις Ἰουστινιανῶ δουλωθεῖσαν καὶ πάλιν τῆς Ῥωμαίων ἐπικρατείας μέρος γεγενημένην. 25 μετὰ δὲ τὴν τῶν Βανδῖλων κατάλυσιν, καὶ ὅσα οἱ Μαυρούσιοι τὸ ἔθνος ἔδρασαν τε καὶ πεπόνθασιν πολλαχοῦ τῆς Λιβύης κατὰ Ῥωμαίων παραταττόμενοι, ὅτι τε Στότζας καὶ Γόνθαρις Ῥωμαίων μὲν ἦσθη, τυράννω δὲ καταστάν τε μεγίστων συμφορῶν τε καὶ στάσεων αἰτιωτάτω τῇ Λιβύῃ γεγόνατον, καὶ ὡς οὐ πρότερον ἐλώφησε τὰ δεινά, πρὶν ἐκείνω τῷ ἄνδρῳ διαφθαρήναι, ἀλλὰ καὶ τάδε ἀμέλει ἅπαντα εὖροις γε ἂν ἐν ἐκείνοις· 26 ὅπως τε ἢ στάσις ἢ ἐμφύλιος ἐν Βυζαντίῳ κατὰ τοῦ βασιλέως ἀρθεῖσα καὶ ἐπὶ μέγα κακοῦ ἀφιγμένη τὰ κοινὰ ἐδηλήσατο, τὰς τε τῶν Οὐννων ἐπιδρομάς, οἱ δὲ ἐν τῷ τότε τὸν Ἰστρον ποταμὸν περαιωθέντες μέγιστα οἶα τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν ἐλυμήναντο, Ἰλλυριοὺς τε καὶ Θετταλοὺς καὶ τὰ πλεῖστα τῆς Εὐρώπης ληϊσάμενοι,

μέρος δέ τι καὶ τῆς Ἀσίας, τὸν Ἑλλησποντον διαβάντες. 27 Σουρῶν δὲ ἡ πόλις ἢ ἐν Συρίᾳ καὶ Βέρροια καὶ Ἀντιόχεια ἢ πρὸς Ὀρόντη ποταμῷ ὅπως οἰκτρότατα ὑπὸ Χοσρόου πεπόρθηται, τὴν τε Ἑδέσσης πολιορκίαν καὶ ὅπως ἐνθένδε ἀποκρουσθεὶς ἔπειτα ἀπιὼν ὤχητο, πάρεστι καὶ ταῦτα ἐν τοῖσδε θεάσασθαι τὰς τε τῶν Αἰθιοπῶν καὶ Ὀμηριτῶν παρατάξεις καὶ ὅτου δὴ χάριν ἄμφω ἐκείνω τῷ φύλῳ ἐς τόδε δυσμενεῖας ἠλθέτην. 28 εἴρηται δὲ αὐτῷ πολλὰ καὶ τοῦ μεγίστου λοιμοῦ πέρι, ὅπως τε τὴν ἀρχὴν κατ' ἐκεῖνο τοῦ καιροῦ ἐς τὸ ἀνθρώπειον γένος εἰσήρρησε καὶ ὅποια ἄττα παράλογα ἐν αὐτῷ ξυνηνέχθη. 29 ἀλλὰ γὰρ καὶ ὅποσα ὕστερον τῷ Ῥωμαίων στρατῷ ἀνὰ τὰ Λαζῶν πολιόμενα καὶ Πέτρας τὸ φρούριον πρὸς τε Χοριάνην καὶ Μερμερόην καὶ τὰ Περσικὰ ἐξείργασται πλήθη, καὶ ταῦτα ἐκεῖθεν ἀναλεκτέον. 30 μεταβάντι δὲ οἱ ἐπὶ τῆς Ἑσπέρας, ὅπως τε Θευδέριχος ὁ τῶν 9 Γότθων βασιλεὺς ἀπεβίω καὶ Ἀμαλασοῦνθα ἢ τοῦδε παῖς ὑπὸ Θευδάτου ἀνήρηται καὶ ἅπαντα ὧν δὴ ἕνεκα ὁ Γοτθικὸς πόλεμος ἀνερράγη, οὐδὲ ταῦτα ἐκείνω παρεῖται, οὐ μὲν οὖν ἀλλ' οὐδὲ ὅπως Οὐίτιγισ ὁ μετὰ Θεύδατον τοῦ Γοτθικοῦ γένους κρατήσας ὑπὸ Βελισαρίου τοῦ στρατηγοῦ μετὰ γε πλείστους ὄσους ἀγῶνας δορυάλωτος ἐς τὸ Βυζάντιον ἦκται, οὐδέ γε ὅπως Σικελία τε καὶ Ῥώμη καὶ Ἰταλία τοὺς ἐπήλυδας ἀποβαλοῦσα βαρβάρους πάλιν ἤθεσι πατρίοις μετεκοσμεῖτο. 31 λάβοι δὲ ἂν τις ἐνθένδε καὶ ὅτι Ναρσῆς ὁ τομίας ἐς Ἰταλίαν ἐστάλη, στρατηγὸς αὐτοκράτωρ πρὸς τοῦ βασιλέως γεγεννημένος, τοὺς τε κλεινοὺς ἐκείνους πολέμους, οἳ δὴ αὐτῷ πρὸς Τωτίλαν ἄριστα διαπεπόννηται, ὅτι τε αὐθις μετ' ἐκείνον Τεΐας ὁ Φρεδιγέρνου τὴν Γοτθικὴν ἡγεμονίαν διαδεξάμενος οὐκ ἐς μακρὰν καὶ αὐτὸς ἀνηρέθη. 32 ταῦτα δὲ πάντα ἐς ἕκτον τε καὶ εἰκοστὸν ἔτος τῆς Ἰουστινιανοῦ βασιλείας γεγέννηται, καὶ Προκοπίῳ μὲν τῷ ῥήτορι ἐν τοῖσδε οἶμαι αὐτῷ τὰ τῆς ζυγγραφῆς διήνυσται καὶ ζυνετελέσθη· ἐγὼ δὲ ἐς τὰ ἐχόμενα τούτων, ἐφ' ἅπερ καὶ τὴν ἀρχὴν ὦρ μῆθην ἰέναι, καὶ δὴ ἐπὶ ταῦτα εἶμι. καὶ δὴ ἔχομαι τῶν πραγμάτων.

1. Ἐπειδὴ Τεΐας ὁ μετὰ Τωτίλαν τῶν Γότθων ἡγεμὼν καταστάς, ἀνακαλεσάμενος τὰς δυνάμεις καὶ ἐς πόλεμον πανσυδὶ πρὸς τε Ναρσῆν καὶ Ῥωμαίους παραταξάμενος ἠσσήθη τε κατὰ κράτος καὶ αὐτοῦ πολέμων διεφθάρη οἷ τε περισωθέντες τῶν Γότθων, ἐγκειμένων σφίσι Ῥωμαίων καὶ οὐκ ἀνιέντων, πιεζόμενοι ταῖς τε ἐπιδρομαῖς καὶ ὅτι ἐν χώρῳ ἀνύδρῳ ἐτύγχανον ζυνειλεγμένοι, σπονδὰς τίθενται πρὸς Ναρσῆν, ἐφ' ᾧ τὴν μὲν οἰκείαν ἀδεῶς νέμοιντο χώραν, βασιλεὶ δὲ τῷ Ῥωμαίων κατήκοοι τὸ λοιπὸν ὄντες διατελοῖεν· ἐπειδὴ ταῦτα τῆδε ἐχώρει, ἐδόκει 10 μὲν ἅπασι πέρας ἔχειν τὰ τῶν ἐν Ἰταλίᾳ πολέμων· τὰ δὲ ἦν ἄρα προοίμια. 2 οἶμαι γὰρ οὐδὲ ἐπιλείψειν ποτὲ τὸν αἰῶνα ἡμῶν τὰ τοιάδε, μένειν δὲ ἐς αἰεὶ καὶ ἀκμάζειν, ἔστ' ἂν ἡ αὐτὴ φύσις ἀνθρώπων ἦ, ἐπεὶ καὶ ἄνωθεν ἡμῖν, ὡς ἔπος εἰπεῖν, συνεισῆλθε τῷ βίῳ. καὶ οὖν μεστὴ μὲν ἡ ποιήσις, πλήρης δὲ ζύμπασα ἱστορία πολέμων τε καὶ παρατάξεων, καὶ οὐκ ἂν ἄλλο τι εὐροῖς ἐν τοῖσδε κατὰ τὸ μᾶλλον ἀναγεγραμμένον. 3 αἴτιον δὲ οἶμαι τούτων οὐχ, ὅπερ οἱ πολλοὶ φασιν, ἀστέρων τε πορείας καὶ τὸ μεμορμένον καὶ τινὰς παραλόγους ἀνάγκας· εἰ γὰρ τὰ τῆς περὶ μῆνης ἐν πᾶσι νικῶν, ἀφαιρεθείη δὲ τῶν ἀνθρώπων τὸ προαιρετὸν καὶ ἐκούσιον, παραινέσεις μὲν ἀπάσας καὶ τέχνας καὶ διδασκαλίας κενὰ καὶ ἄχρηστα νομιοῦμεν, οἰχῆσονται δὲ φροῦδοι καὶ ἄκαρποι αἱ τῶν ἄριστα βιούντων ἐλπίδες. 4 οὐ μὲντοι ἀλλ' οὐδὲ τὸ θεῖον αἴτιον, ὡς γε ἐμὲ γιγνώσκεις, φόνων τε καὶ συμπλοκῶν ἠγεῖσθαι προσήκει. τὸ γὰρ ἀγαθὸν ἐκεῖνο καὶ ἀλεξίκακον φόνιον τε καὶ φιλοπόλεμον οὐτ' ἂν ἔγωγε φῆσαιμι οὔτε εἰπόντι πιστεύσαιμι. 5 ἐς δὲ πλεονεξίαν τε καὶ ἀδικίαν αἱ τῶν ἀνθρώπων ψυχὰι αὐθαίρετα κατολισθαίνουσαι πολέμων καὶ ταραχῶν ἅπαντα

έμποροῦσιν, ἐνθένδε τε ὄλεθροι ξυμβαίνουσι πολλοὶ καὶ γένη ἀνθρώπων ἀνάρπαστα γίνεσθαι καὶ μυρία ἄλλα ὠδίνοντα κήρες. 6 οὕτω γὰρ δὴ καὶ τότε οἱ Γότθοι ἐπειδὴ τὰς σπονδὰς θέμενοι καὶ δια κριθέντες οἱ μὲν αὐτῶν εἶσω τοῦ Πάδου πρότερον δαιτώμενοι ποταμοῦ ἕξ τε Τουσκίαν καὶ Λιγουρίαν καὶ ὅθι ἐκάστω θυμῆρες τε ἦν καὶ εἶθις μένον, ἐχώρουν· οἱ δὲ ἐκτὸς διαβάντες ἀμφὶ Βενετίαν καὶ τὰ τῆδε φρούρια καὶ πολίσματα, ἥπερ καὶ ἐν τῷ πρὸ τοῦ, ἐσκεδάννυντο· ἐπειδὴ οὖν ἐν τοῖσδε ἐτύγχανον ὄντες, προσῆκον αὐτοὺς τὰ μὲν ὁμωμοσμένα τοῖς ἔργοις αὐτοῖς ἐμπεδῶσαι, τὰ δὲ σφέτερα ἐν τῷ ἀσφαλεῖ κατέχοντας κινδύνων ἀπηλλάχθαι χρονίων καὶ μόλις γοῦν τῶν δεινῶν ἀναπνεῦσαι, οἱ δὲ ἐλάχιστον ἐπισχόντες νεωτέρων αὐθις ἐφίεντο πραγμάτων καὶ ἐξ ἀρχὴν ἐτέρου πολέμου καθίσταντο. 7 ἐπεὶ τε αὐτοὶ κατὰ σφᾶς οὐκέτι πρὸς Ῥωμαίους ἀξιόμαχοι ᾤοντο εἶναι, αὐτίκα παρὰ τοὺς Φράγγους ἐτράποντο, ἄμεινον σφίσι αὐτοῖς τὰ παρόντα ἔσσεσθαι κρίνοντες καὶ τὴν ὠφέλειαν ἐς ὃ τι μάλιστα διαρκεστάτην, εἴ γε ἐξ ὁμόρων τε καὶ ἀστυγει τόνων ξυμμαχίαν ἐπαγαγόμενοι εἶτα θάττον ἀναμαχέσονται. 11

2. Πρόσοικοί τε γὰρ εἰσι τῇ Ἰταλίᾳ καὶ ἀγχιτέρμονες τὸ γένος τῶν Φράγγων. εἶεν δ' ἂν οὗτοι οἱ πάλαι ὀνομαζόμενοι Γερμανοί. δῆλον δὲ· ἀμφὶ Ῥῆνον γὰρ ποταμὸν οἰκοῦσι καὶ τὴν ταύτην ἠπειρον, ἔχουσι δὲ καὶ Γαλλῶν τὰ πλείστα, οὐ πρότερον πρὸς αὐτῶν κατεχόμενα, ἀλλ' ὕστερον ἐπικτηθέντα, καὶ τὴν Μασσαλίαν πόλιν, τοὺς Ἰώνων ἀποίκους. 2 ταύτην γὰρ δὴ πάλαι Φωκαεῖς ἐξ Ἀσίας ὑπὸ Μήδων ἀναστάντες κατώκισαν, Δαρείου τοῦ Ὑστάσπεω Περσῶν βασιλεύοντος, καὶ νῦν ἐξ Ἑλληνίδος ἐστὶ βαρβαρική· τὴν γὰρ πάτριον ἀποβεβληκυῖα πολιτείαν τοῖς τῶν κρατούντων χρῆται νομίμοις. φαίνεται δὲ καὶ νῦν οὐ μάλᾳ τῆς ἀξίας τῶν παλαιῶν οἰκητόρων καταδεεστέρα. 3 εἰσὶ γὰρ οἱ Φράγγοι οὐ νομάδες, ὥσπερ ἀμέλει ἔνιοι τῶν βαρβάρων, ἀλλὰ καὶ πολιτεία ὡς τὰ πολλὰ χρῶνται Ῥωμαϊκῇ καὶ νόμοις τοῖς αὐτοῖς καὶ τὰ ἄλλα ὁμοίως ἀμφὶ τε τὰ συμβόλαια καὶ γάμους καὶ τὴν τοῦ θεοῦ θεραπείαν νομίζουσιν. 4 Χριστιανοὶ γὰρ ἅπαντες τυγχάνουσιν ὄντες καὶ τῇ ὀρθοτάτῃ χρώμενοι δόξῃ· ἔχουσι δὲ καὶ ἄρχοντας ἐν ταῖς πόλεσι καὶ ἱερεῖς καὶ τὰς ἑορτὰς ὁμοίως ἡμῖν ἐπιτελοῦσι καὶ ὡς ἐν βαρβάρῳ γένει ἔμοιγε δοκοῦσι σφόδρα εἶναι κόσμιοί τε καὶ ἀστειότατοι καὶ οὐδὲν τι ἔχειν τὸ διαλλάττον ἢ μόνον τὸ βαρβαρικὸν τῆς στολῆς καὶ τὸ τῆς φωνῆς ἰδιάζον. 5 ἄγαμαι γὰρ αὐτοὺς ἐς τὰ μάλιστα ἔγωγε τῶν τε ἄλλων ὧν ἔχουσιν ἀγαθῶν καὶ τῆς ἐξ ἀλλήλους δικαιοσύνης τε καὶ ὁμοιοῦς. πολλάκις γὰρ ἤδη καὶ πρότερον, καὶ μὲν δὴ καὶ ἐν τῷ κατ' ἐμὲ χρόνῳ, τυχὸν μὲν ἐς τρεῖς, τυχὸν δὲ καὶ ἐς πλείους ἡγεμόνας τῆς ἀρχῆς αὐτοῖς μεμερισμένης, οὐπώποτε πόλεμον ἤραντο κατ' ἀλλήλων οὐδὲ αἵματι ἐμφυλίῳ τὴν πατρίδα ἔγνωσαν μιαί νειν. 6 καίτοι ἔνθα ἂν μεγάλαι δυνάμεις ἰσόρροποι τε καὶ ἀμφήριστοι ἀναφανείην, ἐνταῦθα ἀνάγκη φρονήματα φύεσθαι σκληρὰ καὶ ὀγκώδη, φιλοτιμίαι τε, ὥσπερ εἰκός, ὠδίνονται καὶ φιλοπρωτεῖαι καὶ ἄλλα ἄττα μυρία ταραχῶν τε καὶ στάσεων γονιμώτατα πάθη. ὅμως παρ' ἐκείνοις, εἰ καὶ ἐς πλείστας ὄσας ἀρχὰς τύχοιεν διηρημένοι, οὐδὲν ὅ τι τοιόνδε ξυμφέρεται. 7 ἀλλ' εἴπερ ἄρα καὶ τινα ἔριν τοῖς βασιλεῦσιν ἐγγενέσθαι ξυνενεχθείη, παρατάττονται μὲν ἅπαντες ὡς πολεμήσοντες καὶ τοῖς ὅπ 12 λοις διακριθῆσόμενοι καὶ εἶτα ὁμόσε χωροῦσιν· ἰδόντες δὲ ἀλλήλους ἐκατέρωθεν ἢ πληθὺς αὐτίκα τὸ χαλεπαῖνον ἀποβαλόντες ἐς ὁμοφροσύνην μεταχωροῦσι καὶ τοὺς ἡγεμόνας κελεύουσι δίκη μᾶλλον τὰ ἀμφίβολα διευκρινήσασθαι, εἰ δὲ μή, μόνους ἐκείνους ἀγωνίζεσθαι καὶ ἐν σφίσι αὐτοῖς διακινδυνεύειν, ὡς οὐχ ὅσιον ὄν οὐδὲ πάτριον ἰδίας αὐτῶν ἔνεκα δυσμενείας τὰ κοινὰ πημαίνεσθαι καὶ ἀνατετράφθαι· εὐθὺς δὴ οὖν τὰς τε φάλαγγας διαλύουσι καὶ τὰ ὅπλα τίθενται, καὶ τὸ λοιπὸν εἰρήνην αὐθις καὶ ἡμερότης φοιτήσεις τε παρ' ἀλλήλους ἀφύλακτοι καὶ ἐπιμιξίαι, καὶ φροῦδα οἴχεται

τὰ δεινά. 8 οὕτως ἄρα αὐτοῖς τὸ μὲν ὑπήκοον δίκαιον καὶ φιλόπατρι, τὸ δέ γε ἄρχον εὐμενὲς ἐν δέοντι καὶ πειθήνιον. ταῦτά τοι καὶ διατελοῦσι δύναμιν βεβαίαν ἔχοντες καὶ νόμοις χρώμενοι τοῖς αὐτοῖς καὶ τῶν μὲν οἰκείων οὐδὲν ὅ τι ἀποβεβληκότες, πλεῖστα δὲ ὅσα ἐπικτησάμενοι. δικαιοσύνη γὰρ καὶ φιλότης οἷς ἂν ἐντραφεῖη, εὐδαίμονα τίθησι πολιτείαν καὶ μόνιμον καὶ ἥκιστα πολεμίοις ἀλώσιμον.

3. Οὕτω μὲν οὖν οἱ Φράγγοι ἄριστα βιοῦντες σφῶν τε αὐτῶν καὶ τῶν προσοίκων κρατοῦσι, παῖδες ἐκ πατέρων τὴν βασιλείαν διαδεχόμενοι. ἀλλὰ γὰρ καὶ ἐς ἐκεῖνο τοῦ καιροῦ, ὅτε δὴ οἱ Γότθοι ὡς αὐτοὺς ἐπρεσ βεύοντο, τρεῖς αὐτοῖς ἡγεμόνες ἐτύγχανον ὄντες. οὐκ ἀπὸ τρόπου δέ μοι εἶναι δοκεῖ βραχὺ τι ἄνωθεν ἀρξαμένῳ τοῦ γένους καὶ τῶν ζυνενεχθέντων ἐν τῷ πρὸ τοῦ ἐλάχιστα διεξεληθόντι ἔπειτα ἐς ἐκείνους, οἳ δὴ ἐν τῷ τότε ἐκράτουν, τὴν ἐκδρομὴν καταπαῦσαι τοῦ λόγου. 2 Χιλδίβερτος μὲν γὰρ καὶ Χλωθάριος, ἔτι δὲ Θευδέριχος καὶ Χλωθομήρος ἀδελφοὶ ἐγεγέννητο. οὗτοι δὲ ἐπειδὴ αὐτοῖς Χλωθοαῖος ὁ πατὴρ ἐτεθνήκει, διενείμαντο τέτραχα τὴν βασιλείαν κατὰ τε πόλεις καὶ ἔθνη, ἐς ὅσον οἶμαι τῶν ἴσων ἐκάστῳ μετεῖναι. 3 οὐ πολλῶν δὲ ὕστερον Χλωθομήρος κατὰ Βουρ γουζιῶνων ἐπιστρατεύσας (γένος δὲ τοῦτο Γοτθικὸν αὐτουργόν τε περιφανῶς τὰ πολέμια), ἐν αὐτῷ δὴ τῷ πολέμῳ ἀκοντίῳ τὰ στέρνα τυπεῖς ἀνῆρέθη. πεσόντος δὲ αὐτοῦ ἐπειδὴ τὴν κόμην οἱ Βουργουζί 13 ὄνες καθειμένην καὶ ἄφετον ἐθέασαντο καὶ μέχρι τοῦ μεταφρένου κεχαλασμένην, αὐτίκα ἔγνωσαν τὸν ἡγεμόνα τῶν πολεμίων ἀπεκτονότες. 4 θεμιτὸν γὰρ τοῖς βασιλεῦσι τῶν Φράγγων οὐπώποτε κείρεσθαι, ἀλλ' ἀκειρεκόμηναι τέ εἰσιν ἐκ παίδων αἰεὶ καὶ παρηώρηνται αὐτοῖς ἅπαντες εὖ μάλα ἐπὶ τῶν ὤμων οἱ πλόκαμοι, ἐπεὶ καὶ οἱ ἐμπρόσθιοι ἐκ τοῦ μετώπου σχιζόμενοι ἐφ' ἐκάτερα φέρονται, οὐ μὴν ὥσπερ οἱ τῶν Τούρκων τε καὶ Ἀβάρων ἀπέκρητοι καὶ αὐχμηροὶ καὶ ῥυπῶντες καὶ ἐνέρσει ἀπρε πῶς ἀναπεπλεγμένοι, ἀλλὰ ῥύμματα γὰρ ἐπιβάλλουσιν αὐτοῖς ποικίλα καὶ ἐς τὸ ἀκριβὲς διαζαίνουσι. τοῦτο δὲ ὥσπερ τι γνῶρισμα καὶ γέρας ἐξαίρετον τῷ βασιλείῳ γένει ἀνεῖσθαι νενόμισται, ἐπεὶ τό γε ὑπήκοον περίτροχα κείρονται καὶ κομᾶν αὐτοῖς περαιτέρω οὐ μάλα ἐφεῖται. 5 τότε δὴ οὖν τοῦ Χλωθομήρου τὴν κεφαλὴν οἱ Βουργουζιῶνες ἀποτε μόντες καὶ τοῖς ἀμφ' αὐτὸν στρατεύμασιν ἀναδείξαντες ψοφοδεεῖς αὐτίκα πεποίηνται ἅπαντας καὶ δυσέλπιδας, καὶ κατεάγη αὐτοῖς ἀγεννῶς τὰ φρονήματα κατεπτηχότες τε ἦσαν καὶ οἷοι οὐκέτι ἐθέλειν ἀναμαχέσασθαι. καὶ δὴ τοῖς μὲν νενικηκόσιν, ἥπερ ἄριστα αὐτοῖς ἔχειν ἐδόκει, καὶ ἐφ' αἷς ὦντο χρῆναι ζυνθήκαις, ὁ πόλεμος διελέλυτο· τοῦ δὲ Φραγγικοῦ ὀμίλου ὅ τι ἐσέσωστο, ἄσμενοι ἐς τὰ σφέτερα ἐπανήεσαν. 6 οὕτω δὲ τοῦ Χλωθομήρου διαφθαρέντος αὐτίκα ἐς τοὺς ἀδελφούς (οὐ γὰρ δὴ παῖς αὐτῷ ἐγεγέννηται) ἢ ἐκείνου ἀρχὴ ἐμερίζετο. οὐκ ἐς μακρὰν δὲ καὶ Θευδέριχος νόσω ἀλοὺς ἀπεβίω, καταλιπὼν Θευδιβέρτῳ τῷ υἱῷ τὰ τε ἄλλα ἀγαθὰ καὶ μὲν δὴ καὶ τὸ τῆς ἡγεμονίας ἀξίωμα.

4. Παραλαβὼν δὲ τὴν πατρῶαν ἀρχὴν ὁ Θευδιβερτος τοὺς τε Ἀλαμανοὺς κατεστρέψατο καὶ ἄλλα ἄττα πρόσοικα ἔθνη. τολμητίας τε γὰρ ἦν ἐς τὰ μάλιστα καὶ ταραχώδης καὶ πέρα τοῦ ἀναγκαίου τὸ φιλοκίνδυνον κεκτημένος. ἠνίκα γοῦν τοῖς Ῥωμαίοις ὁ πρὸς Τωτίλαν τὸν ἡγεμόνα τῶν Γόθων ὠδίνετο πόλεμος, τούτῳ δὴ τότε τῷ Θευδιβέρτῳ ἐβεβούλευτό οἱ καὶ διεσπούδαστο, ἕως ἐν Ἰταλίᾳ Ναρσῆς τε καὶ τὰ στρατεύματα ἐμόχθει καὶ ἐνησχόλητο, αὐτὸς πλήθη ἀγείρας ἄλκιμά τε καὶ μαχιμώτατα 14 ἐς τὰ ἐπὶ Θράκης ἀφικέσθαι χωρία ἅπαντά τε τὰ τῆδε καταστρεψάμενος ἀμφὶ τὸ Βυζάντιον τὴν πόλιν τὴν βασιλίδαν τὸν πόλεμον μεταστῆσαι. 2 οὕτω δὲ ἐνεργὸν τὸ βούλευμα ἐποιεῖτο καὶ τὴν παρασκευὴν ἐμβριθεστάτην, ὡς καὶ πρεσβεύεσθαι πρὸς τε Γήπαιδας καὶ Λαγγοβάρδους καὶ ἄλλα ἄττα πρόσοικα ἔθνη, ἐφ' ᾧ καὶ οἶδε ξυλλάβοιντο τοῦ πολέμου. 3 οὐ γὰρ ὤζετο ἀνεκτὰ

εἶναι, ὅτι δὴ βασιλεὺς Ἰουστινιανὸς ἐν τοῖς προγράμμασι τοῖς βασιλείοις Φραγγικός τε καὶ Ἀλαμανικός, ἔτι δὲ Γηπαι δικός τε καὶ Λαγγοβαρδικός καὶ ἑτέροις τοιοῖσδε ὀνόμασιν ἀνεκηρύττετο, ὡς δὴ τούτων αὐτῶ τῶν ἐθνῶν ἀπάντων δεδουλωμένων. αὐτός τε δὴ οὖν χαλεπῶς ἔφερε τὴν ὕβριν καὶ τοὺς ἄλλους ξυγχαλεπαίνειν ἡξίου ἄτε δὴ καὶ ξυνυβρισμένους. 4 οἶμαι μὲν οὖν, εἰ καὶ τήνδε τὴν ἐκστρατείαν ἐποίησατο, ἀπώνατο ἂν οὐκ ἐν καλῶ τῆς προπετείας, ἀλλὰ τυχὸν μὲν ἐν Θράκῃ, τυχὸν δὲ ἐν Ἰλλυριοῖς τάγμασι περιπεσῶν Ῥωμαϊκοῖς ἀκλεῶς ἂν διεφθάρη. τό γε μὴν ἐς ἔννοιαν ταῦτα βαλέσθαι καὶ εἶτα θελήσασί τε καὶ ἐφίεσθαι καὶ τό γ' ἐκείνου μέρος ἅπαντα ἤδη πεπραῆχαι, κράτιστον ἂν εἴη τὸν ἄνδρα τεκμηριῶσαι, ὡς δεινός τε ἦν καὶ αὐθάδης καὶ οἶος τὸ μανιῶδες καὶ ἔμπληκτον ἀνδρείαν ἡγεῖσθαι. εἰ γὰρ μὴ ἔφθασεν ἢ τοῦ βίου τελευτῇ τὸ ἐγχείρημα, ἴσως ἂν καὶ ἐνήρξατο τῆς πορείας. 5 νῦν δὲ ἐπὶ θήραν ἰὼν, ταῦρος αὐτῶ ὑπαντιάζει μέγας τε καὶ ὑψίκερως, οὐ τῶν τιθασῶν δήπου τούτων καὶ ἀροτήρων, ἀλλ' ὑλονόμος καὶ ὄρειος καὶ τοῖς κέρασι τὸ ἀντίπαλον διαφθείρων· βουβάλους οἶμαι τόδε τὸ γένος καλοῦσι. πλείστοι δὲ ἀνά τὴν ἐκείνην ἡπειρον νέμονται· ἀμφηρεφεῖς τε γὰρ αἱ νάπαι καὶ τὰ ὄρη λάσια καὶ δυσχείμερα τὰ χωρία, ἅπασι δὲ τούτοις τὸ ζῶον ἡδεσθαι πέφυκεν. 6 τοῦτον δὴ οὖν ὁ Θευδίβερος ἔκ τινος νάπης ἰδὼν ἀναθορόντα καὶ ἐπερχόμενον εἰστήκει εὖ διαβάς, ὡς τῷ δόρατι ὑπαντιάζων· ὁ δὲ ἐπειδὴ ἀγχοῦ ἐγεγόνει, τῇ ῥοπῇ τοῦ δρό 15 μου φερόμενος ἐς δένδρον τι τῶν οὐ λίαν μεγάλων τῷ μετώπῳ κορύπεται, καὶ τὸ μὲν διεσείσθη τε ἅπαν καὶ ἐπὶ θάτερα κατεκλίθη, ξυμβέβηκε δὲ ἀθρόον ὄρηκα μέγιστον τῶν ἐνθένδε κεχαλασμένων βιαιότερον προσραχθέντα τὴν κεφαλὴν τοῦ Θευδιβέρτου πατάξαι· ὁ δὲ, καιρία γὰρ ἦν ἡ πληγὴ καὶ ἀνύποιστος, αὐτίκα ὑπτιος ἐπεπτώκει, καὶ μόλις φοράδην ἐς τὰ οἰκεία ἡγμένος αὐθημερὸν ἀπεβίω. 7 διαδέχεται δὲ τὴν ἀρχὴν Θευδίβαλδος ὁ παῖς, ὃς δὴ εἰ καὶ νέος ἦν κομιδῇ καὶ ἔτι ὑπὸ παιδοκόμῳ τιθνούμενος, ἀλλ' ἐκάλει γε αὐτὸν ἐς τὴν ἡγεμονίαν ὁ πατήριος νόμος.

5. Κατ' ἐκεῖνο δὴ οὖν τοῦ καιροῦ, ἐν ᾧ Τεΐας μὲν ἐτεθνήκει, τοῖς δὲ τῶν Γότθων πράγμασιν ὀθνείας τὸ λοιπὸν ἔδει ἐπικουρίας, τότε δὲ βασιλεῖς παρὰ Φράγγοις Θευδίβαλδός γε ἦν τὸ μειράκιον καὶ μὲν δὴ Χιλδίβερος τε καὶ Χλωθάριος οἱ τοῦ παιδὸς μέγιστοι θεῖοι, ὡς ἂν οἱ Ῥωμαίων εἴποιεν νόμοι. 2 ἀλλ' ἐπὶ τούτους μὲν, πορρωτάτῳ γὰρ ἐτύγχανον ἀπωκισμένοι, οὐ χρῆναι ὦντο οἱ Γότθοι ἰέναι, πρὸς δὲ Θευδίβαλδον ἀναφανδὸν ἐπρεσβεύοντο, οὐ μὴν ἅπαν γε τὸ ἔθνος, μόνοι δὲ οἱ ἐκτὸς Πάδου ποταμοῦ ἰδρυμένοι· οἱ γὰρ δὴ ἄλλοι ἠδοντο μὲν καὶ οἱ τῷ νεωτερισμῷ καὶ τῇ τῶν καθεστώτων κινήσει, ἐτεθήπεσαν δὲ ὅμως ἀμφιγνοοῦντες τὰ ἐσόμενα καὶ τὸ ἀστάθμητον δεδιότες τῆς τύχης μετεώρους τε καὶ ἀμφιβόλους εἶχον τὰς γνώμας, караδοκοῦντες μὲν καὶ διαπυθνόμενοι τὰ ποιούμενα, βουλευόμενοι δὲ τῶν κρατούντων γενέσθαι. 3 οἱ δὲ τῶν ἐτέρων πρέσβεις ἀφικόμενοι ἐς ὄψιν τε τῷ ἡγεμόνι καταστάντες καὶ ἅπασι τοῖς ἐν τέλει ἐδέοντο μὴ σφᾶς περιιδεῖν ὑπὸ Ῥωμαίων πιεζομένους, συλλαβέσθαι δὲ μᾶλλον τοῦ ἀγῶνος καὶ ἀνακαλέσασθαι γένος πρόσικόν τε καὶ φίλιον καὶ ἄρδην οἰχήσεσθαι κινδυνεῦον. 4 ἐδίδασκον δὲ ὡς καὶ αὐτοῖς ἐς τὰ μάλιστα συνοίσει μὴ ἐφίεναι Ῥωμαίοις ἐπὶ μέγα δυνάμειος αἰρομένοις, ἀλλὰ παντὶ σθένει τὴν αὔξην κολούειν· «εἰ γὰρ ἅπαν τὸ Γοτθικὸν γένος ἐκποδῶν ποιήσονται, οὐκ ἐς 16 μακρὰν» ἔφασαν οἱ πρέσβεις «καὶ καθ' ὑμῶν αὐτῶν ἡξουσι καὶ ἀνανεῶσονται τοὺς προτέρους πολέμους. 5 ἐπιλείψει γὰρ αὐτοὺς οὐδ' ὅπως τιοῦν εὐπρόσωπος αἰτία ἐς προκάλυμμα τῆς πλεονεξίας, ἀλλὰ σὺν δίκῃ γε ὑμᾶς δόξουσι μετιέναι, Μαρίους τινὰς καὶ Καμίλλους καὶ τῶν Καισάρων τοὺς πλείστους ἀπαριθμούμενοι, ὡς δὴ πάλαι ποτὲ τοῖς ἄνω Γερμανοῖς πολεμήσαντας καὶ τὰ ὑπὲρ Ῥῆνον ἅπαντα κατασχόντας· ταῦτη τε οὐ βιάζεσθαι δόξουσιν, ἀλλ' ὁσίως

ἐπιστρατεύειν, ὡς οὐδέν τι ὀθνεῖον μαστεύσοντες, ἀλλὰ κτήματα τῶν σφετέρων προγόνων ἀνα κοιμούμενοι. 6 τοιοῦτο γὰρ δὴ τι καὶ ἡμῖν ἐπαγαγόντες ἐπικλήμα, ὡς δὴ Θευδερῖχου πάλαι τοῦ ἡμετέρου ἡγεμόνος καὶ οἰκιστοῦ οὐ προ σηκόντως τῆς Ἰταλίας ἐπιλαβομένου, ἀφήρηται μὲν ἡμᾶς τὰ οἰκεῖα, τὸ δὲ πλεῖστον ἀπεκτόνασι τοῦ γένους, γύναια δὲ καὶ παῖδας τῶν παρ' ἡμῖν εὐδαιμόνων ἀνδρῶν ἀφειδῶς ἠνδραποδίσαντο. 7 καίτοι Θευδέ ριχος οὐ βία ἔλών, ἀλλὰ Ζήνωνος πρότερον τοῦ σφῶν βασιλέως ἐπι τρέψαντος προσηγάγετο τὴν Ἰταλίαν, οὐδὲν Ῥωμαίους ἀφελόμενος, (ἤδη γὰρ αὐτῆς ἀπεστέρητο,) ἀλλ' Ὀδοάκρον καθελὼν τὸν ἐπηλύτην, τὸν τύραννον, τὰκείνου ἅπαντα κατέσχε τῷ τοῦ πολέμου θεσμῷ. 8 οἱ δέ, ἐπειδὴ βιάζεσθαι αὐτοῖς μᾶλλον ἐξῆν, οὐδὲν ἐνδίκως πεπράχασιν, ἀλλὰ Θευδάτῳ πρότερον Ἀμαλασούνθης δῆθεν ἕκατι χαλεπήναντες καὶ ταύτην ἀρχὴν τε καὶ πρόφασιν τῷ πολέμῳ θέμενοι, εἶτα μέχρι νῦν οὐ μεθιάσιν, ἀλλὰ φέρουσι βιαίως ἅπαντα οὗτοι δὴ οἱ σοφοί τε καὶ δεισιδαίμονες καὶ μόνοι σὺν δικαιοσύνη πολιτεύεσθαι βρενθυόμενοι. 9 ἵνα δὴ οὖν μὴ ταῦτα παθοῦσιν ὑμῖν μεταμελήσει τῆς ῥαθυμίας ὕστερον οὐκ ἐν δέοντι, προτερητέον ἐν τῷδε τοὺς πολεμίους καὶ οὐ διαμαρτητέον τοῦ παρόντος καιροῦ, ἀλλὰ στρατεύματά τε στέλλειν ἐπ' αὐτοὺς ἀξιόμαχον καὶ στρατηγὸν ἐξ ὑμῶν αὐτῶν ἀγαθὸν τὰ πολέμια, ὃς δὴ τὸν πρὸς Ῥωμαίους πόλεμον ἄριστα διανύσας ἀπελάσει τε αὐτοὺς ἐνθένδε ὡς τὰ χίστα καὶ τὴν χώραν ἡμῖν ἀνασώσει. 10 οὕτω γὰρ ποιοῦντες τῷ τε Γοθικῷ γένει ἐς τὰ μάλιστα χαριεῖσθε, σωτῆρες ἀναφανέντες καὶ ἀλεξίκακοι, τὰ τε ὑμέτερα αὐτῶν ἐν τῷ ἀσφαλεῖ θήσεσθε, εἴ γε μηδὲν ὑμῖν ἔτι 17 πολέμιον ἐκ γειτόνων παρείη· πρὸς δέ γε καὶ χρήματα ὑμῖν ἔσσονται μυρία, οὐ μόνον τὰ Ῥωμαίων ληϊσαμένοις, ἀλλὰ γὰρ δὴ καὶ αὐτοὶ ἕτερα καταθήσομεν.»

6 Ταῦτα ἐπεὶ ἔφασαν οἱ πρέσβεις, Θευδίβαλδος μὲν (ἦν γὰρ μὲν ράκιον ἀγεννὲς καὶ ἀπόλεμον ἤδη τε νοσώδης κομιδῆ ἐγεγόνει καὶ τὸ σῶμά οἱ πονήρως διέκειτο,) τούτων δὴ οὖν ἕκατι οὐ μάλα ὅ γε τῶν πρέσβεων ἦν οὐδὲ ὤετο χρῆναι ὀθνεῖων ἔνεκα συμφορῶν οἰκεῖους καρπώσασθαι πόνους. 2 Λεύθαρις δὲ καὶ Βουτιλίνος, εἰ καὶ τὸν βασιλέα σφῶν ἠκίστα ἤρεσκεν, ἀλλ' αὐτοὶ ἀνεδέχοντο τὴν ζυμμαχίαν. τούτω δὲ τὸ ἄνδρε ἦσθη μὲν ἀδελφῷ καὶ τὸ γένος Ἀλαμανῶ, δύναμιν δὲ παρὰ Φράγγοις μεγίστην εἰχέτην, ὡς καὶ τοῦ σφετέρου ἔθνος ἡγεῖσθαι, Θευδιβέρτου πρότερον παρασχόντος. 3 οἱ δὲ Ἀλαμανοί, εἴ γε χρὴ Ἀσινίῳ Κουαδράτῳ ἔπεσθαι, ἀνδρὶ Ἰταλιώτῃ καὶ τὰ Γερμανικὰ ἐς τὸ ἀκριβὲς ἀναγεγραμμένῳ, ζυγκλυδὲς εἰσιν ἄνθρωποι καὶ μιγάδες, καὶ τοῦτο δύναται αὐτοῖς ἢ ἐπωνυμία. 4 τούτους δὲ πρότερον Θευδερῖχος ὁ τῶν Γόθων βασιλεύς, ἠνίκα καὶ τῆς ζυμπάσης Ἰταλίας ἐκράτει, ἐς φόρου ἀπαγωγὴν παραστησάμενος κατήκοον εἶχε τὸ φύλον. ὡς δὲ ὁ μὲν ἀπεβίω, ὁ δὲ μέγιστος Ἰουστινιανῷ τε τῷ Ῥωμαίων αὐτοκράτορι καὶ τοῖς Γόθοις πόλεμος ζυνεράγη, τότε δὴ οἱ Γόθοι ὑποθωπεύοντες τοὺς Φράγγους, καὶ ὅπως ἂν αὐτοῖς φίλοι τε ἐς τὰ μάλιστα καὶ εὖνοι γένοιτο μηχανώμενοι, ἐτέρων τε πολλῶν ἐξίστανται χωρίων καὶ μὲν δὴ καὶ τὸ Ἀλαμανικὸν γένος ἀφίεσαν. 5 ἀγείρειν τε γὰρ ἐν τῷ τότε πανταχόθεν τὰς σφετέρας ὤοντο χρῆναι δυνάμεις καὶ τῆς ὑπηκόου ὀπόσα περιττὰ καὶ οὐ λίαν ἐπίκαιρα μεθιέναι, ὡς οὐκέτι ἀρχῆς τε πέρι καὶ δόξης ἀγωνιούμενοι, ἀλλ' ἤδη τὸν ὑπὲρ αὐτῆς τῆς Ἰταλίας καὶ τοῦ μὴ πάμπαν ἀπολωλέναι ἀναρρίψοντες κίνδυνον. καὶ τοίνυν τὸ τοῦ μέλλοντος σφαλερὸν τῷ αὐθαίρετῳ δῆθεν τῆς γνώμης προκαταλαμβάνοντες ἐκουσίαν πεποίηται τὴν ἀνάγκην. 6 οὕτω δὴ οὖν καὶ τὸ τῶν Ἀλαμανῶν ἔθνος ὑπὸ Γόθων 18 ἀφειμένον Θευδίβερος αὐτὸς ἐχειρώσατο· ἐκείνου τε διαφθαρέντος, ἥπερ μοι ἤδη ἐρρήθη, ἐπὶ τὸν παῖδα Θευδίβαλδον τῇ λοιπῇ ἅμα ὑπηκῶ καὶ οἶδε ἐχώρουν.

7. Νόμιμα δὲ αὐτοῖς εἰσι μὲν που καὶ πάτρια, τὸ δὲ γε ἐν κοινῷ ἐπι κρατοῦν τε καὶ ἄρχον τῇ Φραγγικῇ ἔπονται πολιτεία, μόνα δὲ γε τὰ ἐς θεὸν αὐτοῖς οὐ ταῦτα ξυνδοκεῖ. δένδρα τε γάρ τινα ἰλάσκονται καὶ ρεῖθρα ποταμῶν καὶ λόφους καὶ φάραγγας, καὶ τούτοις, ὡσπερ ὄσια δρῶντες, ἵππους τε καὶ βόας καὶ ἄλλα ἄττα μυρία κατατομοῦντες ἐπιθειάζουσιν. 2 ἀλλὰ γὰρ ἡ τῶν Φράγγων αὐτοὺς ἐπιμιξία, εὖ ποιοῦσα, καὶ ἐς τόδε μετακοσμεῖ καὶ ἤδη ἐφέλκεται τοὺς εὐφρονεστέρους, οὐ πολλοῦ δὲ οἶμαι χρόνου καὶ ἅπασιν ἐκνικήσει. 3 τὸ γὰρ τῆς δόξης παράλογόν τε καὶ ἔμπληκτον καὶ αὐτοῖς οἶμαι τοῖς χρωμένοις, εἰ μὴ πάμπαν εἶεν ἠλίθιοι, γνώριμόν τε ἐστὶ καὶ εὐφώρατον καὶ οἶον ἀποσβῆναι ῥαδίως. ἐλεεῖσθαι μὲν οὖν μᾶλλον ἢ χαλεπαίνεσθαι δίκαιοι ἂν εἶεν καὶ πλείστης μεταλαγχά νειν συγγνώμης ἅπαντες, ὅσοι δὴ τοῦ ἀληθοῦς ἀμαρτάνουσιν. οὐ γὰρ δήπου ἐκόντες εἶναι ἀλῶνται καὶ ὀλισθαίνουσιν, ἀλλὰ τοῦ ἀγαθοῦ ἐφιέμενοι, ἔπειτα σφαλέντες τῇ κρίσει τὸ λοιπὸν ἔχονται τῶν δοκηθέντων ἀπρίξ, ὅποια ἄττα καὶ τύχοιεν ὄντα. 4 τὴν γε μὴν τῶν θυσιῶν ὠμότητα καὶ κακοδαιμονίαν οὐκ οἶδα εἰ οἶόν τε λόγῳ ἀκέσασθαι, εἴτε ἄλλοισιν ἐπιτελοῖντο ὡσπερ ἀμέλει παρὰ βαρβάρους, εἴτε τοῖς πάλαι νενομισμένους θεοῖς, ὅποια αἰ τῶν Ἑλλήνων ἐθέλουσιν ἀγιστεῖται. 5 ἐγὼ μὲν γὰρ ἡγοῦμαι μηδὲν τι εἶναι τὸ ἠδόμενον βωμοῖς αἵματι μαινομένοις καὶ ζῶων ὀλέθρῳ βιαιοτάτῳ· εἰ δὲ γε ἄρα καὶ ὅτιοῦν τὰ τοιάδε προσίεσθαι πέφυκεν, ἀγαθὸν μὲν οὐκ ἂν εἴη οὐδὲ ἡμερον, ἄγριον δὲ τι ἴσως καὶ μα νιῶδες, ὅποῖον τὸν Δεῖμον ἀναπλάττουσι μάτην οἱ ποιηταὶ καὶ τὸν Φόβον Ἐνυώ τέ τινα καὶ Ἄτην καὶ Ἔριν, ὡς ἂν αὐτοὶ φαῖεν, τὴν ἀμαμάκετον· προστίθει δὲ τούτοις, εἰ βούλει, καὶ τὸν παρὰ Πέρσαις καλούμενον Ἀρειμάνην καὶ τῶν ἄλλων χθονίων φασμάτων ὅποσα κακοῦργα καὶ μαιφόντα. 6 ταῦτα μὲν οὖν εἰ καὶ ἴσως ἂν τῷ καὶ δοκοῖεν οὐ μάλα τῇ ἐπαγγελίᾳ προσήκειν, εἶναι δὲ περιττὰ καὶ ἀλλότρια τῶν ἐφ' ἃ ἰέναι ἡμῖν 19 διεσπούδασται, ἀλλ' ἔμοιγε καὶ λίαν ἀρέσκει ἅπαντα ἐς μέσον ἄγειν τὰ ἐγνωσμένα καὶ τὰ μὲν χρηστὰ τῶν πραγμάτων ἐν ἐπαίνῳ ποιεῖσθαι, τῶν δὲ οὐχὶ τοιῶνδε κατηγορεῖν ἀναφανεῖν καὶ τὸ ἀξύμφορον διελέγχειν. 7 εἰ γὰρ μὴ τοῦτο ἔχοιεν αἱ ἱστορίαι, ὡς ταύτη γε καὶ μᾶλλον χρήσιμοι τε εἶναι καὶ βιωφελέσταται, μόνη δὲ ἀφήγησις εἶεν τῶν γεγενημένων ἀπλῆ τε καὶ ἀνεξέταστος, κινδυνεύοιεν ἴσως ἂν παρ' ἐνίοις, εἰ μὴ λίαν δεινὸν εἶπεῖν, οὐ πολλῶν εἶναι ἀμείνους τῶν ἐν τῇ γυναικωνίτιδι παρὰ τὴν θαλασίαν ἀδομένων μυθολογημάτων. τούτων μὲν οὖν περὶ ὡς πη ἐκάστῳ φίλον ὥδε οἰέσθω, ἐμοὶ δὲ ἥπερ ὁ πρότερος ἐφέρετο λόγος, ταύτη ἰτέα. 8 Λεύθαρις γὰρ καὶ Βουτιλῖνος ἐπειδὴ τὴν ἀρχὴν κατὰ Ῥωμαίων ἐπιστρατεύειν ὠρμηθήτην, ἐπηρμένῳ γε ἤστην ἄμφω ταῖς ἐλπίσι καὶ οἶω οὐκέτι ἐν τῷ καθεστῶτι τρόπῳ βιοτεύειν. Ναρσῆν μὲν γὰρ τὸν στρατηγὸν οὐδὲ τὴν προσβολὴν ὑποστήσεσθαι ᾤοντο, ἅπασαν δὲ τὴν Ἰταλίαν οἰκεῖον αὐτοῖς ἔσεσθαι κτῆμα καὶ πρὸς γε Σικελίαν καθέξειν. θαυμάζειν δὲ ἔφασαν τῶν Γόθων, εἰ μάλα οὕτω πεφρίκασιν ἀνδράριόν τι θαλαμηπόλον σκιατραφές τε καὶ ἀβροδίατον καὶ πόρρω τοῦ ἄρρενος ποῦ τεταγμένον. 9 οἱ μὲν δὲ βρενθυόμενοι τῇ τοιαύτῃ δόξῃ καὶ ἀγέρωχον ποιοῦμενοι τὴν παράταξιν ἔκ τε Ἀλαμανῶν καὶ Φράγγων στρατεύματα ἐς πέντε καὶ ἑβδομήκοντα χιλιάδας ἀλκίμων ἀνδρῶν ἀγειράντες παρεσκευάζοντο τὰ πολέμια, ὡς αὐτίκα μάλα ἐς τὴν Ἰταλίαν καὶ δὴ ἐμβαλοῦντες.

8. Ναρσῆς δὲ ὁ τῶν Ῥωμαίων στρατηγός, εἰ καὶ τάδε ἐς τὸ ἀκριβὲς οὐπὼ ἐπέπυστο, ἀλλὰ προμηθεῖα γε πλείστη χρώμενος καὶ φθάνειν αἰετὰς τῶν πολεμίων ἐθέλων ὀρμάς, αὐτίκα τὰ ἐς Τουσκίαν πολιόμενα, ὑπὸ τῶν Γόθων ἔτι κατεχόμενα, ἔγνω βιαιότατα παραστήσεσθαι. 2 οὔτε γὰρ τῇ νίκῃ πέρα τοῦ μετρίου φρουαττόμενος ἐς ἀπειροκαλίαν ἐπῆρτο 20 οὔτε, ὅπερ ἕτερος ἂν ἐπεπόνθει, ἐς ῥαστώνην τε καὶ

ἡδυπάθειαν μετὰ τοὺς πόνους ἐξέκλινεν, ἀλλ' εὐθύς, ὅπως εἶχεν ὀρμῆς, κινήσας τὸν στρατὸν ἐπὶ τὴν Κύμην ἐχώρει· πόλισμα δὲ Ἴταλικὸν ἢ Κύμη ἐχυρώτατον καὶ οἷον οὐ ῥᾶστα πολεμίοις ἀλῶναι. 3 ἴδρυται μὲν γὰρ ἐπὶ λόφῳ τινὶ δυσπρόσοδῳ τε καὶ ἀνάντει· ἔστι δὲ ἐν περιωπῇ τοῦ πελάγους τοῦ Τυρσηνικοῦ. ἐπὶ γὰρ τῇ ἀκτῇ ὁ λόφος ἀνέχει, ὡς καὶ ἀμφ' αὐτὸν δήπου τὸν πρόποδα ροχθεῖν τε καὶ περικλᾶσθαι τὸ ρόθιον, ἄνω δὲ ἔρυμα περιβέβληται πύργοις τε καὶ ἐπάλξεσι καρτερώτατα ἐξεργασμένον. 4 Τωτίλα τε οὖν καὶ Τεΐα τοῖς βασιλεῦσι πρότερον τῶν Γότθων γεγενημένοις, ὅποσα ἐπίτιμά τε ἦν καὶ ἀξιάγαστα τῶν κτημάτων, ἐν τῷδε τῷ φρουρίῳ, ὡς βέβαιον ὄν, ἐφυλάττετο. 5 ἐνταῦθα δὲ οὖν ὁ Ναρσῆς ἀφικόμενος περὶ πλείστου ἐποιεῖτο ἐλεῖν τε ὡς τάχιστα τὸ χωρίον καὶ τῶν χρημάτων κρατῆσαι, ὡς μήτε οἱ Γότθοι ὀρμητήριον ἀσφαλὲς ἔχοιεν αὐτῷ τε τὰ τῆς νίκης τελεώτατα ἐς ὃ τι μάλιστα ἐξεργασθείη. 6 Ἀλίγερνος γὰρ ὁ Τεΐα νεώτατος ἀδελφὸς τοῦ ἡγεμόνος τῶν Γότθων γεγενημένου ἔνδον γε ἦν τοῦ περιβόλου καὶ στρατεύμα, ὅποσον οἷόν τε ἦν, ἀμφ' αὐτὸν ἀγείρας οὐδὲν τι εἰρηναῖον ἐβουλεύετο. καὶ ὅτι μὲν Τεΐας ἐν τῷ πολέμῳ ἀνήρητο καὶ τὰ τῶν Γότθων πράγματα ἐκεκμήκει τε καὶ διελέλυτο, ἤδη που ἐς τὸ ἀκριβὲς ἠκηκόει, ὁ δὲ οὐδ' ὡς ἀνίει, οὐδὲ τὴν ζυνενεχθεῖσαν ἐδείκναινε τύχην, ἀλλὰ τῷ τε χώρῳ πίσυνος καὶ τῇ τῶν ἀναγκαίων εὐπορίᾳ θρασύς γε ἦν ἔτι καὶ ὑψαύχην καὶ οἷος ἀμύνεσθαι, ἦν τις ἐπίοι.

9. Εὐθύς δὲ οὖν ὁ Ναρσῆς ἐγκελευσάμενος προσῆγε τὸν στρατὸν. οἱ δὲ ζῦν πολλῶν πόνῳ ἐς τὸ γεώλοφον ἀναβάντες καὶ τῷ φρουρίῳ πελάσαντες αὐτίκα τοῖς δορατοῖσι ἠκόντιζον τῶν ἐν ταῖς ἐπάλξεσι φαινομένων, καὶ τὰ τόξα ἐπήχουν θαμὰ τῶν βελῶν ἀναπεμπομένων σφενδόναι τε ἐφέροντο μετάρσιοι καὶ μηχανήματα ὅποσα πρὸς τειχομαχίαν ἀνεῖται, ἅπαντα ἐκινεῖτο. 2 οἱ δὲ ἀμφὶ τὸν Ἀλίγερνον ἀνὰ τὰ μεταπύργια τοῦ τείχους ζυνειλεγμένοι οὐ σχολαίτερον ἀντακοντίζοντες τε καὶ ἀντιτοξεύοντες διεμάχοντο, λίθους τε ἐκ χειρῶν μεγάλους ἐπαφιέντες καὶ φιτροὺς καὶ πελέκεις καὶ ὅπερ ἂν οὐ πόρρω τῆς χρείας ἐδόκει, μηχαναῖς τε ἐχρῶντο καὶ οἱ ἀμυντηρίοις, καὶ οὐδὲν ὅτι παρεῖτο. 3 τὰ γε μὴν Ἀλιγέρνου τοξεύματα καὶ μάλα τοῖς Ῥωμαίοις ἀρίδηλα ἦν. ροίζω τε 21 γὰρ πολλῶν καὶ ταχυτῆτι οὐ σταθμητῇ τὰ ἐκείνου ἐφέρετο βέλη, ὡς εἶπερ καὶ ἐς λίθον τινὰ ἐμπέσοιεν ἢ ἕτερόν τι σκληρὸν καὶ ἀτέραμνον, διαρρηγνύσθαι ἅπαν τῇ βίᾳ τῆς ρύμης. 4 Παλλάδιον γοῦν ἐκείνον (ἦν δὲ οὐ τῶν ἐρραθυμημένων παρὰ τῷ Ναρσῆ ὁ Παλλάδιος, ἀλλὰ στρατεύματός τε ἡγεῖτο Ῥωμαϊκοῦ καὶ ἐν τοῖς μεγίστοις ταξίαρχοις ἐτέλει,) ἰδὼν γοῦν αὐτὸν Ἀλίγερνος σιδήρῳ τεθωρακισμένον καὶ φρονήματι ζῦν πολλῶν τῷ τείχει ἐπιφερόμενον ἀφήσει βέλος αὐτῷ ἐκ τοῦ μετεώρου καὶ αὐτίκα διεπερόνησε τὸν ἄνδρα διαμπὰξ αὐτῷ θώρακι καὶ ἀσπίδι· οὕτω δὲ τι δυνάμει τε τῶν πολλῶν περιῆν καὶ καρτεραὶ αὐτῷ ἐρύσαι τόξον αἰετὸς χεῖρες. 5 πολλαῖς μὲν οὖν καὶ ἐφεξῆς ἡμέραις οἱ τοιοῖδε ἀκροβολισμοὶ ἐγίνοντο καὶ οὐδὲν οὐδὲ ὀποτέροις προὐχώρει τῶν ἐλπισθέντων· τοῖς τε γὰρ Ῥωμαίοις ἀίσχρὸν ἐδόκει ἢ ἀναχώρησις πρὶν παραστήσασθαι τὸ χωρίον καὶ οἱ Γότθοι ἔνδηλοι ἦσαν ὡς οὐδὲν τι μᾶλλον ἐνδωσειόντες τῇ πολιορκίᾳ.

10. Ναρσῆς δὲ οὖν ὁ στρατηγὸς ἤσχαλλέ τε ἄγαν καὶ ἐχαλέπαινε, εἰ χρόνος τοῖς Ῥωμαίοις πολὺς ἐν ἐλαχίστῳ πολιχνίῳ τετρίψεται. ἀλύον τι δὲ οἱ καὶ ἕκαστα γνωματεύοντι ἔδοξε χρῆναι ἀποπειρᾶσθαι ἀμὴν γένηται τοῦ φρουρίου τρόπῳ τοιῷδε. 2 ἐν τῷ πρὸς ἥλιον ἀνίσχοντα τοῦ λόφου τετραμμένῳ ἀγκῶνι ἄντρον τι ὑπεστὶν ἀμφηρεφές τε καὶ γλαφυρῶτατον, ὡς ἄδυτὰ τε ἔχειν αὐτόματα καὶ κύτος εὐρὺ καὶ βαραθρώδες· ἐνταῦθα δὲ πάλαι φασὶ τὴν Σίβυλλαν τὴν πάνυ τὴν Ἰταλὴν ἐνδαιτωμένην φοιβόληπτόν τε εἶναι καὶ ἔνθουν καὶ προαγορεύειν τὰ ἐσόμενα τοῖς πυνθανομένοις. λέγεται δὲ καὶ Αἰνεΐαν ποτὲ τὸν Ἀγχίσου αὐτοῦ ἀφικόμενον ἅπαντὰ

οί τὴν Σίβυλλαν φάναι τὰ ὕστερον ξυνενεχθέντα. 3 ὑπὲρ ταύτην δὴ οὖν τὴν σπήλυγγα μέρος τι τοῦ περιβόλου ἐρήρειστο καὶ ἐφειστήκει. Ναρσῆς δὲ τοῦτο ἐπιφρασάμενος πρὸς αὐτοῦ εἶναι ὤθη, καὶ οὖν αὐτίκα ἄνδρας ὡς πλείστους ὑπὸ τὰ κοῖλα ἐμβαλὼν τοῦ σπη λαίου, ὄργανα φέροντας λιθοτόμα καὶ τοιχωρύχα, ἐξεκόλαπτεν ἡμέρα 22 καὶ διέτεμνε τοῦ ἄντρου τὸν ὄροφον, ἔνθα τὸ ἔρυμα ἠδραστο, καὶ ἐς τοσοῦτον ἐξέκοπτε καὶ διεκάθαιρε τὴν βάσιν τῆς οἰκοδομίας, ἐς ὅσον ἤδη τὴν ἀρχὴν τοῦ θεμελίου ἀπογυμνοῦσθαι. 4 τότε δὲ ξύλα ὄρθια ἐν κόσμῳ ὑπεστήριζε ταύτη τε ἀνεῖχεν ἅπαν τὸ ἄχθος τοῦ τείχους, ὡς μὴ ὑπορρέοι κατὰ βραχὺ καὶ διαλύοιτο ἢ ἀρμονία συναίσθησις τε τοῦ δρωμένου ταχεῖα γίνοιτο τοῖς Γότθοις. ἢ γὰρ ἂν κατ' ἀρχὰς εὐθύς ἐπιβοηθοῦντες καὶ τὸ πεπονθὸς ἀκεσάμενοι διεφύλαττον τὸ λοιπὸν βε βαιότατα. 5 ἵνα δὲ μὴ πάμπαν τὰ ποιούμενα ἐπιγνοῖεν μηδὲ τοῦ πα τάγου τῆς λατομίας ἐπαίοιεν, τότε δὴ ἐς ὃ τι μάλιστα ἐπεφέροντο ἄνωθεν τῷ τείχει ὁ τῶν Ῥωμαίων στρατός, ἀλαλάζοντες καὶ ἐπικροτοῦντες· θόρυβός τε ἦν πέρα τοῦ ἀναγκαίου πολὺς καὶ ταραχώδης ἢ πολιορκία. 6 ἐπεὶ δὲ ἅπαν ἤδη τὸ τεῖχος, ὅποσον τῷ ἄντρῳ παρετέτατο, ἐκκρεμές τε ἦν καὶ μετέωρον καὶ μόνοις ἐπεβεβήκει τοῖς ξύλοις, ἃ δὴ ὀρθοστάδην ἐτύγγανον ἐρηρεισμένα, τότε δὴ φυλλάδα νήσαντες καὶ ὅ τι τῆς ὕλης ταχυδαές τε καὶ αὔον, καὶ εἶτα ὑποθέντες πῦρ τε ἐναύσαντες ἐκτὸς ἀπεχώρουν. 7 οὐκ ἐς μακρὰν δὲ τῆς φλογὸς ἀρθείσης τὰ μὲν στηρίγματα εὐθύς ἀνθρακούμενα κατεθραύετο καὶ πρὸς τὴν ἀντίθεσιν ἐνεδίδου· τοῦ δὲ ἐρύματος ὅποσον ἐπ' αὐτοῖς ἠωρεῖτο, ὑφίζανεν ἀθρόον καὶ κατωλίσθαινε τῇ κενότητι, πύργοι τε οἱ ἐνθένδε καὶ προμαχεῶνες ἐξαπιναίως ἀπορρα γέντες τῶν ἄλλων ἐς τὸ πρηνὲς ἐξεκυλίσθησαν· ἢ τε πύλη ἢ τῷδε τῷ μέρει προσαραρυῖα ξυνεκέκλειστο μὲν εὖ μάλα βεβαιότατα, ὡς δὴ πολεμίων παρόντων, καὶ τὰ κλειῖθρα ὑπὸ τῶν φυλάκων κατείχετο, ἢ δὲ αὐτοῖς μοχλοῖς τε καὶ βαλανάγραις ἐκτιναχθεῖσα ἐς τὴν ἠϊόνα καὶ τὰς σπιλάδας ἐρήριπτο ἅμα τε ἅπαντα ξυμπεπηγότα ἔτι ἐκλύζετο, σταθμοὶ καὶ γεῖσον καὶ ὑπερθύριον καὶ οἱ θαιροὶ τῷ οὐδῶ ἐνηρμοσμένοι. 8 τούτων δὲ γεγεννημένων τοῖς Ῥωμαίοις ῥαδίως τὸ λοιπὸν εἰσιτητέα εἶναι ἐδόκει ἀνὰ τὸ πόλισμα καὶ περιοπτέα τῶν πολεμίων, ἡμάρτανον δὲ καὶ ὡς τῆς ἐλπίδος. σήραγγές τε γὰρ τινες καὶ ἀπορρῶγες τοῦ τε λόφου καὶ τῶν ἔνδοθεν περιουλισμάτων ἐπὶ μέγα ἐκτεινόμεναι κρημνώδες ἀτεχνῶς καὶ 23 δυσέμβολον οὐχ ἦσσαν ἀπεδείκνυσαν τὸ χωρίον. 9 καὶ Ναρσῆς μὲν θαρσαλεώτερον τῷ φρουρίῳ αὐθις προσέβαλλεν, ὡς καὶ αὐτοβοεῖ ἅπαν ἀναρπασόμενος· τῶν δὲ Γότθων ἐνταῦθα ξυνειλεγμένων καὶ παντὶ σθέ νει ἀμυνομένων ἀπεκρούετο καὶ οὐδέν τι μᾶλλον εἶχεν ἀνύτειν.

11. Ἐπεὶ δὲ πολέμῳ τε καὶ ἐπιδρομαῖς ἐλείν δῆπου τὸ χωρίον ἀδύ νατα ἦν, ἔγνω μὴ ἀπάσῃ τῇ στρατιᾷ ἐν τοῖσδε διαπονεῖσθαι, ἀλλ' ἐς Φλωρεντίαν καὶ Κεντουκέλλας καὶ ἄλλα ἄττα πολίσματα τῆς Τουσκίας χώρας εὐθύς ἀφικέσθαι ἅπαντά τε τὰ τῆδε καταστησάμενος προτερῆσαι τὴν ἐπήλυσιν τῶν πολεμίων. 2 ἢδη γὰρ αὐτῷ Λεῦθαρις καὶ Βουτιλῖνος καὶ τὰ Φράγγων δὲ καὶ Ἀλαμανῶν στρατεύματα εἶσω τοῦ Πάδου ποταμοῦ ἠγγέλλοντο παρεῖναι, ὧν δὴ ἔνεκα κινήσας ὡς τάχιστα τὸ πλεῖστον τοῦ στρατοῦ ἐπὶ ταύτην ἐχώρει. 3 ἐπεὶ δὲ Φιλίμουθ ὁ τῶν ξυνεπομένων Ἐρούλων στρατηγὸς οὐ πολλαῖς πρότερον ἡμέραις νόσῳ ἀλούς ἔτε θνήκει, ἔδει δὲ ἄρα αὐτοὺς ὑπ' ἰδίῳ τινὶ τάττεσθαι ἡγεμόνι, αὐτίκα ὃ γε Φούλκαριν αὐτοῖς τὸν ὁμόφυλον ἐπιστήσας, τὸν Φανιθέου ἀδελφιδουῖν, ἐκέλευσεν ἅμα Ἰωάννη τῷ Βιταλιανοῦ καὶ πρὸς γε Βαλεριανῶ καὶ Ἀρταβάνη καὶ μὲν δὴ καὶ ἄλλοις στρατηγοῖς καὶ ταξιάρχοις ξὺν τῷ πλείονι καὶ ἀλκιμωτάτῳ στρατῷ τὰς Ἄλπεις τὸ ὄρος περιελθόντας, ὃ δὴ ἐν μέσῳ Τουσκίας τε τῆς χώρας καὶ Αἰμιλίας ἀνέχει, ἀμφὶ τὸν Πάδον ἰκέσθαι τὸν ποταμὸν αὐτοῦ τε στρατοπεδευσασμένους καὶ τὰ ἐρυμνὰ τῶν

χωρίων προκαταλαμβάνοντας ἀποκρούεσθαι καὶ ἀναστέλλειν τὰς τῶν πολεμίων ἐφόδους. 4 καὶ εἰ μὲν ἀπώσασθαι αὐτοὺς τελεώτατα δυναθῆεν, χάριν εἶδέναι τῆ τύχῃ, εἰ δὲ γε βιαζόμενοι τῷ πλήθει οἰοί τε οὐκ εἶεν, ἀλλὰ σχολαιτέραν αὐτοῖς ποιήσασθαι τὴν πορείαν καὶ οὐ μάλα θαρσαλέους ἀνὰ τὰ πρόσω φοιτᾶν μεθιέναι, δεδίττεσθαι δὲ αὐτοὺς ἐς τὰ μάλιστα καὶ εἴργειν ὡς πορρωτάτω, ἕως αὐτὸς τὰ ἐν ποσὶν ἅπαντα ἢ βούλοιο διαθεῖν. οἱ μὲν οὖν κατὰ ταῦτα ἐχώρουν. 5 κατέλιπε δὲ καὶ ἐν Κύμῃ δύναμιν ἀξιόχρεων, ὅπως δὴ προσκαθεζόμενοι καὶ ἔνδον τοὺς δυσμενεῖς ἐγκατείργοντες χρονία γοῦν αὐτοὺς παραστήσονται πολιορ 24 κία. καὶ οἱ μὲν χαράκωμά τε περιεβάλλοντο καὶ τὰς ἐξόδους ἐφύλαττον, εἴ ποῦ τινα ἔλοιεν ἐπὶ χιλὸν ἰόντα. ὦντο γὰρ αὐτοῖς ἤδη που ἐς ἐνιαυτὸν πολιορκούμενοις ἅπαντα ἐξαναλώσθαι τὰ ἐπιτήδεια. 6 Ναρσῆς δὲ ταῖς πόλεσι προσβαλὼν ἀκονιτὶ τὰς πλείστας προσηγάγετο. Φλωρὲν τιοι μὲν γὰρ ὑπαντιάσαντες καὶ τὰ πιστὰ κομισάμενοι, ὡς οὐδὲν ἄχαρι πείσονται, σφᾶς τε αὐτοὺς ἐθέλονταὶ καὶ τὰ οἰκεῖα παρέδωσαν. Κεντουκελλαῖοι δὲ ὅμοια ἔπρασσον. Βουλοτερραῖοι δὲ οὐκ ἄλλως, οὕτω δὲ καὶ Λουναῖοι καὶ μὲν δὴ καὶ Πισαῖοι. ὧδέ πως ἄρα αὐτῷ ἐξ οὐρίας ἅπαντα ἔθει, καὶ ὀδῶ ἰὼν τὰ ἐν ποσὶν ἐχειροῦτο.

12. Μόνοι δὲ οἱ ἐν Λούκᾳ τῇ πόλει διαμέλλειν ἐπειρῶντο καὶ ἥκιστα ἐφιέναι. καίτοι πρότερον ἐτύγχανον οἶδε ξυνηθήκας θέμενοι πρὸς Ναρσῆν ὁμήρους τε παρασχόντες καὶ ἐπομοσάμενοι, ὡς εἴ γε τριάκοντα παραδρά μοιεν ἡμέραι καὶ μὴ τις αὐτοῖς μεταξὺ παραγένετο ξυμμαχία, ὀπόση οἶα τε εἶναι ἀμύνασθαι καὶ ἐς πόλεμον ἐμφανῆ, οὐκ ἐκ πύργων τε καὶ περι βόλων, ἀλλὰ συστάδην παρατάξασθαι· εἰ μὴ ταῦτα οὕτω ξυνενεχθεῖεν, ἢ μὴν αὐτίκα τὴν πόλιν ἐγχειριεῖν καὶ παραδώσειν. 2 ὦντο γὰρ οὐκ ἐς μακρὰν παρέσεσθαι τοὺς Φράγγους καὶ ἐπαρήξειν τούτοις τε πίσυνοι τὰς τοιάσδε ἐπεποίητο ξυνηθήκας. ἀλλὰ τότε ἢ μὲν κυρία παρωχῆκει, οἱ δὲ οὐπω παρήσαν, τοῖς δὲ καὶ ὡς βουλομένοις ἦν περιορᾶν ἀμέλει καὶ ἀναίνεσθαι τὰ ξυγκείμενα. 3 Ναρσῆς μὲν οὖν ἐξαπατηθεῖς, ὡσπερ εἰκός, ἐχαλέπαινε καὶ ἐς τειχομαχίαν παρεσκευάζετο. ἐνίοις δὲ τῶν ἀμφ' αὐτὸν καὶ χρῆναι ἐδόκει τοὺς ὁμήρους ἅπαντας διαφθαρήναι, ὡς ἂν οἱ ἐν τῷ ἄστει ἀνιαθεῖεν καὶ ταύτη ποινὰς ὑφέξοιεν τῆς ἀπιστίας. 4 ὁ δὲ στρατηγός, γνώμη γὰρ ἅπαντα ἔπρασε καὶ οὐ λίαν τῆ ὀργῇ ξυνεχώρει, οὐκ ἐς τόδε ὠμότητος ἦει, ὡς ἀποκτεῖναι τοὺς μηδὲν ὅ τι ἡδίκηκότας, ἀνθ' ὧν ἕτεροι ἐπλημμέλουν, δόλον δὲ ὅμως τοιόνδε τινὰ ἐμηχανᾶτο. 5 παρήγε γὰρ ἐς μέσον αὐτοὺς ἐναλλάγδην μὲν τῷ χεῖρε 25 ὑπὸ τὴν ἰξὺν περιεσφιγμένους, κάτω δὲ τὸ κᾶρα ἐπινενευκότας, ἐπεδείκνυέ τε τοῖς ὁμοφύλοις οὕτω πως οἰκτρότατα διακειμένους καὶ ἠπειλεῖ θᾶττον αὐτοὺς ἀναιρήσειν, εἰ μὴ τάχιστα φθάσαιεν ἐκεῖνοι διαπραξάμενοι τὰ ὀπόσα ἐτύγχανον ὠμολογηκότες. ξύλα δὲ αὐτοῖς βραχέα ἐκ τοῦ μεταφρέ νου ἐπὶ τοὺς τένοντας ὑπεβέβληντο, ῥάκεσί πως κεκαλυμμένα, ὡς μὴ διορῶεν καὶ πόρρωθεν οἱ πολέμιοι. 6 ἐπεὶ δὲ οὐκ ἐπέιθοντο, αὐτί κα ἐκέλευε δῆθεν στοιχηδὸν ἅπαντας κατατομεῖσθαι. καὶ οἱ δορυφόροι σπασάμενοι τὰ ξίφη βιαιότατα ἔπαιόν τε καὶ ἐπεφέροντο, ὡς δὴ τοὺς αὐχένας ἀποτεμοῦντες· ἢ δὲ πληγὴ τοῖς ξύλοις ἐγχρίπτουσα οὐδὲν τι αὐτοὺς μᾶλλον ἐσίνετο, κατέπιπτον δὲ ὅμως πρηνεῖς ἐκεῖνοι, προστεταγ μένον αὐτοῖς, ἥσπαιρόν τε ἐθελούσιοι καὶ ἰλυσπῶντο, ὑποκρινόμενοι τὸ διολωλέναι. 7 ἰδόντες δὲ οἱ ἐν τῷ ἄστει καὶ τῷ διεστάναι ὡς πλείστον οὐ τὰ ἀληθῆ διασκοποῦντες ἀλλ' ἢ τὰ φαινόμενα, ὠλοφύροντό τε ἀθρόον καὶ ξυμφορὰν ἐποιοῦντο τὰ γεγενημένα. ἦσαν γὰρ οἱ ἄνδρες οἱ ὁμηρεύοντες οὐ τῶν πολλῶν τε καὶ ἀγεννῶν, ἀλλ' ἐπίσημοι ἐν τοῖς μάλιστα καὶ εὐπατρίδαι. 8 ὡς δὴ οὖν τοιούτων αὐτοὺς ἀποστερεῖσθαι οἰομένους κωκυτὸς ἐπέιχε μυρίος, οἰμωγαί τε ἠκούοντο θαμναὶ καὶ φθέγμα θρηγῶδες καὶ διωλύγιον, γύναια

δὲ πολλὰ διαπληκτιζόμενα καὶ τὰς ἐφεστρίδας περιρρηγνύντα ἀνὰ τοὺς προμαχεῶνας ἐφοῖτα, τυχὸν μὲν μητέρες οὔσαι τῶν ἀπολωλέναι δοκούντων, τυχὸν δὲ ἐπὶ κληροῖ, τυχὸν δὲ ἄλλω ὁτῶ οὖν τρόπῳ μέλον αὐταῖς. 9 καὶ δὴ τῷ Ναρσῆ ἅπαντες ἀναφανδὸν ἐλοιδοροῦντο ἀλαζόνα τε ἀποκαλοῦντες καὶ ἀτάσθαλον καὶ ἔργῳ μὲν αὐτὸν εἶναι λέγοντες βίαιόν τε καὶ μαιφόνον, τὴν δὲ τοῦ εὖσε βεῖν ἀεὶ καὶ τὸ θεῖον θεραπεύειν δόξαν ἄλλως αὐτῷ κεκομψεῦσθαι.

13. Ταῦτα δὲ αὐτῶν ἐπιβιώντων, «ἄρα οὖν οὐχ ὑμεῖς» ἔφη ὁ Ναρσῆς «τοῖσδε τε αἴτιοι ὀλέθρου γεγένησθε περιφρονήσαντές γε αὐτοὺς καὶ καταπροέμενοι; ὑμῖν τε αὐτοῖς οὐ τὰ χρηστὰ βουλευσάμενοι φανεῖσθε ὄρκον ἐπίορκον ὁμωμοκότες καὶ ἀνέδην παρασπονδήσαντες. 2 ἄλλ' εἴ 26 γε καὶ νῦν ἐθελήσοιτε μεταμαθεῖν τὸ συνοῖσον καὶ ἔργῳ τὰ ζυγκείμενα διανύσασθαι, οὐδὲν τι ἔλαττον ἔξετε. οὐτοῖ τε γὰρ αὐθις ἀναβιώσονται καὶ τὴν πόλιν ὑμῶν ἠκιστα πημανοῦμεν. εἰ δὲ μή, οὐ τῶνδε περί ὑμῖν τὸ λοιπὸν ἀλγητέον, ἀλλ' ἤδη φράζεσθε, ὅπως μὴ καὶ αὐτοὶ ἅπαντες ὅμοια πείσεσθε». 3 ταῦτα δὲ ἐπεὶ ἤκουον οἱ Λουκανοί, ἐξαπατᾶν γε αὐτὸν ἠγοῦντο καὶ φενακίζειν ἐπὶ τῇ τῶν κειμένων ἀναζωγρήσει· καὶ ἦσαν γὰρ ὡς ἀληθῶς ἀπάτη οἱ λόγοι, οὐ μέντοι γε ἦπερ ἐκεῖνοι ᾤοντο. προθυμότατα δὲ ὅμως ἀνωμολόγουν αὐθις καὶ ἐπώμουντο σφᾶς τε αὐτοὺς καὶ τὴν πόλιν αὐτίκα παρέξειν αὐτῷ ἐς ὃ τι βούλοιο χρῆσθαι, εἴ γε τοὺς ὁμήρους ἴδιοιεν περιόντας· ἅτε δὴ γὰρ αὐτοῖς ἀδύνατον εἶναι δοκοῦν τοὺς τεθνεώτας ἀναβιώσασθαι εὐπρεπέστατα ἠγοῦντο ταύτη γοῦν ἀποσείσασθαι τὸ ἐπὶ κληροῖ καὶ ἐπὶ σφᾶς αὐτοὺς τὰ δίκαια μεταθεῖναι. 4 τότε δὴ οὖν ὁ Ναρσῆς ἐγκελευσάμενος ἀνίστησιν τε αὐτοὺς ἀθρόον καὶ ἐπεδείκνυντο τοῖς ὁμοφύλοις σῶοί τε καὶ ἀδήλητοι. οἱ δὲ ἐσιδόντες αὐτοὺς κατεπλήττοντο μὲν ὡς περ εἰκὸς τῷ παραλόγῳ τῆς θεᾶς, οὐ μὴν οὐδὲ ὡς ἅπαντες ἐκτελεῖν τὰ ὁμωμοσμένα ᾤοντο χρῆναι, ἀλλ' ἦσαν οἱ καὶ ἀνήνοντο. 5 ἐπειδὴ γὰρ αὐτοῖς περιῆσαν οἱ ἄνδρες καὶ τὸ ἀλγοῦν τῆς γνώμης καὶ ἀνιῶμενον ἐς τὸ εὐέλπι μετεβέβλητο, πάλιν, ἅτε δὴ ὁμιλος, ἐς τὰ πρότερα ἐπανήσαν, καὶ τὰ τῆς ἀπιστίας ἐνίκα. ἐς τοῦτο δὲ αὐτῶν ἀβελτερίας ἐληλακότων Ναρσῆς ὁ στρατηγὸς πολλῇ χρώμενος τῇ με γαλοφροσύνη ἀφίησι τούτους εὐθὺς καὶ ἐς τὰ οἰκεῖα ἐκπέμπει, οὔτε λύτρα κομισάμενος οὔτε ἄλλο τι τὴν πόλιν ὁμολογεῖν ἀναγκάσας. 6 θὰυ μαζόντων δὲ τῶν Λουκανῶν καὶ ὅτου δὴ ἔνεκα τοῦτο δράσειεν ἀμφιγ νοούντων, «οὐ σὺνηθεσ ἔμοιγε» ἔφη «βωμολοχίαις τε καὶ γλίσχραις ἐλπίσιν ἐγκαλλωπίζεσθαι. οἶμαι γὰρ καὶ τούτων ἄνευ, εἰ μὴ ὡς τάχιστα ἐκόντες εἶναι προσχωρήσοιτε, ἀλλὰ ταῦτά γε ὑμᾶς παραστήσονται.» καὶ ἅμα λέγων ἐπεδείκνυε τὰ ξίφη. 7 οἱ μὲν δὴ ἄνδρες ἀφειμένοι καὶ τοῖς ὁμοφύλοις ἀναμιχθέντες ἐν εὐφημίᾳ πολλῇ τὸν Ναρσῆν ἐποιοῦντο ἐπὶ τοὺς ξυλλόγους φοιτῶντες· ἐμέμνητο δὲ τῆς κομιδῆς τε καὶ ἐπιμε 27 λείας ὀπόσης ἔτυχον πρὸς αὐτοῦ, ὅτι τε μειλίχιος καὶ εὐόμιλος καὶ τὸ μεγαλοργὸν ἔχοι τῷ δικαίῳ ἀνακεκραμένον, ἐκασταχοῦ ἐψιθυρίζετο. 8 καὶ ἔμελλον ἄρα οὐκ ἐς μακρὰν οἶδε οἱ λόγοι μείζονα τῶν ὄπλων διαπράττεσθαι, κατακλιθῶντες τοῦ πλήθους ὀπόσον φίλερι καὶ παλίμβολον, καὶ ὡς πλείστους ἀναπέσειν τὰ Ῥωμαίων ἐλέσθαι.

14. Ἦτι δὲ τοῦ Ναρσοῦ τῇ πολιορκίᾳ προσκαθημένου τὰ ἐς Αἰμιλίαν σταλέντα τῶν Ῥωμαίων στρατεύματα ** ἐταράττετο τοῖς ξυνενεχθεῖσι καὶ δυσθυμίᾳ ὡς περ εἰκὸς πολλῇ ἐαλώκει. 2 ἐπειδὴ γὰρ αὐτόσε ἀφί κοντο, τὰ μὲν πρῶτα σὺν εὐβουλίᾳ τε καὶ τάξει ἅπαντα ἔπραττον καὶ εἴ που ἦ κώμην τινὰ ἢ πόλισμα δυσμενὲς ληϊσόμενοι ἦσαν, ξυντεταγμένοι εὖ μάλα ἐχώρουν καὶ οὐ πόρρω τοῦ μετρίου τὰς ἐπελάσεις ἐποιοῦντο· αἶ τε ἀναχωρήσεις αὐτοῖς οὐ διεσπασμένοι, ἀλλ' ἐν κόσμῳ ἐγίγνοντο, τῶν μὲν ὀπισθοφυλάκων ἐν τῷ δέοντι χώρῳ μενόντων, ἐς πλαίσιον δὲ τῆς φάλαγγος ταττομένης καὶ τὴν λείαν ἐς μέσον ἀπολαμβανούσης, ὡς ἂν βεβαιότατα

διασώζοιτο. 3 οὕτω δὲ αὐτῶν τό γε κατ' ἀρχὰς τὰ πολέμια χωρία λυμαινομένων ὀλίγαις ὕστερον ἡμέραις ἅπαντα διέρρει τὰ πραχθέντα καὶ ἀνετέτραπτο. Φούλκαρις γὰρ ὁ τῶν Ἑρούλων στρατηγὸς ἀνδρεῖος μὲν ἦν δήπου καὶ οὐδὲν ὅ τι πολέμιον ἐπεφύκει δειμαίνειν, θρασὺς δὲ καὶ ταραχώδης καὶ τὸ δραστήριον οὐ μάλα ἐν δέοντι κεκτημένος στρατηγοῦ τε καὶ ἡγεμόνος οὐ τὸ κοσμεῖν καὶ διατάττειν τὴν φάλαγγα γνώρισμα εἶναι ἠγεῖτο, ἀλλ' εἴ που προφανεῖς ἐν μάχῃ καὶ προαλάμενος θυμῷ τε ἀθρόον ἐμβαλὼν ἐς τοὺς ἀντιπάλους, ἔπειτα αὐτὸν τουργήσῃε τὰ πολέμια, ταύτη γε ἠὔχει καὶ ἐβρενθύετο. 4 τότε δὴ οὖν καὶ μᾶλλον ἐς ἀπειροκαλίαν ἡρμένος ἐπιδρομὴν ἐς Πάρμαν ἐποιεῖτο τὴν πόλιν· ἐτύγχανε δὲ ἡ Πάρμα ὑπὸ τῶν Φράγγων ἤδη κατεχομένη. προσηκόν δὲ αὐτὸν κατασκόπους πρότερον ἐκπέμψαι τοὺς γνωματεύσοντας ἐς τὸ ἀκριβὲς τὰ βουλευόμενα τῶν πολεμίων οὕτω τε ἐν τάξει ἐπὶ προεγνωσμένοις ἰέναι, ὁ δὲ προπετεῖα μόνῃ καὶ ὀρμῇ παραλόγῳ πίσυνοσ ἐπαγόμενος ζῆν ἀκοσμίᾳ τὸ τῶν Ἑρούλων στρατεύμα καὶ ἄλλοσ ὁπόσοι ἐκ τῶν Ῥωμαϊκῶν εἶποντό οἱ ταγματῶν, δρομαῖοσ ἐχώρει, οὐδὲν 28 ὅτι ἀντίξουν ἔσσεσθαι ὑποτοπήσασ. 5 ταῦτα δὲ προμαθὼν Βουτιλῖνοσ ὁ τῶν Φράγγων ἡγεμῶν ἐσ ἀμφιθέατρον τι οὐ πόρρω τῆσ πόλεωσ ἰδρυμένον (ἀνεῖτο δὲ τοῦτο ἀνδράσιν, οἷσ ὁ βίοσ θεωμένου τοῦ δήμου πρὸσ θηρία διαγωνίζεσθαι,) ἐνταῦθα δὴ οὖν ἀπολεξάμενοσ ἐκ τῶν οἰκείων στρατοπέδων τοὺσ εὐθαρσεῖσ τε καὶ μαχιμωτάτοσ ἀπέκρυπτε καὶ μεγίστην ἐνέδραν καταστησάμενοσ ἐπεσκόπει καὶ ἀνέμενε τὸν τοῦ ἔργου καιρόν. 6 ἐπεὶ δὲ Φούλκαρισ τε καὶ οἱ Ἑρουλοὶ εἶσω τῶν πολεμίων ἐτύγχανον προελθόντεσ, τότε δὴ δοθέντοσ τοῦ ζυνηθήματοσ ἐκδραμόντεσ οἱ Φράγγοὶ ἐσβάλλουσιν ἀθρόον ἐσ αὐτοὺσ ἀτάκτωσ τε καὶ παρημελημένωσ ἰόντασ, εὐθύσ τε οὐδενὶ κόσμῳ τοὺσ ἐν χερσὶν ἅπαντασ τοῖσ ξίφεσιν διεχρῶντο, καταπλαγέντασ τῷ αἰφνιδίῳ καὶ ἀπροσδόκητα μονονουχὶ σεσαγηνευμένωσ. 7 μόλισ δὲ οἱ πλεῖστοὶ συναισθόμενοι οὐπὲρ ἐγε γένηντο ζυμφορᾶσ, ἀγεννη καὶ αἰσχίστην ἠσπάζοντο σωτηρίαν· παραδόντεσ γὰρ τὰ μετάφρενα τοῖσ πολεμίοισ ἐφευγον προτροπάδην, ἀλκῆσ τε ἀπάσῃ ἐπιλεησμένοι καὶ τῆσ χρονίασ τῶν κινδύνων μελέτησ.

15. Οὕτω δὲ τοῦ στρατοῦ διαρρυνέντοσ Φούλκαρισ ὁ στρατηγὸσ ἅμα τοῖσ ἀμφ' αὐτόν δορυφόροισ περιλελειμμένοσ χρῆναι ὤετο μὴ ὁμοίωσ ἀποδιδράσκειν, ἄμεινον δὲ δράσειν θάνατον ἐλόμενοσ εὐκλεᾶ ἢ τὸ ἀγεννώσ ἐπιβῶναι. καὶ τοῖνον εἰστήκει ὡσ οἷόν τε ἦν ἀσφαλέσστατα, ἐπὶ τύμβῳ τινὶ τὰ νῶτα ἐρηρῖσμένοσ, καὶ πολλοὺσ τῶν πολεμίων διέφθειρε, νῦν μὲν ἀθρόον ἐπιών, νῦν δὲ ἀντωπὸσ ἡρέμα ἐσ τὰ ὀπίσω ὑποχαζόμενοσ. 2 ἐξὸν δὲ αὐτῷ καὶ ὡσ ἔτι εὐκολώτατα ἀποδρᾶναι καὶ τῶν ὀπαδῶν οὕτω ποιεῖν ἀντιβολουόντων, «καὶ πῶσ ἂν ὑποσταίην τὴν γλῶτταν» ἔφη «Ναρσοῦ μεμφομένην μοὶ τῆσ ἀβουλίασ;» 3 δεδιώσ δὴ οὖν, ὡσ ἔοικε, τὴν κακηγορίαν μᾶλλον τοῦ ξίφουσ ἔμενε καὶ ἐπὶ πλεῖστον ἀντεῖχε καὶ οὐκ ἀνίει μαχόμενοσ, ἔωσ τῷ πλήθει ζυνηλημμένοσ καὶ πολλοῖσ ἀκοντίοισ τὰ στέρ 29 να βληθείσ, ἤδη δὲ καὶ πελέκει τὴν κεφαλὴν κεχαραγμένοσ, μόλισ δυσ θανατῶν ἔπεσε πρηνήσ ἐπὶ τῆσ ἀσπίδοσ. 4 ἐπ' αὐτῷ δὲ καὶ οἱ ἄλλοὶ χύδην ἐκτείνοντο ἅπαντεσ, ὅσοὶ δὴ ἐτύγχανον ἀμφ' αὐτόν μεμενηκότεσ, τυχόν μὲν ἐθέλονταί, τυχόν δὲ καὶ ὑπὸ τῶν πολεμίων εἰργόμενοι. 5 Φούλκαρισ μὲν οὖν στρατηγὸσ αἰρεθείσ οὐ λίαν ἀπώνατο τῆσ τιμῆσ, ἀλλὰ βραχύ τι εὐημερήσασ ὡσπερ ἐν ὀνειράτοσ εὐφροσύνη ταχεῖαν ἔσχε καταστροφὴν τῆσ τε ἀρχῆσ καὶ τοῦ βίου. 6 τοῦτοσ δὲ τοῦ πάθοσ γεγενημένοσ τὰ μὲν τῶν Φράγγων φρονήματα ἐπῆρτο ἐπὶ μέγα καὶ ἐπερρῶννυτο. 7 Γότθοὶ δὲ οἱ Αἰμιλίαν τε καὶ Λιγουρίαν καὶ τὰσ ἐχομένασ χώρασ οἰκοῦντεσ, οἱ δὴ πρότερον ὕπουλον μὲν καὶ οὐκ ἐλευθέραν, εἰρήνην δὲ ὅμωσ καὶ ὁμαιχιάν, τῷ δεδιότι μᾶλλον τῆσ γνώμησ ἢ τῷ ἡδομένῳ ἐπεποιήντο, οὔτοὶ δὲ τότε ἀναθαρσήσαντεσ καὶ ἀναφανδόν παρασπονδήσαντεσ αὐτίκα τοῖσ

βαρβάρους κατὰ τὸ ὁμοδίαιτον προσεχώρουν. 8 τὰ δὲ τῶν Ῥωμαίων στρατεύματα, ὧν δὴ Ἰωάννης τε ὁ Βιταλιανοῦ, ἥπερ μοι ἤδη ἐρρήθη, καὶ Ἀρταβάνης ἡγοῦντο, τοῦ τε Ἑρουλικοῦ ὁμίλου ὀπόσον τῆ φυγῆ διεσέσωστο, αὐτίκα ἐς Φαβεντίαν μετανέστησαν τὴν πόλιν. 9 ὦντο γὰρ οἱ στρατηγοὶ οὐ πρὸς αὐτῶν εἶναι ἀμφὶ τὴν Πάρμαν ἔτι ἰδρῦσθαι, τοῦ τε πλήθους τῶν πολεμίων αὐτοῦ ἀγερθέντος καὶ ὅτι παραλόγως εὐημερήσαντες οὐκ ἔτι ἐχρῶντο τῆ τύχῃ μετρίως. αἶ τε γὰρ πόλεις τῶν Γόθων αὐτοῖς ἀνεπετάννυντο, καὶ ἤδη φρούρια ἔχουσαν καταλαβόντες ἐπίδοξοι ἦσαν πανσυδὶ αὐτοῖς ἐπεισεσεῖσθαι. 10 ταῦτα ἄρα οἱ στρατηγοὶ ὡς πλησιαίτατα Ῥαβέννης ἰκέσθαι διενοήθησαν καὶ ταύτη τοὺς πολεμίους ἀλέασθαι, ἐπεὶ μηδὲ ἀξιόμαχοι αὐτοῖς ὦντο εἶναι. τούτων δὲ τῷ Ναρσῆ ἀπηγγελμένων, ἡσχαλλε μὲν ὅ γε καὶ ἐδυσφόρει ἐπὶ τῆ τῶν βαρβάρων ἀλαζονείᾳ καὶ τῷ Φούλκαριν ἀθρόον ἀπολωλέναι, ἄνδρα οὐ τῶν ἀσήμων καὶ λανθανόντων, ἀλλ' ἀνδρειότατον ἐν τοῖς μάλιστα καὶ ἀρίδηλον νίκας τε πολλὰς ἀναδησάμενον καὶ οἷον οὐ πρόποτε ἂν πολεμίοις, οἶμαι, ἀλῶναι, εἰ μετῆν ἐν μέρει καὶ εὐβουλίας τῆ ῥώμῃ. 11 τούτων μὲν οὖν ἕκατι ὑπερήλγει καὶ ὠλοφύρετο, οὐ μὴν ὥσπερ οἱ πολλοὶ κατεπέπληκτό γε καὶ ἐδεδίει, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀμφ' 30 αὐτὸν στράτευμα, ἐπειδὴ αὐτοὺς ἐώρα τῷ παραδόξῳ κατεπτηχότας, ἔγνω παραίνεσιν αὐτοῖς ἐν κοινῷ ποιήσασθαι, ὡς ἂν πρὸς εὐψυχίαν αὐτοὺς ἀνακαλέσοιτο καὶ τὸ δεδιὸς ἐκθεραπεύσει.

16. Ἦν γὰρ ὁ Ναρσῆς ἔμφρων ἐς τὰ μάλιστα καὶ δραστήριος καὶ δεινὸς ἀρμόσασθαι τῷ παρεμπίπτοντι, καὶ παιδείας μὲν αὐτῷ οὐ τι μάλα μετῆν οὐδὲ τὰ τῆς εὐγλωττίας ἐπεφρόντιστο, φύσεως δὲ ὅ γε δεξιότητι διέπρεπε καὶ παραστήσαι οἷός τε ἦν λόγῳ τὰ βεβουλευμένα καὶ ταῦτα τομίας γε ὧν καὶ ἐν τοῖς βασιλείοις τρυφερώτερον ἀνατεθραμμένος. 2 ἦν δὲ ἄρα καὶ τὸ σῶμα βραχὺς καὶ ἐς ἰσχύτητα ἐκδεδιητημένος. τὸ δὲ ἀνδρεῖον καὶ μεγαλουργὸν ἐς τοσοῦτον ἐκέκτητο, ἐς ὅσον ἀμέλει καὶ ἀπιστεῖσθαι. οὕτως ἄρα ὅτῳ ἂν ἐν τῇ ψυχῇ φρόνημα ἐλευθέριον τε καὶ γενναῖον ἐνῆ, τούτῳ δὲ οὐδὲν ὀτιοῦν κώλυμα γίνεσθαι μὴ οὐχὶ εἶναι ἀρίστῳ. 3 τότε δὴ οὖν ὁ Ναρσῆς παρελθὼν ἐς μέσον τῆς στρατιᾶς ἔλεξε τοιάδε· «Τοῖς μὲν εἰθισμένοις ἐκάστοτε τῶν πολεμίων κρατεῖν καὶ διὰ παντὸς αἰσίων πειραῖσθαι τῶν ἔργων, τούτοις εἴ γέ τι καὶ πρὸς βραχὺ μὴ καθόσον οἴονται χρῆναι ξυμπέσοι, παραιρεῖται τὸ χαῖρον εὐθύς καὶ τὰς ἐλπίδας ἀμβλύνει. 4 ἐγὼ δὲ προσήκειν οἶμαι τοῖς ἔμφροσιν ἐν ταῖς εὐπραγίαις τῆ τύχῃ μὴ συνεξαίρεσθαι, ἀλλ' ὡς ῥάδιον ὄν μεταβολὴν γίνεσθαι τῶν παρόντων οὕτως αἰεὶ παρεσκευάσθαι τὰς γνώμας. τοῖς γὰρ ὠδὲ πως ἔχουσι τρόπου ἡδιστον μὲν ἢ εὐτυχία φανεῖται, οὐ σφόδρα δὲ λυπηρόν, εἴ που τυχὸν καὶ παρὰ γνώμην σφαλεῖεν. 5 ὁρῶ τοίνυν ὑμᾶς, ὧ ἄνδρες, πλέον ἢ κατὰ τὸ συμβὰν ἀνωμένους, καὶ δῆλον ὡς οὐχ ἐτέρωθεν τοῦτο πεπόνθατε ἢ μόνον τῷ πέρα τοῦ μετρίου μεγαλαυχεῖν τῆ τοῦ νικᾶν συνηθείᾳ καὶ μηδέποτε διαμαρτεῖν οἰηθῆναι, ὥστε, εἰ τήνδε τὴν δόξαν ἀφέντες μόνον ἐφ' ἑαυτῷ σκοπήσοιτε τὸπραχθέν, οὐκ ἂν ὑμῖν ὀφθεῖη τηλικούτον δεινόν, ὀπόσον ἄλλως ἡγεῖσθε. 6 εἰ γὰρ καὶ Φούλκαρις ὁ στρατηγός, ἄτε δὴ βάρβαρος καὶ τὸ προπετὲς ἐπιχω 31 ριάζων, πρὸς τοσαῦτα πολέμια πλήθη σὺν ἀκοσμίᾳ διακινδυνεύσας μετέσχευ ἐκείνων εἰκότως, ὧνπερ ἀκόλουθον ἦν, ἀλλ' ὑμῖν, ὧ ἄνδρες, οὐδ' ὡς ἀποκνητέον τὰ νῦν οὐδὲ τὰ προεγνωσμένα μεταθετέον. 7 αἰσχρὸν γὰρ, εἰ Γόθων μὲν οἱ περιόντες, καὶ ταῦτα τοῦ γένους αὐτοῖς διαρρυσθέντος, οἱ δὲ καὶ ξυμμαχίας ἐπάγονται καὶ μεζίζονας ἡμῖν ἐγείρουσι πόνους καὶ οὐ παντελῶς ἀπειρήκασιν πρὸς τὰς τύχας, ἡμεῖς δὲ νῦν ἡττησθαι μόνον ὑποτοπήσαντες τῷ μὴ σφόδρα νενικηκέναι καταπροήσομεν τῶν προὑπαρξάντων τὴν εὐκλειαν, ἀποβαλόντες τὴν προθυμίαν. 8 καὶ τοι χαίρειν ἡμῖν μᾶλλον ἐπὶ τῷ γεγενημένῳ προσήκει. ἐν τούτῳ γὰρ οἶμαι τὸ ὑπερβάλλον τῆς

εὐτυχίας κεκόλασται καὶ τὸ λίαν διαφθονεῖσθαι πεφεύγαμεν, καὶ τὸ λοιπὸν θαρρεῖν ἡμῖν πάρεστι τοὺς ἀγῶνας ὡς ἐνθέν δε πάλιν νικᾶν ἀρχομένοις. 9 εἰ γὰρ καὶ πλήθει σεμνύνεται τὸ πολέμιον, ἀλλ' εὐκοσμίᾳ γε κατὰ τὸ μᾶλλον αὐτῶν, ἦν σωφρονῶμεν, περισσό μεθα, μαχούμεθ' αὖτε πρὸς ἄνδρας ἐπήλυδας καὶ τῶν ἐπιτηδείων ὡσπερ εἰκὸς ἀποροῦντας, εὖ τούτων ἡμεῖς ἔχοντες· φρούρια δὲ πολλὰ καὶ πόλεις ἀσφάλειαν ἡμῖν, εἴ που δεήσει, παρέξουσι, τοῖς δὲ ταῦτα οὐκ ἔσται. συναγωνιεῖται δὲ καὶ τὸ κρεῖττον ἡμῖν, ὡς σφόδρα δικαίως ὑπὲρ τῶν οἰκείων ἀμυνομένοις· οἱ δὲ τὴν ἐτέρων δηοῦσιν. 10 οὕτω παντα χόθεν ἡμῖν τὸ μὴ λίαν εὐέλπιδας εἶναι παράλογον, μὴ τί γε καὶ δεδιέναι. οὐκοῦν Λουκανοῖς τε τούτοις μηδαμῶς ἐφῶμεν ἀναπνεῦσαι τῆς πολιορκίας καὶ πρὸς τὸν ὅλον πόλεμον ἅπας τις ὑμῶν ἐμμελέστατα τῇ προθυμίᾳ παρεσκευάσθω.»

17. Τοιαῦτα ὁ Ναρσῆς εἰπὼν ἐθάρσυνέ τε αὐτίκα τὸ στράτευμα καὶ μᾶλλον ἀκριβῆ τὴν πολιορκίαν πρὸς τοὺς Λουκανοὺς ἐποιεῖτο. ἐχαλέπαινε δὲ τοῖς ἄλλοις στρατηγοῖς, ἀνθ' ὧν τὰ ἐπίκαιρα χωρία καταλιπόντες, οἱ δὲ ἐς Φαβεντίαν ἐτύγχανον ἀφιγμένοι καὶ ἐς τὸναντίον αὐτῶ τὰ τῆς προμηθείας ἐχώρει. 2 ὁ μὲν γὰρ ἀμφὶ Πάρμαν τὴν πόλιν ὡσπερ ἐν προβόλου καὶ ἐρύματος μοίρᾳ τετάχθαι τὰ ξὺν ἐκείνοις στρατεύματα 32 χρῆναι ἠγεῖτο, ὅπως οἱ μὲν κώλυμα εἶεν τοῖς ἐναντίοις ἐς τὰ πρόσω ἰέναι, αὐτὸς δὲ κατὰ σχολὴν εὖ μάλα τὰ ἐς Τουσκίαν ἅπαντα καταστησάμενος εἶτα ἐπ' αὐτοὺς διαβαίη. νῦν δὲ ἐκείνων πόρρω μεταναστάντων ξυνέβαινε τοὺς ἀμφὶ τὸν Ναρσῆν προτέρους ἐκκεῖσθαι τοῖς πολεμίοις. 3 οὐκ οὐκ ἀνεκτὸν τοῦτο ἠγούμενος ἔστειλεν αὐτίκα ὡς τοὺς στρατηγοὺς ἄνδρα τῶν οἱ ἐς τὰ μάλιστα ἐπιτηδείων, ὃ δὲ Στέφανος μὲν ὄνομα ἦν, πατρὶς δὲ πόλις Ἰλλυρικὸν ἢ Ἐπίδαμος, ἐπικερτομήσοντά τε αὐτοὺς τῆς δειλίας καὶ διελέγξοντα ὡς πεφώρανται τὰ κοινὰ καταπροέμενοι, εἰ μὴ αὐθις ἐς τὰ πρότερα ἐπανήξοιεν. 4 Στέφανος μὲν οὖν ἄνδρας ἐς διακοσίους ἵπποτας μαχιμωτάτους καὶ τῇ ὀπίσει ἄριστα ἐσκευασμένους ἐπαγόμενος ὡς τάχιστα ἦει. μόχθῳ δὲ ξὺν πολλῷ καὶ ἀγρυπνίᾳ τὴν πορείαν ἐποιοῦντο· ἀπόμοιρα γὰρ τῶν Φράγγων ἀνά τὰ τῆδε πεδία ἐφοίτων χιλοῦ τε ἔνεκα καὶ τῆς λείας, ἦν ἐκ τῶν ἀγρῶν ἀφηροῦντο. 5 νύκτωρ τοιγαροῦν οἱ Ῥωμαῖοι τὰ πλεῖστα ἐχώρουν ξυνεστραμμένοι τε ἐπὶ σφᾶς καὶ ἀλλήλους ὀπισθοφυλακοῦντες, ὡς, εἰ δεῖσοι καὶ διαμάχεσθαι, οὐκ ἀπάρασκευοι φανησόμενοι. οἰμωγαὶ δὲ ἠκούοντο τῶν ἀγροίκων καὶ μυκήματα βοῶν ἀπελαυνομένων καὶ πάταγοι τῆς ὕλης διατεμνομένης. καὶ τοῖς τοιούτοις δεινοῖς πανταχόθεν περιβομβοῦμενοι μόλις ἐς Φαβεντίαν τε καὶ τὸ στρατόπεδον ἴκοντο. 6 τότε δὲ οὖν ἐς ὄψιν ἐλθὼν τοῖς στρατηγοῖς «τί δὲ ταῦτα,» ἔφη ὁ Στέφανος, «ὦ γενναῖοι, πεπόνθατε; ποῦ δὲ τῶν προτέρων ἔργων ἢ εὐκλεία καὶ ἢ τῶν τοσοῦτων τροπαίων ὁμολογία; πῶς δὲ ἂν Ναρσῆς Λοῦκάν τε ἔλοι καὶ τὰ ἐντὸς Ἄλπεων ἅπαντα παραστήσοιτο, ὑμῶν γε μονονουχὶ ὡσπερ ἐν ξυνηθῆ καὶ δίοδον τοῖς πολεμίοις παρασχομένων καὶ ἐφέντων αὐτοῖς, οἱ βούλοιντο, κατ' ἐξουσίαν ἰέναι; 7 καὶ ἐγὼ μὲν οὐδὲν τι φλαῦρον εἴποιμι ἐς ὑμᾶς, ἄλλος δὲ τις ἴσως ἐρεῖ μαλακίαν εἶναι τὸ χρῆμα καὶ τῶν κοινῆ συνοισόντων ὀλιγωρίαν. εἰ μὴ γὰρ φθάσοιτε θᾶττον ἐς Πάρμαν ἐπανελθόντες, Ναρσῆς μὲν οὐποτε ἀνήσει χαλεπαίνων καὶ κατατιώμενος ὑμᾶς τῶν ἐσομένων, εἴ γέ τι ἀντίπαλον ξυνενεχθεῖη. σκοπεῖτε δὲ ὦ λῶστοι, ὅπως μὴ καὶ βασιλεὺς νεμεσήσει.» 33

18. Ταῦτ' ἀκούσαντες οἱ στρατηγοὶ καὶ Ναρσοῦ εἶναι ἐγνωκότες ὡς μὲν οὐ δίκαια σφίσι ἐπικαλοῖη, λέγειν οὐκ εἶχον, σκήψαι δὲ τινὰς προῖσχοντο καὶ αἰτίας, ὡς ἄρα πρὸς ἀνάγκης μετανασταῖεν, ἅτε οὐκ ἐνὸν ἐν τοῖς περὶ Πάρμαν χωρίοις τῶν ἐδωδῆμων τοῖς στρατιώταις ἐς τὸ ἀποχρῶν μεταλαγχάνειν· μηδὲ γὰρ παρεῖναι Ἄντιόχον ἐνταῦθα τὸν ὑπαρχον, ὃ τὰ τοιάδε ἀνεῖται· οὐ μέντοι ἀλλ' οὐδὲ τὸ χρυσίον

τὸ εἰωθὸς αὐτοῖς διανενομηῆσθαι. 2 Στέφανος δὴ οὖν ὡς τάχιστα ἐν Ῥαβέννη ἀφικόμενος τὸν τε ὑπαρχὸν ἐνθένδε ὡς τοὺς στρατηγούς ἤγαγε καὶ τὰ ἀμφίβολα ὡς οἶόν τε ἦν ἀκεσάμενος ἔπεισεν ἅπαντας αὐτίκα παλινδρομήσαι καὶ αὐθις πρὸς τῇ Πάρμῃ στρατοπεδεύσασθαι. 3 ἐπεὶ δὲ ταῦτα διαπραξάμενος ἐς Λοῦκαν ἐπανῆκε, θαρσεῖν τε ἔφασκε τῷ Ναρσῆ καὶ σὺν προθυμίᾳ ἔχειν τῶν πραγμάτων· μηδὲ γὰρ παρενοχλήσειν αὐτῷ τοὺς πολεμίους, ἀλλ' εἴργεσθαι τὰς ἐκείνων ὀρμὰς τῶν Ῥωμαϊκῶν αὐτοῖς ταγμάτων ἐν δέοντι αὐθις ἐφεδρευόντων. 4 Ναρσῆς δὴ οὖν τὸ λοιπὸν οὐκ ἀνεκτὸν εἶναι ἠγούμενος, εἰ μέλλοιεν οἱ Λουκανοὶ ἐπὶ πλεῖστον ἀντέχειν οὕτω πῶς ἀνειμένα πολιορκούμενοι, ἐπέλαζε τοῖς τείχεσιν ἀφειδῶς· καὶ αὐτίκα αἶτε ἐλεπόλεις μηχαναὶ προσήγοντο καὶ ἀνὰ τὰς τύρσεις πυρφόρα ἐρρίπτοντο βέλη οἳ τε ἐς τὰ μεταπύργια φαινόμενοι ἐβάλλοντο λίθοις τε καὶ τοξεύμασιν· καὶ διετέμετο ἔστιν οὗ ἢ τοῦ περιβόλου οἰκοδομία καὶ ἅπασα ἰδέα κακοῦ περιεστήκει τὴν πόλιν. 5 οἱ μὲν οὖν πρότερον ὀμηρεύσαντες τότε δὴ πλέον ἔπρασον ἐς τοὺς Ῥωμαίους, καὶ τό γε ἐπ' ἐκείνοις τάχιστα ἂν ἅπασα ἢ πόλις ὑπεκλίθη· νῦν δὲ οἱ τῶν Φράγγων ἀρμοσταί, οἳ δὴ ἐτύγχανον ἔνδον ἐπὶ φρουρᾷ τοῦ ἄστεος ἐγκαταστάντες, ἐνέκειντο παροτρύνοντες πολεμεῖν καὶ τοῖς ὅπλοις διωθεῖσθαι τὴν πολιορκίαν. 6 αὐτίκα δὴ οὖν αἶτε πύλαι ἀνεπετάννυντο καὶ ἐπεκδρομὰς ἐξαπιναίους ἐς τοὺς Ῥωμαίους ἐποιοῦντο, ταύτη οἰόμενοι περιέσεσθαι. ἀλλ' ἔμελλον οἳ γε δρᾶν μὲν ἐλάχιστα τοὺς πολεμίους, μεγάλα δὲ ἠλίκα πημαίνεσθαι· οἳ γὰρ δὴ πλεῖστοι τῶν Λουκανῶν ἤδη ἀναπεπεισμένοι ὑπὸ τῶν ἔνδον πρᾶσσόντων ἐθελοκακοῦντες ἐμάχοντο. 7 ἐπεὶ δὲ αὐτοῖς θαμὰ πειρωμένοις οὐδὲν τῶν ἐλπισθέντων προὔχῳρει, ἀλλὰ πολλοὺς τῶν σφετέρων ἀποβαλόντες αἰσχροῦς τε καὶ ἀγενεῖς ἀναχωρήσεις 34 ἐποιοῦντο αὐθις τε εἴσω τοῦ περιβόλου γενόμενοι ἀκριβέστερον ἐγκατεῖργοντο, ὡς μηκέτι αὐτοῖς εἶναι ἐξιτητέα, τότε δὴ ἅπαντες ὡς οὐχ οἶόν τε ὄν αὐτοῖς ἄλλως σφᾶς αὐτοὺς διασώσασθαι μετεβάλλοντο πρὸς ἀνάγκης ἐς τὸ εἰρηναῖον τὰς γνώμας καὶ τὸ παρὸν εὖ διαθεῖναι ἠβούλοντο. 8 καὶ οὖν αὐτίκα τὰ πιστὰ κοιμισάμενοι πρὸς Ναρσοῦ, ὡς οὐδὲν αὐτοῖς τῶν προγεγενημένων ἔνεκα ὀργιεῖται, τὴν τε πόλιν παρέδοσαν καὶ εἰσεδέχοντο ἄσμενοι τὸν στρατόν, τριῶν ἤδη μηνῶν ἐν τῇ πολιορκίᾳ τριβέντων, καὶ ἦσαν αὐθις βασιλέως τοῦ Ῥωμαίων κατήκοι.

19. Ναρσῆς δέ, ἐπεὶ ἐξεπεπολιόρητό οἱ ἢ Λοῦκα καὶ οὐδὲν ἔτι ἀντίπαλον ἦν, ἀποδιατρίψαι μὲν ἐν αὐτῇ οὐ τι μάλα ὤφειτο χρῆναι, οὐδ' ὅσον ἀναπνεῦσαι τῶν πόνων· καταλιπὼν δὲ αὐτοῦ Βόνον τὸν στρατηγὸν τὸν ἐκ Μυσίας τῆς πρὸς τῷ Ἰστροῦ ποταμῷ παρατεταμένης, ἄνδρα συνέσεως τε ἐς ἄκρον ἦκοντα καὶ λίαν ἀγαθὸν τὰ τε πολιτικά καὶ πολέμια, δύναμίν τε αὐτῷ παραδοὺς ἀξιόχρεων καὶ ὅση ῥαδίως ἤμελλεν, εἰ καὶ τι νεωτερίσειεν οἱ τῆδε βάρβαροι, περιέσεσθαι καὶ καθέξειν· ταῦτα δὴ οὖν οὕτω καταστησάμενος ἠπέιγετο ἰθὺς τῆς Ῥαβέννης ἰέναι, ἐφ' ᾧ τὰ ἐνταῦθα στρατεύματα ἐς τὸ διαχειμάζειν μεθήσει. 2 ἐπειδὴ γὰρ τὸ μετόπωρον ἤδη ἐτελεύτα καὶ ἀμφὶ τὰς χειμερίους τροπὰς ταῦτα ἐπράσσετο, πολεμητέα μὲν οὐ οἳ ἐς ἐκεῖνο τοῦ καιροῦ εἶναι ἐδόκει· ἢ γὰρ ἂν τοῦτο ὑπὲρ τῶν Φράγγων ἔμελλεν ἔσεσθαι, οἷς γε πολέμιον μὲν τὸ πνίγος καὶ πλείστην ἐντίθησι δυσθυμίαν, καὶ οὐκ ἂν ποτε θέρους ἐκόντες εἶναι διαμαχέσαιντο, σφριγῶσι δὲ ὑπὸ τοῦ κρύους αἰεὶ καὶ ῥωμαλεώτατοι γίνονται καὶ ἥδιστα τότε διαπονοῦνται. ἔχουσι γὰρ πρὸς τοῦτο οἰκείως τῷ δυσχείμερον πατρίδα κεκτῆσθαι καὶ οἷον συγγενὲς αὐτοῖς εἶναι τὸ ψύχεσθαι. 3 τούτων δὴ οὖν ἕκατι διαμέλλειν ἐπειρᾶτο καὶ ἐς νέωτα τὸν πόλεμον μεταθέσθαι. καὶ οὖν διασκεδάσας τὸ στράτευμα κατὰ λοχαγούς καὶ ταξιάρχους ἀνὰ τὰ ἐχόμενα πολισμάτα τε καὶ φρούρια διαχειμάζειν ἐκέλευεν, ἅμα δὲ ἦρι ἀρχομένῳ ἦκειν ἐς Ῥώμην ἅπαντας καὶ 35 ἀγείρεσθαι, ὡς ἐνθένδε πανσυδὶ παραταξομένους. 4

καὶ οἱ μὲν κατὰ ταῦτα ἐχώρουν· Ναρσῆς δὲ ἐπὶ Ῥάβενναν ἰὼν μόνους ἐπήγετο τοὺς ἄμφ' αὐτὸν θεραπευτὰς τε καὶ δορυφόρους καὶ ὅσοι τῆς ἀρχῆς αὐτῷ ὑπηρεταὶ ἐτύγχανον ὄντες, οἷς δὴ τὰ ἀρχεῖα ἐπεφρόντιστο τῆς τε ἄλλης εὐκοσμίας πέρι καὶ ὅπως μὴ χύδην ἅπασι τοῖς βουλομένοις ὡς αὐτὸν εἰσιτητέα εἶη. τούτους δὲ ἔθος Ῥωμαίοις ἐκ τῶν κιγκλίδων ἐπονομάζειν καὶ τῆς ἐν τούτοις ἐπιμελείας. 5 εἶπετο δὲ οἱ καὶ Ζανδαλᾶς ὁ τῶν οἰκοτριβίων ὀπαδῶν πρωτοστάτης καὶ ὅσον ἄλλο οἰκετικὸν καὶ ὅσοι τομίαι κατευναστήρες. ἄγων δὴ οὖν τοὺς ζύμπαντας ἄνδρας ἐς τετρακοσίους ἐπὶ Ῥάβενναν ἦει.

20. Ἐν τούτῳ δὲ Ἀλίγερνος ὁ Φρεδιγέρνου μὲν παῖς, ἀδελφὸς δὲ Τεΐα γεγενημένος, οὗ δὴ καὶ πρότερον ἐπεμνήσθη ἐν τῇ τῆς Κύμης πολιορκίᾳ, οὗτος δὴ ὁ Ἀλίγερνος, ἐπειδὴ οἱ Φράγγοι ἐς τὴν Ἰταλίαν παρήσαν καὶ ἐς αὐτοὺς ἤδη τὰ τῶν Γότθων πράγματα μετεχώρει, μόνος γε πέφηνε τότε ξυνεῖς τὸ συνοῖσον καὶ στοχαζόμενος τῶν μελλόντων. 2 βουλευομένῳ γὰρ αὐτῷ περὶ τῶν παρόντων προσῆλθεν ἐννοεῖν, ὡς ἄρ' οἱ Φράγγοι σκῆψιν μὲν τινα καὶ προκάλυμμα εὐπρεπὲς τὸ τῆς ξυμμαχίας ὄνομα ποιοῦνται, ὡς δὴ μετάκλητοι ἀφιγμένοι, τὸ δὲ βουλόμενον αὐτῶν τῆς γνώμης ἕτερόν τι φανεῖται· οὐ γὰρ ἐθελήσουσιν, εἰ καὶ τῶν Ῥωμαίων περιέσονται, παραχωρήσαι τοῖς Γότθοις τῆς Ἰταλίας, ἀλλ' ἔργῳ προτέρους ἐκείνους καταδουλώσονται, οἷς τῷ λόγῳ ἠκούσιν ἐπαμνοῦντες, ἄρχοντάς τε αὐτοῖς ἐπιστήσουσι Φράγγους καὶ ἀφαιρήσονται τῶν πατρίων νομίμων αὐτούς. 3 ταῦτα δὴ οὖν ἐν ἑαυτῷ θαμὰ λογιζόμενος καὶ ἀνελίττων, ἅμα δὲ καὶ τῇ πολιορκίᾳ πιεζόμενος, ἄμεινόν οἱ κατεφάνη τὴν τε πόλιν καὶ τὰ χρήματα τῷ Ναρσῆ παραδοῦναι καὶ τὸ λοιπὸν Ῥωμαϊκῆς μεταλαχεῖν πολιτείας κινδύνων τε ἀπογενέσθαι καὶ βαρβαρικῶν δαιτημάτων. 4 ὅσιον γὰρ ᾤετο εἶναι, εἰ μὴ τοὺς Γότθους ἔνεστι τὴν Ἰταλίαν κεκτῆσθαι, τοὺς γοῦν ἐκ παλαιοῦ οἰκητοράς τε καὶ ἰθαγενεῖς τὸ ἀνέκαθεν ἡγεμόνας αὐτὴν ἀνακομίσασθαι καὶ μὴ μέχρι 36 παντὸς τῶν σφετέρων ἀποστερεῖσθαι. ταῦτα δὴ οὖν αὐτὸς τε ἐπιτελεῖν τὸ μέρος ἐγνώκει καὶ ἅπασι τοῖς ὁμοφύλοις παράδειγμα εὐβουλίας γενέσθαι. 5 καὶ τοίνυν τοῖς πολιορκουσι Ῥωμαίοις διαγγείλας πρότερον, ὡς ἐθέλοι πρὸς τὸν στρατηγὸν ἰέναι, καὶ εἶτα ἐφειμένον αὐτῷ, παραγίγνεται ἐς Κλάσσεις, οὗ δὴ τὸν Ναρσῆν διατρίβειν ἐπέπυστο· ἴδρυται δὲ τὸ φρούριον ἐν τῇ Ῥαβέννης περιοικίδι. 6 καὶ δὴ ἐς ὅψιν αὐτῷ ἀφικόμενος τὰς τε κλεῖς τῆς Κύμης ἐνεχείρισε καὶ ἅπαντα ὑπηρετήσασθαι ὠμολόγει πρὸς εὐνοίας αὐτῷ· καὶ ὅς ἀπεδέχετό τε αὐτὸν τῆς προσχωρήσεως καὶ μείζουσιν ἀγαθοῖς ἐπηγγέλλετο ἀντιδωρεῖσθαι. 7 τότε δὲ εὐθύς ἀπόμοιραν μὲν τινα τῶν ἀμφὶ τὴν Κύμην στρατοπεδευομένων ἐκέλευσεν εἶσω τοῦ περιβόλου γενέσθαι αὐτὴν τε τὴν πόλιν καὶ τὰ χρήματα παραληψομένους καὶ ἅπαντα ἐν τῷ ἀσφαλεῖ διαφυλάζοντας, τὸ δὲ λοιπὸν στράτευμα ἐν ἑτέροις πολίσμασι τε καὶ φρουρίοις ἀναχωρεῖν, ὡς ἂν καὶ οἶδε διαχειμάσοιεν. καὶ ἅπαντα οὕτω ἐπράττετο. 8 ἐπεὶ δὲ ὁ τῶν Ἐρούλων στρατὸς οἰκείου αὐθις ἡγεμόνος ἐχέρει, δύο δὲ ἄνδρες ἦσθη ἐν αὐτοῖς ἐπισήμῳ τε καὶ ἀμφηρίστῳ, ἐμερίζοντο ἢ πληθὺς ἐφ' ἑκάτερον ταῖς γνώμας. τὸ μὲν γὰρ τι αὐτῶν περὶ πλείστου τὸν Ἀρουθ ἐποιοῦντο καὶ ἅπαντα σφίσι μείνον ὦντο ἔσσεσθαι, εἴ γε ἐκεῖνος ἡγοῖτο· τοὺς δὲ ὁ Σίνδουαλ ἠρεσκεν, ἅτε δὴ δραστήριος ἐς τὰ μάλιστα καὶ εὖ τὰ πολέμια ἠσκημένος. οἷς δὴ καὶ Ναρσῆς θέμενος τοῦτόν γε αὐτοῖς ἐφίστησι στρατηγὸν καὶ ἔστειλε καὶ τοὺς ὅπη ἄριστα ἡμελλον διαχειμάσειν. 9 τὸν δὲ Ἀλίγερνον εἰς Κισσίναν τὴν πόλιν ἀπέπεμπε, εἰρημένον αὐτῷ, ἐπειδὴν αὐτόσε ἀφίκηται, ἀναβάντα ἐς τὸ τεῖχος ὑπερκύπτειν ἀναφανδὸν ὡς ἅπασιν ὅστις εἶη διαγνωσθῆναι. προσέταττε δὲ ταῦτα, ὅπως δὴ οἱ Φράγγοι (ἐνθένδε γὰρ διαβήσεσθαι ἡμελλον) θεάσαιντό τε αὐτὸν αὐτομολήσαντα καὶ ἀπαγορεύσαιεν τῇ ἐπὶ τὴν Κύμην

πορεία και τῇ τῶν χρημάτων ἐλπίδι, ἴσως δὲ καὶ παντὶ τῷ πολέμῳ, ὡς ἤδη ἀπάντων προκατειλημμένων. 10 καὶ ὁ μὲν ἐπειδὴ παριόντας ἑώρα τοὺς Φράγγους, ἐπεκερτόμει τε αὐτοὺς ἐκ τοῦ μετεώρου καὶ ἐπέσκωπεν ὡς μάτην τὸ λοιπὸν ἐπειγομένους καὶ κατόπιν ἦκοντας τῶν πραγμάτων, τοῦ τε πλούτου παντὸς ὑπὸ Ῥωμαίων προκατεχομένου καὶ αὐτῶν γε δὴ τῶν παρασήμων τῆς Γοθτικῆς ἡγεμονίας· ὡς εἶ γε καὶ τις τὸ λοιπὸν 37 βασιλεὺς τῶν Γόθων ἀναδειχθεῖη, μὴ ἔχειν ὄτῳ ἀρίδηλος εἶη καὶ ἐπίσημος, ἀλλ' ἀμφιέννυσθαι μόνην στρατιωτικὴν ἐφεστρίδα καὶ ἰδιωτεύειν τῷ σχήματι. 11 οἱ δὲ Φράγγοι ἀφύβριζον μὲν ἐς αὐτὸν καὶ ἐλοιδόρουντο καὶ προδότην ἀπεκάλουν τοῦ γένους· καὶ πῶς ἀμφίδοξοι ἐγίνοντο ἐπὶ τοῖς παροῦσιν, ὡς καὶ βουλευέσθαι εἰ πολεμητέα· ἐνίκα δὲ ὅμως τὸ μὴ μεταμέλειν αὐτοῖς, ἀλλ' ἐφ' ἃ ὥρμητο τὴν ἀρχὴν καὶ δὴ ἐπὶ ταῦτα ἰέναι.

21. Ἐν τούτῳ δὲ ὁ Ναρσῆς τῇ Ῥαβέννῃ ἐπιστὰς καὶ τοῖς ἐνταῦθα στρατεύμασιν ὁμιλήσας καὶ πάντα ἐν δέοντι καταστησάμενος ἐς Ἀρίμινον ἐχώρει τὴν πόλιν ζῆν τοῖς ὁπόσοι αὐτῷ καὶ πρότερον εἶποντο. 2 ἐπειδὴ γὰρ Οὐάκκαρος ὁ Οὐάρνος τὸ γένος ὀλίγῳ πρότερον ἐτεθνήκει, ἀνὴρ ἐν τοῖς μάλιστα δεινός τε καὶ φιλοπόλεμος, αὐτίκα ὁ παῖς ὁ ἐκείνου Θευδίβαλδος (τοῦτο γὰρ ὄνομα τῷ παιδί) ἅμα τοῖς ἐπομένοις Οὐάρνοις βασιλεῖ τῷ Ῥωμαίων προσεχώρει καὶ ἐς Ἀρίμινον παρῆν ὡς αὐτοῦ τῷ Ναρσῆ ἔντευξόμενος. 3 ὧν δὴ ἔνεκα ἐνταῦθα καὶ ὁ γε ἀφῖκτο, ἐφ' ᾧ ἅπαντας χρυσίῳ φιλοφρονησάμενος βεβαίους ἐς ὅτι μάλιστα ἔχοι ζυμμάχους. 4 ἐν τούτοις δὲ αὐτοῦ διημερεύοντος ἄνδρες τῶν Φράγγων ἐς δισχιλίους ἀναμίξ πεζοὶ καὶ ἰππῶται, οἱ δὴ ἐτύγχανον ἐς ἀρπαγὰς τε καὶ λεηλασίας τῆς χώρας ὑπὸ τῶν σφετέρων ἡγεμόνων σταλέντες, οὗτοι δὲ ἀγχοῦ τῆς πόλεως γεγεννημένοι τοὺς τε ἀγροὺς ἐσίοντο καὶ τοὺς βόας εἶλκον τοὺς ἀροτήρας καὶ ἅπαντα ἔφερον ἀνέδην, ὡς καὶ αὐτὸν δῆπου τὸν Ναρσῆ ἐπιφράσασθαι τὰ ποιούμενα· ἦστο γὰρ ἐς ὑπερῶν τι δωμάτιον ἐν περιωπῇ τοῦ πεδίου. 5 αὐτίκα δὴ οὖν, (αἰσχρὸν γὰρ τι καὶ ἀγεννὲς ὤετο εἶναι τὸ μὴ οὐχὶ ἐκ τῶν παρόντων ἀμύνασθαι) ὑπεξῆει τοῦ ἄστεος, ἵππου ἐπιβάς εὐηνωτάτου καὶ ἀγερώχου καὶ οἴου οὐκ ἄτακτα ἐξάλλεσθαι καὶ σκιρτᾶν, ἀλλὰ τάς τε ἐπελάσεις καὶ ἀναστροφὰς τῇ πείρᾳ πεπαιδευμένου· ἀλλὰ γὰρ καὶ τῶν ἀμφ' αὐτὸν τοὺς ὁπόσοι οὐ πάμπαν ἀγνώτες τὰ πολέμια ἦσαν ἔπεσθαί οἱ ἐκέλευε. 6 καὶ οἱ μὲν ἐς τοὺς ἵππους ἀναθορόντες (ἦσαν δὲ ἄνδρες ἐς τριακοσίους) ἐφωμάρτουν τε καὶ ἐπήλαυνον ἰθὺ τῶν πολεμίων. οἱ δὲ ἐσιδόντες αὐτοὺς ἐπιόντας 38 σποράδην μὲν οὐκέτι ἠλῶντο οὐδὲ οἶμαι τῆς λείας ἐγίνοντο· ἠθροίζοντο δὲ ἐπὶ σφᾶς ἅπαντες, τό τε ἰππικὸν καὶ οἱ πεζοί, καὶ ἐς φάλαγγα ζυνετάττοντο, βαθεῖαν μὲν οὐ τι μάλα (πῶς γὰρ οἶόν τε ἦν οὐ σφόδρα πολλῶν αὐτοῦ ἀφιγμένων;) καρτερὰν δὲ ὅμως τῷ συνασπισμῷ καὶ τῷ τὰ κέρα ἐν κόσμῳ ζυννευκέναι. 7 οἱ δὲ Ῥωμαῖοι ἐπειδὴ ἐς τόξου γε ἤδη βολὴν ἐγεγένητο, ἐμμῖξαι μὲν καὶ συρράξαι τοῖς πολεμίοις εὖ παρατεταγμένοις ἦκιστα ὄντο χρήναι, τοξεύμασι δὲ καὶ ἀκοντίσμασιν ἀκροβολιζόμενοι ἐπειρῶντο σφῆλαι τοὺς πρωτοστάτας καὶ διαρρηῆξαι τὴν πύκνωσιν τοῦ μετώπου. 8 ἀλλ' ἐκεῖνοι ταῖς ἀσπίσιν ἄριστα περιπεφραγμένοι ἴσταντο ἀστεμφεῖς καὶ ἀδόνητοι, οὐδαμοῦ τὸ συνεχὲς τῆς τάξεως διασπῶντες, ἐπεὶ καὶ ὕλης τινὸς λασίας κυρήσαντες ὡσπερ ἐρύματι τοῖς δένδροις ἐχρῶντο, ἤδη δὲ καὶ τοῖς ἄγγωσιν ἠμύνοντο βάλλοντες· οὕτω γὰρ αὐτοῖς τὰ ἐπιχώρια δόρατα ἐπωνόμασται.

22. Ὡς δὲ οὐδὲν ἐπημαίνοντο, διαλογισάμενος ἅπαντα ὁ Ναρσῆς βαρβαρικὴν τινα στρατηγίαν καὶ μᾶλλον τοῖς Οὐννοῖς μεμελετημένην ἐμηχανᾶτο. ἐκέλευε γὰρ τοὺς ἀμφ' αὐτὸν στρέψαντας τὰ νῶτα ἐς τὰ ὀπίσω ἀναχωρεῖν προτροπάδην, ὡς δὴ δεδιότας καὶ φεύγοντας, καὶ ἐκκαλεῖσθαι τοὺς βαρβάρους ὡς ἀπωτάτῳ τῆς νάπης ἀνὰ τὰ ψιλὰ τοῦ πεδίου· αὐτῷ γὰρ τὰ λοιπὰ ἔφη μελήσειν. 2 καὶ οἱ μὲν κατὰ ταῦτα

ἐποίουν καὶ ἔφευγον. οἱ δὲ Φράγγοι τῆ φυγῆ ἐξηπατημένοι καὶ ἀληθὲς τὸ δέος εἶναι ὑποτοπήσαντες αὐτίκα θαρραλέοι τὴν τε φάλαγγα διέλυσαν καὶ τῆς ὕλης ὑπεκβάντες ἐς τὴν δίωξιν ἠπείγοντο. 3 καὶ πρῶτοι μὲν ἐξέθεον οἱ ἵπποται· εἶποντο δὲ καὶ τῶν πεζῶν ὅποσοι ἀλκιμώτατοι καὶ ποδώκει· καὶ ἅπαντες ἀφειδῶς ἐνέκειντο, ὡς αὐτὸν δὴ πού τὸν Ναρσῆν αὐτίκα μάλα ζωγρήσοντες καὶ πόνῳ ξὺν βραχεῖ πέρας εὐκτὸν ἐπιθήσοντες ἅπαντι τῷ πολέμῳ. 4 καὶ οἱ μὲν εὐκοσμίας ἀπάσης ἐπιλεησμένοι χύδην τε καὶ ἀφύλακτα ἐχώρουν, γεγηθότες καὶ εὐωχούμενοι τῆς ἐλπίδος. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι ἀνὰ τὰ πρόσω ἐφέροντο ἀφειμένοις τοῖς ἵπποις, φαίης τε ἂν αὐτοὺς ἔργῳ τρέσαντας ἀλεείνουν· οὕτω δὴ τι ἐγγύτατα τοῦ ἀληθοῦς τὸ δεδιέναι ὑπεκρίνοντο. 5 ἐπεὶ δὲ οἱ βάρβαροι ἐν γυμνῷ ἤδη τῷ πεδίῳ ἐσκεδάννυντο τῆς ὕλης ὡς πορρωτάτῳ ἀποσπασθέντες, τότε δὴ 39 ἄθροον, τοῦ στρατηγοῦ σημήναντος, ἐπιστρέψαντες οἱ Ῥωμαῖοι τοὺς ἵππους καὶ ἐς τὰναντία σφᾶς αὐτοὺς ἐξελίξαντες ὑπηντίαζον τοῖς διώκουσιν ἀντιμέτωποι καὶ ἅπαντας τῷ ἀπροσδοκίῳ καταπεπληγμένους ἔπαιον ἀφειδῶς καὶ ἀντώθουν, καὶ ἐς παλίωξιν τὰ τῆς φυγῆς μετεχώρει. 6 οἱ μὲν οὖν ἵπποται τῶν βαρβάρων ξυναισθόμενοι τοῦ περιστάντος κινδύνου καὶ τάχιστα ἐκδραμόντες ἀνὰ τὴν ὕλην αὐθις καὶ τὸ σφῶν στρατόπεδον ἄσμενοι ἀπεσώζοντο. οἱ δὲ πεζοὶ ἐκτείνοντο ἀκλεῶς, μηδὲ χεῖρα κινεῖν ὑποστάντες, ἀλλὰ τῷ παραλόγῳ τῆς μεταβολῆς τεθηπότες καὶ οἷον παράφρονες γεγενημένοι. ἅπαντες τοιγαροῦν ἔκειντο σποράδην, ὡσπερ ἀμέλει ὕων ἢ προβάτων ἀγέλη οἰκτρότατα διαφθαρέντων. 7 ἐπεὶ δὲ ἐκεῖνοι ἀνήρηντο οἱ ἄριστοι ἄνδρες, πλείους ὄντες ἢ ἐννακόσιοι, αὐτίκα οἱ ἄλλοι ἀπεχώρουν καὶ μετανίσταντο καὶ ἐπὶ τοὺς σφετέρους ἡγεμόνας ἐπανήεσαν, ὡς οὐκέτι αὐτοῖς ἐν τῷ ἀσφαλεῖ ἐσόμενον τοῦ λοιποῦ πλήθους ἀποκεκρίσθαι. 8 Ναρσῆς δὲ αὐθις ἐς Ῥάβενναν ἀφικόμενος καὶ ἅπαντα τὰ τῆδε ἄριστα διαθεῖς ἀνὰ τὴν Ῥώμην ἐχώρει καὶ αὐτοῦ διεχειμάζεν. 40

ΑΓΑΘΙΟΥ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΟΥ ΙΣΤΟΡΙΩΝ Β

1. Ἦδη δὲ τοῦ ἥρος ἐπιγινόμενου ἐνταῦθα κατὰ τὸ προστεταγμένον ξυνεκροτοῦντο αἱ δυνάμεις καὶ ἅπαντα ἠθροιστο τὰ στρατεύματα. 2 Ναρσῆς δὲ ἐξασκεῖν γε ἐπὶ πλέον αὐτοὺς ἐκέλευε τὰ πολέμια καὶ ἔπερ ρώννυε τὸν θυμὸν ταῖς καθ' ἡμέραν μελέταις, τροχάζειν τε ἀναγκάζων καὶ ὑπὲρ τῶν ἵππων ἐν κόσμῳ ἀναπάλλεσθαι ἕς τε πυρρίχην τινὰ ἐνόπλιον περιδινεῖσθαι καὶ θαμὰ τῆ σάλπιγγι καταβομβεῖσθαι τὸ ἐνυάλιον ἐπηχούση, ὡς μὴ πάμπαν τῷ ἀνειμένως διαχειμάζειν ἐπιλεησμένοι τοῦ πολέμου, εἶτα ἐν αὐτῷ δὴ τῷ ἀγῶνι μαλθακισθεῖεν. 3 Ἐν τούτῳ δὲ οἱ βάρβαροι σχολαίτερον πορευόμενοι τὰ ἐν ποσὶν ἅπαντα ἐδήουν καὶ ἐλυμαίνοντο. ὑπερβάντες δὲ ὡς ἀνωτάτῳ Ῥώμην τε τὴν πόλιν καὶ ἅπασαν τὴν περιοικίδα ἤεσαν ἀνὰ τὰ πρόσω, ἐν δεξιᾷ μὲν ἔχοντες τὰ Τυρσηνικὰ πελάγη, ἐπὶ θάτερα δὲ αὐτοῖς παρετέταντο αἱ τοῦ Ἴονίου κόλπου ρηγμῖνες. 4 ἐπεὶ δὲ ἐς Σάμνιον τὴν χώραν οὕτω καλουμένην ἀφίκοντο, ἐνταῦθα διεκρίθησαν ἐφ' ἑκατέραν πορείαν. καὶ Βουτιλῖνος μὲν ἅμα τῷ πλείονι καὶ ἀλκιμωτάτῳ στρατῷ ἀνὰ τὰς Τυρσηνικὰς ἡϊόνας ἐχώρει καὶ Καμπανίας τε τὰ πλείστα ἐληΐσατο καὶ μὲν δὴ καὶ Λευκανίας ἐπέβη, καὶ εἶτα Βρεττία προσέβαλλε καὶ μέχρι τοῦ πορθμοῦ προῆλθεν, ὃς δὴ Σικελίαν τε τὴν νῆσον καὶ τὸ τέρμα τῆς Ἰταλίας ἀποκρίνει. 5 Λεύθαρις δὲ τὰ λοιπὰ στρατεύματα ἐπαγόμενος Ἀπουλίαν ἔλαχε σίνεσθαι καὶ Καλαβρίαν καὶ ἕως Ὑδροῦντος τῆς πόλεως ἵκετο, ἢ δὴ ἐπὶ τῷ αἰγιαλῷ ἴδρυται τῆς Ἀδριάδος θαλάττης,

20

ὄθεν ὁ Ἴόνιος ἄρχεται κόλπος. 6 ὅσοι 41 μὲν οὖν αὐτῶν Φράγγοι ἰθαγενεῖς ἐτύγχανον ὄντες, οὗτοι δὲ φειδοῖ πολλῇ ἀμφὶ τὰ ἱερὰ καὶ εὐλαβεῖα ἐχρῶντο, ἄτε δὴ τὰ ὀρθὰ καὶ οἱ τοῦ κρείττονος πέρι νόμιμα προσιέμενοι, ἤπερ μοι ἤδη ἐρρήθη, καὶ παραπλήσια τοῖς Ῥωμαίοις ἱερουργοῦντες. 7 τὸ δὲ Ἀλαμανικὸν ἅπαν (ἕτερα γὰρ ἐκείνοις ἐς τοῦτο δοκεῖ) ἐδήρουν τοὺς νεῶς ἀφειδῶς καὶ ἀπηγλάιζον· πολλὰς μὲν γὰρ κάλπεις ἱεράς, πολλὰ δὲ περιρραντήρια πάγ χρυσα, συχνὰ δὲ κύπελλα καὶ κανᾶ καὶ ὅσα ταῖς μυστικαῖς ἀγιστεῖαις ἀνεῖται, ταῦτα δὲ ἀφαιρούμενοι ἅπαντα οἰκεῖα κτήματα ἐποιοῦντο. 8 τοῖς δὲ οὐδὲ τάδε ἀπέχρη, ἀλλὰ τὰς τε ὀροφὰς τῶν ἱερῶν ἀνακτόρων κατέβαλλον καὶ τὰς κρηπίδας ἀνεκίνουν· λύθρω τε τὰ τεμένη περιεργεῖτο καὶ τὰ λήϊα ἐμιαίνετο, πολλαχοῦ νεκρῶν ἀτάφων περιερριμμένων. 9 ἀλλ' οὐκ ἐς μακρὰν αὐτοὺς τὰ ἐνθένδε μετῆλθε μηνίματα. οἱ μὲν γὰρ πολέμῳ, τὸ δὲ τι αὐτῶν νόσῳ διεφθάρη, καὶ οὐδεὶς ὅστις ἀπώνατο τῆς προτέρας ἐλπίδος· ἀδικία γὰρ καὶ θεοῦ ἀθεραπεία φευκτὰ μὲν ἀεὶ καὶ ἀξύμφορα, μάλιστα δὲ ἐν τῷ προσπολεμεῖν καὶ παρατάττεσθαι. 10 πα τρίδι μὲν γὰρ ἐπαρήγειν καὶ νόμοις πατρίοις καὶ τοῖς ταῦτα λυμαινομένοις ἠκιστα ἐφιέναι, ἀλλὰ παντὶ σθένει ἀμύνεσθαι, ὅσιόν τι ἂν εἴη καὶ μάλα γενναῖον. ὅσοι δὲ κέρδους ἕκατι καὶ δυσμενείας ἀλόγου μηδὲν ἐπὶ κλημα ἔνδικον ἔχοντες, ἔπειτα φοιτῶσιν ἀνὰ τὴν ὀθνεῖαν τοὺς μηδὲν ἠδίκηκότας σινόμενοι, οὗτοι δὲ ἀλαζόνες εἰσὶ καὶ ἀτάσθαλοι, οὔτε θέμιν εἰδότες οὔτε μέλον αὐτοῖς εἰ τὸ θεῖον νεμεσᾷ τοῖς γιγνομένοις. 11 τοι γάρτοι ποιναί γε αὐτοὺς μετῆσιν ἀκριβεῖς καὶ σφίσι ἐς ἀνηκέστους ξυμφορὰς τὰ πράγματα τελευτῶσιν, εἰ καὶ ἐπὶ βραχὺ εὐημερεῖν νομισθεῖεν. ὅποια καὶ τότε τοῖς ἀμφὶ Λεύθαριν τε καὶ Βουτιλῖνον βαρβάρους ξυνέβη.

2. Ἐπειδὴ γὰρ ταῦτα ἔδρασαν καὶ πολὺ τι λαφύρων περιεβάλοντο χρῆμα ἤδη τε τὸ ἔαρ παρωχῆκει καὶ ἡ τοῦ θέρους ἤκμαζεν ὥρα, Λευθαρίῳ μὲν, θατέρῳ τῶν ἡγεμόνων, βουλομένῳ ἦν οἴκαδε ἀπονοστήσαι καὶ τοῦ ὄλβου ἐμπίπλασθαι. ἔστειλε δὲ ὡς τὸν ἀδελφὸν ἀγγελιαφόρος, παρακελευόμενος καὶ τόνδε ὡς τάχιστα ἐπανιέναι, χαίρειν εἰπόντα τῷ 42 πολέμῳ καὶ τῇ ἀδήλῳ τύχῃ τῶν ἐσομένων. 2 Βουτιλῖνος δὲ καὶ ὅτι ὠμωμόκει τοῖς Γότθοις ἢ μὴν ξυνάρασθαι αὐτοῖς τὸν πρὸς Ῥωμαίους ἀγῶνα, καὶ ὅτι αὐτὸν ἐκείνοι ἐθώπευον, βασιλέα σφῶν ἀναδείξειν ἐπιθυλοῦντες, ἐδόκει οἱ μενετέα εἶναι καὶ τὰ ξυγκείμενα διανυστέον. καὶ ὁ μὲν τούτων δὴ ἔνεκα ἔμενέ τε αὐτοῦ καὶ τὰ ἐς τὸν πόλεμον ἐξηρτύετο. 3 Λεύθαρις δὲ ἅμα τῇ ἀμφ' αὐτὸν δυνάμει εὐθύς ἀπεχώρει, βεβουλευμένον αὐτῷ, ἐπειδὴν ἀσφαλέστατα τὴν λείαν διακομίσῃ καὶ οἴκαδε ἴκηται, τότε δὴ εὐθύς ὡς τὸν ἀδελφὸν στείλει τὸ στράτευμα, ξυλληψομένους αὐτῷ τοῦ κινδύνου. ἀλλ' οὔτε ἐκείνῳ ἐς τέλος ἀπέβη τὰ δοκηθέντα τῷ τε ἀδελφῷ οὐ μάλα ἤρκεσεν ἐπαμῦναι. 4 ἤδη γὰρ αὐτῷ ἀνὰ τὴν αὐτὴν πορείαν ἐπανερχομένῳ μέχρι μὲν Πικηνοῦ τῆς χώρας οὐδὲν ὅ τι ἀντίπαλον ξυνηνέχθη· ὡς δὲ ἐνταῦθα ὁδῷ ἰὼν ἐγεγόνει, αὐτὸς μὲν περὶ τὴν Φᾶνον ἐστρατοπεδεύετο τὴν πόλιν, ἔστειλε δὲ εὐθύς, ὡς περ εἰώθει, προφύλακας καὶ διοπτῆρας ἄνδρας ἐς τρισχιλίους, οὐ μόνον ἐπισκεψομένους τὰ πρόσω, ἀλλὰ γὰρ καί, εἴ που πολέμοι φανεῖεν, ἀμυνουμένους. 5 Ἄρτα βάνης δὲ καὶ Οὐλδᾶχ ὁ Οὐννος, ἐτύγχανον γὰρ ἅμα στρατεύματι Ῥωμαϊκῷ τε καὶ Οὐννικῷ ἐς Πίσσαυρον τὴν πόλιν ξυνειλεγμένοι καὶ ἐφεδρεύοντες τῇ παρόδῳ, οὗτοι δὴ οὖν, ἐπειδὴ ἐκείνους τοὺς προπορευτὰς ἐθεάσαντο ἐν αὐτῷ δὴ τῷ αἰγιαλῷ τοῦ Ἴονικοῦ κόλπου καὶ τῇ κροκάλῃ πορευομένους, ὑπεκβάντες τοῦ ἄστεος ἐσβάλλουσιν ἀθρόον ἐς αὐτοὺς εὐ μάλα παρατεταγμένοι, καὶ πολλοὺς μὲν τοῖς ξίφεσι παίοντες διεχρῶντο, ἔνιοι δὲ αὐτῶν ὑπὲρ τὸ κρημνῶδες καὶ ἀπερρωγὸς τῆς ἡϊόνος ἀναβάντες, ἔπειτα κατὰ τοῦ πρᾶνουῦς ὑποφερόμενοι καὶ ἐς τὴν θάλατταν κατωκάρᾳ ἐκπίπτοντες ἀπώλλυντο,

ἐμφορούμενοι τοῦ ῥοθίου. 6 ἐπὴρ ται γάρ πως ἐνταῦθα ἡ ἀκτὴ καὶ ὥσπερ γεώλοφόν τι ἀποτελεῖ, οὐ πανταχόθεν βατόν τε καὶ εὐεπίδρομον οὐδὲ οἶον τοῖς ἐπ' ἄκρου γιγνομένοις εὐκόλους παρέχειν τὰς καταβάσεις, ἀλλ' ὀλισθηρὸν ὡς τὰ πολλὰ 43 καὶ σπαραγγῶδες καὶ ἐς τὸ βαθυνόμενον τῆς ῥηγγῖνος ἐπικεκλιμένον. 7 οὕτω δὴ οὖν τῶν πλείστων διαφθειρομένων καθορῶντες οἱ ἄλλοι ἔφυγον οὐδενὶ κόσμῳ βοῆ τε ζῆν πολλῇ καὶ οἰμωγῇ ἀνὰ τὸ στρατόπεδον εἰσπεσόντες θορύβου καὶ ταραχῆς ἅπαντα ἔπλησαν, ὡς αὐτίκα μάλα τῶν Ῥωμαίων ἐπελευσομένων. 8 αὐτὸς τε δὴ οὖν Λεύθαρις διανίστατο ἐς παράταξιν καὶ ἅπαν τὸ στράτευμα ἐκινεῖτο· καὶ τοίνυν ἀναλαβόντες τὰ ὄπλα ἐς φάλαγγα καθίσταντο βαθεῖάν τε καὶ ἐπὶ μέγα παρατεταμένην. ἐν τούτοις δὲ αὐτῶν καταστάτων καὶ οὐδὲν ὀτιοῦν αὐτοῖς ἕτερον ἐν νῶ τίθεσθαι παρέχοντος τοῦ καιροῦ, οἱ πλείστοι τῶν αἰχμαλώτων ἀφύλακτοι ἀθρόον γεγενημένοι ἀπεχρῶντο ἐν δέοντι τῇ τῶν πολεμίων ἀσχολίᾳ· αὐτοὶ τε γὰρ ὡς τάχιστα διεδίδρασκον καὶ τῶν λαφύρων ὅποσα οἶόν τε ἦν ἐς τὰ ἐχόμενα φρούρια διεκόμισαν.

3. Ἐπεὶ δὲ Ἀρταβάνης τε καὶ Οὐλδάχ, ᾤοντο γὰρ οὐκ ἀξιόμαχοι εἶναι, ἤκιστα ἐπεξῆγον τὸ στράτευμα, τότε δὴ οἱ Φράγγοι διελύετο μὲν αὐτοῖς ἢ παράταξις, κατὰ σφᾶς δὲ γιγνόμενοι καὶ γνωματεύοντες δι' ἐγίγνωσκον ὁπόσων ἐτύγχανον ἀφηρημένοι. πρὶν γε δὴ οὖν καὶ ἕτερόν τι παθεῖν, ἐδόκει αὐτοῖς ἐν καλῷ ἔσσεσθαι, εἴ γε ὡς τάχιστα ἐκ Φάνου τῆς πόλεως ἀναστάντες ἴοιεν ἀνὰ τὰ πρόσω. 2 καὶ τοίνυν αὐτίκα ἐχώρουν, ἀφέντες δὲ ἐν δεξιᾷ τὸν Ἰόνιον κόλπον καὶ ἄπασαν τὴν παράκτιόν τε καὶ ψαμαθῶδη πορείαν ἀνὰ τοὺς πρόποδας τοῦ Ἀπινναίου ὄρους ἐπορεύθησαν. οὕτω τε ἰθὺ Αἰμιλίας καὶ Ἀλπισκοτίας ἐλθόντες μόλις τὸν Πάδον ἐπεραιοῦντο. 3 καταλαβόντες δὲ Βενετίαν τὴν χώραν ἐς Κένετα τὴν πόλιν κατήκοον σφῶν ἐν τῷ τότε οὖσαν ἠύλιζοντο, αὐτοῦ τε τὸ λοιπὸν ἐν τῷ ἀσφαλεῖ διαιτώμενοι ἤσχαλλόν γε ὅμως καὶ ἐδυσφόρουν, καὶ πολὺ τι ὑπῆρχε διαφανὲς τῆς γνώμης τὸ ἀνιώμενον. αἴτιον δὲ ἦν, ὅτι δὴ αὐτοῖς ἐλάχιστα ἐκ τῆς λείας ἐλείπετο καὶ ἐδόκει ἄκαρπα καὶ ἀνόνητα διαπεπονηκέναι. 4 ἀλλ' οὐ μέχρι τοῦδε μόνον αὐτοῖς τὰ τῶν δυστυχημάτων ἐχώρει. ὀλίγῳ γὰρ ὕστερον καὶ νόσος τις λοιμώδης ἔφθειρε τὰ πλήθη ἑξαπιναιῶς ἐπεισπεσοῦσα. 5 καὶ οἱ μὲν αὐτῶν μοχθηρὸν ἀποκαλοῦντες τὸν περικείμενον σφίσιν ἀέρα αἴτιον ἐκείνου τοῦ πάθους γεγενῆσθαι ἠγοῦντο, οἱ δὲ ὅτι πολέμους τε συχνούς καὶ ὁδοιπορίας μακρὰς διανύσαντες ἀθρόον ἐς τὸ ἀβροδίατον μετεβέβληντο, τὴν τῆς διαίτης 44 παραλλαγὴν ἠτιῶντο· τὴν δέ γε ὡς ἀληθῶς ἀρχὴν τε καὶ ἀνάγκην τῆς ξυμφορᾶς οὐ μάλα διανοοῦντο. ἦν δὲ ἄρα οἴμαι ἢ ἀδικία καὶ τὸ περιῦβρίσθαι πρὸς αὐτῶν τά τε θεῖα ἀφειδῶς καὶ ἀνθρώπεια νόμιμα. 6 αὐτὸς δὴ οὖν ὁ στρατηγὸς καὶ μάλα ἔνδηλος ἦν, ὅτι δὴ αὐτὸν θεήλατοι μετῆλθον ποιναί. παραπλήξ τε γὰρ ἐγεγόνει καὶ ἐλύττα περιφανῶς, καθάπερ οἱ ἔκφρονες καὶ μεμνηότες, κλόνος τε αὐτὸν ἐπέιχε μυρίος καὶ οἰμωγὰς ἀφίει βαρείας· καὶ νῦν μὲν πρηνῆς, νῦν δὲ καὶ ἐπὶ θάτερα ἐν τῷ ἐδάφει κατέπιπτεν, ἀφρῶ τε πολλῶν τὸ στόμα περιερρεῖτο καὶ τῷ ὀφθαλμῷ βλοσυρῶ γε ἦσθην καὶ παρατετραμμένω. 7 ἐς τοῦτο δὲ ἄρα ὁ δεῖλαιος ἀφῖκτο μανίας, ὥστε ἀμέλει καὶ τῶν οἰκείων μελῶν ἀπογεύσασθαι. ἐχόμενος γὰρ ὁδᾶξ τῶν βραχιόνων καὶ διασπῶν τὰς σάρκας κατεβίβρωσκε γε αὐτὰς ὥσπερ θηρίον διαλιχμώμενος τὸν ἰχώρα. οὕτω δὲ ἑαυτοῦ ἐμπιπλάμενος καὶ κατὰ σμικρὸν ὑποφθινύθων οἰκτρότατα ἀπεβίω. 8 ἔθνησκον δὲ χύδην καὶ οἱ ἄλλοι, οὐδὲν ὅ τι καὶ ἀνιέντος τοῦ κακοῦ, ἕως ἅπαντες διεφθάρησαν. καὶ πυρετῶ μὲν οἱ πλείστοι πιεζόμενοι νηφαλέοι γε ὅμως ἀπώλλυντο, ἐνίοις δὲ καὶ ἀποπληξία ἐνέσκηπτεν ἰσχυρὰ καὶ ἑτέροις καρῆβαρία, καὶ παραφροσύνη ἑτέροις. ποικίλα μὲν γὰρ αὐτοῖς

ἐπεφέρετο πάθη, ἅπαντα δὲ εἰς ὄλεθρον ἀπεκρίνετο. Λευθαρίῳ μὲν οὖν καὶ τῷ οἱ ἐπομένῳ ὀμίλῳ ἐς τόδε τύχης τὰ τῆς ἐκστρατείας ἐτελεύτα.

4. Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἐν Βενετία ξυνέβαινε, Βουτιλίνος, ἄτερος στρατηγός, τὰ μέχρι τοῦ πορθμοῦ τῆς Σικελίας πολισμάτα τε καὶ φρούρια σχεδόν τι ἅπαντα λυμηνάμενος ἐπανήει αὐθις ὡς τάχιστα ἰθὺ Καμπανίας τε καὶ Ῥώμης. 2 ἠκηκόει γὰρ τὸν Ναρσῆν καὶ τὰς βασιλέως δυνάμεις αὐτοῦ που ἠθροῖσθαι καὶ ἠβούλετο μὴ μέλλειν ἔτι μηδὲ ἀλᾶσθαι, ἀλλὰ παντὶ τῷ στρατῷ παραταξάμενος τὸν ὑπὲρ τῶν ὄλων κίνδυνον ἀναρρῖψαι, ἐπεὶ καὶ μέρος τι οὐκ ἐλάχιστον καὶ τῆς ἀμφ' αὐτὸν στρατιᾶς νόσω ἐαλώκει καὶ διεφθείρετο. 3 ἤδη γὰρ τοῦ θέρους λήγοντος καὶ τοῦ φθινοπώρου ἀρχομένου, αἱ μὲν ἄμπελοι τῷ καρπῷ ἐβρίθοντο, οἱ δὲ χήτει τῶν ἄλλων ἐπιτηδείων (ἅπαντα γὰρ τῷ Ναρσῆ ἔμφρονέστατα προδιήρπαστο), οἱ δὲ τοὺς βότρυσ ἀφαιρούμενοι καὶ ταῖς χερσὶ διαθλίβοντες ἐνεφοροῦντο τοῦ γλεύκου, αὐτοσχεδιάζοντες τὸν ἀνθοσμίαν. ἐνθὲνδε τε αὐτοῖς ἡ γαστήρ ἐπὶ μέγα ἐφέρετο καὶ διέρρει, καὶ τὸ μὲν τι 45 αὐτῶν ἔθνησκεν αὐτίκα, ἦσαν δὲ οἱ καὶ διεγίγνοντο. 4 πρὶν γε δὴ οὖν καὶ ἅπασιν ἐκνικῆσαι τὸ πάθος, ἐδόκει οἱ εἶναι πολεμητέα ἐς ὃ τι ἐκβαίη. καὶ τοίνυν ἀφικόμενος ἐς Καμπανίαν στρατοπεδεύεται οὐ πόρρω Καπύης τῆς πόλεως ἀμφὶ τὰς ὄχθας τοῦ Κασουλίνου ποταμοῦ, ὃς δὴ ῥέων ἐκ τοῦ ὄρους τοῦ Ἀπινναίου καὶ ἀνὰ τὰ ἐκείνη πεδία περιελιττόμενος ἐς τὴν Τυρσηνικὴν φέρεται θάλατταν. 5 ἐνταῦθα δὴ οὖν ἰδρύσας τὸν στρατὸν χαράκωμά τε περιεβάλετο καρτερόν καὶ ἐπεποιθεὶ τῷ χώρῳ· ὃ τε γὰρ ποταμὸς αὐτῷ ἐν δεξιᾷ ὑπορρέων ἀντ' ἐρύματος εἶναι ἐδόκει τοῦ μή τινα ἐπιέναι καὶ τοὺς τῶν ἀμαξῶν τροχούς, ἃς δὴ ὡς πλείστας ἐπήγετο, στοιχηδὸν ἐς ἀλλήλους ἀρμόσας ἐνέπηξε τὰ ἐπίσωτρα τῷ ἐδάφει, ἄχρι καὶ ἐς τὰς πλήμνας περιχώσας, ὡς μόνα τὰ ἡμικύκλια ὑπερανέχειν καὶ προβεβλήσθαι. 6 τούτοις δὴ οὖν καὶ ἑτέροις ξύλοις πολλοῖς ἅπαν τὸ στράτευμα ἐρυμνώσας ἔξοδόν τινα οὐ μάλα εὐρεῖαν καταλέλοιπε κενὴν τῶν περιφραγμάτων, ὡς ἐκ τῆσδε αὐτοῖς ἐξεῖη ῥαδίως ἢ βούλοιντο κατὰ τῶν πολεμίων ἐφόδους τε καὶ ἐπανόδους ποιεῖσθαι. 7 ὅπως δὲ ἂν αὐτῷ μηδὲ τὰ τῆς γεφύρας τοῦ ποταμοῦ ἀφύλακτα εἶη μηδὲ γε ἐνθὲνδε πημαίνοιο, προκαταλαμβάνει τε αὐτὴν καὶ πύργον τινὰ ξύλινον ἐνταῦθα τεκτηνάμενος ἐφίστησιν ἐν αὐτῷ ἄνδρας ὀπόσους οἷόν τε ἦν μαχίμους τε καὶ ἄριστα ὀπλισμένους, ἐφ' ᾧ ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς ἀμύνεσθαι καὶ ἀπερύκειν τοὺς Ῥωμαίους διαβησειόντας. 8 οὕτω δὲ ἕκαστα διαθεῖς ᾤετο οἱ τὰ παρόντα ἐν δέοντι παρεσκευάσθαι, ὡς καὶ ἐν αὐτῷ δὴ που κεισόμενον πολέμου κατάρχεσθαι καὶ οὐ πρότερον μάχης ἐσομένης, πρὶν ἂν ἐκείνῳ ἔοι βουλομένῳ. 9 καὶ τὰ μὲν ἀμφὶ τῷ ἀδελφῷ ἐν Βενετία ξυμβαίνοντα οὕτω ἐπέπυστο, ἐθαύμαζε δὲ ὅτι δὴ αὐτῷ κατὰ τὸ ξυγκείμενον τὸ στράτευμα οὐκ ἐπεπόμφει· καὶ ὑπετόπαζεν, ὡς οὐκ ἂν ἐς τοσοῦτον ἐμέλλησεν, εἰ μὴ τι αὐτοῖς ξυνηνέχθη δεινὸν καὶ ἀντίξουν· πλὴν ἀλλὰ καὶ ἐκείνων ἄνευ περιέσεσθαι τῶν πολεμίων ἠγεῖτο, ἅτε δὴ τῷ πλήθει καὶ ὡς ὑπερβάλλων. 10 ἐς τρεῖς γὰρ αὐτῷ μάλιστα μυριάδας μαχίμων ἀνδρῶν ἡ λειπομένη στρατιὰ ξυνετάττετο· ἡ δὲ τῶν Ῥωμαίων δύναμις μόλις ἐν ὀκτωκαίδεκα χιλιάσιν ἐτύγχανεν οὕσα. 46

5. Αὐτός τε δὴ οὖν ᾧδε πως ἄριστα εἶχε προθυμίας καὶ ἅπαντι τῷ στρατῷ παρεκελεύετο γινώσκειν, ὡς ὁ παρῶν ἀγῶν οὐκ ἐπὶ σμικρῷ τινι χωρῆσει, «ἀλλ' ἢ καθέξομεν,» ἔφη, «τὴν Ἰταλίαν, οὗ δὴ καὶ ἕκατι ἀφικόμεθα, ἢ λελείψεται ἡμῖν ἅπασιν ἀκλεῶς ἐνθάδε τεθνάναι. οὐκ οὖν τόδε ἡμᾶς, ᾧ γενναῖοι, ἀντ' ἐκείνου ἐλέσθαι προσήκει, ἐξὸν ἀνδρας ἀγαθοὺς ἐν τῷ πολέμῳ γιγνομένους ἀπόνασθαι ᾧν ἐφιέμεθα.» 2 Βουτιλίνος μὲν οὖν ταῦτά τε καὶ τὰ τοιαῦτα παραινῶν τοῖς πλήθεσιν οὐκ ἀνίει, οἱ δὲ ἐπερρώννυντο ταῖς ἐλπίσι καὶ τὰ ὄπλα, ὡς πη ἐκάστω φίλον,

παρεσκευάζοντο. ὡδὶ μὲν γὰρ πελέκεις ἐθήγοντο πολλοί, ὡδὶ δὲ τὰ ἐπιχώρια δόρατα, οἱ ἄγγωνες, ἐτέρωθι δὲ τῶν ἀσπίδων αἱ διερρωγυῖαι πρὸς τὸ ἐνεργὸν μετεποιῶντο, καὶ ῥαδίως αὐτοῖς ἅπαντα παρεσκεύαστο. 3 λιτὴ γὰρ τοῦδε τοῦ ἔθνους ἡ ὄπλις καὶ οἷα οὐ τεχνιτῶν δεῖσθαι ποι κίλων ἢ μόνον ὑπ' αὐτῶν οἶμαι τῶν χρωμένων διακοσμεῖσθαι, εἰ καὶ τι διαφθαρείη. θωράκων μὲν γὰρ καὶ κνημίδων ἀγνώτες τυγχάνουσιν ὄντες, τὰς δὲ κεφαλὰς οἱ μὲν πλεῖστοι ἀσκεπεῖς ἔχουσιν, ὀλίγοι δὲ καὶ κράνη ἀναδούμενοι μάχονται· γυμνοὶ δὲ τὰ στέρνα εἰσὶ καὶ τὰ νῶτα μέχρι τῆς ὀσφύος· ἐνταῦθα δὲ ἀναξυρίδας, οἱ μὲν λινᾶς, οἱ δὲ καὶ σκυτίνας διαζωννύμενοι τοῖς σκέλεσι περιαμπίσχονται. 4 ἵπποις δὲ ἠκιστα χρῶνται, πλην σφόδρα ὀλίγων, ἅτε δὴ αὐτοῖς τὸ πεζομαχεῖν σύντρο φόν τε ὄν καὶ πάτριον καὶ ἄριστα μεμελετημένον. ξίφος δὲ τῷ μηρῷ καὶ ἀσπίς τῇ λαιᾷ πλευρᾷ παρηώρηται. καὶ τοίνυν τόξα ἢ σφενδόνας ἢ ἄλλα ἅττα ἐκηβόλα ὄπλα οὐκ ἐπιφέρονται, ἀλλὰ πελέκεις γὰρ ἀμφιστόμους καὶ τοὺς ἄγγωνας, οἷς δὴ καὶ τὰ πλεῖστα κατεργάζονται. 5 εἰσὶ δὲ οἱ ἄγγωνες δόρατα οὐ λίαν σμικρά, οὐ μὲν οὖν ἀλλ' οὐδὲ ἄγαν μεγάλα, ἀλλ' ὅσον ἀκοντίζεσθαι τε, εἴ που δεήσοι, καὶ ἐς τὰς ἀγχεμάχους παρα τάξεις πρὸς τὰς ἐμβολὰς ἐφικνεῖσθαι. τούτων δὲ τὸ πλεῖστον μέρος σιδήρῳ πάντοθεν περιέχεται, ὡς ἐλάχιστόν τι διαφαίνεσθαι τοῦ ξύλου καὶ μόλις ὄλον τὸν σαυρωτῆρα· ἄνω δὲ ἀμφὶ τὸ ἄκρον τῆς αἰχμῆς καμ πύλαι τινὲς ἀκίδες ἐξέχουσιν ἐκατέρωθεν ἐξ αὐτῆς δήπου τῆς ἐπίδορατίδος, ὥσπερ ἄγκιστρα ὑπογναμπτόμενα, καὶ ἐς τὰ κάτω νενεύ κασι. 6 καὶ οὖν ἀφήσει τυχὸν ἐν συμπλοκῇ τοῦτον δὴ τὸν ἄγγωνα Φράγγος ἀνήρ· καὶ εἰ μὲν σώματί που ἐγχρίψειεν, εἰσδύεται μὲν εἴσω, ὥσπερ εἰκός, ἢ αἰχμῇ, οὔτε δὲ αὐτὸν τὸν βληθέντα οὔτε ἄλλον τινὰ 47 ἐρύσαι ῥαδίως ἔνεστι τὸ δόρυ. εἴργουσι γὰρ αἱ ἀκίδες ἔνδον ἐνεχόμεναι τῇ σαρκὶ καὶ πικροτέρας ἐπάγουσαι τὰς ὀδύνας, ὥστε εἰ καὶ μὴ καιρίαν τὸν πολέμιον τρωθῆναι ξυνενεχθεῖη, ἀλλὰ ταύτη γε διαφθαρήναι. 7 εἰ δὲ γε ἐς ἀσπίδα παγείη, ἀποκρέματα μὲν αὐτίκα ἐξ αὐτῆς καὶ ξυμπεριάγεται, συρομένου ἐν τῷ ἐδάφει τοῦ ἀπολήγοντος· ὁ δὲ βληθεὶς οὔτε ἐξελεύσεται τοῦτο δὴ δύναται τὸ δόρυ διὰ τὴν εἰσδυσιν τῶν ἀκίδων οὔτε ξίφει διατεμεῖν τῷ μὴ ἐφικνεῖσθαι τοῦ ξύλου, ἀλλὰ τὸν σίδηρον παρατετάσθαι. 8 ἐπειδὴ δὲ τοῦτο ἐσίδοι ὁ Φράγγος, ὁ δὲ ἀθρόον ἐπιβάς τῷ ποδὶ καὶ ἐμπατήσας τὸν σαυρωτῆρα καταβρίθει τὴν ἀσπίδα καὶ κατάγει, ὡς ὑποχαλάσαι τὴν τοῦ φέροντος χεῖρα καὶ γυμνωθῆναι τὴν κεφαλὴν καὶ τὸ στέρνον. τότε δὴ οὖν αὐτὸν ἄφρακτον ἐκεῖνος ἐλὼν ῥαδίως ἀπόλλυσιν ἢ τὸ μέτωπον πελέκει πατάξας ἢ δόρατι ἐτέρω τὴν φάρυγγα διελάσας. 9 τοιαύτη μὲν τοῖς Φράγγοις ἢ ὄπλις καὶ ἐν τοῖσδε τὰ ἐς τὸν πόλεμον παρεσκευάζοντο.

6. Ναρσῆς δὲ ὁ τῶν Ῥωμαίων στρατηγὸς ἐπειδὴ ταῦτα ἐγνώκει, αὐτίκα ὁ γὰρ ἅπαντι τῷ στρατῷ ἄρας ἐκ τῆς Ῥώμης στρατοπεδεύεται οὐ πόρρω τῶν πολεμίων, ἀλλ' ὅσον πατάγου τε ἀκούειν καὶ διορᾶν τὸ χάρακμα. 2 οὕτω δὲ τῶν στρατευμάτων ἀλλήλοις ἀναφανέντων πολλὴ μὲν ἐκατέρωθεν ὑπήρχε παράταξις, πολλαὶ δὲ φρουραὶ καὶ ἀγρυπνίαι καὶ τῶν στρατηγῶν ἀνά τὰ πλήθη περινοστήσεις· ἐλπίς δὲ καὶ δέος καὶ παλιμβολία καὶ ὅσα τοῖς περὶ μεγάλων ἀγωνιούμενοις παράλογα ἐγγίγνεται πάθη, ἄλλοτε ἄλλοις ἐπεφοίτα. τὰ δὲ τῆς Ἰταλίας πολίσματα μετέωρα ἦν ἅπαντα καὶ δεδονημένα, ἐφ' οὓς ἂν καὶ χωρήσοιεν ἀμφιγνοῦντα. 3 ἐν τούτῳ δὲ οἱ Φράγγοι τὰς ἐχομένας κώμας δηοῦντες τὰ ἐπιτήδεια σφίσι ἀναφاندὸν διεκόμενον. Ναρσῆς δὲ τοῦτο ἰδὼν αἰσχος οἰκεῖον ἠγεῖτο καὶ ἐχαλέπαινε, εἴ γε ἐξείη τοῖς τῶν δυσμενῶν ἀχθοφόροις οὕτω δὴ τι ἀνεμμένους ἐγγύτατα διαπορεύεσθαι, ὥσπερ οὐδὲν ὅτι ἀντίπαλον θεωμένοις. ἐδόκει οὖν αὐτῷ οὐκ ἐπιτρεπτέα τὸ λοιπὸν, ἀλλὰ παντὶ σθένει διακωλυτέον. 4 Χαναράγγης δὲ τις ἀνὴρ 48 Ἀρμένιος ἐνηρίθμητο μὲν τοῖς Ῥωμαϊκοῖς ταξιάρχους, ἀνδρειότατος δὲ ἦν ἐς τὰ μάλιστα καὶ φρενήρης καὶ

έν δέοντι φιλοκίνδυνος. τούτω δὴ οὖν τῷ Χαναράγγῃ (ἴδρυτο γὰρ ἀμφὶ τὸ τέρμα τοῦ στρατοπέδου πλησιαίτατα τῶν πολεμίων ἐσκηνημένος) παρακελεύεται ὁ Ναρσῆς ἐπιέναι τοῖς ἀμαξελάταις καὶ σίνεσθαι αὐτοὺς καθ' ὅ τι ἂν δύναίτο, ὡς ἂν μηκέτι χιλὸν διακομίζειν τολμῶεν. 5 καὶ ὃς ἀθρόον ἐξιππεύσας ἅμα ὀλίγοις τοῦ ἀμφ' αὐτὸν τάγματος τὰς μὲν ἄλλας ἀμάξας ἀφαιρεῖται καὶ τοὺς ἄγοντας κτείνει· μίαν δὲ τινα αὐτῶν χόρτω σεσαγμένην ἀγρίω τε καὶ γεγηρακότεν προσάγει τῷ πύργῳ, ὃν δὴ ἐπὶ τῆς γεφύρας οἱ Φράγγοι ἐτύγχανον ἐξεργασμένοι, ἥπερ μοι εἴρηται πρότερον. 6 καὶ οὖν ἐνταῦθα προσπελάσας τὴν ἀμαξαν πῦρ ἐμβάλλει τῷ χόρτῳ, μεγίστης δὲ φλογὸς ἐξαπιναιῶς ἀρθείσης ῥαδίως ἅπασα ἢ τύρσις ἐνεπίμπρατο, ἄτε δὴ ξύλοις ἐσκευασμένη. οἱ δὲ ἄνδρες τῶν βαρβάρων ὁπόσοι ἐπὶ φρουρᾷ ἐτετάχατο, ἐπειδὴ ἀμύνεσθαι οὐκ ἠδύναντο, ἀλλ' ἤδη που καὶ αὐτοὶ πυρπολεῖσθαι ἤμελλον, ἔγνωσαν μεθεῖναι τὸ χωρίον, καὶ οἱ μὲν μόλις ἐνθένδε διεκπεσόντες ἐπὶ τὸ σφῶν στρατόπεδον καταφεύγουσιν, οἱ δὲ Ῥωμαῖοι τῆς γεφύρας ἐγκρατεῖς ἐγεγέννητο. 7 Τούτων δὲ οὕτω ξυνηνεχθέντων αὐτίκα οἱ Φράγγοι ταραχῆς, ὡς τὸ εἰκός, ἀνεπίμπλαντο, καὶ πρὸς τὰ ὄπλα ἐχώρουν, σφαδάζοντες τῷ θυμῷ καὶ λυττῶντες, κατέχειν τε ἐν ἑαυτοῖς τὰ φρονήματα οὐκ ἠδύναντο, ἀλλὰ τολμητῆρια γε ἦσαν πέρα τοῦ μετρίου καὶ θαρραλέοι, ὡς μηκέτι ἠρεμεῖν ἐθέλειν μηδὲ διαμέλ λειν, ἀλλ' αὐθημερὸν παρατάττεσθαι, καὶ ταῦτα προειρημένον αὐτοῖς ὑπὸ τῶν Ἀλαμανικῶν μάντεων μὴ δεῖν ἐκείνης τῆς ἡμέρας διαμάχεσθαι ἢ γινώσκειν ὡς ἄρδην ἅπαντες ἀπολοῦνται. 8 οἶμαι μὲν οὖν εἰ καὶ τῇ ὑστεραίᾳ ἢ καὶ καθ' ἑτέραν ἢ ζυμβολὴ ἐγεγόνει, πάντως ἂν τοῦτο ἐκεῖνο ἐπεπόνθεσαν, ὅπερ καὶ ἐν τῷ τότε ἀπέβη. οὐ γὰρ δὴ που ἢ τῆς ἡμέρας ἐναλλαγὴ ἀπέχρησεν ἂν αὐτοῖς ἐς τὸ μὴ οὐχὶ ποινὰς ἀποτίσαι ὧν ἐτύγχανον ἠσεβηκότες. 9 πλὴν ἀλλ' ὅμως εἴτε οὕτω ζυμβάν εἴτε καὶ ἴσως τῶν Ἀλαμανικῶν χρησμολόγων ὅτω δὴ οὖν τρόπῳ τὰ ἐσόμενα ἐπιφρασάμενων, οὐ κενὸν τοῖς πολλοῖς οὐδὲ ἀτελεύτητον ἔδοξεν εἶναι τὸ 49 μάντευμα. ὅπως δὲ τῶν ἐφεξῆς ἕκαστα ἐπράχθη, αὐτίκα ἐς τὸ ἀκριβὲς ὡς οἶόν τέ μοι λελέξεται.

7. Ὁ μὲν γὰρ τῶν Φράγγων λεὼς ὧδέ πως εἶχεν ὀρμῆς, καὶ ἤδη αὐτοῖς τὰ ὄπλα μετεκεχείριστο. ἐξώπλισε δὲ καὶ ὁ Ναρσῆς τοὺς Ῥωμαίους καὶ ὑπεξῆγε τοῦ στρατοπέδου, ἐφ' ᾧ ἐν μεταίχμιῳ γενέσθαι, οὐπερ ἔδει αὐτοὺς ἐς φάλαγγα καταστῆναι. 2 ἐν ᾧ δὲ τὸ στράτευμα ἐκεκίνητο καὶ ἤδη ὁ στρατηγὸς τῷ ἵππῳ ἐπεβεβήκει, ἀγγέλλεται οἱ, ὡς Ἐρουλὸς τις ἀνήρ, οὐ τῶν πολλῶν παρ' αὐτοῖς καὶ διαλανθανόντων, ἀλλ' εὐπατρίδης ἐν τοῖς μάλιστα καὶ ἀρίδης, ἕνα τῶν οἰκείων θεραπόντων ἀπεκτο νῶς εἶη οἰκτρότατα ἐφ' ὅτω οὖν καὶ σφαλέντα. αὐτίκα δὴ οὖν ἐπισχὼν τῷ ῥυτῆρι τὸν ἵππον παράγει ἐς μέσον τὸν ἀνδροφόνον, ὡς οὐχ ὅσιον ὄν ἐπὶ τὸν πόλεμον ἰέναι πρὶν ἀπολυμήνασθαι καὶ ἀφαγνίσαι τὸ μίασμα. 3 ἐπεὶ δὲ αὐτῷ πυνθανομένῳ τὸ πρᾶχθὲν ἀνωμολόγει ὁ βάρβαρος καὶ οὐκ ἀνήνετο, τούναντίον μὲν οὖν καὶ ἐφικτὸν εἶναι ἔφασκε τοῖς κεκτημένοις τοὺς σφετέρους δούλους ἢ βούλονται μετιέναι, ὅτι τε καὶ οἱ ἕτεροι, εἰ μὴ σωφρονοῖεν, ἀλλὰ γὰρ καὶ οἶδε παραπλήσια πείσονται· ἐπειδὴ οὖν ὡς περ οὐ μεταμέλον αὐτῷ τῆς παροιρίας θρασύς γε ἦν ἔτι καὶ ὑπαγόρας καὶ λίαν φονῶντι ἐώκει, παρακελεύεται ὁ Ναρσῆς τοῖς δορυφόροις ἀποκτεῖναι τὸν ἄνδρα. 4 καὶ ὁ μὲν ζίφει τὴν λαπάραν διατορηθεὶς ἐτεθνήκει· ὁ δὲ τῶν Ἐρούλων ὄμιλος, οἷα δὴ βάρβαροι, ἠνιώντο καὶ ἐχαλέπαινον καὶ ἀπόμαχοι ἔσεσθαι διενοοῦντο. 5 ὁ δὲ Ναρσῆς οὕτω πως τὸ τῆς μαιφονίας ἄγος ἀποδιοπομπησάμενος καὶ τῶν Ἐρούλων ὀλίγα φροντίσας ἐχώρει ἀνὰ τὴν παράταξιν, ἀνειπὼν ἐν κοινῷ καὶ ἀναβοήσας, ὡς ὁ γε βουλόμενος τῆς νίκης μεταλαχεῖν ξυνεπέσθω. οὕτω δὴ τι ἄρα διαφανῶς ἐπεποιθεὶ τῇ τοῦ κρείττονος ἐπικουρίᾳ καὶ ὡς ἐπὶ προδιεγνωσμένοις ἐφοίτα. 6 Σίνδουαλ δέ, ὁ τῶν Ἐρούλων ἡγεμὼν, αἰσχρόν τι

εἶναι ἡγεῖτο καὶ ἀγεννές, εἴ γε πολέμου τοσοῦτου ξυνεστη κότος αὐτός τε καὶ ὁ ἀμφ' αὐτὸν στρατὸς λειποταξίου ἀλοῖεν δόξοιεν τε τῷ μὲν ἔργῳ δεδιέναι τοὺς πολεμίους, σκῆψιν δέ τινα καὶ προκά λυμμα τῆς δειλίας τὴν περὶ τὸν τεθνεῶτα εὐνοίαν πεποιῆσθαι. 7 οὐκουν ἡρεμεῖν ἀνασχόμενος ἐσήμαινε τῷ Ναρσῆ ἀναμένειν, ὡς καὶ αὐτῶν ὅσον οὐπω παρεσομένων· ὁ δὲ μενετέα μὲν οὐκ ἔφη, μελήσειν δὲ ὅμως αὐτῷ ὅπως ἂν ἐν δέοντι καὶ οἶδε τετάξινο, εἰ καὶ ὀλίγῳ ὕστερον 50 τύχοιεν ἀφιγμένοι. οἱ μὲν οὖν Ἴερούλοι εὖ μάλα ἐξωπλισμένοι ἐπορεύοντο βάδην ἐν κόσμῳ.

8. Ναρσῆς δὲ ἐπεὶ ἐν τῷ χώρῳ ἐγεγόνει, οὗ δὴ συμπλέκεσθαι ἔμελλεν, αὐτίκα ἐς φάλαγγα καθίστη τὸν στρατὸν καὶ διέταττεν. οἱ μὲν οὖν ἰππεῖς ἐκατέρωθεν ἐπὶ τῶν ἄκρων ἐτετάχατο δοράτια φέροντες καὶ πέλτας τόξα τε καὶ ξίφη παρηωρημένοι· ἦσαν δὲ οἱ καὶ σαρίσας ἐκρά τουν. 2 αὐτὸς δὲ ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ κέρως εἰστήκει. Ζανδαλᾶς τε, ὁ τῶν ὀπαδῶν ἐπιστάτης, τοῦ τε θητικοῦ καὶ οἰκετικοῦ ὀπόσον οὐκ ἀπόλεμον ἦν, ἀλλὰ καὶ οἶδε παρήσαν. 3 ἐπὶ θάτερα δὲ οἱ ἀμφὶ Βαλεριανόν τε καὶ Ἄρταβάνην, προστεταγμένον αὐτοῖς ὑποκρύπτεσθαι πρὸς βραχὺ ἀνὰ τὰ λάσια τῆς νάπης καὶ ἐπειδὰν εἰσβάλλοιεν οἱ πολέμιοι, τότε δὴ ἀθρόον αὐτοῖς ἐκ τοῦ ἀφανοῦς ἐπιέναι καὶ ἀμφιβόλους ποιεῖσθαι. 4 ἅπα σαν δὲ τὴν μεταξὺ χώραν ὁ πεζὸς εἶχεν. ἔμπροσθεν μὲν γὰρ ἐπὶ τοῦ μετώπου οἱ πρωτοστάται θώρακας ποδήρεις ἐνημμένοι καὶ κράνη καρ τερῶτατα τὸν συνασπισμὸν ἐπεποιήντο· ἐξῆς δὲ οἱ ἄλλοι ἐς βάθος ἀλλήλοις ἐνέκειντο, ἕως ἐς τοὺς οὐραγοὺς ὁ ξυλλοχισμὸς ἐτελεύτα. 5 τὸ δὲ ψιλὸν ἅπαν καὶ ἐκηβόλον ὄπισθεν περιέθει καὶ ἀνέμενε τὸν καιρόν, ἡνίκα δέοι ἀκροβολίζεσθαι. ἀπεκέκριτο δὲ τόπος τοῖς Ἴερούλοις τῆς φάλαγγος τὸ μεσαίτατον, καὶ ἦν ἔτι κενός, οὐ γὰρ πῶ ἐκεῖνοι παρήσαν. 6 ἐν τούτῳ δὲ ἄνδρες δύο τῶν Ἴερούλων, ἐτύχανον γὰρ ἤδη ἠῦτο μοληκότες παρὰ τοὺς πολεμίους ὀλίγῳ ἔμπροσθεν, ὡς καὶ ἀγνοεῖν δὴ που τὰ ὕστερον τῷ Σίνδουαλ βεβουλευμένα, ἐξωτρυνέτην ἅπαντας τοὺς βαρβάρους ὡς τάχιστα ἐπιφοιτᾶν τοῖς Ῥωμαίοις· «εὐρήσετε γὰρ αὐ τοὺς,» ἐφάτην, «ταραχῆς τε καὶ ἀκοσμίας ἀναπεπλησμένους, τοῦ μὲν Ἴερούλικου στρατοῦ χαλεπαινόντων καὶ ξυγκινδυνεύειν ἀναινομένων, τοῦ δὲ ἄλλου πλήθους τῆ ἐκείνων ἀποστάσει καταπεπληγμένου». 7 τούτοις δὲ ὁ Βουτιλίνος ἀνεπέπειστο ῥαδίως, τῷ βούλεσθαι, οἶμαι, ἀληθῆ γε αὐτὰ καθεστάναι. αὐτίκα δὲ οὖν ἐπῆγε τὸν στρατὸν, καὶ ἅπαντες ξὺν προθυμίᾳ ἐχώρουν ἰθὺ τῶν Ῥωμαίων, οὐ μὴν ἡρεμαῖοι 51 οὐδὲ κατὰ κόσμον, ἀλλὰ τοῖς ἀγγέλμασιν ἀνεπτρωμένοι θορύβῳ εἶχοντο καὶ προπετεῖα, ὡς αὐτοβοεῖ ἅπαν τὸ ἀντιστατοῦν ἀναρπασόμενοι. 8 ἦν δὲ αὐτοῖς ἡ ἰδέα τῆς παρατάξεως οἰονεῖ ἔμβολον· δελτωτῷ γὰρ ἐώκει, καὶ τὸ μὲν ἐμπρόσθιον, ὀπόσον ἐς ὄξυ ἔληγεν, στεγανόν τε ἦν καὶ πεπυκνωμένον τῷ πάντοθεν ταῖς ἀσπίσι περιπεφράχθαι, φαίης τε ἂν αὐτοὺς συὸς κεφαλὴν τῆ συνθέσει ἀποτυπώσασθαι. 9 τὰ δὲ σκέλη ἐκατέρωθεν κατὰ στίχους τε καὶ λόχους ἐς βάθος ξυγκείμενα καὶ ἐπὶ πλεῖστον ἐς τὸ ἐγκάρσιον παρατεταμένα διῖστατο ἀλλήλων ἡρέμα καὶ ἀπεκέκριτο καὶ προϊόντα ἐς μέγιστον εὗρος ἀπετελεύτα, ὡς καὶ τὸ μεταξὺ χωρίον κενὸν καθεστάναι καὶ τὰ νῶτα γυμνὰ τῶν ἀνδρῶν στοιχηδὸν διαφαίνεσθαι. ἀπεστραμμένοι γὰρ σφᾶς αὐτοὺς ἐτύχανον, ὅπως ἂν τοῖς μὲν πολεμίοις ἀντιπρόσωποι εἶεν καὶ ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς ἀγωνίζοντο τὰς ἀσπίδας προβεβλημένοι, τὰ δὲ ὀπισθίδια τῷ ἀλλήλοις ἀντιτετάχθαι διαφυλάττειντο.

9. Ἀλλὰ γὰρ τῷ Ναρσῆ τύχης τε αἰσίας κυρήσαντι καὶ τὸ πρακτέον ἄριστα μηχανησαμένῳ ἅπαντα ἐς δέον ἀπέβη. ἐπειδὴ γὰρ οἱ βάρβαροι ξὺν βοῇ πολλῇ καὶ ἀλαλαγμῷ δρομαῖοι ἐπελθόντες ξυνέρραξαν τοῖς Ῥωμαίοις, αὐτίκα διέσεισαν τοὺς ἐπὶ τῷ ὀμφαλῷ πρωτοστάτας ἀμφὶ τὸ κένωμα ἐσπεσόντες· οὐπω γὰρ παρήσαν οἱ Ἴερούλοι· ἢ τε ἀρχὴ διατεμοῦσα τὸ βάθος τῶν λόχων καὶ φόνον οὐ πολὺν

ἐργασαμένη ὑπὲρ τοὺς οὐραγοὺς ἐξηνέχθη. ἔνιοι δὲ αὐτῶν καὶ περαιτέρω ἐχώρουν ὡς τὸ στρατόπεδον τῶν Ῥωμαίων αἰρήσοντες. 2 τότε δὴ ὁ Ναρσῆς ἐπὶ κάμψας ἡμέρα καὶ ὑπομηκύνας τὰ κέρα καὶ ἐπικάμπιον ἐμπροσθίαν (ὡς ἂν οἱ τακτικοὶ ὀνομάσαιεν) τὴν φάλαγγα καταστήσας παρακελεύεται τοῖς ἵπποτοξόταις ἐφίεναι τὰ βέλη ἐκατέρωθεν ἐναλλάγδην ἐς τὰ μετὰ φρενα τῶν πολεμίων. 3 οἱ δὲ κατὰ ταῦτα ῥαδίως ἐποίουν· ἄτε γὰρ πεζοὺς ὄντας τοὺς βαρβάρους ἐκ τῶν ἵππων ὑπερανέχοντες εὐκολώτατα ἠδύναντο βάλλειν τὸ ἀφεστηκὸς καὶ ἠπλωμένον καὶ ἐλεύθερον τοῦ ἐπιπροσθοῦντος. καὶ ἦν οὐ χαλεπὸν, οἶμαι, τοῖς ἐπὶ τῶν ἄκρων ἵπποταις τὸ μὲν κατὰ σφᾶς μέρος τῶν δυσμενῶν καὶ πλησιαιάτατον ὑπερβαίνειν τοῖς βέλεσι, τοὺς δὲ ἀντικρὺ φαινομένους τιτρώσκειν. 4 διεπερονῶντο 52 τοιγαροῦν πάντοθεν τὰ νῶτα οἱ Φράγγοι, τῶν μὲν ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ κέρως τεταγμένων Ῥωμαίων τοὺς ἐκεῖθεν λυμαινομένων, τῶν δὲ ἐπὶ θάτερα τοὺς ἑτέρους. οὕτω τε οἱ ἄτρακτοι παραλλάξ ἐς τὰναντία φερόμε νοὶ καὶ ἅπαν τὸ παρεμπύπτον διαφθείροντες ἐλάνθανον, οὔτε φυλάξασθαι τῶν βαρβάρων οἶων τε γιγνομένων οὔτε ὅθεν βάλλονται σαφῶς ἐπισκοπούντων. 5 ἀντιμέτωποι γὰρ τοῖς Ῥωμαίοις ἐστῶτες καὶ ἐς μόνον τὸ καθ' αὐτοὺς ὡς ἕκαστοι ἀποβλέποντες καὶ πρὸς μὲν τοὺς ἔμπροσθεν ὀπίτας ἐκ χειρὸς διαμαχόμενοι, τοὺς δὲ ἵπποτοξότας ὡς δὴ ὀπισθεν τεταγμένους οὐ μάλα ὀρώντες τὰ τε στέρνα οὐ βαλλόμενοι, ἀλλὰ τὰ νῶτα, οὐκ εἶχον διαγιγνώσκειν οὐπὲρ ἐτύγχανον ὄντες κακοῦ. 6 τοῖς δὲ πλείστοις οὐδὲ τοῦ διαπορεῖν καὶ ἀμφιγνοῆσαι τὰ ποιούμενα χώρα ἐγίγνετο, ἅμα τῇ πληγῇ τῆς τελευτῆς ἐπιφοιτώσης. πιπτόντων γὰρ αἰεὶ τῶν ἐκτὸς εὐθύς οἱ ἔνδοθεν ἀνεφαίνοντο, καὶ τούτου θαμὰ γιγνομένου διέρρει αὐτοῖς τὰ πλήθη ὡς τάχιστα καὶ ἠφανίζετο καὶ ἐς ὀλιγότητα ὑπεχώρει. 7 ἐν τούτῳ δὲ Σίνδουάλ τε καὶ οἱ Ἑρουλοὶ πελάσαντες τῇ μάχῃ ὑπαντιάζουσι τῶν πολεμίων τοῖς διαπεραιωθεῖσι τὴν παράταξιν καὶ προαλαμένους. 8 αὐτίκα δὴ οὖν αὐτοῖς ἐς χεῖρας ἐλθόντες ἔργου εἶχοντο· οἱ δὲ τῷ ἀπροσδοκῆτῳ καταπλαγέντες καὶ μᾶλλον ἐνέδραν εἶναι τὸ χρῆμα ὑποτοπήσαντες εὐθύς ἐς φυγὴν ἐτράποντο, καταιτιώμενοι τοὺς αὐτομολήσαντας, ὡς δὴ ὑπ' ἐκείνων ἐξηπατημένοι. οἱ δὲ ἀμφὶ Σίνδουαλ οὐκ ἀνίεσαν, ἀλλ' ἐνέκειντο, ἕως τοὺς μὲν κατεστόρεσαν, οἱ δὲ ἐς τὰς τοῦ ποταμοῦ ἐξέπεσον δίνας. 9 οὕτω τε τῶν Ἑρούλων τῷ σφετέρῳ χώρῳ ἐγκαταστάντων τό τε κένωμα ἐπληροῦτο καὶ ἡ φάλαγξ ξυνεκέκλειστο, καὶ τὸ λοιπὸν οἱ Φράγγοι, καθάπερ εἰς ἄρκυς ξυνειλημ μένοι, ἐκτείνοντο πάντοθεν. ἢ τε γὰρ τάξις αὐτοῖς τελεώτατα διελέλυτο καὶ χύδην ἐπὶ σφᾶς ὑπειλίττοντο, οὐκ ἔχοντες ὅ τι καὶ γένοιτο. 10 οἱ δὲ Ῥωμαῖοι οὐ μόνον τοῖς τόξοις αὐτοὺς διεχρῶντο, ἀλλὰ τό τε ὀπλιτικὸν καὶ οἱ ψιλοὶ ἐπήεσαν, δοράτιά τε ἀκοντίζοντες καὶ τοῖς κοντοῖς διωθόμενοι καὶ ταῖς μαχαίραις κατατέμνοντες, οἱ τε ἵππεῖς ὑπερκερώσεις ποιούμενοι ὑπεδέχοντο αὐτοὺς εἴσω καὶ ἀπελάμβανον. εἰ δέ τι αὐτῶν καὶ διέφυγε τὰ ξίφη, οἱ δὲ τῇ διώξει ἐκβιαζόμενοι ἐς τὸν ποταμὸν κατεφέροντο καὶ ὑποβρύχιοι γιγνόμενοι ἔθησκον· οἰμωγὴ τε ἠκούετο ἅπαν ταχοῦ τῶν βαρβάρων οἰκτρότατα διολλυμένων. 11 αὐτὸς τε δὴ οὖν 53 Βουτιλῖνος ὁ στρατηγὸς καὶ ὅλον τὸ στράτευμα πανωλεθρία ἠφάνιστο, ἐν τοῖς καὶ οἱ τῶν Ἑρούλων πρὸ τῆσδε τῆς ξυμπλοκῆς μεταβάντες, καὶ οὐδεὶς ὅστις τῶν Γερμανῶν ἐς τὰ πάτρια ἐνόστησεν ἦθη, ὅ τι μὴ πέντε ἄνδρες ὅτῳ δὴ οὖν τρόπῳ διαδεδρακότες. 12 πῶς δὲ οὐκ ἂν εἶη ἀρίδῃλον, ὡς ποινὰς ὑπέσχον τῶν ἀδικημάτων καὶ ὑπερτέρα τις αὐτοὺς μετήλθεν ἀνάγκη; ὁ μὲν γὰρ μυρίος ἐκεῖνος ὄμιλος τῶν Φράγγων τε καὶ Ἀλαμανῶν καὶ τῶν ὅσοι δὴ αὐτοῖς τυχὸν ἕτεροι τὸν πόλεμον ξυνδιήνεγκαν, ἄρδην ἀνήρπαστο, μόνοι δὲ ὀγδοήκοντα τῶν Ῥωμαίων ἄνδρες ἀπέθανον, οἱ δὲ ἐτύγχανον ὑποδεξάμενοι τὴν πρώτην ἐμβολὴν τῶν πολεμίων. 13 ἠρί στευσαν δὲ ἐν τῷδε τῷ ἔργῳ τῶν μὲν Ῥωμαϊκῶν ταγμάτων σχεδὸν τι ἅπαντες, βαρβάρων δὲ τῶν

ξυστρατευομένων Ἀλίγερνος ὁ Γότθος (παρῆν γὰρ καὶ ὃς ἐν τῇ μάχῃ) Σίνδουάλ τε ὁ τῶν Ἑρούλων στρατηγός, καὶ οὐδέν τι ἔλαττον ἔσχε τῶν ἄλλων. ἅπαντες δὲ τὸν Ναρσῆν ἐν ἐπαίνῳ ἐποιοῦντο καὶ ἀπεθαύμαζον, ὡς τῇ ἐκείνου προμηθεΐα ἐπὶ μέγα δόξης χωρήσαντες.

10. Νίκη γὰρ οὕτω λαμπρὰ καὶ διαφανῆς καὶ ἐς τότε ὑπερβολῆς προελθοῦσα οὐ ραδίως, οἶμαι, ἀνὰ τὸν ἔμπροσθεν χρόνον ἐτέρῳ τῷ ξυνηνέχθη. εἰ δέ που ἄρα καὶ ἕτεροι πρότερον παραπλήσια τοῖς Φράγγοις πεπόνθασιν, ἀλλ' εὐροις γε ἂν καὶ ἐκείνους ἀδικίας ἕκατι διαφθαρέντας. 2 Δᾶτις μὲν γὰρ πάλαι ὁ Δαρείου σατράπης ἅμα στρατεύματι Περσικῶ Μαραθῶν **ἄδε** ἀφιγμένος καταστρέψασθαι τὴν Ἀττικὴν ὤετο χρῆναι καὶ μὲν δὴ καὶ ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα. αἰτία δὲ ἦν τῆς ἐφόδου ὅσιον μὲν οὐδὲν οὐδὲ δίκαιον, ὅτι δὲ βασιλέα Δαρεῖον, ὡς ἔοικε, τὸ τῆς Ἀσίας μέγεθος οὐκ ἐχώρει, ἀλλὰ δεινὰ ἐποιεῖτο, εἰ μὴ χειρώσοιτο καὶ τὴν Εὐρώπην. 3 ταῦτά τοι καὶ ἠσώντο ἀνὰ κράτος ὑπὸ Μιλτιάδου οἱ Μῆδοι. τοσοῦτοι γὰρ αὐτῶν ἐν τῷδε τῷ ἔργῳ ἀνήρηνται, ὥστε ἀμέλει πρὸ τῆς μάχης τοὺς Ἀθηναίους (λέγεται γὰρ οὕτω) χιμάρους ἰσαριθμούς τῶν ἀπολουμένων δυσμενῶν τῇ Ἀρτέμιδι θύσειν ἀπειλήσαντας ἐς τοσοῦτον ἴλεω ἐντυχεῖν τῇ Ἀγροτέρᾳ καὶ ἀπόνασθαι τῆς εὐθηρίας, ἐς ὅσον μὴ οἴους τε γενέσθαι τὸ χαριστήριον ἀποτίσαι, ἀλλ' ἐπιλιπεῖν θυομένας ἔτι τὰς αἴγας καὶ πρὸς ἀντίδοσιν μὴ διαρκέσαι. 4 Ζέρξης δὲ ἐκείνος ὁ πάνυ καὶ τὰ τοῦ Ζέρξου θαύματα τῷ ἄρα γε τρόπῳ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων νενίκηται ἢ ὅτι ὁ μὲν ἀλαζών τε ἦν καὶ ἀτάσθαλος καὶ καταδουλωσόμενος ἦει τοὺς οὐδὲν ἡδικηκότας μόνῳ τε τῷ πλήθει πῖ 54 συνος καὶ τῇ τῶν ὄπλων παρασκευῇ εὐβουλία οὐ μάλα ἐχρήτο, οἱ δὲ ὅσια γε δρῶντες ὑπὲρ τῆς σφετέρας ἐλευθερίας ἠμύνοντο, οὐδὲν αὐτοῖς τῶν ἐς δύναμιν παρειμένον, ἀλλὰ βουλευόμενοι τε τὰ δέοντα καὶ ἐπιτελοῦντες; 5 τὰ δὲ Γυλίππου τρόπαια τοῦ Σπαρτιάτου τὴν τε Νικίου καὶ Δημοσθένους κατάλυσιν καὶ ἅπαντα τὰ ἐν Συρακούσαις κακὰ μῶν ἄλλοθεν εὐροι τις ἂν γεγενημένα ἢ ἐξ ἀνοίας τε καὶ ἀδικίας; τί γὰρ ἠβούλοντο οἱ Ἀθηναῖοι τοὺς ἐπὶ θύραις πολεμίους ἀφέντες, οἱ δὲ ὡς πορρωτάτω ἐπιστρατεύειν καὶ λυμαίνεσθαι τῇ Σικελίᾳ; 6 πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἕτερα ἔχοι τις ἂν ἀπαριθμεῖσθαι ἀφροσύνης τε καὶ ἀδικίας τοιάδε κηήματα καὶ ὅπως σίνονται τοὺς χρωμένους, πλὴν ἀλλὰ καὶ ταῦτα ἠγοῦμαι ἀποχρώντως ἐν τῷ παρόντι εἰρησθαι. 7 Τότε δὲ οἱ Ῥωμαῖοι, (ἐς γὰρ τὰ πρότερα αὐθις ἰτέον) τοὺς μὲν σφετέρους νεκρούς, ἢ νενόμισται, καταχώσαντες, τοὺς δὲ τῶν πολεμίων σκυλεύσαντες, μέγα τι χρῆμα ἠθροισαν ὄπλων, καταστρεψάμενοι δὲ αὐτῶν καὶ τὸ χαράκωμα καὶ ἅπαντα διαρπάσαντες, οὕτω δὴ τῇ λείᾳ σεσαγμένοι, παιανίζοντές τε καὶ στεφανηφοροῦντες καὶ τὸν στρατηγὸν ἐν κόσμῳ προηγούμενοι, ἐς τὴν Ῥώμην ἐπανήλθον. 8 ἦν δὲ ἰδεῖν ἐπὶ πολὺ τὰ ἀμφὶ Καπύην ἅπαντα πεδία τῷ λύθρῳ περιρρέομενα καὶ ὑπερχειλῆ τὸν ποταμὸν τῷ ὑπερπεπλησθαι σωμαίων. ἐμοὶ δὲ τις τῶν ἐπιχωρίων καὶ ἐλεγείῳν τι ἔφη ἐς κύρβιν τινὰ λιθίνην ὑπὸ τοῦ γεγράφθαι ἀμφὶ τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ ἰδρυμένην, ὧδέ πως ἔχον· Ρεῖθρα Κασουλίνου ποταμοῦ βεβαρημένα νεκροῖς Δέξατο Τυρσηνῆς ἠϊόνος κροκάλη, Ἦνίκα Φραγγικὰ φύλα κατέκτανεν Αὐσονὶς αἰχμή, Ὅπποσα δειλαίῳ πείθετο Βουτιλίνῳ. Ὀλβιον ἄ τόδε χεῦμα, καὶ ἔσσεται ἀντὶ τροπαίου Αἵματι βαρβαρικῶ δηρὸν ἐρευθόμενον. 55 9 τοῦτο μὲν οὖν τὸ ἐπίγραμμα, εἴτε ὡς ἀληθῶς ἐγκεχάρακται τῷ λίθῳ εἴτε καὶ ἄλλως ἀδόμενον ἐς ἐμὲ ἴκετο, οὐδὲν οἶμαι τὸ κωλύον ἐνθάδε ἀναγεγράφθαι. ἴσως γὰρ καὶ ἐς μαρτύριον οὐκ ἄχαρι ἂν εἴη τῶν ἐν τῇδε τῇ ζυμπλοκῇ γεγενημένων.

11. Ἐν τούτῳ δὲ τοῖς Ῥωμαίοις ἠγγέλλετο καὶ τὰ ἐν Βενετίᾳ ἐπὶ Λευθαρίῳ τε καὶ τοῖς ἀμφ' αὐτὸν ἅπασι ξυνενεχθέντα. τότε δὴ οὖν καὶ μᾶλλον οἱ τε ἀστοὶ καὶ τὰ στρατεύματα χορείας ἐτέλουν καὶ πανηγύρεις, ὡς οὐδὲν ἔτι αὐτοῖς ἀντίξουν

προσγενησόμενον, ἀλλ' ἐν εἰρήνῃ τὸ λοιπὸν βιοτεύσοντες. τῶν γὰρ ἐμβαλόντων ἐς τὴν Ἰταλίαν πολεμίων οὕτω δὴ ἀπανταχοῦ διολωλότων οὐκ ᾤοντο ἄλλους ἐπιβήσεσθαι. 2 καὶ ταῦτα μὲν τὸ πλῆθος διενοεῖτο, οἷα οὐ τῶν ἀκριβῶν στοχάζεσθαι πεφυκότες, ἀλλ' ἐς ῥαστώνην ἐμβεβλημένοι καὶ πρὸς τὸ ἠδόμενον τῆς γνώμης ἅπαντα κρίνοντες. 3 τῷ δὲ Ναρσῆ ὀρθῶς ἕκαστα διασκοποῦντι ἀκολασία ἐδόκει τὸ χρεῖμα καὶ παραφροσύνη, εἴ γε ᾤοντο μηκέτι ἕξειν ἀνάγκην ἐτέρους ὑποδύεσθαι πόνους, ἀλλὰ χρῆναι μᾶλλον ἐς τὸ τρυφερώτερον τῆς διαίτης ἐς αἰεὶ μεταβεβλησθαι. ἐλείπετο γάρ, οἶμαι, αὐτοῖς ὑπὸ ἀβελτερίας τὰς ἀσπίδας τυχὸν καὶ τὰ κράνη ἀμφορέως οἴνου ἢ καὶ βαρβίτου ἀποδόσθαι, οὕτω περιττὰ τὸ λοιπὸν καὶ ἀνόνητα ἡγούντο τὰ ὄπλα. 4 ὁ δὲ στρατηγὸς τὰ εἰκότα διεγίνωσκεν, ὡς ἄρα καὶ αὐθις πόλεμοι ἔσονται Φραγγικοί, καὶ ἐδεδῖει, μὴ ποτε οἱ Ῥωμαῖοι ἐς τὸ ἀβροδίαιτον τραπέντες τὰ φρονήματα διαφθαρεῖεν, εἴτα εἰ παρατάξεως ἐπέλθοι καιρὸς, οἱ δὲ ὄκνω εἶκοντες ἀπαγορεύσαιεν τοῖς κινδύνους. 5 καὶ ἴσως ἂν οὐ πολλῷ ὕστερον καὶ τότε ξυνέβη, εἰ μὴ θᾶπτον δεῖν ὠήθη ξυγκαλεσάμενος τὰ στρατεύματα καὶ παραίνεσιν προσάγων ἀρίστην ἐς τὸ σῶφρόν τε καὶ ἀνδρεῖον τὰς γνώμας μετάγειν καὶ ὑποτέμενεσθαι τὸ ὑπερβάλλον τῆς μεγαλαυχίας. οὕτω δὴ οὖν ἀπάντων συνηθοισμένων παρελθὼν ἐς μέσους ἔλεξε τοιάδε.

12. «Τοὺς μὲν ἀθρόον καὶ οὐ πάλαι συμβὰν εὐτυχίας τινὸς μετασχόντας οὐκ ἀπεικὸς οἶμαι πρὸς ἀπειροκαλίαν ἐκκλῖναι καὶ τῷ ἀσυνήθει καταπεπλήχθαι, μάλιστα ἡνίκα τῷ ἀπροσδοκῆτῳ καὶ τὸ παρ' ἀξίαν προσῆ. 2 ὑμεῖς δέ, ὦ ἄνδρες, ποῖαν ἂν καὶ προβάλοισθε σκῆψιν, ἣν τις ὑμᾶς τῆς μεταβολῆς αἰτιῶτο; πότερον ὡς νῦν ἐγεύσασθε νίκης, οὐ 56 πρότερον εἰωθότες; ἀλλ' ὑμεῖς οἱ Τωτίλαν τε καὶ Τεΐαν καὶ ἅπαν τὸ Γοθικὸν ἔθνος ἐκποδῶν ποιησάμενοι· ἀλλ' ὡς μείζονος ἢ καθ' ὑμᾶς αὐτοὺς πειρᾶσθε τῆς τύχης; καὶ ποῖον ἂν μέγεθος εὐδαιμονίας τῇ τῶν Ῥωμαίων δόξῃ συμμετρηθείη; συγγενὲς γὰρ ἡμῖν καὶ πάτριον κρατεῖν αἰεὶ τῶν πολεμίων. 3 καὶ τοίνυν κρατεῖτε καὶ οὔτε μειόνων ἢ καθ' ὅσον νικᾶτε ἄξιοι καθεστήκατε οὔτε τοῦ προσήκοντος καταδεεστέραν παρ ἔχεσθε τὴν πείραν· μέτεστι δὲ τούτων ὑμῖν οὐκ ἐκ ῥαστώνης τε καὶ ἠδυπαθείας, ἀλλ' ἐκ πόνων συχνῶν καὶ ἰδρώτων καὶ τῆς τῶν κινδύνων μελέτης. 4 οὐκοῦν χρεῶν ὑμᾶς καὶ νῦν ἐμμένειν τοῖς προεγνωσμένοις καὶ μὴ μόνον ἠδεσθαι τοῖς παροῦσιν, ἀλλὰ καὶ τοῦ μέλλοντος πέρι, ὅπως ὅμοιον ἔσται, σκοπεῖν. τοῖς γὰρ μὴ ταῦτα λογιζομένοις οὐ μόνιμα τὰ τῆς εὐπραγίας, ἀλλὰ πρὸς τούναντίον ὡς τὰ πολλὰ μεταχωροῦσιν αἱ τύχαι. 5 καὶ τεκμήριον ἔστω σαφὲς τὸδε τὸ τῶν Φράγγων πάθος, ἐφ' ᾧ νῦν ὑμεῖς δικαίως ἀυχεῖτε. εὐ γὰρ αὐτοῖς τέως τῶν πραγμάτων ἐχόντων, οἱ δὲ πρὸς ἀλαζονείαν τραπέντες πόλεμον ἤραντο καθ' ἡμῶν, οὐ προορώμενοι τὸ σφαλερὸν τῆς ἐλπίδος. ἀπολώλασι τοιγαροῦν ἅπαντες τῇ σφῶν αὐτῶν ἀβουλίᾳ μᾶλλον ἢ τοῖς ἡμῶν ὄπλοις. 6 αἰσχρὸν τοίνυν ὑμᾶς, ὦ ἄνδρες Ῥωμαῖοι, ταῦτο παθεῖν τοῖς βαρβάρους καὶ μὴ τοσοῦτον ταῖς γνώμαις αὐτῶν περιεῖναι, ὅποσον τῇ ῥώμῃ. μηδὲ γὰρ οἰέσθω τις ὑμῶν, ὡς οὐδὲν ἔτι πολέμιον ἔσται, ἀπάντων δῆθεν τῶν δυσμενῶν διαφθαρέντων. καίτοι εἰ καὶ τοῦτο βεβαίως προσῆν, ἀλλ' οὐδ' ὡς ὑμῖν μεταθετέον τοὺς τρόπους οὐδὲ τοῦ πρέποντος ἀφεκτέον. 7 οὐ μὴν οὐδὲ ξυμβαίνουσιν εὐροί τις ἂν τὴν τῶν πραγμάτων φύσιν ταῖς ὑμετέραις ἐννοίαις. οἱ γὰρ Φράγγοι πολυάνθρωπόν τι γένος καὶ μέγιστον καὶ λίαν ὀρθῶς τὰ πολέμια ἠσκημένον, ἀπόμοιρα δὲ τις αὐτῶν οἱ νενικημένοι βραχεῖα καὶ ὄση μὴ δέος αὐτοῖς ἐμβαλεῖν, μᾶλλον μὲν οὖν καὶ πρὸς ὀργὴν ἀναστήσαι. οὐκ οὐκ εἶκός αὐτοὺς ἡρεμήσειν οὐδὲ καθέξειν ἐν ἀπορρήτῳ τὴν ὕβριν, ἀλλὰ πλείονι στρατῷ καθ' ἡμῶν ἡξοῦσι καὶ οὐκ ἐς μακρὰν ἀναμαχοῦνται. 8 νῦν οὖν ὑμεῖς, εἰ δοκεῖ, παρέντες τὴν ῥαθυμίαν ἀνανεώσασθε τὸ φιλοκίνδυνον πλέον ἢ πρότερον, ὅσω καὶ μείζονα τῶν

φθασάντων τὰ ἐσόμενα προσδοκητέον. 9 οὕτω γὰρ ὑμῶν διατελούντων, εἰ μὲν ὡς τάχιστα παρῆεν, καὶ δὴ παρεσκευασμένοις ὑμῖν προσβαλοῦσι καὶ οἷοις μελλήσεως μὴ προσδεῖσθαι. εἰ δὲ καὶ παντάπασιν 57 ἔνδοϊεν, (εἰρήσθω γὰρ ἄμφω) ἀλλὰ τό γε ὑμέτερον ἐν ἀσφαλεῖ κείσεται καὶ τὰ κράτιστα δόξοιτε ἂν βεβουλευσθαι.» 10 Τοιαῦτα τοῦ Ναρσοῦ παραινέσαντος αἰδῶς ἅπαντα κατεῖχε τὸν στρατὸν μεταμέλον αὐτοῖς τῆς παροινίας. καὶ οἱ μὲν τὸ ἐκμελές τε καὶ ἀκολασταῖνον τῆς γνώμης ἀποβαλόντες ἐς τὰ πάτρια ἦθη μετεκοσμοῦντο.

13. Ἀποδασμὸς δὲ τῶν Γόθων ἐς ἑπτακισχιλίους ἄνδρας μαχίμους ἀποκεκριμένοι, οἱ δὴ ἐτύγγανον πολλαχοῦ τοῖς Φράγγοις προσβεβηθη κότες, λογιζόμενοι ὡς οὐκ ἀνήσουσιν οἱ Ῥωμαῖοι, ἀλλ' ἤδη καὶ τοῖς οὐκ ἐς μακρὰν ἐπιπεσοῦνται, αὐτίκα οἱ γε ἐς Κάμφας τὸ φρουρίον ἀνεχώρουν. 2 βέβαιον γὰρ ἐπιεικῶς ἦν καὶ ἐρυμνότατον τὸ χωρίον τῷ ἐν ὄρει κείσθαι ἀνάντει καὶ πρὸς αὐτῇ δὴ πού τῇ ἀκρωνυχία πέτρας τε ἀποτόμους πάντοθεν ἀνέχειν καὶ παρατετάσθαι, ὡς μὴ πολεμίοις εὐέφοδον εἶναι. ἐνταῦθα δὴ οὖν οἶδε οἱ Γόθοι ξυνειλεγμένοι ᾤοντο ἐν τῷ ἀσφαλεῖ ἔσεσθαι καὶ προσχωρεῖν τοῖς Ῥωμαίοις οὐτι μάλα ἠβούλοντο, μᾶλλον μὲν οὖν καὶ παντὶ σθένει ἀντιτετάξεσθαι, ἢν τις ἐπ' αὐτοὺς ἴοι. 3 ἐξώτρυνε γὰρ αὐτοὺς ἐς τοῦτο καὶ ἀνεκίνει ἀνήρ βάρβαρος, ὃς δὴ σφῶν καὶ ἠγεῖτο, Ῥάγναρις ὄνομα, καίτοι οὐχ ὁμογενὴς αὐτοῖς ὑπῆρχεν οὐδὲ ὁμόφυλος. ἦν γὰρ ἐκεῖνος ἐκ τῶν Βιτιγόρων καλουμένων (Οὐννικὸν δὲ τὸ ἔθνος οἱ Βίτιγορες), ἀλλὰ τῷ δεινὸς ἐς τὰ μάλιστα εἶναι καὶ πανουργότατος καὶ οἷος ὅτω δὴ τρόπῳ δύναιμι ἐαυτῷ περιβάλ λεσθαι, ἐκράτει τε τοῦ ὀμίλου καὶ ἀναμαχεῖσθαι διενοεῖτο, ὡς ἂν ἐνθέν δε καὶ μᾶλλον ἀρίδηλος γένοιτο. 4 εὐθύς δὴ οὖν ὁ Ναρσῆς ἅπαντι τῷ στρατῷ ἐπ' αὐτοὺς ἐχώρει, καὶ εἶτα ἐπειδὴ αὐτῷ οὐχ οἷόν τε ἦν ἐξ ἐπιδρομῆς τῷ φρουρίῳ πελάζειν καὶ ἐν δυσχωρίᾳ διακινδυνεύειν, ὁ δὲ ἐς πολιορκίαν καθίστατο καὶ πάντοθεν ἐφρουρεῖ, ὡς μηδὲν ὀτιοῦν τοῖς ἔνδον ἐσκομίζοιτο μηδέ γε ἐκεῖνοι ἀδεῶς ἢ βούλοιντο ἴοιεν. 5 ἀλλὰ γὰρ ἐν τοῖσδε οὐ μάλα οἱ βάρβαροι ἐπημαίνοντο. ἀφθονία γὰρ πλείστη ὄση τῶν ἀναγκαίων ἐχρῶντο, ἐπεὶ περ αὐτοῖς ἦδη ἅπαντὰ τε τὰ ἐπιτήδεια καὶ τῶν κτημάτων τὰ τιμαλφέστατα ἐν τῷδε τῷ φρουρίῳ, ὡς ἀλῶναί γε αὐτὸ οὐκ ἐνόη, ἐσενήνεκτο. 6 ἀσχάλλοντες δὲ ὅμως ἐπὶ τῇ τῶν Ῥωμαίων προσκαθεδρίᾳ καὶ αἰσχροὺς ἠγούμενοι, εἰ μέλλοιεν οὕτω δὴ ἐπὶ πολὺ ἐν περιβόλῳ μετρίῳ ξυνειληφθαι καὶ ἐγκατείργεσθαι, ἐκδρομὰς 58 μὲν κατὰ τῶν ἀντιπάλων θαμὰ ἐποιοῦντο, εἴ πως ἂν αὐτοὺς ἐνθένδε ἀπώσασθαι δυνηθεῖεν, οὐδὲν δὲ ὅ τι καὶ μνήμης ἄξιον ἔπρασσον.

14. Ἐν τούτοις δὲ τοῦ χειμῶνος τριβέντος ἅμα ἦρι ἀρχομένῳ ἐς λόγους ἐλθεῖν τῷ Ναρσῆϊ ὁ Ῥάγναρις τῶν παρόντων περὶ χρῆναι ὤηθη. καὶ οὖν ἐπιτετραμμένον αὐτῷ παρῆν ἅμα ὀλίγοις ἐν μεταίχμιῳ ξυνηλθέτην τε ἄμφω ἐς ταῦτο καὶ πολλὰ ἄττα διελεγέσθην. 2 ἰδὼν δὲ ὁ Ναρσῆς τὸν Ῥάγναριν ἐς ἀλαζονεῖαν ἠρμένον καὶ πλείστη χρώμενον μεγαληγορία, ὡς μειζόνων τε ἢ κατ' αὐτὸν ἐφίεσθαι κάκ τοῦ ὑπερτέρου ἐπικομπάζειν, διέλυσεν αὐτίκα τὴν ξυνουσίαν καὶ ἀπηγόρευε τῇ ξυμβάσει καὶ ἀπέπεμπε γε αὐτὸν αὐθις ἐς τοῦπίσω ἄπρακτον ἐπὶ τοῖς προτέροις μενοῦντα. 3 ὁ δὲ ἐπειδὴ ἐν τῷ λόφῳ ἐγεγόνει καὶ ἤδη οὐ πόρρω τοῦ τείχους ἀφίκτο, χαλεπαίνων ὅτι δὴ αὐτῷ οὐδὲν ὀτιοῦν τῶν ἐλπισθέντων ἀπέβη, ἐντείνει ἠρέμα λαθραίως τὸ τόξον, καὶ εἶτα ἀθρόον μεταστραφεὶς ἀφήσει βέλος ἰθὺ τοῦ Ναρσοῦ, διήμαρτε δὲ τοῦ σκοποῦ. ἐτέρωθι γὰρ πού ἀπέπτη ὁ ἄτρακτος καὶ κατέπεσεν οὐδένα σινάμενος. 4 μετῆλθε δὲ ὅμως ἡ δίκη εὐθύς τὴν τοῦ βαρβάρου παρανομίαν. οἱ γὰρ ἄμφι τὸν Ναρσῆν δορυφόροι ἐν ὄργῃ τὸ ἐκείνου ποιησάμενοι θράσος ἐπιτοξάζονται εἰς αὐτόν, καὶ πλήττεται καιρίαν ὁ δεῖλαιος. πῶς γὰρ οὐκ ἤμελλεν, ἄδικόν τι καὶ ἀγεννὲς ἐγχείρημα δράσας; καὶ μόλις μὲν αὐτὸν οἱ ὄπαδοὶ φοράδην εἶσω τοῦ

περιβόλου διακομίζουσιν. 5 ημέρας δὲ δύο ἀρκέσας ἀκλεῶς ἀπεβίω, καὶ τὰ τῆς ἀπιστίας αὐτῶ καὶ παροινίας ἐς τὸδε κακοῦ ἔτελεύτα. 6 ἐκείνου δὲ διαφθαρέντος αὐτίκα οἱ Γότθοι, οὐ γὰρ ἀντέχειν ἔτι τῇ πολιορκίᾳ οἷοί τε εἶναι ἠγοῦντο, ἐδέοντο τοῦ Ναρσοῦ τὰ πιστὰ σφίσι παρασχέσθαι, ὡς τοῦ ζῆν αὐτοὺς οὐκ ἀφαιρήσει. ὁ δὲ καὶ τάχιστα ὁμωμοσμένον, σφᾶς τε αὐτοὺς ἐκεῖνοι καὶ τὸ φρούριον παρέδωσαν. 7 Ναρσῆς δὲ ἀπέκτεινε μὲν οὐδένα τῶ ταῦτά τε ὁμωμοκένοι καὶ ἄλλως οὐχ ὅσιον εἶναι τοὺς ἠσσημένους ὠμότατα διαχειρίζεσθαι, ὡς ἂν δὲ μὴ αὐθις νεωτερίσαιεν, ἅπαντας ὡς βασιλέα ἐς τὸ Βυζάντιον ἔστειλεν. 8 Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἐπράττετο, Θευδιβάλδος τὸ μειράκιον, ὃς 59 δὴ τῶν προσοικούντων τὴν Ἰταλίαν Φράγγων ἐκράτει, ἦπερ μοι εἴρηται πρότερον, οὗτος δὲ οἰκτρότατα ἤδη ἔτεθνήκει τῇ νόσῳ περιτακείς τῇ συντροφῶ. ἐπεὶ δὲ Χιλδίβερτον τε καὶ Χλωθάριον, ὡς δὲ καὶ τῶ γένει ἐγγυτάτους, ἐπὶ τὸν κλῆρον τοῦ παιδὸς ὁ νόμος ἐκάλει, αὐτίκα ἕρις αὐτοῖς ἐνέπεσε δεινὴ καὶ οἶα μικροῦ δεῖν τῶ παντὶ λυμήνασθαι γένει. 9 Χιλδίβερτος μὲν γὰρ γηραιὸς ἤδη ὑπῆρχε καὶ πόρρω που ἦκων τῆς ἡλικίας καὶ πρὸς γε ἀσθενεῖα εἶχετο πολλῆ, ὡς συνεσκληκέναι οἱ ἅπαν καὶ διατετῆχθαι τὸ σῶμα· παῖδες τε αὐτῶ ἄρρενες οὐκ ἦσαν οἱ τὴν ἀρχὴν διαδεξόμενοι, ἀλλ' ἐν θυγατράσιν ἐκληρονομεῖτο. 10 Χλωθάριος δὲ ῥωμαλέος ἦν ἔτι καὶ οὕτω λίαν ἐγεγηράκει, πλήν ὅσον ἐς πρώτην ῥυτίδα, υἱοὺς τε εἶχε τέτταρας, βούπαιδας ἤδη καὶ θαρραλέους καὶ πρὸς τὸ ἐνεργὸν ὠρμημένους. τοιγάρτοι οὐ μεθεκτέα ἔφασκε τῶ ἀδελφῶ τῶν Θευδιβάλδου χρημάτων, ὡς οὐκ ἐς μακρὰν καὶ αὐτῆς δήπου τῆς Χιλδι βέρτου βασιλείας ἐς αὐτόν τε καὶ τοὺς οἰκείους παῖδας μεταπεσουμένης. 11 καὶ τοίνυν οὐ διήμαρτε τῆς ἐλπίδος. ὁ γὰρ πρεσβύτης ἐκὼν ἐνεδίδου τοῦ κλήρου, δεδιῶς, οἶμαι, τὴν δύναμιν τοῦ ἀνδρὸς καὶ ἀπαλλαξείων τῆς ἐς αὐτόν δυσμενείας. ὀλίγω τε ὕστερον αὐτὸς μὲν ἀπεβίω, ἅπαν δὲ τὸ τῶν Φράγγων κράτος ἐς μόνον Χλωθάριον κατερρῦη. ἐν τοῖσδε μὲν τὰ Ἰταλιωτῶν καὶ Φράγγων πράγματα ἐχώρει.

15. Ὑπὸ δὲ τὸν αὐτὸν χρόνον, θέρους ὥρα, ἔσεισε μέγα ἔν τε Βυζαντίῳ καὶ πολλαχοῦ τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς, ὡς καὶ πόλεις συχνάς, νησιωτικὰς τε καὶ ἠπειρωτικὰς, ἀθρόον ἀνατραπῆναι καὶ ἄρδην τοὺς οἰκήτορας διαφθεῖραι. 2 Βηρυτὸς γοῦν ἡ καλλίστη, τὸ Φοινίκων τέως ἐγκαλλώπισμα, τότε δὲ ἀπηγλαῖσθη ἅπασα, καὶ κατέρριπτο τὰ κλεινὰ ἐκεῖνα καὶ περιλάλητα τῆς οἰκοδομίας δαιδάσματα, ὡς μηδὲν ὄτιοῦν σχεδὸν που λελεῖφθαι ἢ μόνον τῆς κατασκευῆς τὰ ἐδάφη. 3 πολὺς μὲν οὖν ὄμιλος ἰθαγενῶν τε καὶ ἐνδαπίων ἀνδρῶν ἀπολώλασιν ὑποπεπισμένοι τῶ ἄχθει, πολλοὶ δὲ νέοι ἐπήλυδες εὐπατρίδαι τε καὶ παιδείας ἄριστα ἔχοντες, οἱ δὲ παρήσαν τοὺς Ῥωμαίων αὐτοῦ ἀναλεξόμενοι νόμους. 60 τοῦτο γὰρ πάτριον τῇ πόλει καὶ ὡσπερ γέρας τι μέγιστον τὰ τοιάδε αὐτῇ ἀνεῖται διδασκαλεῖα. 4 μετεσκευάσαντο τοιγαροῦν ἐν τῶ τότε οἱ τῶν νόμων ἀφηγηταὶ ἐς Σιδῶνα τὴν πόλιν τὴν γείτονα καὶ ἐν τῇδε μετῆκτο τὰ φροντιστήρια, ἕως πάλιν ἡ Βηρυτὸς ἀνεδομήθη. καὶ γέγονεν ἠκιστα μὲν ὁποῖα πρότερον ἦν, πλήν ἀλλ' οὐχὶ ἐς ὅσον καὶ ἀγνοεῖσθαι ὡς ἐκεῖνη εἶη ἢ πάλαι. ἀλλ' οὗτος μὲν ὁ τῆς πόλεως ἀνοικισμὸς καὶ ἡ τῶν διδασκαλείων ἐπάνοδος χρόνω ὕστερον ἠμελλεν ἔσεσθαι. 5 τότε δὲ καὶ ἐν τῇ μεγάλῃ Ἀλεξανδρείᾳ, τῇ πρὸς τῶ Νεῖλῳ ἰδρυμένη ποταμῶ, καὶ ταῦτα οὐκ εἰωθὸς σεῖεσθαι τὸ χωρίον, συναίσθησις τις τοῦ κλόνου ἐλαχίστη μὲν καὶ ἀφαιροτάτη καὶ οὐ πάμπαν ἀρίδης, γέγονε δὲ ὅμως. 6 ἅπαντες δὲ οὖν οἱ ἐπιχώριοι καὶ μάλιστα οἱ σφόδρα γεγενηρὰ κότες ἐν θαύματι μεγάλῳ τὸ ξυνενεχθὲν ἐποιοῦντο, ὡς οὕτω πρότερον γεγενημένον, ἔμενέ τε οἶκοι ὅστις οὐδεὶς, ἀλλ' ἀνά τὰς λεωφόρους τὰ πλήθη ξυνέρρει, τῶ ἀπροσδοκῆτω δὲ που καὶ παραδόξῳ πέρα τοῦ μετρίου καταπεπληγμένοι. 7 ἐμοὶ δὲ γε καὶ αὐτῶ (ἐτύγχανον γὰρ αὐτοῦ διατρίβων παιδείας ἕνεκα τῆς πρὸς τῶν νόμων) δεδιέναι προσήει, καὶ

ταῦτα ἐπὶ λίαν σμικρᾷ τῇ κινήσει, λογιζομένω, ὅτι δὴ αὐτοῖς αἱ οἰκοδομαὶ οὐκ ἰσχυραὶ οὐδὲ εὐρεῖται τυγχάνουσιν οὔσαι οὐδὲ οἶαι καὶ πρὸς βραχὺ ἀνασχέσθαι δονούμεναι, ἀλλ' ἰσχυραὶ ἄγαν καὶ ἀσθενεῖς (ἐφ' ἐνὶ γὰρ ὑφαίνονται λίθω). 8 ἀλλὰ γὰρ καὶ ὅ τι λόγιμον ἐν τῇ πόλει, ἐδειμαίνον καὶ οἶδε, οὐ τί που, οἶμαι, τὸ ἦδη παρωχηκός, ἀλλ' ὅτι αὐτοῖς καὶ ἐσαῦθις ταῦτ' οὗτο ζυμβήσεσθαι οὐκ ἀπὸ τρόπου ἐδόκει. 9 οἱ γὰρ τὴν αἰτίαν τοῦδε τοῦ πάθους ἀναθυμιάσεις τινὰς εἶναι λέγοντες ξηράς τε καὶ λιγνυώδεις, ὑπὸ τὰ γλαφυρὰ τῆς γῆς εἰργομένης καὶ τῷ μὴ διαπνεῖσθαι ῥαδίως σφοδρότερον ἔνδον περιδινουμένης, ἅς τὸ ἐπιπροσθοῦν ἅπαν σαλεύειν, ἕως τῇ βιαίᾳ φορᾷ τῆς στεγνότητος ἐνδιδούσης ἐς τοῦμ φανὲς ἀναχθεῖεν, οἱ δὴ οὖν τὰ τοιαῦτα φυσιολογοῦντες τὴν Αἰγυπτίαν φασὶ χώραν οὐ πώποτε σείεσθαι πεφυκέναι, ὡς δὴχθαμαλήν τε ἀτεχνῶς καὶ ὑπτίαν καὶ ἥκιστα σηραγγώδη ἐντεῦθεν τε οὐκ ἐμφορουμένην, εἰ δέ γε καὶ ὑποδέξαιτο, ἀλλ' αὐτομάτως ὑπὸ χαννότητος θαμὰ ἐξατμιζομέ 61 νην. 10 ἐπεὶ δὲ ἐν τῷ τότε ἦδε ἡ δόξα, εὖ ποιούσα, ἐπεφώρατό τε καὶ ἀπελήλεγκτο μὴ σφόδρα ἐν βεβαίῳ κειμένη, εἰκότως ἄρα ἐδεδίεσαν οἱ γενναῖοι, εἴ γε πρὸς τούναντίον αὐτοῖς χωρήσει τοῦπίγραμμα καὶ κινδυνεύσοιεν τὸ λοιπὸν οὐ γαιήοχου μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐνοσίχθονος πειρᾶσθαι τοῦ Ποσειδῶνος. 11 ἴσως μὲν οὖν εἰ καὶ τι μέρος τῆς Αἰγύπ' του κενήνεται, ἀλλ' οὐκ ἐπιλείψουσι τοὺς τὰ τοιαῦτα δεινοὺς καὶ ἕτεροι λόγοι, δι' ὧν ἂν καὶ ὡς ἡ τῶν ἀτμῶν σφίσι κρατύνοιο δόξα. 12 ἐμοὶ δὲ δοκοῦσιν, ὡς μὲν οἶόν τε ἀνθρώπων τεκμηρίοις τισὶ χρωμένω τῶν ἀδήλων περὶ διανοεῖσθαι, οὐ πάμπαν διαμαρτεῖν τοῦ πιθανοῦ καὶ εἰκότος, τοῦ δέ γε ὄντως ἀληθοῦς πολλῶ ἀπολείπεσθαι. πῶς γὰρ ἂν τις ἐς τὸ ἀκριβὲς τὰ ἀφανῆ καὶ ὑπέρτερα διαγνοίη; 13 ἀπόχρη δὲ ἡμῖν, εἴ γε τοσοῦτο μόνον εἰδείημεν, ὡς θείῳ νῶ καὶ βουλῇ κρεῖττονι ἅπαντα διατέτακται· φύσεως δὲ ἀρχὰς καὶ κινήσεις καὶ τὰς ἐκάστου τῶν γινομένων αἰτίας σκοπεῖν μὲν τῷ λόγῳ καὶ διερευνᾶν οὐ παντελῶς ἄχρηστον ἴσως οὐδὲ ἄχαρι νομιστέον, τό γε μὴν οἶεσθαι τε καὶ πεποιθέναι, ὡς ἔνεστιν ἐφικέσθαι τοῦ ὄντος, μὴ ποτε ἀλαζονεία εἴη τὸ χρεῖμα καὶ ἀμαθέστερον τῆς διπλῆς ἐκείνων ἀγνοίας. ἄλις μὲν οὖν τούτων ἔμοιγε· ὁ δὲ λόγος αὐθις ἐς αὐτὸν ἐπανίτω.

16. Κατ' ἐκεῖνο γὰρ τοῦ καιροῦ καὶ ἡ Κῶς ἡ νῆσος, ἡ πρὸς τῷ τέρματι τοῦ Αἰγαίου κειμένη, ἐλάχιστόν τι μέρος αὐτῆς ἐσέσωστο, ἡ δὲ ἄλλη ἅπασα ἐπεπτώκει, ποικίλα τε αὐτῇ καὶ ἀνήκουστα προσεγένετο πάθη. 2 ἡ γὰρ θάλαττα ἐπὶ πλεῖστον ἀρθεῖσα κατέκλυσε τὰ παράκτια τῶν οἰκημάτων καὶ διέφθειρεν αὐτοῖς χρήμασι καὶ ἀνθρώποις, τό τε μέγεθος τοῦ βρασμοῦ, ἐξάισιον οἶον γεγενημένον, τὰ ἔνθα οὐκ ἐνῆν ἀναρριχᾶσθαι τὸ ρόθιον, ἅπαντα ἔρριψε καὶ κατέβαλεν. 3 ἀπολώλασι δὲ χύδην σχεδόν τι ἅπαντες οἱ ἀστοί, εἴτε ἐν ἱεροῖς ἐτύγχανον πεφευγότες εἴτε καὶ οἴκοι διαιτώμενοι εἴτε καὶ ἄλλοσέ ποι ζυνηλιημένοι. 4 ἐμοὶ γοῦν ἐκ τῆς Ἀλεξάνδρου ὑπὸ τὸν αὐτὸν χρόνον κατὰ τὸ Βυζάντιον ἀνακομιζομένω καὶ ἐν τῇδε τῇ νήσῳ, οὕτω παρασχόν (ἐν παράπλῳ γὰρ κεῖται), κατ 62 ἀραντι οἰκτρὸν τι πέφηνε θέαμα καὶ ὁποῖον οὐκ ἂν ἀποχρώντως ὑπογράψοι ὁ λόγος. 5 ἅπαν μὲν γὰρ σχεδόν που τὸ ἄστὺ χῶμά γε ἦν ἐπὶ μέγα ἠρμένον καὶ λίθοι κείμενοι σποράδην κίωνων τε τρύφη καὶ ξύλων κατεαγόντων καὶ κόνις πολλὴ ὑπερθεν φερομένη καὶ ἐπηλυγάζουσα τὸν ἀέρα, ὡς μηδὲ αὐτὰ που τὰ τῶν λεωφόρων χωρὶα ῥαδίως διαγιγνώσκεσθαι, πλὴν ὅσον ὑπονοῆσαι. ὀλίγα δὲ ἄττα δωμάτια εἰστήκεσαν ἀπαθῆ, καὶ ταῦτα οὐχ ὅσα τιτάνω τυχόν καὶ λίθω καὶ ταύτῃ δὴ τῇ στερε μνιωτέρᾳ καὶ μᾶλλον μονίμῳ κατὰ τὸ εἶκος ὕλη ἐξεύργαστο, μόνον δὲ τὰ ἐκ πλίνθου ἀπέφθου καὶ πηλοῦ ἀγροικότερον πεποιημένα. 6 ἄνδρες δὲ σποράδην ὀλίγιστοι ἀνεφαίνοντο σκυθρωποὶ τε ἄγαν καὶ κατηφεῖς καὶ ὡσπερ τελεώτατα τῷ σφετέρῳ βίῳ ἀπειρηκότες· πρὸς γὰρ τοῖς ἄλλοις δεινοῖς καὶ ἅπαν τὸ ἐπιχώριον ὕδωρ, τὴν τοῦ ἀκραιφνοῦς καὶ ποτίμου φύσιν ἀθρόον

ἀφηρημένον, ἐς τὸ ἀλμυρὸν ἡρέμα καὶ ἄποτον μετεβέβλητο. καὶ ἦν ἅπαντα τὰ τῆδε φευκτὰ καὶ ἀνατετραμμένα, ὡς μηδὲν ἕτερον ὑπολελειφθαι πρὸς εὐκοσμίαν τῆ πόλει ἢ μόνον τὸ κλεινὸν τῶν Ἀσκληπιαδῶν ὄνομα καὶ τὴν ἐφ' Ἴπποκράτει μεγαλαυχίαν. 7 οἰκτεῖρουν μὲν οὖν τὰ τοιάδε οὐ πόρρω τοῦ ἀνθρωπέου τρόπου εἶναι δοκεῖ, θαυμάζειν δὲ ἀτεχνῶς καὶ καταπεπλήχθαι ἀνδρῶν ἂν εἴη οὐ μάλα τὰ παλαιὰ ἐπισταμένων οὐδὲ ὅτι ἐσαεὶ τοῦτο δὴ τὸ τῆς ὕλης χωρίον ποικίλα παθήματα ὑποδέχεσθαι πέφυκεν. πολλάκις γὰρ ἤδη καὶ πρότερον πόλεις γε ὄλαι σεισμῶ διεφθάρσαν, ὡς τοὺς ἀρχαίους οἰκήτορας ἀπο βαλοῦσαι ὑφ' ἐτέροις αὐθις οἰκισταῖς ἀνορθωθῆναι.

17. Αἱ γοῦν Τράλλεις ἢ πόλις, ἢ ἐν τῇ νῦν Ἀσία καλουμένη χώρα ἀγχοῦ που τοῦ Μαιάνδρου ποταμοῦ ἰδρυμένη, τὸ μὲν παλαιὸν Πελασγῶν γέγονεν ἀποικία, ὑπὸ δὲ τοὺς Αὐγούστου Καίσαρος χρόνους ἐσείσθη τε ἅπασα καὶ ἀνετράπη, καὶ οὐδὲν αὐτῆς ὅ τι ἐσέσωστο. 2 οὕτω δὲ τοῦ ἄστεος οἰκτρότατα κειμένου, ἄγροικόν τινά φασι τούτων δὴ τῶν γεηπόνων, Χαιρήμονα τοῦνομα, σφόδρα τὴν ψυχὴν ἀλῶναι τῷ πάθει, καὶ οὖν οὐκ ἐνεγκόντα θαυμασίον τι ἡλικὸν καὶ ἄπιστον ἔργον ἀνύσαι. 3 μῆτε γὰρ τῆς ὁδοῦ τὸ μῆκος ἢ τῆς πρεσβείας τὸ μέγεθος κατορρωδῆσαντα μῆτε ὅτι μεγίστοις, ὡσπερ εἰκός, ὁμιλήσειν ἤμελλε κινδύνοις, καὶ ταῦτα ἐπ' ἀδήλω τῇ τύχη, μῆτε τῶν οἴκοι τὴν ἐρημίαν μῆτε ἄλλο τι τῶν ὅποσα διανοούμενοι ἄνθρωποι μεταμανθάνουσι τὰ δοκηθέντα, ἀφικέσθαι μὴ ὅτι ἐν Ῥώμῃ, ἀλλὰ γὰρ καὶ ἐς τῶν Κανταβαρηνῶν τὴν χώραν ἀμφ' αὐτὰς δὴ που τὰς τοῦ Ὀκεανοῦ ἡϊόνας (ἐτύγχανε γὰρ αὐτοῦ που ὁ Καῖσαρ ἐν τῷ τότε πρὸς τι τῶν ἐθνῶν διαμαχόμενος). 4 ἀγγεῖλαί τε οἱ τὰ ξυνενεχθέντα καὶ οὕτως ἐλεῖν τὸν βασιλέα, ὡς αὐτίκα δὴ μάλα ὑπάτους ἐπτὰ τῶν ἐν τοῖς μάλιστα εὐπατριδῶν τε καὶ εὐδαίμωνων ἀνδρῶν ἐκ τῆς Ῥώμης ἀπολεξάμενον ἅμα τῷ σφετέρῳ πλήθει στεῖλαι ἐς τὴν ἀποικίαν, καὶ τοὺς, ὡς τάχιστα ἐν τῷ χώρῳ γενομένους, χρήματά τε πλεῖστα ὅσα ἐπιδόντας καὶ σπουδῆ χρησαμένους ἀναδο μῆσαι αὐθις τὴν πόλιν καὶ ἐς τὸ μέχρι τοῦδε σωζόμενον ἀπεργάσασθαι σχῆμα. 5 νῦν οὖν οἱ ἐκείνη ἀστοὶ Πελασοὶ μὲν οὐκέτι ἂν δικαίως κληθεῖεν, Ῥωμαῖοι δὲ μᾶλλον, εἰ καὶ τὰ τῆς φωνῆς ἐς τὸ ἑλληνικὸν τε καὶ ἄττικώτερον μετεβάλοντο. πῶς γὰρ οὐκ ἤμελλον προσοικοῦντες τὴν Ἰωνίαν; 6 ταῦτα δὲ οὕτω ξυνενεχθῆναι δηλοῖ μὲν που καὶ ἡ πάτριος τοῦ ἄστεος ἱστορία, οὐχ ἥκιστα δὲ τοῦπίγραμμα, ὅπερ ἔγωγε ἐκεῖσε ἐλθὼν ἀνελεξάμην. 7 ἐν τινι γὰρ τῶν ἀμφὶ τὴν πόλιν ἀγρῶν, ὅθεν δὴ ὦν ἐτύγχανεν ὁ Χαιρήμων (Σιδηροῦς δὲ ὄνομα τῷ ἀγρῷ ἐκείνῳ), βωμὸς ἰδρυταὶ ἀρχαιότατος, ἐν ᾧ δὴ πάλαι, ὡς ἔοικε, τοῦ Χαιρήμονος ἄγαλμα ἐφειστήκει. νῦν γὰρ οὐδὲν ὅτι οὖν ἐν αὐτῷ φαίνεται. 8 ἐγκεχάρακται δὲ ὅμως ἔτι τὸ ἐλεγεῖον τῷ βωμῷ ᾧδὲ πῶς ἔχον· Κλασθείσας πάτρας σεισμῶ ποτε, Κάνταβριν ἐς γὰν Χαιρήμων ἔπτα, πατρίδα ῥυσόμενος. Καίσαρι δ' εἰλιχθεῖς περὶ γούνασι τὰν μέγαλαυχον Ὀρθωσε Τράλλιν, τὰν τότε κεκλιμένην· Ἀνθ' ὧν συγγενέες τοῦτο βρέτας, ὄφρ' ἐπὶ βωμῷ, Οἶα δίκαια κτίσταν, τάνδε φέροιτο χάριν. 64 9 καὶ τὰ μὲν τῶν Τράλλεων περὶ ᾧδὲ πῶς ἔχειν πεπίστευται. πολλὰς δὲ κατ' ἐκεῖνο τοῦ καιροῦ καὶ ἄλλας πόλεις ἐν τῇ Ἀσίᾳ, Ἰωνικὰς τε καὶ Αἰολίδας, παραπλήσια παθεῖν ξυνηνέχθη.

18. Πλὴν ἄλλ' ἔμοιγε νῦν τὰ τοιαῦτα παρέντι καὶ αὐθις τοῦ προτέρου λόγου ἐχομένῳ ἐπὶ τὴν τῶν Λαζῶν χώραν καὶ τοὺς Περσικοὺς πολέμους ἰτέα, ἐπεὶ καὶ κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους ἐπράσσετο ἕκαστα. 2 Ῥωμαίοις γὰρ καὶ Πέρσαις ἤδη μὲν ἐκ πλείστου μέγιστος πόλεμος ξυνειστήκει, καὶ θαμὰ τὴν ἀλλήλων ἐδήουν καὶ ἐλυμαίνοντο, νῦν μὲν εἰσβολὰς ἀκηρύκτους μηχανώμενοι καὶ ἐφόδους, νῦν δὲ πολλῶ στρατῷ ἐς ἐμφανεῖς παρατάξεις χωροῦντες. 3 ὀλίγῳ δὲ ἔμπροσθεν ἐκεχειρίαν

ἐπεποιήντο, ἐφ' ᾧ μέντοι οὐ τελεωτάτην ἄγειν εἰρήνην οὐδὲ ὥστε πάντοθι τῶν κινδύνων πεπαῦσθαι, ἀλλ' ὅσον μόνον ἀνά τὴν ἕω καὶ τὰ τῆς Ἀρμενίας ὄρια ἑκατέρω γένει ἐσπεῖσθαι, ἀμφὶ δὲ τὴν Κολχίδα γῆν τὸν πόλεμον διαφέρειν. 4 οἱ δὲ Λαζοὶ Κόλχοι τὸ παλαιὸν ὠνομάζοντο, καὶ οὗτοι ἐκεῖνοι τυγχάνουσιν ὄντες. τοῦτό τε οὐκ ἂν τις ἀμφιγνοήσῃ τεκμαιρόμενος τῷ τε Φάσιδι καὶ Καυκάσῳ καὶ τῇ περὶ ταῦτα ἐκ πλείστου οἰκῆσει. 5 λέγεται δὲ τοὺς Κόλχους Αἰγυπτίων εἶναι ἀποίκους. φασὶ γὰρ πολλῶ ἔμπροσθεν τοῦ ἐπίπλου τῶν ἀμφὶ τὸν Ἰάσονα ἡρώων καὶ πρό γε τῆς τῶν Ἀσσυρίων ἐπικρατείας καὶ τῶν Νίνου τε καὶ Σεμιράμιδος χρόνων Σέσωστρίν τινα βασιλέα Αἰγύπτιον μεγίστην στρατιὰν ἐκ τῶν ἐπιχωρίων ἀγείραντα καὶ ἅπασαν τὴν Ἀσίαν ἐπελθόντα καὶ καταστρεψάμενον, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷδε ἀφικέσθαι τῷ χώρῳ ἀπόμοιράν τε ἐνταῦθα καταλιπεῖν τοῦ ὀμίλου, καὶ τοίνυν ἐνθένδε τὸ τῶν Κόλχων κατάγεσθαι γένος. τοῦτο δὲ Διόδωρός τε φησὶν ὁ Σικελιώτης καὶ ἄλλοι ὡς πλείστοι τῶν παλαιῶν ἱστοριογράφων. 6 οἱ δὲ οὖν εἴτε Λαζοὶ εἴτε Κόλχοι εἴτε Αἰγύπτιοι μετανάσται περιμάχητοι ἐν τῷ καθ' ἡμᾶς γεγέννηται χρόνῳ, καὶ πλείστοι ὅσοι ἀγῶνες τῆς τούτων γε ἕκατι καταβέβληνται χώρας. Χοσρόης τε γὰρ ὁ Περσῶν βασιλεὺς ἤδη πολλὰ καὶ ἐπικαιρότατα τῶν ἐκείνη χωρίων σφετερισάμενος καὶ κατέχων, οὐκ ὦρετο δεῖν μεθίεναι, ἀλλὰ καὶ τὰ λοιπὰ χειρώσασθαι διενοεῖτο, Ἰουστινιανῶ τε τῷ Ῥωμαίων αὐτοκράτορι καταπροέσθαι Γουβάζην τὸν Λαζῶν ἐν τῷ τότε βασιλέα καὶ ἅπαν τὸ ἔθνος, κατηκόους ὄντας καὶ εὐνους καὶ τὰ ἐς θεὸν ὁμογνώμο 65 νας, οὐκ ἀνεκτὰ ἐδόκει οὐδὲ ὄσιον. μᾶλλον μὲν οὖν καὶ ἐπειρᾶτο παντὶ σθένει ἀπώσασθαι ὡς τάχιστα τοὺς πολεμίους. 7 ἐλογίζετο γὰρ καὶ ἐδεδίει, ὡς εἰ τῷ πολέμῳ κρατήσαιεν οἱ Πέρσαι καὶ ἀπάσης ἐπιλάβοιντο τῆς χώρας, οὐδὲν ἔσται τὸ κωλύον αὐτοὺς ἀνά τὸν Εὐξείνιον Πόντον ἀδεῶς ναυτιλλομένους τὰ ἐνδότετα τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς ἀνιχνεύειν. 8 τοιγάρτοι στρατεύμα μέγιστόν τε καὶ ἀλκιμώτατον ἐνταῦθα ἔταξε καὶ στρατηγούς ἐπέστησε τοὺς ἀρίστους. Βέσσας τε γὰρ καὶ Μαρτίνος καὶ Βούζης ἠγεῖτο, ἄνδρες ἐν τοῖς μάλιστα γεγεννημένοι καὶ πολέμους συχνούς ἀγωνισάμενοι. ἔσταλτο δὲ καὶ Ἰουστίνος ὁ Γερμανοῦ, νεάζων μὲν ἔτι κομιδῇ, τὰ δὲ πολέμια ἤδη πεπαιδευμένος.

19. Μερμερόης δὲ ὁ τῶν Περσῶν στρατηγὸς ἐπειδὴ πρότερον Ἀρχαιοπόλει τε δις προσβαλὼν ἀπεκέκρουστο καὶ ἄλλα ἄττα ἐπεπρά χει, ἃ δὴ ἔγωγε παρήμι (ἀποχρώντως γὰρ που Προκοπίῳ τῷ ῥήτορι τὰ μέχρι τῶνδε ἀναγράφται), τότε δὴ αὐθις (ἐνθένδε γὰρ μοι ἀρχο μένῳ τὰ ἐφεξῆς ἀρμοστέον) ἀφῖκτο μὲν ἐς Μουχειρίσιν τε καὶ Κοτάισιν τὸ φρούριον, ἐβουλεύετο δὲ τὴν ἐς Τήλεφιν δυσχωρίαν παραμειψάμενος εἴσω τοῦ Φάσιδος γενέσθαι ποταμοῦ καὶ τῷ ἀπροσδοκῆτῳ τοὺς Ῥωμαίους ἐκπλήξας διὰ πείρας ἐλθεῖν, εἴ πως ἂν ἔνια γοῦν τῶν τῆδε πολιῶν μάτων παραστήσασθαι δυναθῆι. 2 ταῦτα δὲ αὐτῷ πράττειν ἐκ τοῦ ἐμφανοῦς πορευομένῳ καὶ ἐπιόντι ἀμήχανα ἦν. Μαρτίνος γὰρ ὁ στρατηγὸς ἅμα τῇ ἀμφ' αὐτὸν στρατιᾷ ἐς τὴν Τήλεφιν ἰδρυμένος (φρούριον δὲ τοῦτο καρτερόν τε καὶ ἐχυρώτατον) διεφύλαττεν ἐπιμελέστατα τὰς εἰσόδους. 3 ἔστι δὲ καὶ ἄλλως τὸ χωρίον δύσβατόν τε καὶ ἀπρόσοδον. φάραγγές τε γὰρ καὶ πέτραι ἀπερρωγυῖαι καὶ ἐς ἀλλήλας ἐπικλινόμεναι στενωτάτην ἀτεχνῶς τὴν ὑποκειμένην ἀτραπὸν ἐκτελοῦσιν. 4 ἄλλοθεν δὲ οὐκ ἔστιν ὄτω οὖν εἰσιτητέα. τὰ γὰρ ἐχόμενα πεδία ἰλυώδη γέ εἰσι δεινῶς καὶ τελματώδη, λόχμαι τε δασεῖαι καὶ δρυμοὶ ἀνέχουσιν, ὡς καὶ ἐνὶ ἀνδρί, καὶ τούτῳ εὐζώνῳ, ἄπορον εἶναι τὸ χρῆμα, μή τί γε πλήθεσιν ὠπλισμένοις. πλὴν ἀλλὰ καὶ ὡς οἱ Ῥωμαῖοι οὐδὲν ὀτιοῦν 66 πόνου ἀνιέντες, εἴ πού τι εὖρον τῶν τόπων σταθερόν τε καὶ βásiμον, αὐτίκα ξύλοις τε καὶ λίθοις περιέφραττον καὶ θαμὰ ἐν τοῖσδε ἐμόχθουν. 5 διαπορουμένῳ δὲ οὖν ἐπὶ τοῖς παροῦσι τῷ Μερμερόῃ καὶ πλεῖστα διαλογιζομένῳ

προσηλθε διανοεῖσθαι, ὡς εἶ γε ὄτω δὴ οὖν τρόπῳ δια λύσει τὴν φρουρὰν τῶν Ῥωμαίων καὶ ἡρέμα ἀπόσοιτο, οὐ πάμπαν αὐτῷ τὰ ἐς τὴν διάβασιν ἀνήνυτα ἔσται. πολεμίων μὲν γὰρ τῷ χώρῳ ἐνδελεχέστατα ἐφεδρευόντων οὐχ οἷόν τε ἦν ἀμφοτέρων ἅμα κρατῆσαι· ἐκείνων δὲ ἀνιέντων, ἀλλὰ μόνην γε τὴν δυσχωρίαν ἀκέσασθαι καὶ τὸ δυσέμβολον τῆς πορείας ἐς τὸ εὐέφοδον ἀμωσγέπως μετασκευάσαι οὐ λίαν ἀδύνατα εἶναι ἠγεῖτο. 6 ἤλπιζε γὰρ τὴν ὕλην ἐκτέμνων τῇ πολυχειρίᾳ καὶ ἀνακαθαίρων καὶ τῶν πετρῶν ὅ τι ἀντίξουν διακολάπτων καὶ παραιρούμενος οὐ χαλεπῶς διαβήσεσθαι. 7 ὡς ἂν οὖν ταῦτα διαπράξοιτο, ἐπενόει τοιάδε· ἐσκήπτετο ἀθρόον νόσω τινὶ ἐάλωκέναι δεινῇ τε καὶ ἀνηκέστῳ. καὶ οὖν ἀνεκέκλιτο δυσφορῶν δῆθεν καὶ ἀσχάλλων καὶ τὸ ζυμπεσὸν ὀλοφυρόμενος. 8 ὅ τε λόγος οὗτος ἀνὰ πᾶν αὐτίκα ἐφοῖτα τὸ στρατεύμα, ὡς ὁ στρατηγὸς πονήρως τε ἔχοι καὶ ὅσον οὐπὼ ἀπολεῖται· ὅσους τε αὐτῶν ἠρεσκε μισθαρνεῖν τοῖς ἐναντίοις ἐπὶ τῇ τῶν οἰκειῶν προδοσίᾳ καὶ λάθρᾳ ἐξάγειν τὰ ἀπόρρητα, οὗτοι δὲ τὸ μὲν ἀτρεκέες οὐκ ἐγίνωσκον (ἀσφαλέστατα γὰρ τὸ βούλευμα ἐκρύπτετο καὶ οὐδὲ ἐς ἅπαντας τοὺς φιλάτους ἐξέπιπτε), μόνους δὲ τοῖς ἐν τῷ ὀμίλῳ περιαγομένοις ἐξηπατημένοι τοῖς Ῥωμαίοις διήγγελλον. οἱ δὲ ῥαδίως ἐπείθοντο, οὐ τοσοῦτον, οἶμαι, τῇ ἀγγελίᾳ, ὅποσον τῷ βουλομένῳ τῆς γνώμης.

20. Εὐθὺς δὴ οὖν τὸ ἐνεργόν τε καὶ σύντονον τῆς φροντίδος ὑποχα λῶντες οὐκέτι λίαν ἀκριβῆ τὴν φυλακὴν ἐποιοῦντο. ὀλίγα τε παρωχῆκε σαν ἡμέραι καὶ ὁ Μερμερόης ὡς δὴ τεθνηκῶς ἀπηγγέλλετο. ἔκρυπτε γὰρ ἑαυτὸν ἕς τι δωμάτιον, ὡς καὶ παρὰ τοῖς οἰκειοτάτοις τήνδε νικῆσαι τὴν δόξαν. 2 τότε δὴ οὖν καὶ μᾶλλον τοῖς Ῥωμαίοις περιττόν τι ἐδόκει ἀγρυπνεῖν τε καὶ ἐπὶ πολὺ διαπονεῖσθαι. καὶ τοῖσιν μεθέντες τὰς περι φράξεις καὶ τὴν ἐν τούτοις ἀπεργασίαν ἐς τὸ ἀνειμένον μετέβαλλον, παννύχιόν τε καθεύδοντες καὶ ἐς τὰς ἐπαύλεις τῶν ἀγρῶν διαιτώμενοι, καὶ οὔτε κατασκόπους ἔστελλον οὔτε ἄλλο τι ἔπρασσον τῶν δεόντων. ὦντο γὰρ ὡς οὐκ ἂν ποτε οἱ Πέρσαι, ἀστρατήγητοι δῆθεν γεγονότες, 67 ἐπ' αὐτοὺς ἦξουσι, μᾶλλον μὲν οὖν καὶ ὡς πορρωτάτω φευξοῦνται. 3 ταῦτα δὲ γνοὺς ὁ Μερμερόης ἀνακαλύπτει ἐξαπιναιῶς τὸν δόλον καὶ ἐπιφαίνεται τοῖς Πέρσαις ὁποῖος καὶ πρότερον, καὶ εὐθύς, ὡς εἶχε προθυμίας, ἅπαντας κινήσας καὶ τὴν χαλεπότητα τῆς πορείας εὖ διαθείς, ἥ πάλαι διενοεῖτο, παραγέγονεν ἀγχοῦ τοῦ φρουρίου. καὶ ἤδη ἐπέλαζε τοῖς Ῥωμαίοις κατεπτηχόσι τῷ παραλόγῳ καὶ οἷοις οὐκέτι ἀμύνεσθαι. 4 τότε δὴ οὖν ὁ Μαρτίνος ἔγνω καταλιπεῖν τὸ χωρίον, πρὶν τελεώτατα παρελθεῖν εἴσω τὸν Μερμερόην καὶ μέγα τι κακὸν τοὺς τῆδε Ῥωμαίους ἐργάσασθαι. πῶς γὰρ ἐνήν αὐτοὺς ὀλίγους γε ὄντας ἐνεγκεῖν τὰ πλήθη τῶν πολεμίων καὶ μὴ οὐχὶ αὐτοβοεῖ διαφθαρήναι; οὕτω δὴ οὖν κατα στρατηγηθέντες ὑπὸ τῶν βαρβάρων καὶ αἰσχίστην ποιούμενοι τὴν ἀναχώρησιν ἠπείγοντο τοῖς ἄλλοις ἀναμιχθῆναι στρατεύμασιν. 5 ἐτύγχανον γὰρ οἱ ἀμφὶ Βέσσαν τε καὶ Ἰουστίνον ἐν πεδίῳ τινὶ στρατοπεδεύομενοι, οὐ πόρρω Τηλέφωος κειμένῳ, ἀλλὰ μόνους σταδίοις ἐπτὰ διεστη κότι. ἔστι δὲ οὐδὲν ὀτιοῦν ἄλλο ἐνταῦθα ἢ μόνον χυτρῶν πωλητήρια, ὡς καὶ τὴν προσηγορίαν τῷ χώρῳ ἐνθένδε εἰληφθαι· Ὀλλάρια γὰρ, ὡς ἂν Λατίνος τις φήσοι, ἐπωνόμασται· δύναται δὲ τοῦτο τῇ Ἑλλήνων φωνῇ Χυτροπώλια. 6 ἤδη δὲ πολλῶν ἅμα τῷ Μαρτίνῳ προτερησάντων καὶ ἐν τῷ ἀσφαλεῖ γενομένων ἐβουλεύοντο ἅπαντες οἱ στρατηγοὶ ἐνταῦθα τοὺς δυσμενεῖς ἐκδεξάμενοι στησεσθαι τε ἐς παράταξιν καὶ διακωλύειν αὐτοὺς ἀνὰ τὰ πρόσω ἰόντας. 7 ἦν δὲ τις τῶν ἐπισημοτάτων ἐν τοῖς ταξίρχοις Θεόδωρος ὄνομα, τὸ μὲν γένος ἔλκων ἐκ τοῦ ἔθνους τῶν Τζάνων, παρὰ Ῥωμαίοις δὲ τεθραμμένος καὶ ἤδη τὸ βαρ βαρικὸν τοῦ τρόπου, εἰ καὶ πάτριον ἦν, ἀποσκευασάμενος καὶ ἐς τὸ ἀστεῖότατον μετακοσμήσας. 8 οὗτος δὴ οὖν ὁ Θεόδωρος

ἄμα τῇ οἰκείᾳ δυ νόμει (εἶποντο γὰρ αὐτῶ οὐ μείους ἢ πεντακόσιοι ἄνδρες τῶν ὁμοφύλων) ἀμφὶ Τήλεφιν ἔτι ἐμεμενήκει, εἰρημένον αὐτῶ ὑπὸ Μαρτίνου μὴ πρότερον ἐνθένδε χωρῆσαι, πρὶν ἂν θεάσοιτο ἅπαντας τοὺς πολεμίους εἰσβεβληκότας εἰκάσοι τε αὐτούς, ὡς ἔνεστιν, ὅσοι εἶεν, καὶ γνοίη ὅπως ἔχουσιν ὀρμῆς τε καὶ γνώμης.

21. Ὁ δὲ (ἦν γὰρ ἐς ἅπαντα δραστήριός τε καὶ θαρραλέος) καὶ δὴ κατὰ ταῦτα ἐποίει· καὶ εἶτα, ἐπειδὴ παρόντα εἶδε τὰ πλήθη τῶν Περσῶν ἐντὸς τοῦ φρουρίου ἔγνω τε αὐτούς οὐ μέχρι τοῦδε στησομένους, ἀλλὰ καὶ σφόδρα πολεμησίοντας, αὐτίκα ᾤχετο. 2 εὐρών δὲ κατὰ τὴν πορείαν πολλοὺς τῶν Ῥωμαίων οὐκ εὐθυδρομήσαντας ἐς τὰ Χυτροπώ 68 λια, ἥπερ αὐτοῖς διετέτακτο, ἀλλ' ἐν οἰκίμασι Λαζικοῖς εἰσπηδήσαντας καὶ ἀφαιρουμένους ἔλυμόν τε καὶ ζεῖας καὶ ἄλλα ἄττα τῶν ἐδωδίμων, ἀπελαύνειν τε αὐτούς ἐπειράτο καὶ κατεμέμφετο τῆς παρανοίας, ὡς οὐκ εἰδότας οὐπερ τυγχάνουσιν ὄντες κακοῦ. 3 ὅσοι μὲν οὖν ἦσαν αὐτῶν οὐ λίαν λίχνοι τε καὶ ἀκόλαστοι, οὗτοι δὲ μεταμαθόντες τὸ λῶον ζυνεῖ ποντό τε αὐτῶ καὶ βάδην ἀπεκομίζοντο. 4 πλὴν ἀλλ' οὐ γεγένηται χώρα τῶ Θεοδώρῳ σχολαίτερον διαγγεῖλαι τοῖς στρατηγοῖς τὴν ἐπήλυσιν τοῦ Μερμερόου. ἐνίων γὰρ ἔτι ἐκ τοῦ στρατοῦ τῇ ἀρπαγῇ ἐγκειμένων καὶ οὐκ ἀνιέντων ἐπιφοιτῶσιν ἀθρόον οἱ Πέρσαι· καὶ ὀλίγους μὲν αὐτῶν ἔκτεινον, οἱ δὲ ἄλλοι δρομαῖοι ἔφευγον, καὶ δὴ ἐξαπι ναίως ἐσπίπτουσιν ἀνὰ τὸ στρατόπεδον ζὺν οἰμωγῇ καὶ θορύβῳ, ὡς ἅπαντας ζυνταραχθῆναι τῶ αἰφνιδίῳ καὶ πέρα τοῦ μετρίου δειμαίνοντας ἐς ὑπαγωγὴν μετανίστασθαι. 5 οἱ δὲ στρατηγοί (οὐπω γὰρ αὐτοῖς ἐς φάλαγγα ὁ στρατὸς ἐτετάχατο) δεδιότες καὶ οἱ, μὴ σφίσι οὐ παρ εσκευασμένοις ἐπισταῖεν οἱ βάρβαροι, περιεφρόνουν μὲν τὰ πρότερον δοκηθέντα, οὐκ εἶχον δὲ ὅ τι καὶ γένοιτο· οὔτε γὰρ βουλευσασθαι αὐτοῖς περὶ τῶν παρόντων ὁ καιρὸς ἐνεδίδου καὶ τὸ ἤδη καταπεπληχθαι τὰς γνώμας. 6 εὐθύς οὖν ἄραντες ἐκ τοῦ πεδίου καὶ ἅπαντα ἐπαγόμενοι τὰ στρατεύματα ᾤχοντο ἀγεννῶς καὶ ἀκόσμως καὶ οὐ πρότερον ἐπαύσαντο θέοντες, πρὶν ἐς τὴν Νῆσον ἰκέσθαι. 7 ἄπεισι δὲ ἡ Νῆσος ἦδε Τηλέφεως πέντε μάλιστα παρασάγγαις. τοσαύτην ἄρα οἱ γενναῖοι αὐθημερόν πορείαν διήνυσαν, ὠκύτατα πεφευγότες. ἔστι γὰρ ὁ παρασάγγης, ὡς μὲν Ἡροδότῳ δοκεῖ καὶ Ξενοφῶντι, τριάκοντα στάδια, ὡς δὲ νῦν Ἴβηρες καὶ Πέρσαι φασίν, ἐν ἐνὶ μόνῳ τῶν εἴκοσι πλείονα. 8 Λαζοὶ δὲ οὕτω μὲν καὶ αὐτοὶ ὁμολογοῦσιν, οὐ μὴν τῶδε τῶ ὀνόματι χρῶνται, ἀλλὰ ἀναπαύλας καλοῦσι, καί, οἶμαι, εἰκότως. οἱ γὰρ παρ' αὐτοῖς ἀχθοφόροι ἕκαστον παρασάγγην περαιωθέντες τὰ τε φορτία τίθενται καὶ σφᾶς αὐτούς ἐλάχιστον ἀναπαύουσιν, ἐτέρων δῆπου ἀμοιβαδὸν διαδεχομένων, καὶ καθ' ὅσον τοῦτο δρῶσιν, ἐς τοσοῦτον τὰς ὁδοὺς διαμετροῦνται καὶ κατατέμνουσιν. 9 εἶτε δὴ οὖν οὕτως εἶτε ἐκείνως τὸν παρασάγγην κλητέον, πεντήκοντά γε καὶ ἑκατὸν σταδίοις ἐκ τοῦ φρου 69 ρίου ἡ Νῆσος διείργεται. ἔστι δὲ τὸ χωρίον ἐπιεικῶς ἐχυρὸν καὶ οὐκ εὐέφοδον, ταῖς τῶν ποταμῶν περιβαλλόμενον δίναις. 10 ὅ τε γὰρ Φᾶσις καὶ ὁ Δοκωνός, ἐκ τοῦ Καυκάσου διακριδὸν καταρρέοντε καὶ πολλῶ τὰ πρῶτα διεστηκότε, ἐνταῦθα τῆς τῶν τόπων θέσεως ἀναγκαζούσης ἡρέμα πλησιάζετον ἀλλήλοιν καὶ οὐκέτι ἄπωθεν φέρεσθον, ὥστε ἀμέλει τῶν Ῥωμαίων διώρυχά τινα μηχανησαμένων καὶ ἐκ τοῦ Φάσιδος ἐκροῆν εἰς τὸν Δοκωνὸν μετοχευευσάντων τούτῳ δὴ τῶ τρόπῳ ἐς τὰ πρὸς τῆς ἑω τετραμμένα τῆς Νήσου ἠνώσθαι ἄμφω τῷ ποταμῷ καὶ ζυνειληφθαι τὸν χῶρον. 11 ἐντεῦθεν δὲ αὐθις καμπάς τε καὶ περιελιγμούς ποιοῦ μὲν οὐκ ἐλάχιστόν τι χρῆμα τοῦ πεδίου εἶσω ἀπολαμβάνετον. προϊόντε δὲ ἀνὰ τὰ πρόσω ἐς δυόμενον τὸν ἥλιον ζυμβάλλετον αὐτομάτως καὶ ἀναμίγνυσθον τελεώτατα, ὡς ταύτη γε ἅπαν τὸ μεταξὺ νῆσον ἐς τὸ ἀκριβὲς ἐκτελεῖσθαι. ἐνταῦθα μὲν οὖν οἱ Ῥωμαῖοι ἐτύγχανον ζυνειλεγμένοι.

22. Ὁ δὲ Μερμερόης ἐς τὰ Χυτροπώλια παραγενόμενος καὶ πολλὰ τῆς ἀνανδρίας ἐπιτωθάσας τοὺς οὐκ αἴοντας καὶ λοιδορησάμενος ἔγνω μὴ περαιτέρω ἶναι μὴδὲ τῇ Νήσῳ προσβάλλειν. οὔτε γὰρ τὰ ἐπιτήδεια ἐκπορίζεσθαι τοσοῦτω στρατῶ ἐν μέσῃ τῇ πολεμίᾳ οἷός τε ἦν οὔτε ἄλλως παρεσκευάστο ἐς πολιορκίαν. 2 τοιγάρτοι ἀποπορευτέα μὲν αὐθις αὐτῶ ἐπὶ Τήλεφιν τε καὶ τὴν ἐκείνη δυσχωρίαν οὐ μάλα ἐδόκει, ξύλοις δὲ καὶ ἀκάτοις, αἱ δὲ ἐς τοῦτο ἐπεποιήντο, ζεύξας τὰς τοῦ Φάσιδος ὄχθας καὶ οἷον γέφυραν τεκτηνάμενος διεβίβασεν ἀδεῶς ἅπαν τὸ στρατεύμα, οὐδενὸς ἐνοχλοῦντος. 3 καὶ δὴ τοὺς εἰς Ὀνόγουριν Πέρσας ἰδρυμένους τὸ φρούριον, ὃ δὴ πρότερον αὐτὸς ἐν τῇ Ἀρχαιοπόλεως περιοικίδι ἐπιτείχισμα κατὰ τῶν Ῥωμαίων κατεστήσατο, ἀλλὰ τούτους γε τοὺς Πέρσας ἐπιθαρσύνας καὶ ἑτέραν δύναμιν ἐμβαλὼν καὶ ἅπαντα τὰ τῆδε, ὡς ἐνῆν, κρατυνάμενος πάλιν ἔς τε Κοτάϊσιν καὶ Μουχείρισιν ἐπανῆκεν. 4 αὐτίκα δὲ νόσω τινὶ πεπιεσμένος καὶ διατεθεὶς χαλεπώτατα τὸ μὲν πλείστον τοῦ στρατοῦ καὶ ἀλκιμώτατον αὐτοῦ καταλέλοιπεν διαφυλάξοντας τὰ οἰκεῖα, αὐτὸς δὲ ἐς Ἰβηρίαν τὴν χώραν μετήλθεν. 5 καὶ τοῖνυν ἐς πόλιν Μεσχιθὰ οὕτω καλουμένην μόλις ἠγμένος καὶ οὐκ ἐνεγκῶν 70 τὸ πάθος, τότε δὴ τέθνηκεν ὡς ἀληθῶς ὁ Μερμερόης, ἀνὴρ ἐν τοῖς μάλιστα παρὰ Πέρσαις γεγεννημένος καὶ δεινὸς μὲν ἐς εὐβουλίαν, ἄριστος δὲ τὰ πολέμια καὶ σφόδρα τὴν ψυχὴν ἀνδρειότατος· ὅς δὴ γηραιὸς ὢν ἤδη καὶ ἐκ πλείστου ἄμφω τῷ πόδε πεπηρωμένος καὶ οἷός μὴδὲ ἐφ' ἵππου ὀχεῖσθαι, ὅμως ἐμόχθει ὥσπερ τις νεανίας ῥωμαλεώτατος καὶ οὐκ ἀπη γόρευε πρὸς τοὺς πόνους, ἀλλὰ φοράδην ἐς τὰς παρατάξεις ἐφοίτα· καὶ ταύτη τοὺς μὲν ἐναντίους κατέπληττε, τοῖς δὲ οἰκειοῖς παραινῶν καὶ ἐγκελευόμενος καὶ τὰ πρακτέα ὀρθῶς διατάττων πολλὰς ἀνεδήσατο νίκας. οὕτως ἄρα τὸ στρατηγεῖν οὐ σώματος ῥώμη, μᾶλλον μὲν οὖν φρονήσει δοτέον. 6 τότε δὴ τὸ σῶμα τοῦ Μερμερόου οἱ ἄμφ' αὐτὸν ἀνελόμενοι καὶ ἐκτός που τοῦ ἄστεος ἀποκομίσαντες, οὕτω δὴ ἔρημόν τε καὶ ἀκάλυπτον κατὰ τὸν πάτριον ἔθεντο νόμον, κυσί τε ἅμα καὶ τῶν ὀρνέων τοῖς ὅσα μιὰ καὶ νεκροβόρα, παρανάλωμα γενησόμενον.

23. Ὡδε γὰρ τὰ ἐς τὴν ταφὴν οἱ Πέρσαι νομίζουσι, ταύτη τε τῶν σαρ κῶν ἀφαιρουμένων γυμνὰ δὴ τὰ ὅσα πύθεται σποράδην ἀνὰ τὰ πεδία περιερριμμένα. θήκη γάρ τινι ἐμβαλεῖν ἢ λάρνακι τοὺς τεθνεῶτας ἢ καὶ τῇ γῆ καταχωννύναι ἤκιστα θέμις αὐτοῖς. 2 ἐφ' ὅτῳ δὲ ἂν σώματι μὴ θᾶττον καταπταῖεν οἱ ὄρνεις ἢ οἱ κύνες οὐκ αὐτίκα ἐπιφοιτῶντες διασπαράξαιεν, τοῦτον δὲ ἠγοῦνται τὸν ἀνθρώπον βέβηλον γεγονέναι τοὺς τρόπους καὶ τὴν ψυχὴν ἄδικον καὶ βαραθρώδη καὶ τῷ κακῷ δαίμονι ἀνειμένην. τότε δὴ οὖν καὶ μᾶλλον οἱ ἐπιτήδαιοι τὸν κείμενον ὀλοφύρονται, ὡς τελεώτατα τεθνηκότα καὶ οὐ μετὸν αὐτῶ τῆς κρείττονος μοίρας. 3 ὅς δὲ ἂν τάχιστα καταβρωθεῖη, μακαρίζουσι τῆς εὐδαιμονίας καὶ τὴν ψυχὴν ὑπεράγανται ὡς λίαν ἀρίστην καὶ θεοεῖκελον καὶ ἐς τὸν τοῦ ἀγαθοῦ χῶρον ἀναβησομένην. 4 οἱ δὲ πολλοὶ καὶ ἀσημότεροι εἶ που ἐν στρατοπέδῳ τύχοιεν νόσω τινὶ δυσκολωτάτῃ πεπιεσμένοι, ἔμπνοι ἔτι ἄγονται καὶ νηφάλιοι. ἐπειδὴν δὲ τις οὕτως ἐκτεθείη, ἄρτου τρύφος αὐτῶ καὶ ὕδωρ καὶ βακτηρία ξυμπαράκεται· καὶ μέχρι μὲν οἷός τε εἶη τῆς ἐδωδῆς ἀπογεύεσθαι καὶ τι δυνάμεως αὐτῶ ὑπολείποιο, ὃ δὲ ἀμύνεται ταύτη δὴ τῇ βακτηρίᾳ τὰ ἐπιόντα τῶν ζώων καὶ ἀποσοβεῖ τοὺς δαιτυμόνας. 5 εἰ δὲ οὕτω μὲν πάμπαν διαφθαρεῖη, νικῶν δὲ ὅμως τὰ τῆς νόσου ὡς μηκέτι κινεῖσθαι τῷ χεῖρει, τότε δὴ τὸν δαίμονα ἠμινῆτα καὶ ἄρτι ψυχορραγεῖν ἀρχόμενον κατεσθίουσι καὶ προαφαιροῦνται τὴν 71 ἐλπίδα τοῦ ἴσως ἂν καὶ περιέσεσθαι. 6 πολλοὶ γὰρ ἤδη ἀναρρωσθέντες ἀπενόστησαν ἐς τὰ οἰκεῖα, καθάπερ ἐν σκηνῇ καὶ τραγωδίᾳ ἐκ τῶν σκότου πυλῶν ἀφιγμένοι, ἰσχυροὶ τινες καὶ ἐνερόχρωτες καὶ οἷοι δεδίττεσθαι τοὺς

έντυγχάνοντας. 7 εἰ δέ τις οὕτως ἐπανήξει, ἐκτρέπονταί γε αὐτὸν ἅπαντες καὶ ἀποφεύγουσιν ὡς ἐναγέστατον καὶ ὑπὸ τοὺς χθο νίους ἔτι τελοῦντα, καὶ οὐ πρότερον οἱ ἐφεῖται τῶν ξυνήθων μεταλαχεῖν δαιτημάτων, πρὶν ὑπὸ τῶν μάγων ἀποκαθαρθεῖ τὸ μίασμα δῆθεν τοῦ ἐλπισθέντος θανάτου καὶ οἶον ἀνταπολάβοι τὸ αὐθις βιώναι. 8 καὶ εὐδηλον μὲν ὅτι δὴ τῶν ἀνθρωπείων ἔθνων ὡς ἕκαστοι, εἴ γε ὅτῳ δὴ οὖν νόμῳ ἐκ πλείστου νενικηκότι ἐμβιοτεύσαιεν, τοῦτον δὲ ἄριστον ἡγοῦνται καὶ θεσπέσιον, καὶ εἴ που τι παρ' ἐκεῖνον πράττοιτο, φευκτόν τε αὐτοῖς εἶναι δοκεῖ καὶ καταγέλαστον καὶ ὅποιον ἤδη καὶ ἀπιστεῖσθαι. ἐξεύρηνται δὲ ὅμως αἰτίαι τοῖς ἀνθρώποις καὶ λόγοι τῶν οἰκείων περὶ νομίμων ἄλλοθι ἄλλοι, τυχὸν μὲν ἀληθεῖς, τυχὸν δὲ καὶ ἐς τὸ πιθανώτερον ἐσκευασ μένοι. 9 καὶ οὐδὲν οἶμαι θαυμαστόν, εἰ καὶ Πέρσαι τὰ παρὰ σφίσι αὐτοῖς ἔθῃ αἰτιολογούντες ἀμείνονα πειρῶνται τῶν ἑκασταχοῦ ἀποφαί νειν· ἐκεῖνο δὲ καὶ λίαν θαυμάσαιμι ἄν, ὅτι δὴ οἱ παλαίτατοι τῆς χώρας οἰκήτορες, εἶεν δ' ἄν οὗτοι Ἀσσύριοί τε καὶ Χαλδαῖοι καὶ Μῆδοι, ἀλλ' ἐκείνοις γε οὐ ταῦτ' ἔδοκει. 10 καὶ γὰρ ἀμφὶ Νῖνον τὴν πόλιν καὶ ἀνὰ τὴν Βαβυλωνίαν χώραν καὶ πρὸς γε ἐν τῇ Μηδικῇ τύμβοι τε καὶ θῆκαι τῶν πάλαι τεθνεώτων ἴδρυντο, οὐκ ἄλλον τινὰ ἢ τὸν ἡμέτερον ἀποσώ ζουσαι τρόπον, καὶ εἴτε σώματα εἴτε κόνις ἦν τὸ κρυπτόμενον, ὡς δὴ ἐκείνων κατὰ τὸν παρ' Ἑλλησι νόμον πυρποληθέντων, οὐδαμῶς ὁμοῖά γε ταῦτα τοῖς νῦν γιγνομένοις ἐτύγχανον ὄντα.

24. Οὐκ οὖν ἐκεῖνοί γε ὧδε ἐγίνγνωσκον οὔτε περὶ τὰς ταφάς, οὐ μὲν οὖν ἀλλ' οὐδὲ ἐς τὴν τῆς εὐνής παρανομίαν ὅποια οἱ νῦν ἀκολασταίνου σιν, οὐ μόνον ἀδελφαῖς τε καὶ ἀδελφιδαῖς ἀνέδην μιγνύμενοι, ἀλλὰ πατέρες τε θυγατράσι καὶ τὸ δὴ πάντων ἀνοσιώτερον, ὧ νόμοι γε καὶ φύσις, υἱοὶ ταῖς τεκούσαις, ὅτι γὰρ αὐτοῖς καὶ τοῦτο κεκαινοτόμηται, ἐκεῖθεν ἄν τις σαφέστατα διαγνοίη. 2 λέγεται γὰρ ποτε Σεμίραμιν τὴν πάνυ τὴν 72 Ἀσσυρίαν εἰς τοῦτο ἀκρασίας ἠγγένην, ὡς Νινύα τῷ παιδί ἐθελεῖσαι ξυνελεθεῖν ἐς ταῦτ' ἡδη πειρᾶν τὸν νεανίαν. 3 τὸν δὲ ἀπανήνασθαι καὶ χαλεπήναι καὶ τελευτῶντα, ἐπειδὴ αὐτὴν ἐώρα σφαδάζουσαν καὶ ἐγκειμένην, ἀποκτεῖναι τε τὴν μητέρα καὶ τόδε τὸ ἄγος ἀντ' ἐκείνου ἐλέσθαι. καίτοι εἰ νόμῳ ταῦτα ἐφεῖτο, οὐκ ἄν, οἶμαι, ὁ Νινύας ἐς τόδε ὠμότητος ἦι. 4 καὶ τί δεῖ τὰ λίαν παλαίτατα λέγειν; ὀλίγῳ γὰρ ἔμ προσθεν τῶν Μακεδονικῶν καὶ τῆς τῶν Περσῶν καταλύσεως Ἀρταξέρξην φασὶ τὸν Δαρείου Παρυσάτιδος τῆς μητρὸς παραπλήσια τῇ Σεμιράμιδι παθούσης καὶ συγγενέσθαι οἱ ἱεμένης ἀποκτεῖναι μὲν αὐτὴν ἠκιστα, ἐκκλίνειν δὲ ὅμως ξὺν ὀργῇ καὶ ἀποσεῖσασθαι, ὡς οὐχ ὄσιον ὄν τοῦτό γε οὐδὲ πάτριον οὐδὲ τῷ βίῳ ξυνειθισμένον. 5 Πέρσαις δὲ τοῖς νῦν τὰ μὲν πρότερα ἔθῃ σχεδόν τι ἅπαντα παρεῖται ἀμέλει καὶ ἀνατέτραπται, ἀλλοίοις δὲ τισι καὶ οἶον νενοθευμένοις χρῶνται νομίμοις, ἐκ τῶν Ζω ροάστρου τοῦ Ὁραμάσδεως διδαγμάτων κατακληθέντες. 6 οὗτος δὲ ὁ Ζωρόαστρος ἦτοι Ζαράδης (διττὴ γὰρ ἐπ' αὐτῷ ἡ ἔπωνυμία) ὀπηνίκα μὲν ἠκμασε τὴν ἀρχὴν καὶ τοὺς νόμους ἔθετο, οὐκ ἔνεστι σαφῶς διαγνώ ναι. Πέρσαι δὲ αὐτὸν οἱ νῦν ἐπὶ Ὑστάσπεω, οὕτω δὴ τι ἀπλῶς, φασὶ γεγονέναι, ὡς λίαν ἀμφιγνοεῖσθαι καὶ οὐκ εἶναι μαθεῖν, πότερον ὁ Δαρείου πατὴρ εἴτε καὶ ἄλλος οὗτος ὑπῆρχεν Ὑστάσπης. 7 ἐφ' ὅτῳ δ' ἄν καὶ ἦνθησε χρόνῳ, ὑφηγητῆς αὐτοῖς ἐκεῖνος καὶ καθηγεμὼν τῆς μαγικῆς γέγονεν ἀγιστείας, καὶ αὐτὰς δὴ τὰς προτέρας ἱερουργίας ἀμείψας παμμιγεῖς τινὰς καὶ ποικίλας ἐνέθηκε δόξας. 8 τὸ μὲν γὰρ παλαιὸν Δία τε καὶ Κρόνον καὶ τούτους δὴ ἅπαντας τοὺς παρ' Ἑλλησι θρυλουμένους ἐτίμων θεοὺς, πλὴν γε ὅτι δὴ αὐτοῖς ἡ προσηγορία οὐχ ὁμοίως ἐσώ ζετο, ἀλλὰ Βῆλον μὲν τὸν Δία τυχὸν Σάνδην τε τὸν Ἡρακλέα καὶ Ἀναΐτιδα τὴν Ἀφροδίτην καὶ ἄλλως τοὺς ἄλλους ἐκάλουν, ὡς που Βηρωσῶ τε τῷ Βαβυλωνίῳ καὶ Ἀθηνοκλεῖ καὶ Σιμάκῳ, τοῖς τὰ ἀρχαιότατα τῶν Ἀσσυρίων τε καὶ Μήδων

ἀναγραψαμένοις, ἰστόρηται. 9 νῦν δὲ ὡς τὰ πολλὰ τοῖς καλουμένοις Μανιχαίοις
ξυμφέρονται, ἐς ὅσον δύο τὰς πρώτας ἠγεῖσθαι ἀρχὰς καὶ τὴν μὲν ἀγαθὴν τε ἅμα καὶ
τὰ κάλλιστα τῶν ὄντων ἀποκυήσασαν, ἐναντίως δὲ κατ' ἄμφω ἔχουσιν τὴν ἑτέραν·
ὀνόματά τε αὐταῖς ἐπάγουσι βαρβαρικὰ καὶ τῇ σφετέρᾳ γλώττῃ πεποιη 73 μένα. τὸν
μὲν γὰρ ἀγαθὸν εἶτε θεὸν εἶτε δημιουργὸν Ὀρμισδάτην ἀποκαλοῦσιν, Ἀριμάνης δὲ
ὄνομα τῷ κακίστῳ καὶ ὀλεθρίῳ. 10 ἑορτὴν τε πασῶν μείζονα τὴν τῶν κακῶν
λεγομένην ἀναίρεσιν ἐκτελοῦσιν, ἐν ἧ τῶν τε ἐρπετῶν πλεῖστα καὶ τῶν ἄλλων
ζώων ὅποσα ἄγρια καὶ ἔρη μονόμα κατακτείνοντες τοῖς μάγοις προσάγουσιν ὥσπερ
ἐς ἐπίδειξιν εὐσεβείας. ταύτη γὰρ οἶονται τῷ μὲν ἀγαθῷ κεχαρισμένα διαπονεῖσθαι,
ἀνιᾶν δὲ καὶ λυμαίνεσθαι τὸν Ἀριμάνην. 11 γεραίρουσι δὲ ἐς τὰ μάλιστα τὸ ὕδωρ, ὡς
μηδὲ τὰ πρόσωπα αὐτῷ ἐναπονίζεσθαι μήτε ἄλλως ἐπι θιγγάνειν, ὅ τι μὴ ποτοῦ τε
ἕκατι καὶ τῆς τῶν φυτῶν ἐπιμελείας.

25. Πολλοὺς δὲ καὶ ἄλλους θεοὺς ὀνομάζουσι καὶ ἰλάσκονται τοῦτο
Ἑλληνικὸν θυσίαις τε χρῶνται καὶ ἀφαγνισμοῖς καὶ μαντείαις καὶ τοῦτο Ἑλληνικόν.
τὸ δὲ πῦρ αὐτοῖς τίμιόν τε εἶναι δοκεῖ καὶ ἀγιώτατον· καὶ τοίνυν ἐν οἰκίσκοις τισὶν
ἱεροῖς τε δῆθεν καὶ ἀποκεκριμένοις ἄσβεστον οἱ μάγοι φυλάττουσι καὶ ἐς ἐκεῖνο
ἀφορῶντες τὰς τε ἀπορρήτους τε λετὰς ἐκτελοῦσι καὶ τῶν ἐσομένων πέρι
ἀναπυθάνονται. 2 τοῦτο δέ, οἶμαι, τὸ νόμιμον ἢ παρὰ Χαλδαίων ἢ ἐξ ἑτέρου του
ἀνελέξαντο γένους· οὐ γὰρ δὴ τοῖς ἄλλοις ξυμβαίνει. ὧδέ πως ἄρα αὐτοῖς ἡ δόξα, ἐκ
πλείστων ὄσων ἔθνων ἠρανισμένη, ὡς ποικιλώτατα ξύγκειται. καὶ μοι τοῦτο οὐκ
ἀπὸ τρόπου δοκεῖ γεγενῆσθαι. 3 ἄλλην γὰρ οὕτω πολιτείαν οὐκ οἶδα ἐς πλείστας
μορφάς τε καὶ σχήματα μεταβαλοῦσαν καὶ ἐν ταύτῳ μένειν ἐπὶ πλείστον οὐ
διαρκέσασαν, ἀλλὰ μυρίων ἔθνων ἄλλοτε ἄλλων ἐπικράτειαν δεξαμένην· τῷ τοι ἄρα
καὶ εἰκότως πολλῶν ἰδεῶν τε καὶ νόμων γνωρίσματα σώζει. 4 πρῶτοι μὲν γὰρ ὦν
ἀκοῆ ἴσμεν Ἀσσύριοι λέγονται ἅπασαν τὴν Ἀσίαν χειρώσασθαι πλὴν Ἰνδῶν τῶν
ὑπὲρ Γάγγην ποταμὸν ἰδρυμένων. Νίνος τε πρότερον φαίνεται καὶ βασιλείαν
ἐνταῦθα βεβαίαν καταστησάμενος Σεμίραμις τε αὐτῷ μετ' ἐκεῖνον καὶ ἐξῆς ἅπαντες οἱ
τούτων ἀπόγονοι μέχρι καὶ ἐς Βελεοῦν τὸν Δερκετάδου. 5 ἐς τοῦτον γὰρ δὴ τὸν
Βελεοῦν τῆς τοῦ Σεμιραμείου φύλου διαδοχῆς παυσαμένης Βελητάραν τις ὄνομα,
φυτουργὸς ἀνὴρ καὶ τῶν ἐν τοῖς βασιλείοις κήπων μελεδωνὸς καὶ ἐπιστάτης,
ἐκαρπώσατο παραλόγως τὴν βασιλείαν καὶ τῷ οἰκείῳ ἐνεφύτευσε γένει, ὡς που
Βίῳνι γέγραπται 74 καὶ Ἀλεξάνδρῳ τῷ Πολυῖστορι, ἕως ἐς Σαρδανάπαλλον, ὡς
ἐκεῖνοί φασι, τῆς ἀρχῆς ἀπομαρανθείσης Ἀρβάκης ὁ Μῆδος καὶ Βέλεσος ὁ
Βαβυλώνιος ἀφήρηνται αὐτὴν τοὺς Ἀσσυρίους, καθελόντες τὸν βασιλέα, καὶ ἐς τὸ
Μηδικὸν μετέστησαν ἔθνος, ἕξ τε καὶ τριακοσίων ἤδη πρὸς τοῖς χιλίοις ἢ καὶ ὀλίγω
πλειόνων ἐτῶν παρωχηκότων, ἕξ οὐ τὰ πρῶτα ὁ Νίνος τῶν ἐκείνη κατέσχε
πραγμάτων. οὕτω γὰρ Κτησίᾳ τῷ Κνιδίῳ τοὺς χρόνους ἀναγραψαμένῳ καὶ Διόδωρος
ξύμφησιν ὁ Σικελιώτης. 6 Μῆδοι τοίνυν αὐθις ἐκράτουν, καὶ ἅπαντα τοῖς ἐκείνων
ἐτάττετο νόμοις. ἔτη δὲ καὶ τούτων ἐν τῇ ἀρχῇ διανυσάντων οὐ μεῖον ἢ τριακόσια
Κῦρος ὁ Καμβύσου τὸν Ἀστυάγην καταπολεμήσας ἐπὶ Πέρσας τὴν ἡγεμονίαν
μετήγαγε. πῶς δὲ οὐκ ἤμελλεν, Πέρσης τε ὦν αὐτὸς ἰθαγενῆς καὶ ἅμα χαλεπαίνων
τοῖς Μῆδοις διὰ τὰς ξὺν Ἀστυάγει παρατάξεις; 7 κρατήσαντες δὲ καὶ οἱ Περσικοὶ
βασιλεῖς ὀκτώ τε καὶ εἴκοσι καὶ διακόσια ἔτη, καὶ μέντοι καὶ ἡ τούτων ἀρχὴ
τελεώτατα διερρῦη, στρατῷ ἐπηλύτῃ καὶ βασιλεῖ ἄλλοτρίῳ καταλυθεῖσα. 8
Ἀλέξανδρος γὰρ ὁ Φιλίππου Δαρεῖον ἀποκτείνας τὸν Ἀρσάμου τὸν βασιλέα καὶ
ἅπασαν τὴν Περσίδα παραστησάμενος ἐς Μακεδονικὴν τὰ πράγματα μετέθηκε
πολιτείαν. οὕτω γὰρ ἦν μεγαλοουργὸς ἐς τὰ μάλιστα καὶ ἀμαχώτατος, ὡς, ἐπειδὴ

αὐτὸν καὶ ἀποβιῶναι ξυνέβη, ὅμως τοὺς ἐκείνου διαδόχους, Μακεδόνας γε ὄντας, κατασχεῖν ἐπὶ πλείστον τῆς ἀλλοδαπῆς καὶ ὀθνείας καὶ ἐπὶ μέγα δυνάμειος ἀφικέσθαι. καὶ οἶμαι ἄχρι καὶ ἐς τόδε τοῦ καιροῦ ἦρχον ἂν καὶ ἐπεκράτουν τῆ τοῦ οἰκιστοῦ κρατυνόμενοι δόξῃ, εἰ μὴ ἐς ἀλλήλους στασιάσαντες καὶ θαμὰ κατὰ τε σφῶν αὐτῶν καὶ πρὸς Ῥωμαίους παρα ταξάμενοι τοῦ πλείονος ἕκατι διέλυσαν τὰς οἰκείας δυνάμεις καὶ οὐκέτι ἀνάλωτοι τοῖς πέλας ἐδόκουν. 9 τοιγάρτοι ἄρξαντες οὐ λίαν ἐλάττονα χρόνον τῶν Μήδων, ὅτι μὴ ἑπτὰ ἔτεσι δέοντα (πειστέον γὰρ κἀνταῦθα τῷ Πολυῖστορι), ἐς τοσοῦτον δὴ οὖν κρατήσαντες, Παρθυαῖοι γε αὐτούς, ἔθνος κατήκοον καὶ ἠκιστα ἐν τῷ πρὸ τοῦ ὀνομαστότατον, παρέλυσαν τῆς ἀρχῆς τοὺς Μακεδόνας. 10 καὶ εἶτα ἐκείνοι τῶν ὄλων πλὴν Αἰγύπ του ἡγούντο, Ἀρσάκου μὲν πρότερον τῆς ἀποστάσεως ἀρξαμένου, ὡς καὶ Ἀρσακίδας τοὺς μετ' αὐτὸν ὀνομάζεσθαι, Μιθριδάτου δὲ οὐ πολλῶ ὕστερον ἐς μέγα τι κλέος τὸ Παρθυαίων ὄνομα ἐξενεγκόντος. 75

26. Ἐβδομήκοντα δὲ ἐτῶν ἤδη ἐπὶ διακοσίους παρωχηκότων ἀπὸ Ἀρσάκου τοῦ προτέρου ἐς Ἀρτάβανον τὸν ἔσχατον βασιλέα, ἠνίκα τὰ Ῥωμαίων πράγματα ὑπὸ Ἀλεξάνδρῳ τῷ Μαμαίας παιδὶ ἐτετάχατο, κατ' ἐκείνο δὴ τοῦ καιροῦ τὸ Χοσρόου τοῦ καθ' ἡμᾶς βασιλεύειν ἤρξατο γένος ἢ τε μέχρι καὶ νῦν παρὰ Πέρσαις κατέχουσα πολιτεία ἐν τῷ τότε ἀρχὴν εἴληφε καὶ οἷον κατάστασιν πρώτην. 2 Ἀρταξάρης γὰρ τις τοῦνομα, Πέρσης ἀνὴρ, ἄδοξος μὲν τὰ πρῶτα καὶ ἀφανέστατος, ἄλλως δὲ μεγαλουργὸς καὶ δραστήριος καὶ δεινὸς κινήσαι τὰ καθεστῶτα, ξυνωμότας ἀγείρας καὶ ἐπιθέμενος Ἀρτάβανον μὲν ἀναιρεῖ τὸν βασιλέα, ἑαυτῷ δὲ περιθεὶς τὴν κίδαριν καὶ τὴν Παρθικὴν δύναμιν καταλύσας αὐθις τοῖς Πέρσαις τὴν σφετέραν ἀνενεώσατο βασιλείαν. 3 ἦν δὲ γε οὗτος τῆ μαγικῆς κάτοχος ἱερουργία καὶ αὐτουργὸς τῶν ἀπορρήτων. ταῦτά τοι καὶ τὸ μαγικὸν φύλον ἐγκρατὲς ἐξ ἐκείνου γέγονε καὶ ἀγέρωχον, ὃν μὲν ἤδη καὶ πρότερον καὶ ἐκ παλαιοῦ τήνδε τὴν ἐπίκλησιν ἀποσῶζον. οὕτω δὲ ἐς τοῦτο τιμῆς τε καὶ παρρησίας ἠρμένον, ἀλλ' ὅποιον ὑπὸ τῶν ἐν τέλει ἔστιν ἢ καὶ περιορᾶσθαι. 4 δῆλον δέ· οὐ γὰρ ἂν οἱ ἀμφὶ Δαρεῖον Πέρσαι Σμέρδιος πάλαι τοῦ μάγου μετὰ Καμβύσην τὸν Κύρου τὴν βασιλείαν ὑποσυλήσαντος συμφορὰν ἐποιοῦντο τὸ γεγενημένον καὶ αὐτόν τε τὸν Σμέρδιν ἀπέκτειναν καὶ πολλοὺς τῶν ὅσοι ὁμογνώμονες ἐκείνῳ ἐτύγχανον ὄντες, ὡς οὐκ ἐξὸν τοῖς μάγοις τῷ βασιλείῳ θάκω ἐνωραΐζεσθαι καὶ ἰζάνειν. οὕτω δὲ αὐτοῖς οὐ μιαιοὶ ἔδοξαν εἶναι οἱ φόνοι, μᾶλλον μὲν οὖν καὶ μείζονος ἄξιοι μνήμης, ὥστε ἀμέλει τὴν στάσιν ἐκείνην Μαγοφόνια ἐορτὴν ὀνομασθῆναι καὶ θυσίας ἐπιτελεῖσθαι χαριστηρίους. 5 νῦν δὲ τιμῶσιν αὐτούς ἅπαντες καὶ ὑπεράγανται, καὶ τὰ τε κοινὰ ταῖς τούτων βουλαῖς καὶ προαγορεύσει διατάττεται καὶ ἰδίᾳ ἐκάστῳ τῶν συμβαλλόντων ἢ δίκην λαγχάνοντι ἐφίστανται διασκοποῦντες τὰ ποιούμενα καὶ ἐπικρίνοντες, καὶ οὐδὲν ὀτιοῦν παρὰ Πέρσαις δόξειεν ἂν ἔννομόν τε εἶναι καὶ δίκαιον, ὃ γε μὴ ὑπὸ μάγου ἐμπεδωθεῖη.

27. Λέγεται δὲ τὴν τοῦ Ἀρταξάρου μητέρα Παβέκω τινὶ ξυνωκηκέ ναι, παντάπασι μὲν ἀσημοτάτῳ καὶ σκυτοτόμῳ τὴν τέχνην, τῆς δὲ τῶν ἀστέρων πορείας δαημονεστάτῳ καὶ οἷω ῥαδίως τὰ ἐσόμενα διασκοπεῖσθαι. 2 ἄνδρα δὲ στρατιώτην Σάσανον ὄνομα διὰ τῆς Καδουσαίων, οὕτω ξυνενεχθέν, πορευόμενον χώρας ἐπιξενωθῆναι τε τῷ Παβέκῳ καὶ 76 ἐς τὸ ἐκείνου δωμάτιον καταχθῆναι. 3 τὸν δὲ ὄτῳ δὴ οὖν τρόπῳ, ἄτε, οἶμαι, μάντιν, ἐπιγνόντα ὡς ἢ τοῦ ξένου γονὴ ἀρίστη τε ἔσται καὶ ἀρίδηλος καὶ ἐπὶ μέγα εὐδαιμονίας χωρήσει, ἀλύειν μὲν καὶ ὀλοφύρεσθαι, ὅτι δὴ αὐτῷ οὔτε θυγάτηρ ὑπῆν οὔτε ἀδελφή, οὐ μὲν οὖν οὐδὲ ἄλλο τι γύναιον ὡς ἐγγύτατα ξυνημμένον. τέλος δὲ ξυγκατακλιναί οἱ τὴν γαμε τὴν καὶ τῆς εὐνῆς

ἐπιχωρήσαι, ὑπεριδόντα μάλα γενναίως τοῦ αἴσχους καὶ τῆς παραυτίκα λώβης τε καὶ ἀτιμίας τὴν μέλλουσαν τύχην ἀνταλ λαξάμενον. 4 οὕτω τε φύντα τὸν Ἀρταξάρην τραφήναι μὲν ὑπὸ τῷ Παβέκῳ, ἐπεὶ δὲ νεανίας γενόμενος καρτερώτατα τὴν βασιλείαν κατέσχεν, ἔριν εὐθύς καὶ νεῖκος ἐξαίσιον ἀναφανδὸν Σασάνῳ τε καὶ Παβέκῳ ἀναρραγῆναι. ἑκάτερον γὰρ ἐθέλειν πρὸς αὐτοῦ τὸν παῖδα ἐπονομάζεσθαι. 5 μόλις δὲ ἄμφω ξυμβῆναι, ἐφ' ᾧ δῆτα υἷὸν μὲν αὐτὸν Παβέκου καλεῖσθαι, ἐκ σπέρματος δὲ ὅμως Σασάνου τεχθέντα. οὕτω μὲν τὸν Ἀρταξάρην γενεαλογοῦντες οἱ Πέρσαι ἀληθῆ ταῦτά φασι καθεστᾶναι, ὡς καὶ ἐν ταῖς βασιλείοις διφθέροις ἀναγεγραμμένα. 6 ἐγὼ δὲ ἀπάντων τῶν ἐφεξῆς ἀπογόνων, ὅσοι δὴ τὴν ἀρχὴν διεδέξαντο, τὰ τε ὀνόματα ὀλίγῳ ὕστερον φράσω καὶ πρὸς γε ὅποσον ἕκαστος ἐκράτησε χρόνον· καίτοι ἅπασιν τοῖς μέχρι νῦν χρονογράφοις παρεῖται καὶ οὐ περὶ πλείστου γεγένηται τὰ τοιαῦτα διερευνησασθαι. 7 ἀλλὰ τοὺς μὲν Ῥωμαίων βασιλεῖς ἀπὸ Ῥωμύλου τυχόν καὶ ἔτι πρότερον ἀπὸ Αἰνείου τοῦ Ἀγχίσου ἀρχόμενοι μέχρις Ἀναστασίου τε καὶ Ἰουστίνου πρεσβύτου ἀπαριθμοῦνται, τοὺς δὲ παρὰ Πέρσαις (φημὶ δὲ τούτους ἐκείνους, ὅποσοι δὴ μετὰ τὴν Παρθυαίων κατάλυσιν ἔτυχον βεβασιλευ κότες) οὐκέτι ὁμοίως ἀντιτιθέντες τοὺς χρόνους διευκρινήσαντο, δέον οὕτω ποιεῖν. 8 ἐμοὶ δὲ τὸ ἀκριβὲς καὶ τούτων περὶ ἀναλέλεκται ἐκ τῶν παρὰ σφίσιν ἐγγεγραμμένων, καὶ οἶμαι τῇ παρουσίᾳ ξυγγραφῆ μάλα προσήκειν ἀπάντων ἐπιμνησθῆναι. καὶ τοίνυν προῖων ἐπιμνήσομαι, ἠνίκα ἂν δεῖν οἰηθῆναι, εἰ καὶ ὀνομάτων πολλῶν καὶ τούτων βαρβαρικῶν οὕτω δὴ τι ψιλῶς καταλόγους ποιεῖσθαι δεήσει, καὶ ταῦτα ἐνίων οὐ δὲν ὅτι ἀξιαφήγητον εἰργασμένων. 9 τοσοῦτον δὲ μόνον πρὸς τὸ παρὸν εἴποιμι ἂν τοῦ σαφοῦς γε ἕκατι καὶ ἐς πλείστα χρησίμου, ὡς ἐννέα τε καὶ δέκα καὶ πρὸς γε τριακόσιοι ἐνιαυτοὶ τελευτῶσιν ἐς τὸ πέμπτον τε καὶ εἰκοστὸν ἔτος τῆς Χοσρόου τούτου βασιλείας, καθ' ὃν δὴ χρόνον 77 οἱ τε ἐν τῇ Κολχίδι χώρα πόλεμοι διεφέροντο καὶ τὸν Μερμερόην ἀπο βιώναι ξυνηνέχθη. διήνυστο δὲ ἄρα ἐν τῷ τότε Ἰουστινιανῷ βασιλεῖ ὀκτώ τε καὶ εἴκοσι ἔτη Ῥωμαίων κρατοῦντι.

28. Ἀλλὰ γὰρ βραχέα ἄττα περὶ Χοσρόου διεξελθὼν αὐτίκα ἔγωγε ἀνὰ τὰ πρότερα καὶ δὴ ἐπανήξω. ὕμνοῦσι γὰρ αὐτὸν καὶ ἄγανται πέρα τῆς ἀξίας, μὴ ὅτι οἱ Πέρσαι, ἀλλὰ καὶ ἔνιοι τῶν Ῥωμαίων, ὡς λόγων ἐραστὴν καὶ φιλοσοφίας τῆς παρ' ἡμῖν ἐς ἄκρον ἐλθόντα, μεταβεβλημένων αὐτῷ ὑπὸ τοῦ ἐς τὴν Περσίδα φωνῆν τῶν Ἑλληνικῶν ξυγγραμμάτων. 2 καὶ τοίνυν φασίν, ὅτι δὴ ὅλον τὸν Σταγειρίτην καταπιὼν εἶη μᾶλλον ἢ ὁ ῥήτωρ ὁ Παιανιεὺς τὸν Ὀλόρου τῶν τε Πλάτωνος τοῦ Ἀρίστωνος ἀναπέπλησται δογμάτων καὶ οὔτε ὁ Τίμαιος αὐτὸν ἀποδράσειεν ἂν, εἰ καὶ σφόδρα γραμμικῆ θεωρία πεποίκιλται καὶ τὰς τῆς φύσεως ἀνιχνεύει κινήσεις, οὔτε ὁ Φαίδων οὔτε ὁ Γοργίας, οὐ μὲν οὖν οὐδὲ ἄλλος τις τῶν γλαφυρῶν τε καὶ ἀγκυλωτέρων διαλόγων, ὅποῖος, οἶμαι, ὁ Παρμενίδης. 3 ἐγὼ δὲ οὕτως αὐτὸν ἄριστα ἔχειν παιδείας, καὶ ταῦτα τῆς ἀκροτάτης, οὐκ ἂν ποτε οἰηθῆναι. πῶς μὲν γὰρ οἷόν τε ἦν τὸ ἀκραιφνὲς ἐκεῖνο τῶν παλαιῶν ὀνομάτων καὶ ἐλευθέριον καὶ πρὸς γε τῇ τῶν πραγμάτων φύσει πρόσφορόν τε καὶ ἐπικαιρότατον ἀγρία τινὶ γλώττῃ καὶ ἀμουσοτάτῃ ἀποσωθῆναι; 4 πῶς δὲ ἂν ἀνὴρ βασιλείῳ τύφῳ ἐκ παίδων καὶ κολακείᾳ πολλῇ γεγανωμένος δίαίταν τε λαχὼν ἐς ὅτι βαρβαρικωτάτην καὶ πρὸς πολέμους ἀεὶ καὶ παρατάξεις ὀρώσαν, πῶς δὴ οὖν ᾧδε βιοῦς ἤμελλε μέγα τι καὶ λόγου ἄξιον ἐν τοῖσδε ἀπόνασθαι τοῖς διδάγμασι καὶ ἐνασκηθῆναι; 5 εἰ μὲν οὖν ἐπαινοῖ τινες αὐτόν, ὅτι δὴ βασιλεύς γε ὢν καὶ Πέρσης ἐθνῶν τε τοσοῦτων καὶ πράξεων μέλον αὐτῷ, ὁ δὲ ἐφίετο γοῦν ὅμως ἀμῆ γέ πη ἀπογεύεσθαι λόγων καὶ τῇ περὶ ταῦτα γάνυσθαι δόξῃ, ξυνεπαινεῖσαιμι ἂν καὶ ἔγωγε τὸν ἄνδρα καὶ μείζονα θεῖον τῶν ἄλλων βαρβάρων. 6 ὅσοι δὲ λῖαν αὐτὸν σοφὸν ἀποκαλοῦσι καὶ μόνον 78 οὐχὶ τοὺς ὅποι ποτὲ

πεφιλοσοφηκότας ὑπερβαλλόμενον, ὡς καὶ ἀπάσης τέχνης τε καὶ ἐπιστήμης τὰς ἀρχὰς καὶ αἰτίας διαγιγνώσκειν, ὁποῖον τὸν ἄγαν πεπαιδευμένον οἱ ἐκ τοῦ περιπάτου ὀρίζονται, οἱ δὴ οὖν ταῦτα οἰόμενοι ἐκείνη ἂν μάλιστα φωραθεῖεν οὐ τῶν ἀληθῶν ἐστοχασμένοι, μόνη δὲ τῇ τῶν πολλῶν ἐπόμενοι φήμη.

29. Ἄνῆρ γάρ τις Σύρος τὸ γένος, Οὐράνιος ὄνομα, κατὰ τὴν βασιλέως πόλιν ἤλατο, τέχνην μὲν ἐπαγγελλόμενος τὴν ἰατρικὴν μετ' ἰέναι, τῶν δὲ Ἀριστοτέλους δογμάτων οὐδὲν μὲν ἐς τὸ ἀκριβὲς ἐγὶ γνωσκεν, ἐκοιψεύετο δὲ ὡς πλεῖστα εἰδέναι, βρενθυόμενος τῷ δύσερις εἶναι παρὰ τοὺς ξυλλόγους. 2 πολλάκις γὰρ ἰὼν πρὸ τῆς βασιλείου στοᾶς καὶ ἐν τοῖς τῶν βιβλίων ἡμενος πωλητηρίοις διεπληκτίζετο καὶ ἐμεγαληγόρει πρὸς τοὺς αὐτόθι ἀγειρομένους καὶ ταῦτα δὴ τὰ εἰθισμένα ῥήματα τοῦ κρείττονος πέρι ἀνακυκλοῦντας, ὁποῖον δὴ τι αὐτοῖς ἢ τε φύσις ἐστὶ καὶ ἡ οὐσία, καὶ τὸ παθητὸν καὶ τὸ ἀξύγχυτον καὶ ἄλλα τοιάδε. 3 τούτων μὲν οὖν οἱ πλεῖστοι οὐδὲ ἐς γραμματιστοῦ, οἶμαι, φοιτήσαντες, οὐδὲ μὴν βίῳ ἀρίστῳ ἐκδεδιητημένοι, ἔπειτα ῥάδιόν τι ἠγοῦνται καὶ προχειρότατον, ὑπερβάθμιον, τὸ λεγόμενον, πόδα τείνειν καὶ θεολογίας ἐφάπτεσθαι, πράγματος οὕτω μακαρίου τε καὶ ἀνεφίκτου καὶ μείζονος ἢ κατ' ἀνθρώπους καὶ μόνῳ τῷ ἀγνοεῖσθαι θαυμαζομένου. 4 τοιγάρτοι τὰ πολλὰ περὶ δειλὴν ὀψίαν ἀπὸ κραιπάλης, ὡς τὸ εἶκός, καὶ ἀκολασίας ξυναλιζόμενοι, οὕτω δὴ ἐκ τοῦ παρείκοντος ἐκείνων τῶν ὑπερτέρων ἀπάρχονται λόγων καὶ ζητήσεως θεσπεσίας αἰεὶ τε περὶ ταῦτα στενολεσχοῦντες οὔτε πείθονται ὑπὸ σφῶν οὔτε ἄλλως μεταμανθάνουσι τὰ προεγνωσμένα, ὁποῖα ἄττα καὶ τύχοιεν ὄντα. 5 ἔχονται δὲ διὰ παντὸς τῶν αὐτῶν οἱ αὐτοὶ καὶ τελευτῶντες τῆς φιλονεικίας χαλεπαίνουσι κατ' ἀλλήλων καὶ ἀναφανδὸν διαλοιδοροῦνται, φωνὰς ἀσχήμονας ἀφιέντες, ὥσπερ ἐν κύβοις διαμαχόμενοι. οὕτω τε λύεται αὐτοῖς ὁ ἀγών, καὶ μόλις ἀπαλλάττονται, ὀνήσαντες μὲν οὐδ' ὀπωστιοῦν ἢ ὀνηθέντες, ἔχθιστοι δὲ ἀντὶ φίλων γεγενημένοι. 6 ἐν τούτοις δὲ τὰ 79 πρῶτα λαχὼν ὁ Οὐράνιος, ὥσπερ ὁ παρ' Ὀμήρῳ Θερσίτης, ἐκολῶα καὶ μακρηγορῶν οὐκ ἀνίει. καίτοι οὐδὲν αὐτῷ περὶ θεοῦ βεβαίως ἐδόκει, οὐδὲ ἠπίστατο, ὅπως χρῆ ἐν τούτοις ἀντιφέρεσθαι τὰ εἰκότα· ὅμως νῦν μὲν τῇ πρώτῃ θέσει τῶν πεύσεων ἐναντιούμενος, νῦν δὲ πρὶν ἀποκρίνασθαι ἀντερωτῶν τὰς αἰτίας τῶν προβλημάτων, οὐ ξυνεχώρει ἐν κόσμῳ ἰέναι τὸν λόγον, ἀλλὰ διετάραττε τὸ σαφὲς καὶ τὴν εὔρεσιν ἀνεσόβει. 7 ἠβούλετο μὲν γὰρ τὴν ἐφεκτικὴν καλουμένην ζηλοῦν ἐμπειρίαν κατὰ τε Πύρρωνα καὶ Σέξτον τὰς ἀποκρίσεις ποιεῖσθαι καὶ τέλος ἔχειν τὴν ἀταραξίαν τῷ μηδὲν ὀτιοῦν οἶεσθαι ληπτὸν καθεστάναι· πλὴν ἄλλ' οὐδὲ ταῦτα ἀποχρώντως ἐμεμαθήκει ἢ ὅσον ἀπομάξασθαι σποράδην καὶ ἐλάχιστόν τι θηρᾶσαι καὶ τοὺς οὐδαμῶς παιδείας μετείληχότας ἐξαπατᾶν δύνασθαι καὶ παράγειν. 8 ὦν δὲ ἄρα ἐν λόγοις ἀμαθῆς, ἀλλὰ ἀμαθέστερός γε ὑπῆρχε τὸν βίον. ἐς γὰρ τὰ δῶματα τῶν εὐδαιμόνων ἰὼν καὶ σιτούμενος ἀφειδῶς τὰ ποικιλώτερα τῶν ἐδωδῶν θαμά τε ὀμιλῶν τῇ θηρικλείῳ καὶ λόγοις χρώμενος ὑπὸ μέθης αἰσχροῖς τε ἄγαν καὶ ἀκολάστοις, γέλωτα ὠφλίσκενε πλεῖστον, ὡς καὶ παίεσθαι τυχὸν ἐπὶ κόρρης καὶ τοῖς ἐκπώμασιν ὥσπερ τινὶ ἐωλοκρασίᾳ τὸ πρόσωπον καταρραίνεσθαι καὶ εἶναι κοινὸν ἄθυρμα τῶν δαιτυμόνων, οὐ μείον ἢ οἱ γελωτοποιοὶ καὶ μιμολόγοι. 9 ἀλλὰ γὰρ τοιόσδε ὦν ὁ Οὐράνιος ἠκέεν ποτε παρὰ τοὺς Πέρσας ὑπὸ Ἀρεοβίνδου τοῦ πρεσβευτοῦ ἀπηγγέμενος. ἄτε δὲ ἀπατεῶν καὶ κόθορνος καὶ οἷος τὴν οὐκ οὔσαν ἑαυτῷ περιποιεῖν εὐκοσμίαν, αὐτίκα ὁ γε στολὴν μὲν ἠμπίσχετο σεμνοτάτην, ὁποῖαν παρ' ἡμῖν οἱ τῶν λόγων καθηγηταὶ καὶ διδάσκαλοι ἀμφιέννυνται, οὕτω δὲ σοβαρῶ δῆθεν καὶ ἐμβριθεῖ τῷ προσώπῳ ἐσεφοῖτα ὡς τὸν Χοσρόην. 10 ὁ δὲ τῷ παραδόξῳ θεάματι καταπεπληγμένος καὶ ἱερόν τι εἶναι εἰκάζων τὸ χρῆμα καὶ φιλόσοφον αὐτὸν ὡς ἀληθῶς ὑποτοπήσας (οὕτω γὰρ αὐτοῦ καὶ ὠνομάζετο), ἄσμενός τε εἶδε καὶ

φιλοφρόνως ἔδεξιοῦτο. 11 καὶ εἶτα ξυγκαλεσάμενος τοὺς μάγους ἐς λόγους αὐτῶ καθίστατο γενέσεώς τε καὶ φύσεως πέρι καὶ εἰ τόδε τὸ πᾶν ἀτελεύτητον ἔσται, καὶ πότερον μίαν τὴν ἀπάντων ἀρχὴν νομιστέον.

30. Τότε δὴ οὖν ὁ Οὐράνιος καίριον μὲν οὐδὲν ὀτιοῦν ἔλεγεν οὐδέ γε τὴν ἀρχὴν διενοεῖτο· μόνῳ δὲ τῷ θρασύς τε εἶναι καὶ στωμυλώτατος, 80 καθά που φησὶν ὁ ἐν Γοργία Σωκράτης, «οὐκ εἰδὼς ἐν οὐκ εἰδόσιν» ἐνίκα. 2 οὕτω τε εἶλε τὸν βασιλέα ὁ βώμαξ ἐκεῖνος καὶ ἔμπληκτος, ὡς χρημάτων τέ οἱ δωρήσασθαι πλῆθος καὶ κοινῆς μεταδοῦναι τραπέζης καὶ ἀπάρ ξασθαι φιλοτησίας, οὐπω τοῦτο ἐπ' ἄλλῳ τῷ γεγενημένον, ἐπόμνυσθαι τε πολλάκις ἢ μὴν οὐπόποτε τοιόνδε ἄνδρα ἑωρακέναι. 3 καίτοι πρότερον ἀρίστους ὡς ἀληθῶς ἐτεθέατο φιλοσόφους, ἐνθένδε ὡς αὐτὸν ἀφικομένους. οὐ πολλῶ γὰρ ἔμπροσθεν Δαμάσκιος ὁ Σύρος καὶ Σιμπλίκιος ὁ Κίλιξ Εὐλάμιός τε ὁ Φρυξ καὶ Πρισκιανὸς ὁ Λυδὸς Ἑρμείας τε καὶ Διογένης οἱ ἐκ Φοινίκης καὶ Ἰσίδωρος ὁ Γαζαῖος, οὗτοι δὴ οὖν ἅπαντες τὸ ἄκρον ἄωτον, κατὰ τὴν ποίησιν, τῶν ἐν τῷ καθ' ἡμᾶς χρόνῳ φιλοσοφησάντων, ἐπειδὴ αὐτοὺς ἢ παρὰ Ῥωμαίους κρατοῦσα ἐπὶ τῷ κρείττονι δόξα οὐκ ἤρεσκεν ῥοντό τε τὴν Περσικὴν πολιτείαν πολλῶ εἶναι ἀμείνονα, τούτοις δὴ τοῖς ὑπὸ τῶν πολλῶν περιαδομένοις ἀναπεπεισμένοι, ὡς εἶη παρ' ἐκείνοις δικαιοτάτον μὲν τὸ ἄρχον καὶ ὁποῖον εἶναι ὁ Πλάτωνος βούλεται λόγος, φιλοσοφίας τε καὶ βασιλείας ἐς ταῦτο ξυνελθούσης, σῶφρον δὲ ἐς τὰ μάλιστα καὶ κόσμιον τὸ κατήκοον, καὶ οὔτε φῶρες χρημάτων οὔτε ἄρπαγες ἀναφύονται, ἀτὰρ οὐδὲ τὴν ἄλλην μετιόντες ἀδικίαν, ἀλλ' εἰ καὶ τι τῶν τιμίων κτημάτων ἐν ὧ τῷ οὖν χώρῳ ἐρημοτάτῳ καταλειφθεῖη, ἀφαιρεῖται ὅστις οὐδεὶς τῶν ἐντυγχανόντων, μένει δὲ οὕτω, εἰ καὶ ἀφύλακτον ἦ, σωζόμενον τῷ λελοιπότι, ἔστ' ἂν ἐπανήκοι· 4 τούτοις δὴ οὖν ὡς ἀληθῆσιν ἀρθέντες καὶ πρὸς γε ἀπειρῆ μένον αὐτοῖς ἐκ τῶν νόμων ἀδεῶς ἐνταῦθα ἐμπολιτεύεσθαι, ὡς τῷ καθεστῶτι οὐχ ἐπομένοις, οἱ δὲ αὐτίκα ἀπίοντες ῥχοντο ἐς ἄλλοδαπὰ καὶ ἄμικτα ἦθη, ὡς ἐκεῖσε τὸ λοιπὸν βιωσόμενοι. 5 πρῶτα μὲν οὖν τοὺς ἐν τέλει ἀλαζόνας μάλα εὐρόντες καὶ πέρα τοῦ δέοντος ἐξωγκωμένους ἐβδελύττοντό γε αὐτοὺς καὶ ἐκάκιζον· ἔπειτα δὲ ἐώρων, ὡς τοιχωρύχοι τε πολλοὶ καὶ λωποδύται οἱ μὲν ἠλίσκοντο, οἱ δὲ καὶ διελάνθανον, ἅπαν τε εἶδος ἀδικίας ἡμαρτάνετο. 6 καὶ γὰρ οἱ δυνατοὶ τοὺς ἐλάττονας λυ μαίνονται ὡμότητι τε πολλῇ χρῶνται κατ' ἀλλήλων καὶ ἀπανθρωπία. καὶ τὸ δὴ πάντων παραλογώτερον· ἐξὸν γὰρ ἐκάστῳ μυρίας ὄσας 81 ἄγεσθαι γαμετὰς καὶ τοίνυν ἀγομένοις, ἀλλὰ μοιχεῖαί γε ὁμως τολμῶνται. 7 τούτων δὴ οὖν ἀπάντων ἕκατι οἱ φιλόσοφοι ἐδυσφόρουν καὶ σφᾶς αὐτοὺς ἠτιῶντο τῆς μεταστάσεως.

31. Ἐπεὶ δὲ καὶ τῷ βασιλεῖ διαλεχθέντες ἐψεύσθησαν τῆς ἐλπίδος, ἄνδρα εὐρόντες φιλοσοφεῖν μὲν φρυαττόμενον, οὐδὲν δὲ ὅ τι καὶ ἐπαῖοντα τῶν αἰπυτέρων, ὅτι τε αὐτοῖς οὐδὲ τῆς δόξης ἐκοινώνει, ἕτερα δὲ ἄττα ἐνόμιζεν, ὅποια ἤδη μοι εἶρηται, τὴν τε τῶν μίξεων κακοδαιμονίαν οὐκ ἐνεγκόντες, ὡς τάχιστα ἐπανήεσαν. 2 καίτοι ἔστεργέ τε αὐτοὺς ἐκεῖνος καὶ μένειν ἠξίου, οἱ δὲ ἄμεινον εἶναι σφίσιν ἠγοῦντο ἐπιβάντες μόνον τῶν Ῥωμαϊκῶν ὀρίων αὐτίκα, οὕτω παρασχόν, καὶ τεθνάναι ἢ μένοντες παρὰ Πέρσαις τῶν μεγίστων γερῶν μεταλαγχάνειν. οὕτω τε ἅπαντες οἴκαδε ἀπενόστησαν, χαίρειν εἰπόντες τῇ τοῦ βαρβάρου φιλοξενία. 3 ἀπώναντο δὲ ὁμως τῆς ἐκδημίας, οὐκ ἐν βραχεῖ τινι καὶ ἡμελημένῳ, ἀλλ' ὅθεν αὐτοῖς ὁ ἐφεξῆς βίος ἐς τὸ θυμῆρές τε καὶ ἠδιστον ἀπετελεύτησεν. 4 ἐπειδὴ γὰρ κατ' ἐκεῖνο τοῦ χρόνου Ῥωμαῖοί τε καὶ Πέρσαι σπονδὰς ἔθεντο καὶ ξυνθήκας, μέρος ὑπῆρχε τῶν κατ' αὐτὰς ἀναγεγραμμένων τὸ δεῖν ἐκείνους τοὺς ἄνδρας ἐς τὰ σφέτερα ἦθη κατιόντας βιοτεύειν ἀδεῶς τὸ λοιπὸν ἐφ' ἑαυτοῖς, οὐδὲν ὀτιοῦν πέρα

τῶν δοκούντων φρονεῖν ἢ μεταβάλλειν τὴν πατρῶαν δόξαν ἀναγκαζομένους. οὐ γὰρ ἀνῆκεν ὁ Χοσρόης μὴ οὐχὶ καὶ ἐπὶ τῷδε συστῆναι καὶ κρατεῖν τὴν ἑκχειρίαν. 5 λέγεται δὲ αὐτοῖς κατὰ τὴν ἀποπορείαν θαυμάσιόν τι ἠλίκον καὶ μνήμης ἄξιον ξυνενεχθῆναι. 6 καταλύσαντες γὰρ ἐν ἀγρῷ τινι Περσικῷ ἐθεάσαντο σῶμα νεκρὸν ἀνθρώπου νεοθανοῦς οὕτω πως ἄταφον ἐρριμμένον. οἱ δὲ τὴν παρανομίαν τοῦ βαρβαρικοῦ νόμου κατ'ελεήσαντες καὶ οὐχ ὅσιον εἶναι ἠγούμενοι περιῖδειν τὸ μέρος ἀδικουμένην τὴν φύσιν, περιέστειλάν τε τὸ σῶμα ὡς οἶόν τε ἦν διὰ τῶν θεραπόντων καὶ τῇ γῆ καταχώσαντες ἔθαψαν. 7 ὡς δὲ ἐκάθευδον ἅπαντες ἐκείνης τῆς νυκτός, ἔδοξε τις αὐτῶν, οὐκ οἶδα δὲ ὅστις (οὐ γὰρ ἔχω τοῦνομα φράσαι), ἔδοξε γοῦν ὁμῶς ὄραν κατ' ὄναρ ἄνδρα πρεσβύτην, γνώριμον μὲν οὐδαμῶς, οὐδ' ὅσον εἰκάσαι, ἄλλως δὲ σεμνὸν καὶ αἰδοῖον καὶ φιλοσοφίαν ἀσκοῦντι ἐμφερῆ τῷ τε σχήματι τῆς στολῆς καὶ τοῦ πώγωνος τῷ 82 λῖαν ἐκκρεμεῖ καὶ ἀφειμένῳ, ἐμβοᾶν τε αὐτῷ καθάπερ παραινούντα καὶ ἐγκελεύομενον τότε τὸ ἔπος· Μὴ θάψης τὸν ἄθαπτον, ἕα κυσὶ κύρμα γενέσθαι. Γῆ πάντων μήτηρ μητροφθόρον οὐ δέχεται ἄνδρα. 8 ἀφυπνισθεὶς δὲ ἀθρόον ὑπὸ τοῦ δέους ἀπήγγελλε τοῖς ἄλλοις τὸν ὄνειρον. οἱ δὲ τὸ μὲν παραυτίκα διηπόρουν ἐς ὃ τι ἄρα καὶ ἀποβαίη, ἐπεὶ δὲ ἐς τὸ περίορθρον ἀναστάντες ἐβάδιζον ἀνὰ τὰ πρόσω, παρέρποντες ἐκείνο τὸ χωρίον, οὕτω τῆς τῶν τόπων θέσεως ἀναγκαζούσης, οὗ δὴ αὐτοῖς τὰ ἐπὶ τῇ ταφῇ ἐσχεδιάστο, εὐρίσκουσι τὸν νεκρὸν γυμνὸν αὐθις ὑπερθε κείμενον, ὡς δὴ τῆς γῆς αὐτὸν τρόπῳ τινὶ αὐτομάτῳ ἐς τοῦμφανὲς ἀναβαλούσης καὶ διαφυλάττειν ἀβρῶτα μὴ ἀνασχομένης. 9 καταπλαγέντες δὲ τῷ παραλόγῳ τῆς θεᾶς εἶχοντο τῆς πορείας, μηδὲν ὀτιοῦν τὸ λοιπὸν ἐπ' αὐτῷ δράσαντες τῶν σφίσι νενομισμένων. ἀνελογίζοντο γὰρ τὸν ὄνειρον καὶ ὠμολόγουν ἐντεῦθεν, ὅτι δὴ οἱ Πέρσαι ποινήν ἔχουσι καὶ τιμωρίαν τῆς ἐπὶ ταῖς μητράσιν ἀκολασίας τὸ ἄταφοι μένειν καὶ ὑπὸ τῶν κυνῶν ἐνδίκως διασπαράττεσθαι.

32. Τούτων δὲ τῶν ἀνδρῶν ἐς πείραν ἔλθων ὁ Χοσρόης ὁμῶς τὸν Οὐράνιον πλέον ἀγάμενος ἦν καὶ ἐπόθει. αἴτιον δὲ τούτου, ὅπερ, οἶμαι, φύσει τῷ γένει πρόσεστι τῷ ἀνθρωπεῖω. πεφύκαμεν γὰρ ἅπαντες τὰ μὲν καθ' αὐτοὺς καὶ παραπλήσια φίλα ἠγεῖσθαι καὶ κάλλιστα, ἀλεεῖν δὲ καὶ ἐκτρέπεσθαι τὸ ὑπερβάλλον. 2 τοιγάρτοι καὶ ἐνταῦθά οἱ ἐπανεὶλ θόντι γράμματά τε κεχαρισμένα ἔστελλε καὶ διδασκάλῳ ἐχρήτο. ὁ δὲ οὐκέτι ἐφαίνετο ἀνεκτός, βρενθούμενος τῇ τοῦ βασιλέως φιλίᾳ, ὡς καὶ ἀποκναίειν ἅπαντας ἔν τε τοῖς ξυμποσίοις καὶ ἀνὰ τοὺς συλλόγους, μηδὲν τι ἕτερον ἄδειν ἐθέλων ἢ ὅπως αὐτὸν ἐγέραιεν ὁ Χοσρόης καὶ ὅποια ἄττα διελεγέσθην. 3 καὶ πολλῷ σκαιότερος ἐπανῆκεν ἡμῖν ὁ γενναῖος ἢ πάλαι ὑπῆρχεν, ὥσπερ τοῦδε ἔνεκα μόνου τοσαύτην ὁδὸν ἀναμετρήσας. ὁμῶς, καίτοι φαυλότατός γε ὢν καὶ καταγέλαστος, ἀλλὰ τῷ πολλάκις ὑμνεῖν τὸν βάρβαρον καὶ δι' ἐπαίνου ποιῆσθαι αὐτὸς δὴ που κατὰ τὸ μᾶλλον ἔπεισε τοὺς πολλοὺς, ὡς εἶη σφόδρα πεπαιδευμένος. 4 οἱ γὰρ ἀταλαιπώρως ἅπαντα προσιέμενοι καὶ ἀμφὶ ταῦτα δὴ τὰ ξένα καὶ παραλογώτερα τῶν ἀκουσμάτων διακεχηρότερες ῥαδίως ὑπήγοντο ἐπικομᾶζοντί τε αὐτῷ καὶ σεμνολογουμένῳ, μήτε ὅστις ὁ ἐπαινῶν μήτε ὄντινα ἐπαινοίη καὶ ἐφ' ὅτῳ, διασκοποῦντες. 5 ἐς μὲν γὰρ στρατεὺν 83 μάτων παρασκευῆν καὶ ὄπλων εὐκοσμίαν καὶ τὸ διὰ παντὸς ἐν τοῖς πολέμοις διαπονεῖσθαι δικαίως ἄν τις θαυμάσειε τὸν Χοσρόην, ὡς οὕτε ὄκνω εἶξαντα πώποτε οὕτε τῇ τοῦ γήρωσ ἀσθενείᾳ· λόγων δὲ πέρι καὶ φιλοσοφίας τοιοῦτον αὐτὸν ἠγῆτέον, ὅποιον εἶναι εἰκὸς ἄνδρα ξυνόμιλόν τε καὶ ἀκροατὴν Οὐρανίου ἐκείνου ἀποδεδειγμένον. 84

ΙΣΤΟΡΙΩΝ Γ}

1. Τὰ μὲν οὖν παρὰ Πέρσαις νόμιμα καὶ ἡ ποικίλη τῆς σφῶν πολιτείας μεταβολὴ καὶ ὅποσα χρῆναι ὠήθην περὶ Χοσρόου καὶ τοῦ κατ' αὐτὸν γένους εἰρῆσθαι, ταῦτα δὴ οὖν ἅπαντα, εἰ καὶ μακροτέρω ἐξείργασται λόγῳ καὶ οὐ λίαν ἔχεται τῶν προτέρων, ἀλλ' οὐ περιττὰ γε ἴσως δόξειεν ἂν οὐδὲ ἄχρηστα, μᾶλλον μὲν οὖν καὶ τὸ θέλγον, ὡς ἐμὲ ἠγεῖσθαι, ζῦν τῷ ὠφελίμῳ ἀπειληφότα. 2 ἐθέλω γάρ, εἰ ἐπ' ἐμοὶ εἴη, καὶ περὶ πλείστου ποιοῦμαι ταῖς Μούσαις, φασί, τὰς Χάριτας καταμιγνύναι. 3 καίτοι ἐτέρωθί με καθέλκουσιν αἱ φροντίδες, καὶ ἔπομαί γε οὔτι ἐκὼν εἶναι τῇ περιαγούσῃ ἀνάγκῃ. ἢ γάρ μοι ξυγγραφή, τοῦτο δὴ τὸ μέγιστόν τε καὶ σεμνότατον ἔργον καὶ πάσης ἀσχολίας ὑπέρτερον, εἴποι ἂν ἡ λύρα ἢ Βοιωτία, ὁδοῦ τε καὶ βίου πάρεργον γίνεταί, καὶ οὐκ ἔνεστί μοι ὡς ἥδιστα ἐμβιῶσαι τοῖς ποθουμένοις. 4 δέον γάρ τοὺς πάλαι σοφοὺς σχολαίτερον ἀναλέγεσθαι μιμήσεως ἕκατι ἅπαντά τε τὰ ἐκασταχοῦ ξυμφερόμενα γνωματεύειν ἐς τὸ ἀκριβὲς καὶ ἀναπυθάνεσθαι ἀνειμένον τε ἀμφὶ ταῦτα ἔχειν τὸν νοῦν καὶ ἐλεύθερον, ἀλλ' ἔγωγε ἤμενος ἐν τῇ βασιλείῳ στοᾶ βιβλίδια πολλὰ δικῶν ἀνάπλεα καὶ πραγμάτων ἐξ ἔωθινοῦ μέχρι καὶ ἐς ἡλίον καταδύντα ἐκμελετῶ καὶ ἀνελίττω· καὶ λίαν μὲν ἄχθομαι τοῖς ἐνοχλοῦσιν, ἀνιῶμαι δὲ αὐθις εἰ μὴ ἐνοχλοῖεν, ὡς οὐχ οἶόν τέ μοι ὄν τῶν ἀναγκαίων ἀποχρώντως ἐμπίπλασθαι ἄνευ πόνου καὶ δυηπαθείας. 5 πλὴν ἀλλ' οὐδ' ὡς ἀνήσω τοῦμὸν οὐδὲ ἀποπαῦσο μαι, ἔστ' ἂν ὁ ἔρωσ με ἄγῃ, εἰ καὶ μοί τις νεμεσήσειεν ὡς ὑπερτέρων ἐφιεμένῳ καί, τὸ λεγόμενον, ἐν πίθῳ φιλεργοῦντι τὴν κεραμείαν. 6 εἰ γάρ τῳ καὶ δόξειεν εἶναι τὰμὰ νόθα γε ὡς ἀληθῶς καὶ ἀνεμιαῖα καὶ οἷα ψυχῆς ἐς πλεῖστα μεριζομένης κυήματα, ἀλλ' ἑμαυτὸν γοῦν ἴσως ἀρέσ κοιμι ἂν, καθάπερ τῶν ἀδόντων οἱ ἀμουσότεροι. 7 ὡς ἂν δὲ μὴ περαι τέρῳ ἐκδρομὰς ποιούμενος καὶ μεταβάσεις ἐς ἀπειροκαλίαν ἐκφέρεσθαι 85 δόξαιμι, αὐθις δὴ ἔμοιγε τῶν Κολχικῶν ἀγώνων καὶ τοῦ προτέρου λόγου μεταληπτέα.

2. Τότε γὰρ ὁ Χοσρόης, ἠγγελμένον αὐτῷ ὡς τεθνηκῶς εἴη ὁ Μερμερόης, περιήλγησε μὲν, ὡσπερ εἰκός, τῇ ξυμφορᾷ καὶ ἠνιάθῃ, ὡς ἂν δὲ τὰ ἐν Λαζικῇ στρατεύματα μὴ χηρεῦοιεν ἠγεμόνος, αὐτίκα ὃ γε στρατηγὸν τὸν Ναχοραγὰν ἀναδείκνυσιν, ἄνδρα τῶν σφόδρα λογίμων τε καὶ ὀνομαστοτάτων. 2 καὶ τῷ μὲν τὰ ἐς τὴν πορείαν παρεσκεύαστο καὶ ἤδη ἐχώρει· ἐν ᾧ δὲ ἦν ἐκεῖνος ἐν τούτοις, παράλογα ἄττα καὶ ἄθεσμα ἐν τῇ Κολχίδι χώρα ξυνέβη. 3 ἐπειδὴ γὰρ οἱ Ῥωμαῖοι, ὡσπερ μοι πρότερον ἐρρήθη, ἀκλεέστατα ἐτύγχανον πεφευγότες καὶ τὰ πράγματα τὸ μέρος καταπροέμενοι τοῖς πολεμίοις, Γουβάζης ὁ τῶν Λαζῶν βασιλεὺς, οὐκ ἀνεκτὸν ἠγούμενος τὸ αἶσχος, δεδιὼς δὲ μᾶλλον, μὴ τι καὶ πέρα τούτων ἀμαρτηθεῖη, αὐτίκα Ἰουστινιανῷ ἐξήγγειλεν ἕκαστα, καταϊτιώμενος τοὺς στρατηγοὺς καὶ ἅπαν τὸ ξυνενεχθὲν ἐς τὴν ἐκείνων ἀνάγων ἀβελτερίαν, καὶ πλέον ἐπεκάλει τῷ Βέσσο καὶ μετ' ἐκεῖνον Μαρτίνῳ καὶ Ῥουστίκῳ. 4 οὗτος δὲ ὁ Ῥούστικος ἦν μὲν Ἑλληνογαλατῆς τὸ γένος, παρῆν δὲ αὐτόσε οὐχ ὥστε στρατηγὸς ἢ ταξίαρχος ἢ ἄλλο τι εἶναι τῶν παρατάξεων μέρος, ταμίας δὲ μόνον τῶν βασιλέως χρημάτων, οὐ μὴν τῶν ἐκ τῆς δασμοφορίας ἐρανιζομένων (ἄλλῳ γάρ τῳ ταῦτα ἐπετέτραπτο), ἀλλὰ τῶν ὅσα ἐκ τῶν βασιλείων θησαυρῶν ἐπεπόμφει, ἐφ' ᾧ τοὺς ἀριστεύοντας ἐν ταῖς μάχαις τὰ προσήκοντα κομίζεσθαι γέρα. 5 ἐντεῦθεν τε οὐκ ἄσημος ἦν ὁ ἀνὴρ, ἀλλὰ καὶ λίαν τῶν δυνατωτάτων, ὡς καὶ κοινῶν εἶναι τῶν ἀπορρήτων βέβαια τε τότε δοκεῖν καὶ πιστότερα τὰ παρὰ τῶν ἀρχόντων ἀναγγελλόμενα, ἠνίκα ἂν ἐκεῖνος ἀρέσκη. 6 Ἰουστινιανὸς δὲ ἤδη καὶ πρότερον χαλεπαίνων τῷ Βέσσο, ὅτι δὴ Πέτρας ἔλων τὸ φρούριον, πρὶν ἀφικέσθαι τὸν Μερ μερόην, δέον αὐτὸν τὰς ἐξ Ἰβηρίας

είσοδους καρτερώτατα διαφράσαι, συλλαμβανούσης αὐτῷ τῆς φύσεως τῶν χωρίων, ταύτη τε ἄβρατα τοῖς βαρβάροις τὰ Λαζικῆς ὄρια καταστήσαι, ὁ δὲ τοῦτο μεθῆκεν ὑπὸ ῥαστῷ νης, ἀργυρολογῶν δὲ περιενόσκει τὰς πόλεις τὰς ὑπ' αὐτῷ τεταγμένας· 7 ἐκεῖνα δὴ οὖν ὁ βασιλεὺς μεμνημένος, ἐπειδὴ καὶ ταῦτα ἐπέπυστο, αὐτίκα ἐπέιθετο· καὶ τοίνυν παραλύσας τὸν Βέσσαν τῆς ἀρχῆς καὶ πρὸς γε ἀφελόμενος αὐτὸν τὰ οἰκεῖα, ἐς Ἀβασγοὺς ἐξέπεμψεν, ἐκεῖσε μενοῦντα, 86 ἕως ἂν ἕτερόν τι ἐπ' αὐτῷ διανοηθείη. 8 τῷ δὲ Μαρτίνῳ πολλὰ νεμεσήσας, ὅμως αὐτῷ τὰ πρωτεῖα τῆς ἡγεμονίας παρέσχετο· καὶ ἦν ἐν τοῖς στρατηγοῖς πρῶτιστος μὲν αὐτός, Ἰουστίνος δὲ δεύτερος καὶ Βούζης αὖ μετ' ἐκεῖνον καὶ ἐξῆς οἱ ἄλλοι ὡς ἕκαστοι. 9 αἰεὶ μὲν οὖν καὶ πρότερον Μαρτίνῳ τε καὶ Ῥουστίκῳ οὐκ ὀρθῶς τὰ ἐς Γουβάζην διέκειτο, ἀλλὰ δυσμένειά τις αὐτοῖς ὑπετύφετο, βαρεῖά τε καὶ δεινοτάτη ὅσω καὶ διελάνθανε, λαβοῦσα μὲν τὴν ἀρχὴν ὑπὸ φθόνου καὶ βασκανίας, ἀρθεῖσα δὲ κατὰ τὸ μᾶλλον τῷ συνεχεῖ καὶ ἀλογίστῳ τῆς ὑποψίας. 10 ἅπαν γὰρ ὅτιοῦν ὑπ' αὐτοῦ γιγνόμενον τῷ πεπονθότι τῆς ψυχῆς ἐξετάζοντες καὶ πάντως ἀχθόμενοι ὑπέτρεφον τὸ χαλεπαῖνον καὶ ἐπερρώννουν. 11 ἐπεὶ δὲ ἐκεῖνος ὑποτοπήσας τὸ ἔχθος καὶ τὸ λοιπὸν ἐς τὸ ἀντιλυπεῖν προηγμένος ἐκακηγόρει γε αὐτοὺς πολλάκις ὡς ἀνάδρους καὶ ἀλαζόνας καὶ οὐδὲν ὅτιοῦν μέλον αὐτοῖς τῶν πρακτέων, ἔς τε τὰ ξυμπόσια καὶ τοὺς ξυλλόγους νεμεσῶν αἰεὶ διετέλει καὶ οὐδὲ πρεσβείας τυχὸν ἀφιγμένης ἐκ τῶν προσοίκων ἐθνῶν ἀνίει καὶ ὑπεστέλλετο, οἱ δὲ ταῦτά τε οὐκ ἐνεγκόντες καὶ πρὸς γε τὰς ἐς βασιλέα διαβολὰς ἐν ὀργῇ ποιησάμενοι καὶ γινώσκοντες, ὡς οὐκ ἀνήσει διελέγχων, εἴ που καὶ αὐθις σφαλεῖεν, ἐβουλεύοντο ἐκποδῶν τὸν Γουβάζην ποιήσασθαι, ὡς ἂν τίσαιντό τε αὐτὸν τοῦ φθάσαντος πέρι καὶ τὸ λοιπὸν οὐδὲν ὅ τι δειμαίνουσαν.

3. Πολλὰ δὴ οὖν κατὰ σφᾶς κοινολογησάμενοι καὶ πέρας ἐπὶ τῆδε στάντες τῆ γνώμη, ἐπειδὴ αὐτὸν οὐ πρότερον διαχειρίσασθαι ὤντο χρῆναι, πρὶν ἂν καὶ τοῦ βασιλέως ἀποπειραθεῖεν, στέλλουσιν ἐς τὸ Βυζάντιον Ἰωάννην τὸν Ῥουστίκου ἀδελφόν, ἀγγελοῦντα δῆθεν ὡςμηδίζων ὁ Γουβάζης πεφώραται. 2 καὶ οὖν ἐς λόγους ὁ Ἰωάννης λαθραιότατα τῷ βασιλεῖ ἀφιγμένος διέβαλλε τὸν Γουβάζην ὡς ἀποστάντα ἤδη καὶ τοὺς Πέρσας ἐπαγόμενον καὶ οὐκ ἐς μακρὰν τὴν χώραν ἐπ' ἐκείνους μεταθήσοντα, εἰ μὴ θᾶττον ὅτῳ δὴ οὖν τρόπῳ διακωλυθείη. 3 ὁ δὲ βασιλεὺς καταπλαγεὶς μὲν τῷ παραλόγῳ, οὕτω δὲ τελεώτατα πεπιστευκῶς, ἀλλ' ἐπὶ μέσης τινὸς χωρήσας ἐννοίας, «ἄγε» ἔφη «ὅπως τὸν ἄνδρα παρασκευάσοιτε ὡς ἡμᾶς ἐνθάδε γενέσθαι». 4 δεῖσας δὲ ὁ Ἰωάννης, μὴ ποτε, εἴ γε ἐκεῖνος ἀφίκοιτο, τὰ τῆς ἐπιβουλῆς ἀνακαλυφθεῖν, «εἶεν» ἔφη «ὦ δέσποτα. τί δὲ ἄρα ποιητέον ἡμῖν, εἴ γε ἐκὼν εἶναι παραγενέσθαι ἠκιστα ἔλοιτο;» «ἀναγκαστέον αὐτὸν» ἦ δὲ ὁ βασιλεὺς «κατήκοον ὄντα καὶ πάσῃ μηχανῇ ἐκπεμπτέον.» 5 εὐθὺς δὴ οὖν 87 ὑπολαβὼν ὁ Ἰωάννης· «ἀναγκαζόμενος δὲ εἴ γε ἀντισταίη, τί ἂν γένοιτο ἐπὶ τούτοις;» «τί δὲ ἄλλο γε» ἔφη ὁ βασιλεὺς «ἢ πείσεται τὰ τῶν τυράννων καὶ κάκιστα ἀπολεῖται;» 6 «οὐδὲν οὖν ἔσται δέος, ὦ δέσποτα» ἦ δὲ ὁ Ἰωάννης «τῷ τοῦτον ἀποκτενοῦντι;» «οὐ μὲν οὖν» ἔφη «εἴ γε ἀντιταττόμενος καὶ ἀνηκουστῶν ὡς πολέμιος διαφθαρείη». 7 τοιαῦτα δὲ τοῦ βασιλέως ἀποκριναμένου καὶ παραπλήσια τούτων ἐν ἐπιστολῇ τοῖς στρατηγοῖς σημῆναντος, οὐδὲν ἔτι ὁ Ἰωάννης περαιτέρω ἀνεπυθάνετο, ἀλλ' ἐπειλήφθαι ἤδη καὶ ἔχεσθαι τοῦ ζητουμένου ἀπο χρώντως ἡγούμενος ἐπανῆκεν αὐθις ἐς Κόλχους τὸ γράμμα τοῦτο ἐπιφερόμενος· ὁ δὲ Μαρτίνος τε καὶ Ῥουστικός ἀναλεξάμενοι καὶ μάλα εὖπρε πῶς ἐσκευωρηθῆσαι τὸ δρᾶμα εὐρόντες εὐθὺς ἐπὶ τὴν πρᾶξιν ἐχώρουν. 8 συγκαλεσάμενοι δὴ οὖν Ἰουστίνον τε καὶ Βούζην καὶ τὸ μελετηθὲν ἀποκρύπτοντες χρῆναι ἔφασαν τὴν ταχίστην ὡς Γουβάζην ἰέναι ξὺν αὐτῷ τε βουλευέσθαι, ὅπως τοῖς ἐς Ὀνόγουριν Πέρσαις κοινῇ ἐπελευσόμεθα. οἱ δὲ τούτοις

πεπεισμένοι ξυνεπορεύοντο· εἶπετο δὲ αὐτοῖς βραχεῖά τις ἐκ τῶν ταγματῶν ἀπόμοιρα. 9 γνοὺς δὲ ὁ Γουβάζης ὡς αὐτίκα μάλα οἱ στρατηγοὶ ἐπ' αὐτὸν ἤξουσι, καὶ οὐδὲν ὀτιοῦν ἀντίξουν ὑποτοπήσας παραγίνεται ἀμφὶ τὸν Χωβοῦν τὸν ποταμόν. ἔνταυθά τε αὐτοῖς ὁ δειλαιὸς ὑπαντιάζει ἀφύλακτός τε καὶ θαρραλέος καὶ λίαν ὀλίγους τῶν ὀπαδῶν ἐπαγόμενος, καὶ τούτους ἀνόπλους καὶ οὐκ ἐς μάχην παρεσκευασμένους. 10 πῶς δὲ οὐκ ἂν οὕτως ἴκετο παρὰ φίλους τε καὶ ξυνήθεις καὶ φύλακας τῆς χώρας καὶ ἠκιστα πολεμίους, μᾶλλον μὲν οὖν καὶ τῶν ὀθνείων ἐχθρῶν ἀλεξητῆρας;

4. Οὕτω δὲ ἐπὶ τῶν ἵππων ἡμενοὶ ἅπαντες διελέγοντο ἀλλήλοις, ὅπως τὰ παρόντα θετέον. καὶ τοίνυν ὁ Ῥουστῖκος «ἄγε» ἔφη «ὦ Γουβάζη, ὅπως ἡμῖν συνάροιο καὶ ξυνεπιλήψη τοῦ πόνου κατὰ Περσῶν ἰοῦσι, τούτων δὴ τῶν ἐς Ὀνόγουριν ἰδρυμένων. αἰσχρὸν γὰρ εἰ καθεδῶνται ἀδεῶς ἐπὶ πλεῖστον ἐν μέσῃ τῇ ἡμετέρᾳ χώρᾳ, καὶ ταῦτα ὀλίγιστοι ὄντες καὶ οὐδαμῶς ἀξιόμαχοι». 2 «ἀλλ' ὑμᾶς γε μόνους» ἦ δὲ ὁ Γουβάζης «ἀνάγκη, ὦ γενναῖοι, ἐν τῷδε διαγωνίσασθαι, ὡς καὶ μόνους τῶν ξυνεχθέντων αἰτιωτάτους. 3 εἰ γὰρ μὴ ῥαστώνη πολλῇ ἀμφὶ τὰ πρακτέα εἴχεσθε καὶ ὀλιγωρία, οὐτ' ἂν τὸ φρούριον ὑμῖν τοῦτο 88 ἐπετειχίζετο οὔτε οὕτως ἀκλεᾶ φυγὴν καὶ ἀσχήμονα ὑποστάντες ἐδρα πετετεύετε οὔτε ἄλλο τι ἐγίγνετο τῶν οὐ προσηκόντων. 4 νῦν δὴ οὖν, ὦ λῶστοι, εἴ γε δόξης ἐρασταὶ εἶναι φατε καὶ στρατηγικῶ φρονήματι γάνυσθε, τὸ παρειμένον ὑμῖν ἀνακλητέον. ὡς ἔγωγε οὐ ποτε ἔψομαι οὐδὲ ξυνδιακινδυνεύσαιμι, πρὶν ἂν ἅπαντα ἐκθεραπευθεῖν πρὸς ὑμῶν τὰ ἡμαρτημένα». 5 τούτων δὲ εἰρημένων, αὐτίκα, ὡσπερ τῆς ἀντιλογίας ἀποχρώσης πρὸς ἔλεγχον τοῦ μηδισμοῦ καὶ τυραννίδος μεμελετημένης, ὁ Ἰωάννης ἐκεῖνος, ὁ τῶν δεινῶν ἀγγελιαφόρος, σπασάμενος ἡρέμα τὸ ἐγχειρίδιον παίει τὸν Γουβάζην ἀμφὶ τὸ στέρνον, οὕτω καιρίαν. 6 ὁ δὲ (ἐτύγχανε γὰρ ἐναλλάγδην ἔχων τὴν πόδε ὑπὲρ τὸν αὐχένα τοῦ ἵπου) ἀθρόον κατέπεσεν, οὐ τοσοῦτον, οἶμαι, τῇ πληγῇ τῆς χειρός, ὅσον τῷ ἀπροσδοκῆτῳ καταβεβλημένος. ἰλυσπώμενον δὲ αὐτὸν ἔτι καὶ ἐξανασησεῖοντα παραστάς ὁ τοῦ Ῥουστῖκου δορυφόρος, προστεταγμένον αὐτῷ, καὶ ξίφει πατάξας τὴν κεφαλὴν τελεώτατα κατακτείνει. οὕτω μὲν οὖν τὸν Γουβάζην καὶ ἐπὶ τοῖσδε ἀνηρησθαί φασιν οἱ τὰ ἀκριβέστατα γινώσκοντες πεπιστευμένοι. 7 Ἰουστῖνος δὲ καὶ Βούζης ἤσχαλλον μὲν καὶ ἐδυσφόρουν καὶ ξυμφορὰν τὸ πραχθὲν ἐποιοῦντο, ἡσυχίαν δὲ ὅμως ἤγον, οἰόμενοι βασιλέα Ἰουστινιανὸν ταῦτα σαφῶς ἐπιστεῖλαι. 8 ὁ δὲ τῶν Λαζῶν ὄμιλος διεταράχθη τε ἅπας καὶ δυσθυμία κατεείχοντο, ὡς μὴδὲ ἀναμίγνυσθαι τὸ λοιπὸν τοῖς Ῥωμαίοις μήτε ξυνεπιστρατεύειν αἰρεῖσθαι, ἀλλὰ τὸν νεκρὸν ἢ νενόμισται καταχώσαντες ἔμενον οὕτω ἀπόμαχοι, ὡς δὴ δεινὰ ὑβρισμένοι καὶ τὴν πάτριον δόξαν ἀποβεβληκότες.

5. Μέγιστον γὰρ ἔθνος καὶ ἀγέρωχον οἱ Λαζοὶ καὶ μεγίστων ἄλλων κρατοῦσι τῷ τε παλαιῷ τῶν Κόλχων ὀνόματι βρενθυόμενοι πέρα τοῦ μετρίου μεγαλαυχοῦσι, καὶ τάχα οὐ λίαν ἀλόγως. 2 ἐν γὰρ τοῖς ἔθνεσι τοῖς ὅσα ὑφ' ἐτέρων βασιλείαν τετάχεται, οὐκ οἶδα ἔγωγε ἄλλο οὕτω κλεινὸν που φύλον καὶ εὐδαιμον πλούτου τε ὑπερβολῇ καὶ πλήθει κατηκόντων τόπων τε εὐκαιρία καὶ ἀφθονία τῶν ἐπιτηδείων καὶ τῇ τῶν ἠθῶν εὐκοσμία τε καὶ δεξιότητι. 3 καὶ τοίνυν οἱ μὲν πάλαι οἰκῆτορες τῶν ἐκ τῆς θαλάττης ἀγαθῶν ἀγνώτες παντάπασιν ἐτύγχανον ὄντες, οἷς γε οὐδὲ ὄνομα ἠκούετο νεῶς, πρὶν γε δὴ αὐτοῖς τὴν Ἀργῶ ἐκείνην ἐπιφοιτῆσαι. οἱ δὲ νῦν καὶ ναυτίλλονται γε, οὕτω παρασχόν, καὶ τὰ 89 τῆς ἐμπορίας κομίζονται κέρδη. 4 εἰσὶ τε οὐ βάρβαροι τὸ λοιπὸν οὐδὲ οὕτω βιοτεύουσιν, ἀλλ' ἐς τὸ πολιτικόν τε καὶ ἔννομον μεταβέβληνται τῇ πρὸς Ῥωμαίους ἐπιμιξία· ὥστε εἴ τις τοὺς χαλκόποδας ταύρους περιέλοι καὶ τὰς τῶν γηγενῶν ἀναβλαστήσεις καὶ ὀπόσα ἄλλα τερατώδη καὶ ἄπιστα

τῆ ποιήσει ἀμφὶ τῷ Αἰήτῃ κεκόμψευται, εὖροι γέ ἂν τὰ παρόντα πολλῶ τῶν προτέρων ἀμείονα. 5 τοιοῦτοι δὴ οὖν ὄντες οἱ Λαζοὶ εἰκότως οὐκ ἀνεκτὰ ἡγοῦντο πεπονθέναι, ὡς δὴ τὸν βασιλέα σφῶν παραλόγως ἀφηρημένοι. 6 αὐτίκα δὲ οἱ Ῥωμαῖοι Μαρτίνου ἐξοτρύ νοντος ἠπέιγοντο πανσυδὶ ἐπιθέσθαι τοῖς ἐς Ὀνόγουριν Πέρσαις, τὴν δὲ τὴν ἐπωνυμίαν ἐκ παλαιοῦ ἔλαχε τὸ χωρίον, Οὐννων ἴσως ἐν τοῖς ἄνω χρόνοις, τῶν δὴ Ὀνογούρων ἐπιλεγομένων, αὐτοῦ που ξυμβαλόντων τῶν τοῖς Κόλχοις καὶ εἶτα νενικημένων, καὶ ὡσπερ μνημείου χάριν καὶ τροπαίου τὴν ἐπίκλησιν ταύτην τῶν ἐπιχωρίων ἐπενεγκόντων. 7 νῦν δὲ οὐχ οὕτω παρὰ τοῖς πολλοῖς ὀνομάζεται, ἀλλ' ἐπειδὴ Στεφάνου τοῦ θεσπεσίου ἱερὸν ἐνταῦθα ἴδρυται, ὃν δὴ πρῶτον πάλαι φασὶν ὑπὲρ τῶν Χριστιανοῖς ἄριστα δοκούντων ἐθελοντὴν διακινδυνεύσαντα ὑπὸ τῶν ἐναντίων καταλευσθῆναι, τῷ ἐκείνου ὀνόματι καλεῖσθαι τὸν τόπον νενόμισται. ἡμᾶς δὲ οὐδέν, οἶμαι, τὸ κωλύον ἐς γνώρισμα τῆ ἀρχαιοτάτη χρῆσθαι προσηγορία, ἐπεὶ καὶ ξυγγραφῆ μᾶλλον προσήκει. 8 ὁ δὲ οὖν τῶν Ῥωμαίων στρατὸς ἐς Ὀνόγουριν ἰέναι παρεσκευάζοντο. οἱ γὰρ τοῦ μιάσματος βουλευφόροι ἐς τοῦτο ἐνέκειντο, ἐλπίζοντες ῥαδίως τοῦτο δὴ τὸ φρούριον καταστρέψασθαι ταύτην τε τὸν βασιλέα, εἰ καὶ τὰ τοῦ δόλου γνοίη, μὴ λίαν αὐτοῖς χαλεπῆναι, ἀλλὰ τῆ τελευταία πράξει ἐν καιρῷ γιγνομένη τὸ ἐπίκλημα διαλύσαι. 9 ἅπαντες τοιγαροῦν οἳ τε στρατηγοὶ καὶ αἱ δυνάμεις ἐν τῷ Ἀρχαιοπόλεως πεδίῳ στρατοπε δευσάμενοι τοὺς τε καλουμένους σπαλίωνας ἐπεσκεύαζον καὶ τὰ τῶν μεγάλων λίθων ἀκοντιστήρια καὶ ἄλλα ἄττα τοιαῦτα ὄργανα, ὡς, εἰ δεῖσαι, τειχομαχήσοντες. 10 ἔστι δὲ ὁ σπαλίω πλέγμα ἐκ λύγων ἐς ὀροφῆς τύπον ἐξχειρασμένον, στεγανόν τε τῆ πυκνώσει καὶ ἀμφοτεροῦ τῷ ἐκατέρωθεν τὰ πλευρὰ ἐς τὰ κάτω παρατετάσθαι καὶ περιβάλλειν τὸ ὑπερχόμενον. δέρρεις δὲ ὑπερθεν καὶ διφθέρας ἐπιβάλλοντες πάντοθεν περικαλύπτουσι τὸ μηχανήμα τοῦ μᾶλλον ἔρυμα εἶναι καὶ ἀποκρούειν τὰ βέλη. 11 ἄνδρες δὲ ἔνδον ἐν τῷ ἀσφαλεῖ ὑποκρυπτόμενοι αἴρουσί γε 90 αὐτὸ ἀφανῶς καὶ ἢ βούλονται διακομίζουσιν. ἐπειδὴν δὲ προσενεχθεῖ πύργῳ τυχόν ἢ περιβόλῳ, τότε δὴ νέρθεν ἐκεῖνοι τὴν προσκειμένην γῆν ἀνορύττοντες καὶ τὸν χοῦν ἀνιμώμενοι ἀπογυμνοῦσι τὰ θεμέλια, καὶ εἶτα μοχλοῖς τε καὶ σφύραις ἐνδελεχέστατα πλήττοντες κατασειοῦσι τὴν οἰκοδομίαν. οὕτω μὲν οὖν οἱ Ῥωμαῖοι τὰ ἐς τὴν πολιορκίαν παρσκευάζοντο.

6. Ἐν τούτῳ δὲ ἀλίσκεται τις Πέρσης ἀνὴρ ὑπὸ τῶν Ἰουστίνου δορυφόρων ἀνὰ τὸ φρούριον πορευόμενος. ἐπεὶ δὲ ἐς τὸ στρατόπεδον ἐκεκόμιστο, ἠναγκάζετο μαστιγούμενος ξὺν ἀληθείᾳ ἐρεῖν τὰ τῶν οἰκείων βουλευματα. 2 καὶ δῆτα ἀπήγγελλεν, ὡς ὁ μὲν Ναχοραγὰν ἐς Ἰβηρίαν ἤδη ἀφίκεται, αὐτὸν δὲ ἀπεσταλκῶς εἶη τὰ ἐνταῦθα στρατεύματα ἐπι θαρσυνοῦντα, ὡς αὐτίκα μάλα τοῦ στρατηγοῦ παρεσομένου. 3 «οἱ δὲ ἐς Μουχεῖρισίν τε καὶ Κοτάϊσιν τεταγμένοι Πέρσαι οὐκ ἐς μακρὰν ἤξουσιν» ἔφη «προσβοηθήσοντες τοῖς ἐς Ὀνόγουριν ὁμοφύλοις, ἐγνωσμένον αὐτοῖς ὡς ἐπ' ἐκείνους ἰέναι διανοεῖσθε.» 4 τούτων δὲ εἰρημένων, αὐτίκα οἱ τῶν Ῥωμαίων στρατηγοὶ ἐβουλευόντο ἀμφὶ τῶν παρόντων. καὶ Βούζης μὲν ἔφασκε χρῆναι πρότερον παντὶ τῷ στρατῷ ὑπαντιάζειν τοῖς ἐπερχομένοις. τούτων γάρ, ὡς τὸ εἶκος, διὰ τὴν ὀλιγότητα νικωμένων ἐπόμενον εἶναι τοὺς ἐν τῷ φρουρίῳ τάχιστα προσχωρήσειν, ἐρήμους γεγενημένους· εἰ δέ γε καὶ ἀντισταῖεν, ἀλλ' οὐδενὶ πόνῳ διαφθαρήναι. 5 ἤρεσκε δὲ ταῦτα καὶ Οὐλίγαγον, τὸν τοῦ Ἑρουλικοῦ στρατεύματος ἡγεμόνα. τοιγάρτοι ἐκεῖνος θαμὰ ἐπεφθέγγετο παροιμιῶδες τι, βαρβαρικὸν μὲν καὶ ἀφελές, ἐνεργὸν δὲ ὅμως καὶ χρησιμὸν· ὡς δεῖ πρότερον ἀποσοβεῖν τὰς μελίττας καὶ ἔπειτα τὸ μέλι σχολαίτερον ἀναιρεῖσθαι. 6 ὁ δὲ Ῥούστικος (θρασύτερος γὰρ ἤδη ἐγεγόνει καὶ τυραννικώτατος, ὡσπερ, οἶμαι, τῷ ἀδικήματι φρυαττόμενος καὶ τῆ πρὸς

Μαρτίνον ὁμοφροσύνη) ἔσκωπτε γε τὸν Βούζην ἀναφανδὸν καὶ ἐπεκερτόμει, ὡς οὐ πώποτε τὰ δέοντα λογιζόμενον. 7 κράτιστον δὲ ἔλεγεν εἶναι περιττῶ μὲν πόνῳ τὸ στρατεύμα ἠκιστα ἐπιτρίβειν, ἅπαντας δὲ τῷ φρουρίῳ πελάσαντας ῥαδίως γε αὐτὸ καταστρέψασθαι καὶ προτερῆσαι τὴν ἕξωθεν ἐπικουρίαν· ὀλίγους δέ, εἴ γε ἄρα, στέλλειν ἐπ' ἐκείνους, τὸ τάχος τῆς ἐφόδου διακωλύσοντας. 8 καὶ ἦν μὲν πολλῶ ἀμείνονα τὰ τῷ Βούζη βεβουλευμένα καὶ τῆς φύσεως ἐχόμενα τῶν πραγμάτων στρατηγία τε ἀρίστη πρέποντα καὶ τὸ δραστήριον ζῆν τῷ ἀσφαλεῖ παρεχόμενα. ἐπεὶ 91 δέ, ὡς ἔοικεν, ἅπασα ἡ πληθὺς τοῦ ἄγους μετειλήφει τῷ ζυνεῖναι τε καὶ ἔπεσθαι τοῖς μαιφόνους, ἡ κακίων τε καὶ ἀξύμφορος νενίκηκε γνώμη, ὡς ἂν παραχρήμα ὑπόσχοιεν δίκας. 9 στέλλονται μὲν γὰρ ἐπ' ἐκείνους τοὺς ἐκ Μουχειρίσιδος ἐρχομένους ἄνδρες ἰππῶται οὐ πλείους ἢ ἑξακό σιοι. ἡγοῦντο δὲ αὐτῶν Δαβραγέζας τε καὶ Οὐσίγαρδος, ἄμφω μὲν βαρ βάρῳ τὸ γένος, Ῥωμαϊκῶν δὲ ταγματῶν προεστικότε. 10 οἱ δὲ ἄλλοι ἅπαντες ἅμα τοῖς στρατηγοῖς τῷ φρουρίῳ προσβαλόντες εὐθὺς ἔργου εἶχοντο. τὰς τε γὰρ μηχανὰς ἐκίνουν καὶ τῶν πυλῶν ἀπεπειρῶντο καὶ ἀμφικυκλῶσαντες τῷ πλήθει τὸν περίβολον πάντοθεν ἐσηκόντιζον. 11 οἱ δὲ Πέρσαι, ἀλλὰ γὰρ καὶ οὗτοι ἀνὰ τὰς ἐπάλξεις διαθέοντες, ὡς οἶόν τε ἦν, ἐκ τῶν παρόντων ἠμύνοντο, βέλη τε ἀφιέντες συχνὰ καὶ τὰ ἔκτοθεν φυλαττόμενοι. ὀθόνας γὰρ τινὰς καὶ ἀπλοῖδας ἐκ τοῦ μετέωρου κρεμάσαντες ταύτη τὰς βολὰς ἀσθενεστεράς ἀπετέλουν, ἐν τοῖσδε πρότερον περιειργόμενας. 12 σπουδῆ τε πολλῆ καὶ προθυμίας κατ' ἀλλήλων διεμάχοντο· καὶ εἶκασεν ἂν τις παρατάξει μᾶλλον ἢ πολιορκία τὸ χρεῖμα. τοσαύτη ἄρα ἦν ἐκατέρωθεν ἡ ταραχὴ καὶ ἡ τῶν ἔργων ἐπίδειξις, τῶν μὲν ὑπὲρ τῆς σφῶν σωτηρίας ἀγωνιζομένων, ὡς οὐ μετρίου περιστάντος κινδύνου, τοῖς δὲ καὶ μάλα αἰσχρὸν εἶναι δοκοῦν ἅπαξ ἐπελθοῦσιν ἀπράκτοις ἐπανιέναι καὶ μὴ οὐχὶ παραστήσασθαι τὸ ἐπιτεῖχισμα καὶ ἀπαλλάξαι τὴν Ἀρχαιοπόλιν γειτονήματος πολεμίου.

7. Οἱ δὲ ἄλλοι Πέρσαι ἐς τρισχιλίους ἰππῶτας μαχίμους ζυντεταγμένοι ἄραντες ἐκ τε Κοταΐσιου καὶ Μουχειρίσιδος ἐχώρουν ἐπὶ τὴν Ὀνόγουριν. 2 πορευομένοις δὲ αὐτοῖς ἐκμελέστερον καὶ οὐδὲν ὅ τι πολέμιον διανοουμένοις ἐσπίπτουσιν ἀθρόον οἱ ἀμφὶ τὸν Δαβραγέζαν καὶ Οὐσίγαρδον καὶ τῷ αἰφνιδίῳ γε αὐτοὺς καταπλήξαντες εὐθὺς ἐς φυγὴν ἔτρεψαν. 3 τούτου δὲ ἀπηγγελέμενου τοῖς πολιορκοῦσι Ῥωμαιοῖς αὐτίκα οἱ γε θαρραλεώτερον ἐπιφερόμενοι τὰ τε παραπετάσματα ἐκεῖνα καθεῖλκον καὶ ζῆν ἀκοσμία πολλαχοῦ τοῦ τείχους διεσκεδάννυντο, ὡς ῥαδίως τὸ λοιπὸν τὰ τῆδε ἅπαντα διαρπασόμενοι, ἅτε δὴ τῶν ἕξωθεν δυσμενῶν πεφευγῶν καὶ οὐδενὸς ἔτι ἐνοχλήσοντος. 4 ἀλλ' ἐκεῖνοι τάχιστα καταμαθόντες, ὡς οὐχ ἅπας αὐτοῖς ὁ τῶν Ῥωμαίων ἐπῆλθε στρατός, ἤπερ τὴν ἀρχὴν ᾤθησαν, ὀλίγοι δὲ σφόδρα καὶ ὅσοι κατάσκοποι μᾶλλον ἢ πολεμιστὰι ἀξιοχρεοὶ νομισθῆναι, ἐπιστρέφουσιν ἐξαπιναιῶς ἐπ' αὐτοὺς ἀλαλάζοντες. 5 οἱ δὲ τὴν μεταβολὴν οὐκ ἐνεγκόντες ἐς παλίωξιν μετεχώρουν καὶ πολλῆ ἔφευγον ζῆν ταχυτῆτι. εἶποντο δὲ αὐτοῖς ὡς πλησιαίτατα καὶ οἱ Πέρσαι διώκοντες, ὥστε ἀμέλει 92 ζυνενεχθῆναι, τῶν μὲν ἐλεῖν, τῶν δὲ ἀποδιδράσκειν ἐπειγομένων, ἄμφω ἅμα, τοὺς τε φεύγοντας καὶ τοὺς ἐς τὴν δίωξιν ἐγκειμένους, παρὰ τὰ ἄλλα τῶν Ῥωμαίων στρατεύματα μιγάδην ἰκέσθαι. 6 θορύβου δὲ πολλοῦ, ὡς τὸ εἶκός, ἀναστάντος, ἅπαν δὴ τὸ πλῆθος, περιφρονήσαντες τὴν πολιορκίαν καὶ τὴν ὅσον οὕτω ἐλπισθεῖσαν ἔσεσθαι πόρθησιν τοῦ φρουρίου, καὶ δὴ ζῆν τοῖς στρατηγοῖς ἀπιόντες ὤχοντο, οὔτε διαγνῶναι ἀναμείναντες ὅ τι ποτέ ἐστὶ τὸ γεγενημένον, ἢ ὅποσοι ὄντες αὐτοὶ εἶτα ὑφ' ὅσων ἐλαύνονται, ἀλλ' ἦσαν οὕτω δρομαῖοι καὶ διεταράττοντο, καθάπερ Πανικοῦ δείματος ἐμπεσόντος. 7 οἱ δὲ Πέρσαι κατὰ τὸ μᾶλλον θαρσήσαντες πλέον

ἐδίωκον, ἐπεὶ καὶ οἱ ἐν τῷ φρουρίῳ (ἐθεῶντο γὰρ τὰ ποιούμενα) ἐκβάντες ἀθρόον ἀνεμίγνυντο τοῖς ἄλλοις ὁμόσε τε τὸ λοιπὸν ἐπισπόμενοι λαμπρότεραν τὴν φυγὴν τῶν ἐναντίων εἰργάσαντο. 8 καὶ ὅσον μὲν ἵπικὸν τῶν Ῥωμαίων, ῥαδίως ἐκείνοι ἔξω βελῶν ἀπεκομίσθησαν, ὠκύτατα διαθέοντες· τοῦ δὲ πεζοῦ ὀμίλου πολλοὶ ἀπεκτείνοντο πιεζόμενοι τῇ γεφύρᾳ τοῦ Καθαροῦ λεγομένου ποταμοῦ, δι' ἧς ἔδει πάντως πορεύεσθαι. 9 ἐνταῦθα γὰρ διὰ τὴν στενότητα πολλοὶ ἅμα περαιοῦσθαι οὐχ οἰοί τε ὄντες ὠθίζοντο ἀλλήλους καὶ ἀντῴθουν. καὶ οἱ μὲν αὐτῶν ἐς τὰ τοῦ ποταμοῦ ἐξέπιπτον ρεῖθρα, οἱ δὲ ἀνελιττόμενοι ἐς τὰ ὀπίσω καὶ ὑπονοστοῦντες ὑπὸ τὰς τῶν πολεμίων ἐγίγνοντο χεῖρας· καὶ ἦν ἀπανταχοῦ κάκιστα κακίστοις ἀνακεκραμένα. 10 ἴσως δὲ ἂν ἅπαντες ἐν τῷ τότε πανωλεθρία διεφθάρησαν, εἰ μὴ Βούζης ὁ στρατηγὸς βῶντων γε αὐτῶν καὶ ὀλοφυρομένων ξυνεῖς τὸ μέγεθος τοῦ κινδύνου, ἐπιστρέψας ἅμα τῇ οἰκείᾳ δυνάμει καὶ ἀντιταξάμενος τοῖς βαρβάροις ἀνεκοψεν ἡρέμα τὴν δῶξιν, ἕως ἐκείνοι τὴν γέφυραν διαβάντες ἐν τῷ ἀσφαλεῖ μόλις ἐγένοντο, ἥπερ καὶ οἱ ἄλλοι ἅπαντες. 11 ἐν μὲν γὰρ τῷ προτέρῳ στρατοπέδῳ, ὃ δὴ ἀγχοῦ Ἀρχαιοπόλεως ἐπεποιήντο, οὐδεὶς ὅστις αὐτῶν ἐπανήκε. παραδραμόντες δὲ τοῦτο ὑπὸ τοῦ δέους καὶ ἅπαντα ὅποσα ἐπήγοντο ἐδώδιμά τε καὶ ἄλλως ἀναγκαῖα καὶ τίμια, ἐνταῦθα καταλελοιπότες καὶ ἐν τοῖς ἐνδοτέρῳ χωρίοις ἀποσεσωσμένοι, οὐ μόνον εὐκλεᾶ καὶ ἀγέρωχον, μᾶλλον μὲν οὖν καὶ κερδαλέαν τὴν νίκην τοῖς πολεμίους παρέσχοντο.

8. Οὗτοι γὰρ ἀνδρῶν ἔρημα τὰ ἐκείνη πεδία εὐρόντες διέλυσάν τε τὸ χαρακῶμα καὶ ἅπαντα τὰ ἐντὸς ληϊσάμενοι, οὕτω δὴ γεγηθότες ἐπανήλθον εἰς τὰ οἰκεία καὶ τῆς προτέρας χώρας αὐθις ἐκράτουν. 2 καίτοι 93 πῶς οὐ λίαν ἀρίδηλον, ὡς θεῖον τι μῆνιμα τοῦ ἀνοσίου αἵματος ἔκατι τὰ Ῥωμαίων ἔσφηλε πλήθη, οἳ γε ἐβουλεύσαντό τε τὰ χεῖριστα καὶ ὄντες οὐ μείον ἢ πέντε μαχίμων ἀνδρῶν μυριάδες ὑπὸ τρισχιλίων Περσῶν ἀγεννῶς οὕτω πεφεύγασιν, πλείστους ὅσους ἀποβεβληκότες; 3 πλὴν ἄλλ' αὐτοῖ γε οἱ τῆς μαιφονίας ἐργάται οὐκ ἐς μακρὰν τὴν τελεωτάτην ἀνέπλησαν δίκην, ὡς προϊόντες ἀφηγησόμεθα. τότε δὲ χειμῶνος ἐπιλαβομένου ἀνὰ τὰ πολίσματά τε καὶ φρούρια ἅπας ὁ στρατὸς ἐσκεδάννυτο, ἥπερ ἐκάστῳ διαχειμάζειν ἐτέτακτο. 4 ἐν τούτῳ δὲ τὰ τῶν Κόλχων πράγματα ἀμφίβολά γε ἦν ἐς τὰ μάλιστα καὶ τεταραγμένα. τοιγάρτοι καὶ ἅπαντες οἱ ἐν τέλει διηπόρουν, τίνες ἂν γένοιτο καὶ ὅποι τραπεῖεν. 5 καὶ οὖν ὑπὸ τινος φάραγγα τοῦ Καυκάσου ἀγείραντες ἐν ἀπορρήτῳ τὸ πλεῖστον τοῦ ἔθνους, ὡς ἂν μὴ ἔκπυστα ἔοι τοῖς Ῥωμαίοις τὰ μελετώμενα, βουλὴν προὔτιθεντο, πότερον ἐπὶ Πέρσας μεταχωρητέον ἢ μενετέα ἔτι παρὰ Ῥωμαίοις. 6 αὐτίκα δὲ πολλοὶ ἀπερρίπτοντο λόγοι, οἱ μὲν ἐπὶ τάδε, οἱ δὲ ἐπὶ θάτερα προκαλούμενοι. ἦν δὲ ἄκριτος ἡ βοή καὶ ταραχώδης, μήτε τοῦ λέγοντος ὅστις εἶη, μήτε ὃ τι ποτὲ λέγοι, σαφῶς διαγιγνωσκομένου. τότε δὲ οὖν οἱ δυνατώτατοι σιγὴν μὲν τοῖς πλήθεσιν ἔχειν παρεκελεύοντο, παριέναι δὲ τὸν βουλούμενον ἐν κόσμῳ καὶ τὸ πρακτέον διεξιέναι ὅστις ἂν οἶός τε ἦ. 7 ἀνὴρ δέ τις τῶν λογιμωτάτων, Αἰήτης ὄνομα, ἐδυσφόρει μᾶλλον τι ἀπάντων καὶ ἐχαλέπαιεν ἐπὶ τῷ ξυνεχθέντι, ὧν μὲν καὶ ἄλλως μισο Ῥώμαιος καὶ τὰ Περσῶν ἀεὶ προσιέμενος· τότε δὲ καὶ πλέον τῷ εὐπροσώπῳ τῆς αἰτίας ἀποχρώμενος ἐξαίρειν ἐπειρᾶτο πέρα τοῦ προσήκοντος τὸ γεγενημένον καὶ οὐδὲ βουλῆς ἔφασκε δεῖν ἐπὶ τοῖς παροῦσιν, ἀλλ' εὐθὺς ἐς τελεώτατον μηδισμόν καταστῆναι. 8 τῶν δὲ ἄλλων μὴ χρῆναι λεγόντων οὕτω δὴ τι ἐξαπίνης τὸν ὅλον βίον μετεσκευάσθαι, πρὶν δὴ σχολαίτερον σφίσι βουλευομένοις τὸ λῶον ἀναφανείη, ὃ δὲ ἀναστὰς σὺν ὀργῇ καὶ προπηδήσας ἐς μέσους ἐδημηγόρει καθάπερ ἐν δημοκρατικῷ βουλευτηρίῳ. ἦν γὰρ καὶ λέγειν δεινὸς πλέον ἢ κατὰ βαρβάρους καὶ οἷος τοῖς νοήμασι ῥητορεύειν φύσεως δεξιότητι. καὶ τοίνυν ἔλεξε τοιάδε·

9. «Εἰ μὲν ἐν λόγοις ἡμᾶς καὶ βουλαῖς ἠδίκουν Ῥωμαῖοι, καλῶς ἂν καὶ ἡμεῖς τοῖς ὁμοίοις αὐτοὺς ἀμυνόμενοι διετελοῦμεν· νῦν δὲ πῶς ἀνεκτὸν 94 τοὺς μὲν ἤδη τὰ πάντων δεινότατα δεδρακέναι, ἡμῖν δὲ τὸν τοῦ ἀντι δρᾶσαι καιρὸν εἰς τὸ μέλλειν καὶ βουλευέσθαι διαρρηῆναι; 2 οὐ γὰρ δὴ ἀραρεσι λέγειν, ὡς πολέμιοι μὲν οὐπω τοῖς ἔργοις ὄντες πεφώρανται, εἰκασθεῖεν δὲ ἂν μόνον μελετῶσι τοῦτο καὶ βουλομένοις, οὐδὲ τεκμηρίων τινῶν ἐπιμνησθῆναι δεήσει πρὸς ἔλεγχον δῆθεν ἐπιβουλῆς λανθανούσης. 3 ἀλλὰ Γουβάζης μὲν ὁ τηλίκος οὕτω πως ἀθλίως ἠφάνισται ὥσπερ τις τῶν πολλῶν καὶ ἡμελημένων. οἴχεται δὲ φροῦδον τὸ παλαιὸν τῶν Κόλχων ἀξίωμα, καὶ τὸ λοιπὸν οὐ τοῦ ἄρχειν ἐτέρων ἀνθεκτέον ἡμῖν, ἀλλ' ἀγαπητόν, εἴπερ ἐξῆ τῶν πρώην ὑπηκόων μὴ σφόδρα μειονεκτεῖσθαι. 4 πῶς οὖν οὐ λίαν παράλογον, εἰ περὶ τῶν οἷς ταῦτα κατείργασται καθεδούμεθα διασκοποῦντες, πότερον αὐτοὺς ἐχθίστους ἢ φίλους εἶναι κρινοῦμεν; 5 καίτοι γινώσκειν χρεῶν, ὡς οὐδὲ μέχρι τούτων αὐτοῖς τὸ θράσος ἐστήξει· ἀλλὰ καὶ μεθιέντων ἡμῶν τὸ ἐπὶ κλημα, οἱ δὲ οὐκ ἀφέξονται καὶ ἡρεμοῦντας ἀδεέστερον λυμανοῦνται. εἰσὶ γὰρ ἀμέλει θαρραλεώτατοι πρὸς τοὺς ὑπεῖκοντας καὶ ὑπερφρονεῖν εἰθισμένοι τὸ θεραπεῦον. 6 ἔχουσι δὲ καὶ βασιλέα πανουργότατον καὶ ταῖς μετα βολαῖς τῶν ἀεὶ παρόντων ἠδόμενον· ὅθεν δὴ καὶ τὰ τῆς μαιφονίας ἀθρόον διήνυσται, τοῦ μὲν ἐμβριθῶς ἐγκελευσαμένου, τῶν δὲ προθύμως ὑπηρετησάντων. 7 καὶ πεπορθήμεθα μονονουχὶ πρὸς αὐτῶν οὔτε ἀδικήματος ἄρξαντες οὔτε τινὸς ἐχθους συμβάντος, ἀλλ' ὁποίας πρότερον εἶχοντο συνηθείας, τῆς αὐτῆς ἔχεσθαι δοκοῦντες πεπράγασι· ὅμως τὰ πάντων ἀνοσιώτατα, ὥσπερ αὐθωρὸν ἀναπλησθέντες ὠμότητος καὶ μανίας καὶ μίσους καὶ πάντων ὁμοῦ τῶν τοιῶνδε. 8 ἀλλ' οὐ τὰ Περσῶν ἦθη τοιάδε, πολλοῦ γε καὶ δεῖ. φίλους τε γὰρ οὐς ἂν ἐξ ἀρχῆς κτήσαιντο, βεβαιοτάτα στέργειν πειρῶνται καὶ τὴν ὄργην πρὸς τὸ ἀντίπαλον διατηροῦσιν, ἔστ' ἂν ἀντίπαλον ἦ. 9 ἠβουλόμην μὲν οὖν τῇ Κολχικῇ πολιτείᾳ τὴν παλαιὰν δύναμιν προσγενέσθαι, ὡς μηδαμῶς αὐτὴν ξένης τινὸς καὶ ἐπήλυδος ἐπικουρίας προσδεῖσθαι, ἀλλ' εἶναι τοῖς πᾶσιν ἕξ τε πόλεμον καὶ ἕξ εἰρήνην αὐταρκεστάτην. 10 ἐπεὶ δὲ εἴτε χρόνου περιφορᾶ εἴτε τύχης ἐναντιώμασι εἴτε καὶ ἀμφοτέροις ἐκβιασθέντες ἕξ τοῦτο ἠκομεν ἀσθενείας, ὡς ὑφ' ἐτέροις τετάχθαι, κράτιστον οἶμαι προσχωρεῖν τοῖς ἐμφρονεστέροις καὶ τὴν εὖνοιαν πρὸς τὸ οἰκεῖον καὶ ἔνσπονδον ἐν τῷ ἀτρέπτῳ παρεχομένοις. 11 οὕτω δὲ καὶ περὶ εὐσόμεθα τῶν ὡς ἀληθῶς πολεμίων, τῷ μῆτε παντάπασι τὸ φθάσαν 95 ἀτιμώρητον καταλειφθῆναι καὶ τοῦ μέλλοντος πέρι, ὅπως ἐν τῷ ἀσφαλεῖ κείσεται, τὰ δέοντα παρεσκευάσθαι. 12 τὸ μὲν γὰρ ὑπουλον ἐκεῖνο τοῦ τρόπου καὶ βωμολόχον, ὃ προβαλλόμενοι μετὰ πραότητος δολερᾶς καὶ ὁμιλίας μεμηχανημένης τοὺς πιστεύοντας ἀδικοῦσι, περιττὸν ἔσται καὶ ἀνόνητον, καὶ οὐχ ἔξουσιν, ὅπως αὐτῷ χρήσονται καθ' ἡμῶν διὰ τὸ ἄμικτον τῆς δυσμενείας καὶ περιφανῶς ἀποκεκριμένον. 13 εἰ δὲ καὶ πολεμεῖν πειραθεῖεν, ἀλλὰ πρὸς Λαζοὺς ἅμα καὶ Πέρσας παραταττόμενοι, καὶ ταῦτα ἐν πολεμίᾳ γῆ, τὸ γοῦν ἐντεῦθεν οὐκ ἂν οὐδὲ τὴν ὄρμην ὑποσταῖεν. 14 οἱ γε καὶ ἀρτίως παντὶ τῷ στρατῷ μοῖρα τινὶ τῶν Μήδων ἐλαχίστη προσμίζαντες καὶ πρὸς φυγὴν εὐθύς αἰσχίστην τραπέντες μέχρι καὶ νῦν μονονουχὶ πνευστιῶσιν ὑπὸ τοῦ δρόμου, ἅπασι μὲν ὡς εἶπεῖν τοῖς ἄλλοις ἐλαττωθέντες, μόνῳ δὲ τῷ τάχει τοὺς διώκοντας νενικηκότες.

10. «Τούτου δὲ τὸ μὲν ἐμφανὲς καὶ προχειρότατον αἴτιον ἀνανδρίαν εἴποι τις ἂν καὶ τὸ μὴ τὰ προσήκοντα βεβουλευέσθαι. πρόσεστι γὰρ αὐτοῖς ὡς ἀληθῶς καθάπερ οἰκεῖα καὶ συγγενῆ καὶ τὰ τοιαῦτα ὀνειδίη· πλὴν ἀλλὰ τοῖς ἐκ φύσεως μοχθηροῖς τὸ αὐθαίρετον ἀδίκημα προστεθὲν ἐδιπλασίασεν αὐτοῖς τὸ ἀτύχημα τῆς τοῦ κρείττονος προμηθείας διὰ τὸ ἄγος ἐκπεπτωκόσιν. 2 τὸ γὰρ νικᾶν οὐχ οὕτω τοῖς ὅπλοις, ὅσον τῷ

εὐσεβεῖ βεβαιοῦται· καὶ οὐκ ἄν ποτε μετεῖναι φήσαιμι τῆς τοῦ ἀγαθοῦ συμμαχίας πονηροῖς ἀνδράσι καὶ μιαρωτάτοις. τούτοις οὖν, εἴπερ εὖ φρονοῦμεν, οὐ προσεκτέον, οἷς οὔτε τὰ τῆς γνώμης ἄριστα σύγκειται καὶ τὸ σῶζειν ἅπαντα πεφυκὸς νεμεσᾶ. 3 ὡς μὲν οὖν ἡ προσχώρησις ἡμῖν εὐκόλος ἔσται καὶ προσφορωτάτη καὶ τῷ κρείττονι κεχαρισμένη, διὰ τῶν πραγμάτων μᾶλλον ἢ τῶν λόγων δεδήλωται. 4 οὐ μὴν οὐδὲ ἀδικεῖν δόξοιμεν ἂν οὐδὲ ἄπιστοι καθεστάναι. πολλάκις γὰρ ἤδη καὶ πρότερον ὑπὸ Ῥωμαίων προπηλακίζομενοι ἐμμένειν καὶ ὡς τοῖς καθεστηκόσιν ἡγούμεθα χρῆναι, φαυλότατον εἶναι κρίνοντας τὸ μετα βάλλεσθαι ῥαδίως ἐπὶ τισιν αἰτίαις, εἰ καὶ δεινόταται εἶεν, φορηταῖς δὲ ὅμως καὶ οὐ παντάπασιν ἀνυποίστοις. 5 τὸ δὲ καὶ μεγίστας βλάβας καὶ ἀνηκέστους πάσχοντας φέρειν διὰ παντὸς ἀταλαιπώρως καὶ πρὸς μηδὲν ὀτιοῦν ἄχθεσθαι τῶν ἀνοσίων ἔργων καὶ ἀτοπωτάτων, οὐ σωφρο νούντων ἀνδρῶν εἶναι φημι, ἀλλὰ δειλῶν καὶ ἀθλίων καὶ τὴν περὶ τὰ κοινὰ ῥαθυμίαν τῷ τῆς ἀπραγμοσύνης ὀνόματι σοφιζομένων. 6 τούτου δὲ τοῦ τῆς μαιφονίας πάθους οὐκ ἂν οἶμαι παρ' ἑτέροις μεῖζόν τι γένοιτο οὐτ' ἂν γενόμενον περιοφθεῖ. οὐκ οὐδὲ ἡμῖν περιοπτέον, αἰσχυνο μένοις εἴ γε φανείημεν τοῦ βασιλέως ἐπιλεησμένοι καὶ τοὺς ἀπεκτονότας ὑποθωπεύοντες. 7 εἰ γὰρ οἷόν τε ἦν αὐτὸν ἐνθάδε παρεῖναι, πάντως ἂν ἐπεκάλει καὶ κατεμέμφετο τῆς ἡμετέρας ὀλιγωρίας, ἀνθ' ὧν οἱ ἀλιτήριοι οὗτοι κατὰ τὴν ἐκείνου γῆν ἔτι ἐνδαιτῶνται καὶ οὐ πολλῷ πρότερον ἐξελήλανται. 8 ἐπεὶ δὲ οὔτε παρέσται τὸ λοιπὸν οὔτε φθέγγεται, ὑμεῖς ἀναλογίσασθε τὸν ἄνδρα, καὶ ὡς ἐν μέσῳ τοῦ συλλόγου παρεστῶς οὕτω ταῖς ἐννοίαις ὑμῶν ἀνατυπούσθω, ἐπιδεικνὺς μὲν τὴν σφαγὴν ὑπὸ τὸ στήθος καὶ τὸν αὐχένα, ἰκετεύων δὲ τὸ ὁμόφυλον νῦν γοῦν τίσασθαι τοὺς πολεμίους. εἶτα τίς ἂν ἡμῶν ἀποδέξοιτο διαπορούντων καὶ σκοπυμένων, εἰ δίκαιον πρὸς τῶν Κόλχων οἴκτου τυχεῖν τὸν Γουβάζην; 9 εὐλαβητέον γὰρ ἡμῖν, ὅπως μὴ τὸ οὐκ εὐπρεπὲς δῆθεν τῆς μεταστάσεως δεδιότες μεθεξομεν τοῦ μιάσματος, καταπροέμενοι καὶ παρέντες τὸ τιμωρεῖν τῷ τεθνηκότι, καὶ μᾶλλον ἐντεῦθεν ἄπιστοι δόξομεν, εἴ γε τῷ βίῳ μόνον ἐκείνου τὴν πρὸς αὐτὸν οἰκείωσιν ἀναμετρήσαντες συναπο βάλωμεν αὐτῷ καὶ τὴν μνήμην. 10 καλῶς μὲν γὰρ τῶν πραγμάτων χωρούντων πολλὴ ἄνοια τὰ προεγνωσμένα μεταμανθάνειν· ἐναντίως δὲ που φερομένων ἀσύμφορον οἶμαι τὸ μὴ οὐχὶ θάπτον ἀρμόζεσθαι τῷ προσπίπτοντι. τὸ γὰρ βέβαιον ἐν τῷ εὐλόγῳ κρίνεσθαι χρῆ, καὶ τὸ ἐγκαρτερεῖν τοῖς παροῦσιν οὐκ ἐπαινετέον αἰεὶ, ἀλλ' ὅτε φρονήσει συμπαράγινεται. ἔνθα δὲ συμβαίνει ὧν μὲν δεῖ μεμνησθαι περιορᾶν, ἔχασθαι δὲ τῶν οὐ προσηκόντων, ἐνταῦθα τοῦ μεταβάντος ἐφ' ἕτερα ὁ βεβηκῶς ἐπὶ τοῖς προτέροις μεμπτότερος. 11 ταῦτα δὴ οὖν οἱ Πέρσαι πυνθανόμενοι πρὸς ἡμῶν καὶ συνιέντες στέρξουσιν ἡμᾶς εἰκότως καὶ ὑπερμαχοῦνται, χρηστοί τε ὄντες καὶ μεγαλόφρονες καὶ δεινοὶ τεκμαίρεσθαι τὰς γνώμας τῶν πέλας καὶ πρὸς γε χώραν οὕτως ἐπικαιροτάτην καὶ δύναμιν ἀξιόχρεων, ἣν αὐτοὶ πρὸ πολλῶν χρημάτων καὶ πόνων ἔχουν τιμῶνται, εἰς ξυμμαχίαν αὐτεπάγγελτον προσλαμβάνοντες. 12 μὴ τοίνυν ἕτερόν τι παρὰ ταῦτα διανοεῖσθε, ἀλλ' εὐθύς ἐπιχειρεῖν τοῖς πράγμασι καὶ τὸ μελετηθὲν ἀνακαλύπτειν· οὕτω γὰρ ἂν εὐκλείαν μεγίστην ἀροίμεθα, ὅσα τε δρῶντες καὶ δίκαια καὶ πρὸς τὸ συνοῖσον ἐξευρημένα.» 97

11. Τοιαῦτα τοῦ Αἰήτου εἰπόντος αὐτίκα ἅπας ὁ ὄμιλος ἐπήρτο καὶ ἀνεβόα καὶ αὐθημερὸν ἴεντο μετανίστασθαι, οὔτε τοῖς Πέρσαις προεγνωσμένον οὔτε οὕτω παρεσκευασμένοι ὡς διαλαθεῖν τυχὸν ἢ καὶ ἀμύνασθαι τοὺς Ῥωμαίους διακωλύοντας· ἀλλὰ μηδὲν ὀτιοῦν τῶν ἐσομένων διανοούμενοι μήτε ὅπη αὐτοῖς ἐκβήσεται ἢ ἐπιχειρήσις, ἀτάκτως ἠπεύγοντο, προσὸν μὲν τοῦτο καὶ ἄλλως τοῖς πλήθεσιν, ἠδρασθαι τῷ νεωτερισμῷ καὶ ταῖς μεταβολαῖς τῶν πραγμάτων, οὗτοι δὲ

καὶ μάλλον ἤρεθισ μένοι, οὐ μόνον οἷα δὴ βάρβαροι, ἀλλ' ὅτι τὴν τε αἰτίαν εὐλογον εἶναι ἠγοῦντο καὶ τοὺς λόγους ἐν μεγίστῳ θαύματι ἐποιοῦντο, ὃ δὴ καὶ μάλλον αὐτοὺς ἀνεκίνει καὶ διεσώβει. 2 οὕτω δὲ αὐτῶν ταραττομένων ἀνὴρ τις Φαρτάζης ὄνομα, ὦν μὲν ἐν τοῖς μάλιστα παρὰ Κόλχοις, ἔμφρων δὲ καὶ δημοτικὸς μάλα τοὺς τρόπους, ἐπέσχεν αὐτοὺς τῆς ὀρμῆς καὶ ἀνεκοψεν, ἰκετεύσας μὴ πρότερον ἐπὶ τὴν πρᾶξιν χωρῆσαι, πρὶν τι καὶ αὐτοῦ λέγοντος διακούσαιεν. 3 μόλις δὲ αὐτῶν πεπεισμένων τῇ πρὸς τὸν ἄνδρα αἰδοῖ καὶ κατὰ χώραν μεμενηκότων, παρελθὼν καὶ αὐτὸς ἐς μέσον ἔλεξε τοιάδε· 4 «Εἰκότα μὲν, ὧ ἄνδρες Κόλχοι, πεπόνθατε, λόγων δεινότητι σφόδρα κεκομψευμένων τὰς γνώμας ἐκταραχθέντες. δυσμαχώτατον γάρ τι τὸ χρῆμα καὶ οἶον ἅπαντας ἀνθρώπους ἐκπλήττειν, οὐχ ἥκιστα δὲ τοὺς οὐπὼ πρότερον ἐς πείραν αὐτῶν καταστάντας, οὐ μὴν παντάπασιν ἀνανταγώνιστον σώφρονα λογισμῷ καὶ τῆς ἐκ τῶν πραγμάτων κρίσεως ἐχομένῳ. 5 μὴ τοίνυν ἀρεσκόντων ὑμᾶς τὰ εἰρημένα, λογιζομένους ὡς τῷ ἀθρώῳ μόνῳ καὶ ἀξυνήθει πεπίστευται, ἀλλ' οὐ τῷ πρέποντι καὶ ὠφελίμῳ. γινώσκετε δὲ μάλλον, ὡς εἰ καὶ λίαν ὑμῖν κεχαρισμένα δοκεῖ, ἀλλ' ἔνεστι κρείττονα τούτων ἐλέσθαι· καὶ τὸ ῥαδίως ἀναπεισθῆναι τεκμήριον ὑμῖν ἐναργὲς τῆς ἀπάτης γινέσθω. 6 τῷ γὰρ τὰ ψευδῆ συμβουλεύοντι μερίζονός τε κόσμου καὶ ποικιλίας ῥημάτων προσδεῖ· κάντεῦθεν πολλῶ τῷ θέλγοντι χρώμενος θᾶττον ἐφέλκεται τοὺς εὐηθεστέ ρους. 7 οὕτω δὲ καὶ ὑμεῖς, τοῦ Αἰήτου σοφίσματα προθέντος ἐπαγωγὰ καὶ παράλογα, οὐκ ἴστε ὅπως ἐφανακίσθητε· καίτοι εἰ καὶ μηδὲν ἕτερον, ἀλλ' ἐκεῖνό γε καὶ λίαν ἐν προδήλῳ κείμενον εὖροι τις ἄν, ὡς ἄλλης τινὸς ζητήσεως ἀρχὴν ἐμβάλλειν προήχθη τῶν ἐφ' ἃ πάρεσμεν ἀλλοτριῶ τάτης. 8 καθάπερ γὰρ ὑμῶν ἀπάντων οὐ δεινὰ καθεστάναι τὰ ξυμβεβη 98 κότα φασκόντων καὶ τῆς ἀτόπου μαιφονίας ἥκιστα καταμεμομένων καὶ τοῦτο μόνον διασκοπούντων, εἴπερ ὡς ἀληθῶς ἡμαρτήκασιν οἱ τὸν Γουβάζην ἀπεκτονότες, παρῆλθε κατηγορῶν ἐκείνων καὶ πλείστους ὅσους προφερόμενος λόγους ἐπὶ τοῖς ἤδη διεγνωσμένοις. 9 ἐγὼ δὲ καταράτους μὲν εἶναι φημι καὶ κακοδαίμονας καὶ οἴους ἠδιστα θεασαίμην ἂν ὀλέθρῳ τῷ πάντων χαλεπωτάτῳ διολλυμένους, οὐ μόνον τοὺς πλή ξαντας καὶ τὴν σφαγὴν ταῖς χερσὶν ἐπενεγκόντας, ἀλλὰ καὶ τοὺς ὅσοι, παρὸν κωλύειν, ἐφῆκαν, πρὸς δέ γε καὶ τοὺς ἡσθέντας καὶ τοὺς μὴ λίαν ὑπεραληθήσαντας. 10 πλὴν ἀλλ' οὐκ, ἐπειδὴ ταῦτα γινώσκω, ἤδη που καὶ προσχωρεῖν τοῖς Πέρσαις συνοίσει· οὐδὲ τοῦτο λάβοι τις ἂν ὡσπερ ἐπόμενον τῷ λόγῳ καὶ συνημμένον, ὡς ἐκείνων παρανομησάντων δεήσει καὶ ἡμᾶς τὰ οἰκεῖα νόμιμα καταπροέσθαι, οὐδὲ ὡς ἀπίστοις μὲν αὐτοῖς ἄχθεσθαι, παραπλησίαν δὲ κτήσασθαι δόξαν. 11 νῦν γὰρ οὐ τὸ φθάσαν καὶ διηनुσμένον καὶ οὐκέτι τὴν τοῦ μὴ γεγονέναι φύσιν ἐπιδεχόμενον ἀναλογίζεσθαι χρή, ὡς ἂν μὴ, σὺν τῷ θυμουμένῳ τῆς ψυχῆς καὶ χαλεπαίνοντι βουλευόμενοι, λάθοιμεν ἑαυτοὺς τὸ κρῖνον ἐπιθολοῦντες καὶ τὴν τοῦ ἀμείνονος εὐρεσιν προαφηρημένοι, ἀλλὰ τοῦ μὲν πάθους ὑφελεῖν, εἰς ὅσον μὴ δοκεῖν ἡμεληκέναι, πρόνοιαν δὲ τῶν γούν λοιπῶν θέσθαι πραγμάτων, ὅπως ἄριστα καθεστήξει. 12 ἀνοήτων μὲν γὰρ ἀνδρῶν ἐπὶ τοῖς παρωχημένοις κακοῖς ἀγανακτεῖν μέχρι παντός καὶ ἀνιάσθαι, σωφρόνων δὲ τὰς ἀτάκτους ῥοπὰς γινώσκειν τῆς τύχης καὶ ταῖς μεταβολαῖς μὴ ταραττεσθαι μηδὲ τῶν προτέρων ἔστερη μένους συνδιαφθεῖραι καὶ τὰς τῶν μελλόντων ἐλπίδας.

12. «Ἄλλ' ὁ μὲν σύμβουλος πάλαι τὰ Μήδων φρονῶν καὶ μεθιστᾶν ἡμᾶς ἐπ' ἐκείνους γλιχόμενος μορμολύττειν καθάπερ τοὺς παῖδας πειρᾶται, ὡς δὴ τοῖς Ῥωμαίοις οὐ τῶν τετολμημένων ἀποχρησόντων, ἀλλὰ μειζόνων προσεσομένων, καὶ ὡς ὁ βασιλεὺς αὐτοῖς καινουργότατος καὶ τὰ τῆς μαιφονίας αὐτὸς ἐγκελευσάμενος εἴη, σπουδασθὲν ἐκ πλείστου καὶ βεβουλευμένον· καὶ ταῦτα φάσκων ἀνυμνεῖ τοὺς

Πέρσας καὶ ὑπερ ἀγαται, πείθειν ἡμᾶς ἐντεῦθεν οἰόμενος ἰκέτας εὐθύς καὶ αὐτομόλους γενέσθαι τῶν φύσει πολεμιοτάτων. 2 πρὸς τοῦτο γὰρ ἅπασαν ἔχει τὴν ἀναφορὰν, ὠδίνων ἐξ ἀρχῆς καὶ μηχανώμενος, ὡς ἂν αὐτῷ τὰ 99 μεμελετημένα πρὸς ἔργον ἐκβαίη, καὶ σὺν τῷ ἀνεξετάστῳ προτρέπων τὴν τῆς βουλῆς τάξιν συγγεῖ καὶ ταράττει καὶ πρὸς τὸ ἀνόνητον μεταβάλλει. 3 ἡ μὲν γὰρ προτερεῦειν ἔλαχεν αἰεὶ καὶ ἠγεῖσθαι, βάσανον ἐμποιοῦσα τοῖς οὐπὼ προδήλοις· μόλις δὲ τοῦ πρακτέου διαγνωσθέντος, τότε δὴ παρῆναι χρεῶν τὸ ἐθέλειν τυχεῖν καὶ ἐφίεσθαι τῶν αἰρεθέντων. 4 ὁ δὲ τὸ πέρας ἀρχὴν πεποίηται, ἐλόμενος ἤδη πρὶν τι σαφῶς διασκοπῆσαι. ποῖον τοίνυν τὸ ἐκ τῆς βουλῆς ὠφέλιμον, εἴπερ τῆς κρίσεως ἐν ὑστέρω παρῆ; 5 ὑμεῖς δέ, ὦ ἄνδρες Κόλχοι, μηδαμῶς τὰς γνώμας ἐτέρῳ τῷ κατειλημμένοι καὶ πρὸς ἕν τι τέλος προδιωρισμένον ὀρῶντες, οὕτως ἐπὶ τὰς ζητήσεις χωρεῖτε. πῶς γὰρ καὶ ἔνεστι τὰς τῶν πραγμάτων ἀποβάσεις βιάζεσθαι καὶ πρὸς τὸ ἀρέσκον μετασκευάζειν; τούναντίον γὰρ τούτοις ἔπεσθαι κοσμίως προσήκει καὶ τὸν λογισμὸν ἐπ' αὐτὰ μεθίεναι καθαρὸν καὶ αὐτόνομον, ὥστε κατὰ σχολὴν τὰ προστυχόντα διευκρινήσαντα τοῦ συνοίσοντος ἐφικέσθαι. 6 οὕτω γὰρ ὑμῖν βουλευόμενοις αὐτίκα φανεῖται, ὡς οὔτε ἐκ τῶν Ῥωμαϊκῶν ταγμάτων οὔτε μὴν τῶν στρατηγῶν ἀπάντων, πολλῶν δέ γε μᾶλλον οὐδὲ τοῦ σφῶν βασιλέως τὰ τῆς ἐπιβουλῆς ἐπὶ Γουβάζην συνέστη. διαθεθρύληται γὰρ ἤδη παρ' αὐτοῖς καὶ ἀνωμολόγηται, ὡς Ῥούστικος καὶ Μαρτίνος, βασκήναντες αὐτῷ τῆς εὐτυχίας, εἰς αὐτεπάγγελτον ἤλασαν κακοδαμονίαν, τῶν ἄλλων ἡγεμόνων οὐχ ὅπως συλλαβομένων, ἀλλὰ καὶ περιφανῶς ἀνιαθέντων. 7 ἄδικον οὖν οἶμαι καὶ πρὸς γε ἀξύμφορον, ἐνὸς ἐξ ἀπάντων ἀνδρὸς ἢ καὶ δυοῖν τυχόν ἡμαρτηκότων ἐξυβρίσαι μὲν ἐς τοὺς κοινούς νόμους, οὐς στέργειν προϋθέμεθα, πολιτείαν δὲ ζύμπασαν καὶ δίκαιαν συνήθη καὶ φίλην οὕτω πως ῥαδίως ἀποσκευάσασθαι, τῶν δὲ τὴν χώραν φρουρούντων καὶ πολλοὺς ὅσους κινδύνους ἀναδεχομένων, ὡς ἂν ἡμῖν ἐν εὐπαθείᾳ βιοτεύειν ἐξῆ, προδότας δειχθῆναι καὶ τὸ δὴ πάντων ἀνοσιώτερον, δόξαν ὀρθὴν πρὸς εὐσέβειαν καὶ τὴν τῶν ἱερῶν ἀπορρήτων σεμνότητα περιφρονῆσαι. 8 πῶς γὰρ οὐ τοῦτο φανούμεθα δρῶντες, εἰ προσχωρήσαιμεν τοῖς τοῦ κρείττονος ἐναντιωτάτοις; εἰ μὲν γὰρ διακωλύσαιεν ἡμᾶς ταῖς αὐταῖς ἀγιστεῖαις ἐμμένειν καὶ μεταστήσαιεν πρὸς τὴν σφετέραν, τί τούτου πεισόμεθα χαλεπώτερον, περιόντες τε καὶ τεθνηκότες; τί δὲ κερδανούμεν ἅπασαν τὴν Περσίδα (θῶμεν γὰρ οὕτω) προσλαμβάνοντες, τὰς δὲ ψυχὰς ἐζημιω μένοι; 9 εἰ δέ γε καὶ μεθεῖεν καὶ συγχωρήσαιεν, ἀλλ' οὐ βεβαίαν ἡμῖν

100 τὴν εὐνοίαν ἔξουσιν, ὕπουλον δὲ μᾶλλον καὶ σφαλερὰν καὶ μόνη τῇ χρειᾷ συμμετρομένην. 10 ἄμικτον γὰρ αἰεὶ τοῖς ἀνθρώποις τὸ ἔτε ρόγνωνμον καὶ οὔτε δέους προσπεσόντος οὔτε τινὸς εὐεργεσίας ἠγήσα μένης μόνιμος αὐτοῖς ἐγγίγνεται πίστις, πλὴν εἰ μὴ καὶ ταῖς δόξαις ὁμοφρονοῖεν· τό τε συγγενές καὶ ἴδιον καὶ ὁμόφυλον, εἰ τοῦδε λειπόμενα τύχοιεν, ὀνόματι μόνῳ τὴν οἰκείωσιν ὑποφαίνει, τοῖς δὲ ἔργοις ἄλλο τριοῦται. 11 ἀντὶ ποίων τοίνυν ἀγαθῶν, ὦ ἄνδρες Κόλχοι, πρὸς Πέρσας μεταβησόμεθα, εἴ γε καὶ ὡς ἔσονται δυσμενεῖς καὶ μηδὲν ἡμῖν πλέον ἔσται τοῦ παρόντος ἢ μόνον τὸ ῥᾶον βλάπτεσθαι πρὸς αὐτῶν, ὅσω τοῦ ἐμφανοῦς τὸ διαλανθάνον ἀφυλακτότερον; 12 ἀλλὰ γὰρ εἰ δοκεῖ, συγκεχωρήσθω μῆτε ἄδικον εἶναι τοῦγχείρημα μῆτε τοῦ πρέποντος ἐστερημένον, καὶ ὠμολογήσθω τὰ Περσῶν ἦθη βέβαια καὶ πιστὰ καὶ οἷα διὰ παντὸς ἐμμένειν ταῖς ἐσομέναις ξυνηθῆκαις. εἰ γὰρ καὶ ταῦτα δοθεῖεν καὶ μηδὲν ἡμῖν τῶν ἄλλων ἐμποδῶν ἔσται, ἀλλὰ τὰ τῆς δυνάμεως οὐκ ἀρκέσει. 13 πῶς γὰρ ἂν μεταχωρήσαιμεν ἐφ' ἑτέρους, ἐφεστη κόντων ἡμῖν τῶν Ῥωμαίων, καὶ οὕτω πολλῶν καὶ ἀνδρειοτάτων καὶ ὑπὸ κρατίστοις στρατηγοῖς ταττομένων; πῶς δὲ καὶ οἷόν τε μὴ οὐχὶ ποινὰς ὑποσχεῖν ἀνηκέστους, τῶν μὲν οὐς

ἐπαμύνειν χρεῶν πόρρω που κατὰ τὴν Ἰβηρίαν ἔτι μελλόντων καὶ ἀνειμένως πορευομένων, τῶν δὲ τιμωρησομένων τὴν τε χώραν ἅπασαν κατεχόντων καὶ ταῖς ἡμετέραις πόλεσιν ἐνοικούντων;

13. «Καίτοι φησὶν αὐτοὺς ὁ γενναῖος οὐτοσὶ μηδὲ τὴν ὀρμὴν ἡμῶν ὑποστήσεται, παραδείγματι χρώμενος τοῖς ἔναγχος ζυμβεβηκόσιν. καὶ τίς ἀγνοήσειεν ἄν, ὡς τὰς τῶν πολέμων ῥοπὰς οὐκ ἐπὶ ῥητοῖς ἀνάγκη συμβαίνειν οὐδὲ τοὺς νῦν σφαλέντας τυχὸν τῶν ὁμοίων ἀεὶ μεταλαγχά νειν ἀποτευγμάτων; τούναντίον γὰρ ὡς τὰ πολλὰ πρὸς τοὺς ἠττηθέντας ἢ νίκη μέτεισι καὶ τὸ δυσφοροῦν ἐκθεραπεύει. 2 οὐ χρὴ τοίνυν ἡμᾶς, καθάπερ εἰθισμένον αὐτοῖς τὸ λοιπὸν ἐν ἀπάσαις ταῖς συμπλοκαῖς ἐλασσοῦσθαι, πέρα τοῦ μετρίου θαρρεῖν. εἰ μὲν γὰρ τούτῳ μόνῳ νενίκηνται, τῷ μὴ τὰ δέοντα βεβουλεῦσθαι, προσεκτέον μὲν ἡμῖν τῷδε μᾶλλον τῷ παραδείγματι καὶ προφυλακτέον τοὺς ἐκ τῆς ἀβουλίας κινδύνους. 3 οὐ μὴν πρόδηλον ἐντεῦθεν οἶσθαι δεῖ τὸ ῥαδίως αὐτῶν περιέσεσθαι. εἰκὸς γὰρ τοὺς πρότερον ἀμαρτήσαντας καὶ διὰ τῆς πείρας 101 ὅποια φευκτέον πεπαιδευμένους καὶ αὐτὸ δὴ τὸ παροφθὲν ἀνακαλέσασθαι τῇ περὶ τῶν ἐφεξῆς ἐσομένων ἐπιμελείᾳ. 4 εἰ δὲ τὸ θεῖον αὐτοῖς χαλεπαίνει τῆς ἐπὶ τῷ κειμένῳ παρανομίας καὶ ταύτη κεκάκωνται, τί δεῖ καὶ ἡμᾶς παρεῖναι καὶ ζυνεπιλαμβάνειν, ὥσπερ οὐκ ἐπαρκούντος ἐκείνου τὰ δίκαια δρᾶσαι, ἀλλὰ τῆς ἐξ ἡμῶν ἐπικουρίας προσδεομένου; ποῖα δὲ τις ἂν ἀσεβείας ὑπερβολὴ ἑτέροις λελείπεται, εἴ γε τότε τὸ ἀγαθὸν ἀτιμάσαιμεν τῇ μεταστάσει, ὅπερ καὶ ἡρεμούντων ἡμῶν ὑπερμαχεῖ προσηκόντως; 5 μηδεὶς τοίνυν ἡμῖν τὸν τεθνεῶτα παραγέτω δῆθεν τῷ λόγῳ λίαν ἀγεννῶς ὀλοφυρόμενον καὶ ἰκετεύοντα τοὺς ὁμοφύλους οἴκτου τυχεῖν τῷ τὴν σφαγὴν ἐπιδεικνύναι. ταῦτα γὰρ μοχθηραῖς μὲν ψυχαῖς καὶ ἀνάνδροις ἴσως ἀρμόσει, οὐ μὴν προσαπτέον αὐτὰ βασιλεῖ καὶ Λαζῶν καὶ Γουβάζῃ. 6 εἰ γὰρ ἐκεῖνος ἐνταῦθα παρῆν, πάντως ἄν, ἅτε δὴ θεοφιλὴς ἀνὴρ γεγονῶς καὶ φρενήρης, κατεμέμφετο μὲν ἡμᾶς τοιαῦτα βουλευομένους, ἐκέλευεν δὲ μὴ οὕτω καταπεπτωκέναι καὶ μαλθακίζεσθαι καὶ δραπετεῦειν, καθάπερ οἰκέτας, αἰρεῖσθαι φρόνημα δὲ μᾶλλον Κολχικὸν καὶ ἐλεύθερον ἀναλαμβάνοντας ἀντέχειν τῇ συμφορᾷ θαρραλέως καὶ πρὸς μηδὲν μὲν αἰσχρὸν καὶ ἀνάξιον τῶν πατρίων ἐξάγεσθαι τρόπων, ἐμμένειν δὲ τοῖς παροῦσι καὶ πεποιθέναι ὡς τοῦ κρείττονος ἤκιστα τὸ ἔθνος περιοψομένου. 7 εἴτα πῶς οὐ σφόδρα παράλογον αὐτῷ μὲν τῷ βιαίως ἀνηρημένῳ ταῦτα κατὰ τὸ εἰκὸς εὖ ἔχειν δεδόχθαι, ἡμᾶς δὲ τοὺς τὴν πρὸς ἐκεῖνον εὐνοίαν σκηπτομένους τάναντία διανοεῖσθαι; 8 ἀλλὰ δέδοικα, μὴ καὶ μόνου χάριν τοῦ διαλογίζεσθαι ταῦτα καὶ διασκοπεῖν μεγίστας ὑφέξομεν δίκας. εἰ μὲν γὰρ ἐπ' ἀδήλοισι ἐλπίσι καὶ τὴν ἐφ' ἐκάτερα ῥοπήν ἐπιδεχομέναις τὰ τῆς ἀποστάσεως ἡμῖν ἐμελετᾶτο, ἦν μὲν ἄν καὶ τότε δεινὸν ἐπὶ τηλικούτων πραγμάτων κινήσει μόνης ἠρτῆσθαι τῆς τύχης, πλὴν ἄλλ' ἐξῆν ἴσως τοῖς ταῦτα προηρημένοις ἀδεέστερον γοῦν ἀναισχυνησῆσαι. 9 εἰ δὲ πανταχόθεν προὔπτον δεικνύται τὸ κακόν, πῶς οὐ μισητέον αὐτοὺς τοιαύτην ἐννοίαν ἐμβαλόντας; ὡς μὲν οὖν ἀφεκτέον ἡμῖν ἐκείνων, καὶ δὴ μετρίως ἐρρήθη. 10 φημὶ δὲ δεῖν βασιλεῖ τῷ Ῥωμαίων τὸ ζυμβὰν ἀναγγεῖλαι, ὡς ἂν ἐνδικώτατα μετέλθοι τοὺς τοῦ μιάσματος αἰτιωτάτους, καὶ εἰ μὲν ἐθελήσει, πεπαῦσθαι 102 καὶ τὸ λοιπὸν τῆς πρὸς Ῥωμαίους διαφορᾶς καὶ συνεργεῖν αὐθις καὶ συστρατεύεσθαι καὶ τῶν προτέρων μετέχειν συνδιαιτημάτων. 11 εἰ δὲ ἀπώσοιτο τὴν ἀξίωσιν, τότε δὴ βουλευτέον ἡμῖν, εἴπερ ἑτέραν ὁδὸν τραπήναι ζυνοῖσει. οὕτω γὰρ ποιοῦντες οὔτε τοῦ τεθνηκότος ἐπιλελῆσθαι δόξοιμεν ἂν οὔτε προπετεῖα μᾶλλον ἢ γνώμη τὰ ἡμέτερα διατιθέναι.»

14. Εἰρημένων δὲ καὶ τούτων παλινωδῖαν, τὸ λεγόμενον, ἦδον οἱ Κόλχοι καὶ μετεπεΐθοντο. μάλιστα γὰρ αὐτοὺς εἰς τοῦτο συνήλασε τὸ δεδιέναι, μὴ ποτε ἄρα, εἰ

μετασταίεν, καὶ τὴν ἐπὶ τῷ κρείττονι δόξαν ἀφαιρεθεῖεν. 2 ἐπειδὴ οὖν ἡ τοῦ Φαρτάζου γνώμη ἐνίκα, αὐτίκα οἱ ἄριστοι καὶ εὐπατρίδαι τοῦ ἔθνους Ἰουστινιανῶ βασιλεῖ τὰ ἐπὶ Γουβάζῃ ξυνενεχθέντα διήγγειλαν ἅπασάν τε οἱ ἀνεκάλυψαν τὴν ἀπάτην, ὡς ἐκεῖνος μὲν οὔτε μηδίσας πώποτε οὔτε ἄλλο τι ἄχαρι κατὰ Ῥωμαίων βουλευσάμενος ἦλω, οἱ δὲ ἀμφὶ Μαρτίνον τε καὶ Ῥούστικον, ἐπειδὴ αὐτοῖς ὑπὸ Ῥαστώνης θαμὰ σφαλλομένοις ἐπεκάλει τε τὰ εἰκότα καὶ ἐχαλέπαινε, οἱ δὲ ταύτην τε τὴν συκοφαντίαν ἐμηχανήσαντο καὶ τὸν οὐδὲν ἡμαρτηκότα διέφθειραν. 3 ἐδέοντο δὲ οὖν τῇ τοῦ κατοικομένου ψυχῇ τοῦτο δὴ παρασχεῖν τὸ χαριστήριον· ἔλεγον δὲ οὐκ ἄλλο τι ἄρα ἢ ὥστε μὴ ἀτιμώρητον καταλιπεῖν τὸ ἀδίκημα, βασιλέα δὲ σφίσις ἐπιστῆσαι οὐκ ὀθνεῖόν τινα οὐδὲ ἐπηλύτην, ἀλλὰ Τζάθην τὸν Γουβάζου νεώτερον ἀδελφὸν ἐν Βυζαντίῳ κατ' ἐκεῖνο τοῦ καιροῦ διατρίβοντα, ὡς ἂν αὐτοῖς πάλιν ὁ πάτριος διασώζοιτο νόμος καὶ ἡ ἀνέκαθεν τοῦ βασιλείου γένους ἀκραιφνῆς ὁμολογία. 4 ὁ δὲ (ὅσια γὰρ αὐτῷ ἐδόκει καὶ δίκαια) ὡς τάχιστα ἐπετέλει. καὶ οὖν Ἰωάννην, ἓνα τῶν τὰ πρῶτα λαχόντων ἐν τῇ συγκλήτῳ βουλῇ, ἔστειλε διασκοπήσοντά τε τὸ πρᾶξ θὲν ἐς τὸ ἀκριβὲς καὶ κατὰ τοὺς Ῥωμαίων νόμους κρινούντα. 5 καὶ δὴ παραγενόμενος Ῥούστικον μὲν εὐθύς ἐς Ἀψαροῦντα ἔστειλε τὴν πόλιν καὶ τῷ ἐκείνῃ δεσποτηρίῳ ἐγκαθεύρας ἐφρούρει· Ἰωάννην δὲ τῷ βασιλέα μὲν φενακίσαντι, αὐτουργῶν δὲ τοῦ μιάσματος γεγεννημένῳ, ἀποδράσαντί πως ἐν τῷ τότε λαθραϊότατα καὶ φυγῇ τὴν σωτηρίαν καρπώσασθαι πειρωμένῳ, ἀλλ' ἐκείνῳ γε τῷ Ἰωάννῃ ἐπὶ τοῖσδε πορευομένῳ ὑπὸν τιάζει, οὕτω παρασχόν, ὁ Μεστριανός (εἷς δὲ γε ἦν οὗτος τῶν ἀμφὶ τὰ βασιλεία δορυφόρων, οὓς δὲ σκριβωνας ὀνομάζουσιν· ἔσταλτο δὲ αὐτόσε 103 τούτου δὲ ἔνεκα, ἐφ' ᾧ ἐξυπηρετήσασθαι τε τῷ Ἀθανασίῳ καὶ ἄττα ἂν ὑπ' ἐκείνου κριθείη, τόνδε ταῦτα ἐπιτελέσαι) ξυλλαβῶν δὲ οὖν ὁ Μεστριανός τὸν Ἰωάννην παρὰ τὸν διαιτητὴν ἀπεκόμισεν. 6 ὁ δὲ καὶ τοῦτον ἐς Ἀψαροῦντα ἐξέπεμψεν, ἐν εἰρκτῇ τε καὶ ποδοκάκκη μενούντας, ἕως ὁ ἐν ποσὶν ἀγῶν διανυσθείη.

15. Ἄμα γὰρ τῷ ἤρι ἀρξαμένῳ παρῆν ὁ Ναχοραγὰν ἐς Μουχεῖρισιν καὶ αὐτίκα τὰ τε στρατεύματα ἤθροιζε καὶ πλείστη ὄση χρώμενος προθυμία τὰ ἐς τὸν πόλεμον ἐξηρτύετο. τοιγάρτοι καὶ οἱ Ῥωμαῖοι ἀμφὶ τὴν Νῆσον ἀγειρόμενοι παρεσκευάζοντο, καὶ τὰ τῆς κρίσεως εἰκότως ἀνεκόπτετο. τί γὰρ ἂν αὐτοῖς ἐν τῷ τότε προύργιαίτερον κατεφάνη τῆς περὶ τὸν πόλεμον εὐκοσμίας; 2 ἤδη δὲ καὶ ὁ Τζάθης ἅμα Σωτηρίῳ τῷ στρατηγῷ ἐκ Βυζαντίου ἀφίκτο, τὴν τε πατρῶαν ἀρχὴν καὶ τὰ ταύτης παράσημα πρὸς τοῦ βασιλέως Ῥωμαίων, ἧπερ ἐκ παλαιοῦ νενόμισται, δεδεγμένος. εἰσὶ δὲ γε ταῦτα στέφανος χρυσοῦς λιθοκόλλητος καὶ χιτώνιον ποδῆρες ὑπόχρυσον πέδιλα τε κοκκοβαφῆ καὶ μίτρα ὁμοίως χρυσῶ τε καὶ λίθοις πεποικιλμένη. χλαμύδα δὲ ἀλουργῆ τοῖς βασιλεῦσι τῶν Λαζῶν οὐ θέμις ἀπίσχεσθαι, λευκὴν δὲ μόνον, οὐ μέντοι παντάπασί γε κοινὴν οὕτω καὶ εἰθισμένην· ἀμφὶ γὰρ τὸ μεσαί τατον ἐκείνη χρυσῶ ὑφάσματι ἐκατέρωθεν καταλάμπεται. βασιλικὸν δὲ καὶ τὸ ἐμπερόνημα τῆς χλαμύδος, λίθοις τε ἐκκρεμέσι καὶ τῇ ἄλλῃ κατασκευῇ διαπρέπον. 3 ἐπιβάντα δὲ οὖν τὸν Τζάθην τῆς ὑπηκόου καὶ τῇ βασιλείῳ στολῇ κεκοσμημένον αὐτίκα οἱ τε στρατηγοὶ καὶ ἅπας ὁ τῶν Ῥωμαίων στρατὸς δεξιούμενοί τε καὶ τὰ εἰκότα γεραίροντες προηγούν το, ἐξωπλισμένοι ὡς εὐπρεπέστατα καὶ ἐπὶ τῶν ἵππων οἱ πλείστοι ὀχούμενοι. 4 οἱ δὲ Λαζοὶ ἐς τὸ χαῖρον μεταβαλόντες καὶ μόλις ἀποπαυσάμενοι τῆς ἀνίας στοιχηδόν οἱ παρωμάρτουν σάλπιγγές τε πάντοθεν ἐπήχουν καὶ τὰ σημεῖα ἐς ὕψος ἐπῆρτο. καὶ ἦν ἡ πομπὴ φαιδρὰ τε ἐπιεικῶς καὶ γαυροτάτη καὶ πλεον ἢ κατὰ τὴν Λαζῶν βασιλείαν ἐξωγκω μένη. 5 Τζάθης μὲν οὖν ἐς τὴν ἀρχὴν καταστάς ἔταττεν ἕκαστα τὸ λοιπὸν καὶ διεκόσμη τὸ ὁμόφυλον, ὡς αὐτῷ τε ἦν

βουλομένω καὶ ὁ πάτριος ὑπηγόρευε τρόπος. 6 Σωτήριχος δὲ ὁ στρατηγὸς αὐτίκα εἶχετο τῆς πορείας, ἐφ' ἧπερ καὶ ἔσταλτο. χρυσίον γὰρ ἐκ βασιλέως ἐκόμιζεν, ἐφ' ᾧ τοῖς προσοίκοις βαρβάροις κατὰ τὸ ξυμμαχικὸν διανέμοι, εἰθισμένον γε τοῦτο ἐκ πλείστου καὶ ἀν' ἔτος γιγνόμενον. 7 εἶποντο 104 δὲ αὐτῷ καὶ τῶν παίδων οἱ πρεσβύτεροι, Φιλάγριός τε καὶ Ῥωμύλος, ὡς ἂν εὐθὺς ἀφ' ἐστίας μοχθεῖν ἐν δέοντι παιδευθεῖεν, ἐπεὶ καὶ ἐς ἥβης μέτρον ἤδη ἄμφω ἐληλυθέτην καὶ ἥστην οἴω διαπονεῖσθαι. ὁ γὰρ δὴ τρίτος αὐτῶν, Εὐστράτιος, ἐν Βυζαντίῳ ἐλέλειπτο, νέος γε ὢν ἔτι κομιδῆ καὶ ἄλλως τὸ σῶμα οὐ ῥωμαλέος. 8 ὡς δὲ ἐς τὴν τῶν καλουμένων Μισιμιανῶν ὁ Σωτήριχος ἀφίκετο χώραν, οἱ δὲ κατήκοοι μὲν τοῦ βασιλέως τῶν Κόλχων τυγχάνουσιν ὄντες καθά που καὶ οἱ Ἀψίλιοι, γλώττη δὲ ὅμως χρώνται ἀποκεκριμένη καὶ νόμοις ἑτέροις· εἰσὶ δὲ τούτου δὴ τοῦ Ἀψιλίων γένους βορειότεροι καὶ τετραμμένοι ἡρέμα ἐς ἥλιον ἀνιόντα· 9 ἐπειδὴ οὖν ἐς τούσδε παραγέγονεν, ἔννοιά τις αὐτοὺς εἰσηλθεν, ὡς ἄρα ἐν τι τῶν σφετέρων φρουρίων ἀμφ' αὐτὰ δὴ τὰ Λαζῶν ὄρια ἰδρυ μένον, ὃ δὴ Βούχλοος ὀνομάζουσιν, τοῦτο δὲ ὅ γε βούλοιο τοῖς Ἄλανοις καταπροέσθαι, ὡς ἂν οἱ τῶν ἐθνῶν πρέσβεις τῶν ἀπωτέρω οἰκούντων αὐτοῦ ἀγειρόμενοι τὸν μισθὸν ἀποφέρουσιν καὶ μηκέτι ἀνάγκη τις εἴη τῷ τὰ χρήματα παρεχομένω τὰς τοῦ Καυκάσου περιουστειν ὑπωρείας καὶ αὐτὸν ἐπ' ἐκείνους ἰέναι.

16. Ταῦτα δὴ οἱ Μισιμιανοὶ εἴτε γνόντες εἴτε ὑποτοπήσαντες στέλλουσιν ἄνδρας δύο τῶν παρὰ σφίσι λογίμων, Χάδον ὄνομα καὶ Θυάνην. 2 οἱ δὲ εὐρόντες αὐτὸν ἀγχοῦ που ἐκείνου δὴ τοῦ ἐρύματος ἐναυλιζόμενον καὶ πλέον ἐς τὴν δόκησιν ἐπιρρωσθέντες «ἀλλ' οὐ δίκαια δράσειν ἡμᾶς» ἔφασαν «ᾧ στρατηγέ, διενόηθης· χρὴ γὰρ σε μηδὲ ἄλλω τῷ ἐφιέναι τὰ ἡμέτερα παραιρουμένω, μὴ τί γε καὶ αὐτὸν οὕτω ἐθέλεις. εἰ δέ σε ὡς ἀληθῶς μὴ ταῦτα ἀρέσκει, ἄγε ὅπως ἐνθένδε ὡς τάχιστα μεταβάς ἐν ἐτέρῳ ἀποδιατρίψεις χωρίω· καὶ σε τὰ ἐπιτήδεια ἤκιστα ἐπιλείψουσιν, ἀλλ' ἡμεῖς ἅπαντα οἴσομεν. ἐνταῦθα γὰρ σοι οὐ μενετέα παντάπασιν, οὐδὲ ἀνεξόμεθά σου μέλλοντος ἐς τόδε καὶ σκηπτομένου.» 3 οὕτω δὲ αὐτῶν ἀνθαδιζομένων, οὐκ ἀνεκτὰ ἡγησάμενος ὁ Σωτήριχος, εἰ τοῖς τῶν Κόλχων κατηκόοις ἐξείη κατὰ Ῥωμαίων θρασύνεσθαι τῶν ὑφ' οὓς οἱ Κόλχοι τετάχεται, παρακελεύεται τοῖς ὀπαδοῖς παίειν αὐτοὺς αἶς ἐπεφέροντο βακτηρίαίς. οἱ δὲ καθίκοντο αὐτῶν ἀφειδῶς καὶ ἐς τοῦ πίσω ἡμιθνήτας ἀπέπεμψαν. 4 τούτου δὲ γεγενημένου, Σωτήριχος 105 μὲν οὐδὲν ἀντίπαλον ᾤετο ἔσεσθαι, ἀλλ' ὥσπερ ἀμέλει οἰκέτας οἰκείους ἡμαρτηκότας διαχειρισάμενος καὶ οὐδὲν ὀτιοῦν εὐλαβητέον αὐτῷ ἔμενέ τε κατὰ χώραν καὶ εἶτα, νυκτὸς ἐπιγενομένης, ἐκάθευδε σφόδρα ἀδεῶς καὶ ἀφυλάκτως· οὕτω δὲ οἱ τε παῖδες καὶ οἱ δορυφόροι καὶ ὅποσον αὐτῷ ἄλλο θητικὸν εἶπετο ἢ καὶ δοῦλον, ἐκμελέστερον καὶ οὗτοι ἅπαντες ἢ ὡς ἐν πολεμίᾳ κατεσκηνημένοι, ἀνεπαύοντο. 5 ἐν τούτῳ δὲ οἱ Μισιμιανοὶ τὴν ὕβριν οὐκ ἐνεγκόντες ἐπιφοιτῶσιν αὐτοῖς καρτερώτατα ἐξωπλισμένοι, καὶ αὐτίκα ἐπὶ τὸ δωματίον χωρήσαντες, οὐ δὴ ὁ στρατηγὸς ἀνεκέκλιτο, κατακτείνουσι προτέρους τοὺς παρευναστήρας τῶν θεραπόντων. 6 θορύβου δέ, ὥσπερ εἰκός, καὶ πατάγου πολλοῦ κινηθέντος ξυναίσθησις μὲν τοῦ κακοῦ αὐτῷ τε Σωτηρίχῳ καὶ τοῖς ἀμφ' αὐτὸν ἅπασιν ἐγίγνετο· καὶ τοίνυν ὑπὸ δέους ἐκ τῶν εὐνῶν ἀνεπάλ λοντο, ἔτι δὲ τῷ ὕπνῳ κερηβαροῦντες καὶ παρεϊμένοι, ἀμύνεσθαι αὐτοῖς οὐ τι μάλα παρῆν. 7 οἱ μὲν γὰρ ταῖς σισύραις τῷ πόδε περιελιττόμενοι εἶργοντο τῆς πορείας, οἱ δὲ καὶ ἤδη ἐπὶ τὰ ξίφη ὀρμήσαντες καὶ σχεδιά ζειν πειρώμενοι τὰ πολέμια ἀλύοντες ἦσαν οἰκτρότατα οἷα ἐν σκότῳ καὶ ἀπορία ἔς τε τοὺς τοίχους περιρρηγνύμενοι καὶ ὄπη ἐτύχανον κείμενα τὰ ὄπλα ἐπιλελησμένοι· ἔνιοι δὲ αὐτῶν καὶ τῷ ἤδη ξυνειληφθαι ἀπειρηκότες οὐδὲν ὅ τι

ἐμηχανῶντο ἐβίων τε μόνον ἄλλος ἄλλοθι καὶ ὠλοφύροντο, οὐκ ἔχοντες ὅ τι καὶ δράσαιεν. 8 οὕτω δὲ αὐτῶν κατα πεπληγμένων ἐπειπεσόντες οἱ βάρβαροι αὐτόν τε Σωτήριχον κατα κτείνουσι καὶ τοὺς παῖδας καὶ πρὸς γε ζύμπαντας τοὺς ἄλλους, πλὴν εἰ μὴ τις ἔκ τινος τυχὸν ἀλάμενος ὀρσοθύρης ἢ καὶ ἑτέρῳ ὁποῖω δὴ τρόπῳ λαθῶν διεσώθη. 9 ταῦτα δὲ δράσαντες οἱ ἀλιτήριοι ἐσκύλευσαν τοὺς κειμένους τὰ τε ἄλλα ὁπόσα ἐπήγοντο κτήματα καὶ πρὸς γε τὸ βασι λέως ἀφελόμενοι χρυσίον, καθάπερ τινὰς πολεμίους ὡς ἀληθῶς, ἀλλ' οὐχὶ φίλους τε καὶ ἡγεμόνας ἀπεκτονότες.

17. Ἐπεὶ δὲ αὐτοῖς τὰ τῆς μαιφονίας ἀπείργαστο καὶ τὸ ἀνοιδαῖνον τέως τῆς γνώμης καὶ ὀργιζόμενον τῷ ἀποπλησθῆναι τὴν ἐπιθυμίαν ὑποχαλᾶν ἐδόκει καὶ περιστέλλεσθαι, τότε δὴ μόνον τὸ πραχθὲν ἐφ' ἑαυτῷ διασκοποῦντες ἀνελογίζοντο καὶ ξυνέεισαν, ὁποῖος αὐτοῖς ἀνέρριπται κύβος ὅτι τε οὐκ ἐς μακρὰν ἤξουσιν οἱ Ῥωμαῖοι τιμωρησείοντες 106 καὶ ὅτι αὐτοὶ ἐκείνους οὐχ ὑποστήσονται. 2 τοιγάρτοι ἀναφανδὸν ἀποστάντες προσεχώρουν τοῖς Πέρσiais καὶ ἐπρεσβεύοντο, ὑποδέχεσθαι τε σφᾶς αἰτούμενοι καὶ ὡς δὴ κατηκόοις τὸ λοιπὸν ἐπαρήγειν. 3 τοῦ των δὲ ἀπάντων τοῖς τῶν Ῥωμαίων στρατηγοῖς ἀπηγγελμένων, ἐχαλέπαινον μὲν οἷ γε καὶ ἐδυσφόρουν, τίσασθαι δὲ παραυτίκα τοὺς Μισιμιανούς οὐ μάλα ἠδύνατο, πιεζόμενοι τῇ περὶ τοῦ μείζονος ἀσχολία. 4 ἤδη γὰρ ὁ Ναχοραγὰν ἐξήκοντά που χιλιάδας μαχίμων ἀνδρῶν ἐπαγόμενος ἐπὶ τὴν Νῆσον ἐφοῖτα, ἴνα Μαρτίνος τε καὶ Ἰουστίνος ὁ Γερμανοῦ καὶ τὰ ἀμφ' αὐτοὺς στρατεύματα ἐτύγχανον ξυνειλεγμένα· 5 οἱ δὲ ἐκ τῶν Οὐννων μισθοφόροι, τῶν δὴ Σαβεΐρων ὀνομαζομένων (παρῆσαν γὰρ τοῖς Ῥωμαίοις ὀπλιτῶν ἀπόμοιρα οὐ πολλῶν ἐλάσσους τῶν δισχιλίων· ἠγοῦντο δὲ αὐτῶν Βαλμάχ τε καὶ Κούτιλζις καὶ Ἰλιγερ, ἄνδρες τῶν παρὰ σφίσιν ὀνομαστοτάτων), οὗτοι δὴ οὖν οἱ Σάβειροι ἀμφὶ τὴν Ἀρχαιοπόλιν καὶ τὰ ἐκείνη πεδία, προστεταγμένον αὐτοῖς ὑπὸ Μαρτίνου, ἐστρατοπεδεύσαντο, ἐφ' ᾧ τοὺς πολεμίους (ἐνθὲνδε γὰρ ἠμελλον διαβήσεσθαι) ὡς ἂν οἰοί τε εἶεν πημαίνοντες χαλεπωτέραν αὐτοῖς καὶ σφαλερωτάτην ποιήσονται τὴν πορείαν. 6 ὁ δὲ Ναχοραγὰν ἐπειδὴ ἐς τοῦτο τετάχθαι τοὺς Σαβεΐρους ἐπέπυστο, ἀπολεξάμενος ἐκ τῶν ξυστρατευομένων Διλιμνιτῶν ἄνδρας ἐς τρισχιλίους αὐτίκα ἐπ' αὐτοὺς ἔστειλε, παρακελευσάμενος (ἦν γὰρ ἀλαζὼν καὶ ὑψηλός) ἄρδην ἅπαντας διαφθεῖραι, ὡς ἂν μὴ οἱ ἰόντι ἐπὶ τὸν πόλεμον ὄπισθεν ἐκεῖνοι ἐφεδρεύοντες ὑπολειφθεῖεν. 7 οἱ δὲ Διλιμνῖται, μέγιστον ἔθνος τῶν ἐντὸς Τίγρητος ποταμοῦ τῇ Περσίδι χώρα προσοικούντων, μαχι μῶτατοί τε εἰσιν ἐν τοῖς μάλιστα καὶ οὐ λίαν τοξόται καὶ ἐκηβόλοι, ὥσπερ ἀμέλει οἱ πλεῖστοι τῶν Μήδων· ξυστούς τε γὰρ ἐπιφέρονται καὶ σαρίσας καὶ ξίφος ἐκκρεμές ἀπὸ τοῦ ὤμου· μαχαιρίδα τε τινα ἐλαχί στην τῷ λαιῷ βραχίονι ἀναδόμενοι ἀσπίδας καὶ πέλτας προβέβληνται· φαίης τε ἂν αὐτοὺς οὔτε παντάπασι ψιλούς οὔτε μόνον ὀπλίτας καὶ ἀγ χεμάχους. 8 πόρρωθέν τε γὰρ οὕτω τυχὸν ἀκοντίζουσι καὶ ἐκ χειρὸς αὐτῶν διαμάχονται, ἀγαθοὶ δὲ καὶ συρράξαι φάλαγγι πολεμία καὶ ὠθισμῷ χρώμενοι τὰς πυκνώσεις διαρρηγνύναι, ἕς τε τὸ μετατάξασθαι εὐπετεῖς καὶ ἀρμοσθῆναι τῷ προσπεσόντι. αὐτοὶ δὲ καὶ ἐς τὰ προσάντη γεώλοφα 107 ῥαδίως ἀναθέοντες προκαταλαμβάνουσι τὰ ὑπερδέξια τῶν χωρίων τρεπόμενοι τε ὠκύτατα διαφεύγουσι καὶ ἐπιόντες ἐτέρωσε ἐμμελέστατα ἐς τὴν δίωξιν ἔγκεινται, καὶ σχεδόν τι ἅπασαν ἰδέαν πολέμου μετιόντες καὶ ἐξησκημένοι μέγιστα σίνονται τοὺς ἀντιπάλους. 9 ὡς δὲ ἐπὶ πλεῖστον ξυμπολεμεῖν τοῖς Πέρσiais εἰώθασιν, οὐ μὴν ἠναγκασμένοι, ὥσπερ κατήκοοι. αὐτόνομοί τε γὰρ εἰσι καὶ ἐλεύθεροι καὶ ἄγεσθαι ὑπὸ του πρὸς βίας οὐ πεφυκότες.

18. Τούτων δὴ οὖν τῶν Διλιμνιτῶν ὁ ἀποδασμὸς νυκτὸς ἐπελθούσης κατὰ τῶν Σαβείρων ἐχώρουν, ἄμεινον εἶναι δοκοῦν ἔτι καθεύδουσιν αὐτοῖς ἐπιστῆναι οὕτω τε ἅπαντας εὐκολώτατα κατακτεῖναι· καί, οἶμαι, οὐκ ἂν διήμαρτον τῆς ἐλπίδος, εἰ μὴ τις αὐτοὺς ἔσφηλε τύχη. 2 ἰόντες γὰρ δήπου ἐς τοῦτο, ἀνὴρ τις αὐτοῖς Κόλχος ἐν σκότῳ καὶ ἐρημίᾳ, ὧδέ πως ξυνενεχθέν, ὑπαντιάζει· καὶ τὸν ἀσμενέστατα ξυλλαβὸν τες ἀναγκάζουσι τῆς ἐπὶ τοὺς Σαβείρους ἠγεῖσθαι πορείας. ὁ δὲ προθυμότατα ὑποστὰς τὸ ἐπίταγμα καὶ ἤδη προπορευόμενος, ἐπειδὴ νάπης τινὸς λασίας ἐκύρησεν, ὑφιζάνει τε ἡρέμα καὶ ὑποδύεται· οὕτω τε δια δρὰς τοὺς ἐπομένους καὶ προτερήσας ἦκε δρομαῖος παρὰ τοὺς Οὔννους. 3 εὐρῶν δὲ ἅπαντας ἀνειμένως οὕτως ἀναπαυομένους καὶ ὑπορέγκον τας «ὦ δεῖλαιοι» ἔφη «αὐτίκα μάλα ἀπολεισθε», τὸρον τι ἐμβοήσας καὶ διαπρύσιον. οὕτω τε αὐτοὺς μόλις ἀνακαλεσάμενος ἐς ἐγρήγορσιν ἀγγέλλει τοὺς πολεμίους ὅσον οὐπω παρεσομένους. 4 οἱ δὲ ξὺν θορύβῳ διαναστάντες καὶ τὰ ὄπλα περιβαλόμενοι ἐκτὸς τοῦ χαρακώματος ἀπεχώρουν καὶ ὑπεκρύπτοντο, διχῆ μεμερισμένοι· κατέλιπον δὲ τὴν τε εἴσοδον ἀφύλακτον καὶ οὕτω κατὰ χώραν ἐστῶτας τοὺς ἐκ τῶν ξύλων τε καὶ ἐφεστρίδων ἐσκευασμένους οἰκίσκους. 5 οἱ δὲ Διλιμνίται πλείστας μὲν ὄσας ἀτραπούς τῆ ἀπειρία τῶν τόπων ἀναμετρήσαντες, πλὴν ἀλλ' ἔτι ὑπὸ τὸ κνέφας ἐς τὸ τῶν Οὔννων στρατόπεδον ἀφιγμένοι, ἐσβάλλουσι θαρραλέοι ἐπὶ κακῷ τῷ σφετέρῳ καὶ εἴσω ἅπαντες γίνονται. 6 πάτα γος δὲ οὐκ ἦν οὐδὲ βοή, ὡς ἂν μὴ ἐκεῖνοι ξυναίσθωντο δῆθεν καὶ ἀφυπνισθεῖεν, ἀλλ' ἠρεμαῖοι τὰ δόρατα ἔς τε τὰς εὐνάς καὶ τὰς καλύβας ἠκόντιζον, ὡς τοὺς καθεύδοντας ἀναιροῦντες. 7 ἤδη τε ὦντο ἅπαν αὐτοῖς ἠνύσθαι τὸ ἔργον, ἀλλὰ τότε οἱ Σάβειροι ἐκ τῆς ἐνέδρας ἐκατέρωθεν ὀρμηθέντες ἐσπίπτουσιν αὐτοῖς ἐξαπιναίως καὶ ἐπιφέρονται. οἱ δὲ ἀθρόον τῷ ἀπροσδοκῆτῳ καταπλαγέντες καὶ ἐς τάναντία τῶν ἐλπισθέντων περιηγμένοι διηπόρουν καὶ ἐταράττοντο· οὔτε γὰρ φεύγειν αὐτοὺς ῥᾶστα 108 ἐνήν ἐν ἐλαχίστῳ χωρίῳ ξυνειλημμένους οὔτε μὴν ἐς τὸ ἀκριβὲς τοὺς δυσμενεῖς διαγιγνώσκειν, οἷα ἐν νυκτομαχίᾳ καὶ φόβῳ. 8 τοιγάρτοι χύδην ὑπὸ τῶν Σαβείρων ἐκτείνοντο, οὐδ' ὅσον ἐς πεῖραν ἐλθεῖν ἀμυνόμενοι· καὶ ὀκτακόσιοι μὲν ἄνδρες ἔνδον ἐν τῷ στρατοπέδῳ διεφθάρσαν, οἱ δὲ ἄλλοι μόλις ὑπεκβάντες ἠλῶντο σποράδην, οὐκ ἐπιστάμενοι ὅποι χωρήσαιεν· ἤδη τε πόρρω που πεφευγέναι δοκοῦντες αὐθις ἐς ταῦτὸν ἀνεκυκλοῦντο καὶ περιέπταιον τοῖς πολεμίσι. 9 καὶ ταῦτα μὲν τῆς νυκτὸς ἀπάσης ἐγίγνετο· ἤδη δὲ τοῦ ὄρθρου χασσομένου καὶ ἡμέρας ἐπιφανείσης, αὐτίκα τῶν Διλιμνιτῶν οἱ σωζόμενοι ἐπεγίνωσκον τὰς πορείας καὶ ἰθὺ τῶν Περσικῶν ἔθειον στρατευμάτων, ἐγκειμένων σφίσι καὶ ὡς τῶν Σαβείρων. 10 Βάβας δὲ ὁ στρατηγός, ὃς δὴ τῶν ἐν τῇ Κολχίδι χώρα ἰδρυμένων ἐκ πλείστου Ῥωμαίων ἠγεῖτο, ἀλλ' οὗτός γε ὁ Βάβας (ἐτύγχανε γὰρ ἐν τῷ τότε κατὰ τὴν Ἀρχαιοπόλιν διανυκτερεύσας) τῷ μὲν θορύβῳ καὶ τῇ βοῇ πάντοθεν περιεβομβεῖτο. 11 ἕως δὲ σκότος ἦν καὶ ἀδηλία τῶν ποιουμένων, ὁ δὲ ἀφασία εἶχετο πολλῆ καὶ ἔνδον ἡρέμει· ὡς δὲ τοῦ ἡλίου ἐπαυγάσαντος τὰς ἀκρωρείας κατεῖδε τὸ ἀτρεκὲς τῶν τελουμένων καὶ τοὺς Διλιμνίτας ὑπὸ τῶν Σαβείρων ἐλαυνομένους, τότε δὴ καὶ αὐτὸς ἐκδραμῶν τοῦ ἄστεος ἅμα τῷ ξυμπαρ ὄντι ὀμίλῳ οὐκ ἐλάχιστόν τι αὐτῶν διεχρήσατο μέρος, ὡς μόλις ἐκ τοσοῦτων οὐπω χιλίους τοὺς ξύμπαντας παρὰ τὸν Ναχοραγὰν ἀφικέσθαι.

19. Ὁ δὲ ἐπειδὴ τῆσδε τῆς πείρας διήμαρτε, αὐτίκα ὦχετο ἐπὶ τὴν Νῆσον καὶ ἀγχοῦ που τῶν Ῥωμαίων στρατοπεδευσάμενος προῦκαλεῖτο ἐς λόγους ἀφικέσθαι οἱ τὸν Μαρτῖνον. 2 καὶ παραγενομένῳ «σὺ δὲ» ἔφη «ὦ στρατηγέ, ἐς τοσοῦτον ἀγχινοῦστατός γε ὢν καὶ φρενήρης καὶ τῶν παρὰ Ῥωμαίοις δυνατωτάτων, εἶτα οὐκ ἐθελήσεις ἀποπαῦσαι πόνου τε καὶ δυσμενείας ἄμφω τῷ βασιλέε, ἀλλὰ μεθῆκας

αὐτοὺς οὕτω δὴ ἐπὶ πλείστον τὴν ἀλλήλων ἔτι λυμαιομένους. 3 εἰ δὴ οὖν νῦν γοῦν ἐστὶ σοι βουλομένῳ διαλλαγὰς ποιήσασθαι καὶ ξυνθήκας, ἄγε ὅπως αὐτὸς μὲν ἐς Τραπεζοῦντα τὴν πόλιν τὴν Ποντικὴν ἅμα τῷ στρατῷ μεταβήσῃ, ἐνθάδε δὲ ἡμεῖς μενοῦμεν οἱ Πέρσαι· οὕτω τε τὰ τῆς ἐκεχειρίας σχολαίτερον διαλεξόμεθα, πιστοῖς χρώμενοι ἀγγελιαφόροις. 4 εἰ γὰρ 109 μὴ ἐκὼν εἶναι ἀπάξεις ἐνθένδε τὸ στράτευμα, ἴσθι, ὧ γενναίε, ὡς πρὸς ἀνάγκης ἀπελαθήσῃ. βεβαιότατα γὰρ ἐγὼ τὴν νίκην ἔχω καὶ περιβέβλημαι οὐ χαλαρώτερον ἢ τὸδε τὸ κτήμα.» καὶ ἅμα λέγων τὸν δακτύλιον ἐπεδείκνυεν ὃν ἐπεφέρετο. 5 πρὸς ταῦτα δὲ ὑπολαβὼν «ἀλλ' ἔμοιγε» ὁ Μαρτῖνος «εὐκτὸν μὲν ἢ εἰρήνη δοκεῖ καὶ τιμιώτατον, καὶ συλλήψομαί σοι προσαγομένῳ τε αὐτὴν καὶ καθιστώντι· ἄμεινον δέ, οἴμαι, ταῦτα δράσοιμεν ἂν, εἴ γε σὺ μὲν ὡς τάχιστα ἐς Ἰβηρίαν μεταχωρήσεις, ἐγὼ δὲ ἐλεύσομαι ἐς Μουχεῖρισιν, οὕτω τε τὰ ἐν ποσὶ διασκεψόμεθα. 6 τῆς δὲ νίκης περὶ σοὶ μὲν ἐξέστω μεγαλαυχεῖν τῷ λόγῳ καὶ αὐθαδίζεσθαι καὶ τῶν ἀγοραίων αὐτὴν καὶ αὐθαιρέτων ἡγεῖσθαι κτημάτων· ἐγὼ δὲ καὶ τοῦτο φημι τῇ τοῦ κρείττονος ταλαντεύεσθαι γνώμῃ καὶ οὐ παρὰ τοὺς μέγα βρενθυομένους ἰέναι, ἀλλ' ἐφ' οὓς ἂν ὁ πάντων προαγωγὸς ἐπινεύσοι.» 7 οὕτω δὲ τοῦ Μαρτίνου ἀνδριότατά τε καὶ μάλα ὀσίως ἀποκριναμένου καὶ τῇ τοῦ βαρβάρου νεμεσήσαντος ἀλαζονείᾳ, οὐδὲν δὲ ὁτιοῦν προελθὼν εἰρηναῖον, διεκρίθησαν ἀπ' ἀλλήλων· καὶ ὁ μὲν ἐς τὸ στρατόπεδον ἐπανῆκε, Μαρτῖνος δὲ ἐς τὴν Νῆσον. 8 τῷ δὲ Ναχορα γὰν μενετέα μὲν αὐτοῦ ἠκιστα ἐδόκει, ἐς δὲ τὸν Φᾶσιν τὴν πόλιν ἰέναι διενοεῖτο ἐκεῖσέ τε μᾶλλον ἐκκαλέσασθαι τοὺς Ῥωμαίους. ἐπιμαχώτατον γὰρ τὸ ἐκεῖνη ἔρυμα ἐπέπυστο εἶναι, ἅτε δὴ ξύλοις ἅπαν ἐσκευασμένον, καὶ τὰ ἐχόμενα πεδία εὐέμβολά τε καὶ ἀγαθὰ ἐνστρατοπεδεύσασθαι. 9 ἦδε δὲ ἡ πόλις ὁ Φᾶσις, ἅπασιν, οἴμαι, διαδηλότατον, ὡς ἐκ τοῦ ποταμοῦ εἴληφε τὴν ἐπωνυμίαν, πλησιαίτατα ὑπορρέοντος καὶ ἀμφ' αὐτὴν ἐς τὸν Εὐξείνιον Πόντον ἀπερευγομένου. πρὸς γὰρ τῷ αἰγιαλῷ καὶ ταῖς ἐκβολαῖς τὸ πόλισμα ἴδρυται· ἀφέστηκε δὲ τῆς Νήσου ἐξ μάλιστα παρασάγγαις ἐπὶ δυόμενον ἥλιον.

20. Εὐθύς δὴ οὖν ὁ Ναχοραγὰν πόρρω τῶν νυκτῶν τὰς ἀκάτους, ὀπόσας ἐφ' ἀμαξῶν ἐπήγετο, ἐς τὸν ποταμὸν ἐμβαλὼν καὶ ξυζεύξας, λανθάνει τοὺς Ῥωμαίους γέφυράν τέ τινα ἐξ αὐτομάτου πηξάμενος καὶ ἅπαν τὸ πλῆθος ἐς τὸ ἀντιπέρας διαβιάσας. 2 ἠβούλετο γὰρ ἐς τὰ πρὸς νότον ἄνεμον ἰκέσθαι τοῦ ἄστεος, ὅθεν δὴ αὐτῷ οὐδαμῶς ἤμελλε τὰ ρεῖθρα τοῦ ποταμοῦ κώλυμα ἔσεσθαι τῷ περιβόλῳ πελάζοντι· 110 ὑπὸ γὰρ τὸ ἀρκτῶν καταρρεῖ καὶ παρατείνεται μέρος. 3 καὶ ὁ μὲν ἀμφὶ τὸ περίορθρον ἄρας ἐκ τῆς ὄχθης εἶχετο τῆς πορείας καὶ τὴν Νῆσον ὡς ἀπωτάτω παραμειψάμενος ἀνά τὰ πρόσω ἐχώρει. 4 μόλις δὲ περὶ πλήθουσαν ἀγορὰν οἱ Ῥωμαῖοι τὴν διάβασιν ἐγνωκότες διεταράχθησαν τε καὶ περὶ πλείστου ἐποιοῦντο προτερῆσαι ἀνά τὸ ἄστου τοὺς πολεμίους. τοιγάρτοι τὰς τε τριήρεις καὶ ὅσαι τριακόντοροι παρῶρμουν πληρώσαντες ὀξύτατα τοῦ ποταμοῦ τῷ ῥῷ κατεφέροντο. 5 ἀλλὰ φθάσας ὁ Ναχοραγὰν ἀμφὶ τὸ μεσαίτατον τῆς τε Νήσου καὶ τοῦ ἄστεος ἐτύγχανεν ἤδη, ξύλοις τε καὶ λέμβοις τὸ εὖρος ἅπαν τῆς δίνης διαφραξάμενος τό τε τῶν ἐλεφάντων στίφος ὀπισθεν ἐπιστήσας, ἐς ὅσον οἶόν τε ἦν αὐτοῖς τῆς βάσεως ἐφικνεῖσθαι. 6 ὁ δὲ τῶν Ῥωμαίων στόλος ταῦτα πόρρωθεν ἰδόντες αὐτίκα πρύμναν ἐκρούοντο πολλῇ τε χρώμενοι ἐς τοῦμπαλιν τῇ εἰρεσίᾳ, χαλεπώτατα πρὸς τὸ ἀντίπρωρόν τε καὶ ῥοῶδες τῆς φορᾶς ἀνταναγόμενοι, ἀπεχώρησαν. 7 δύο δὲ ὅμως ναῦς κενὰς τῶν ἐμπλεόντων εἶλον οἱ Πέρσαι. οἱ γὰρ δὴ ἄνδρες ξυλλαμβάνεσθαι μέλλοντες τοῖς ὕδασι παραδοῦναι σφᾶς αὐτοὺς εὐτολμώτατα κατ' εθάρρησαν, ἀντὶ τοῦ μεῖζονος, οἴμαι, καὶ προύπτου κινδύνου τὸ ἔλαττον δεινὸν δήπου ἐλόμενοι καὶ μετέχον μᾶλλον τῶν ἐκ τῆς τύχης ἀδήλων. τοιγάρτοι ἀφήλαντό τε κουφότατα καὶ

ὑποβρύχιοι ἐπὶ πλεῖστον δια νηζάμενοι μόλις ὡς τοὺς οἰκείους ἀπεκομίσθησαν. 8 τότε δὴ οὖν οἱ Ῥωμαῖοι Βούζην μὲν τὸν στρατηγὸν ἀνὰ τὴν Νήσον κατέλιπον, ἅμα τῷ οἰκείῳ στρατεύματι ἐπιμελησόμενόν τε τῶν τῆδε ἀπάντων καὶ ἀλεξήσοντα ἐς ὅ τι δεήσοι· οἱ δὲ ἄλλοι ἅπαντες κατὰ τὸ ἐγκάρσιον τὸν ποταμὸν περαιωθέντες καὶ διὰ τῆς χέρσου ἐτέραν τινὰ ὁδὸν πορευόμενοι, ὡς μὴ κατὰ ταῦτα τοῖς πολεμίοις χωρήσαι, παραγίγνονται ἐς ἐκεῖνο δὴ τὸ τοῦ Φάσιδος ἐπώνυμον ἄστν, καὶ εἶσω τῶν πυλῶν παρελθόντες διεδάσαντο στοιχηδὸν οἱ στρατηγοὶ τὴν φρουρὰν τοῦ περιβόλου. οὐ γὰρ ὦντο ἀξιόμαχοι ἔσσεσθαι, εἴ γε συστάδην παρατάξασθαι πειραθεῖεν. 9 πρῶτος μὲν οὖν Ἰουστίνος ὁ Γερμανοῦ καὶ ὁ ἀμφ' αὐτὸν ὄμιλος ἐν τῷ ἀκροτάτῳ μέρει τῷ πρὸς θάλατταν νεύοντι ἐτετάχατο· βραχὺ δέ τι ἀπωτέρω Μαρτίνος εἰστήκει ὁ στρατηγὸς καὶ αἱ Μαρτίου δυνάμεις· ἀμφὶ δὲ τὸ μεσαίτατον Ἀγγίλας μὲν ἔχων Μαυρουσίους πελταστάς καὶ λογχοφόρους, Θεόδωρος δὲ Τζάνους ὀπλίτας, καὶ 111 Φιλομάθιος Ἰσαύρους σφενδονήτας καὶ ἀκοντοβόλους. 10 ὀλίγῳ δὲ τούτων ἀποκεκριμένοι ἐφρούρουν Λαγγοβάρδων ἀπόμοιρα καὶ Ἐρούλων, Γίβρος δὲ ἠγεῖτο ἀμφοτέρων. τὸ δὲ λοιπὸν ἅπαν τοῦ τείχους καὶ πρὸς ἀπηλιώτην ἄνεμον ἀπολήγον τοῖς ἐώοις τάγμασιν ἐπεφρόντιστο, ὑπὸ Βαλεριανῷ στρατηγῷ ταττομένοις. οὕτω μὲν ὑπὲρ τοῦ ἐρύματος ἡ τῶν Ῥωμαίων στρατιὰ ἐν κόσμῳ παρετάκτο.

] **Εν 21.** Ἦν δὲ αὐτοῖς καὶ χαράκωμα ἔμπροσθεν καρτερώτατα ἐξείργασμένον, ὡς ἀντέχειν εὐθύς πρὸς τὰς ἐπιδρομὰς καὶ οἷον ἐν προβόλου μοίρᾳ ἐγκεῖσθαι τῷ τείχει. ἐδεδίεσαν γὰρ εἰκότως ἐπ' αὐτῷ, ἅτε δὴ ξύλοις τε πεπονημένῳ καὶ ἄλλως ὑπὸ χρόνου πολλαχοῦ διερρηκῶτι. 2 τῷ τοι ἄρα αὐτοῖς καὶ τάφος μάλα εὐρεῖα περίξωρῶρκετο ὕδατος τε ἤδη μεστή καὶ ὑπερχειλῆς ἐγεγόνει, ὡς καὶ τοὺς σκόλοπας, οἳ δὴ ἐτύγχα νῶν ζυνεχέστατα ἐμπεπηγότες, διαλανθάνειν καὶ ἀποκεκρύφθαι· τῆς γὰρ λίμνης, ἣν δὴ σμικρὰν θάλατταν ὀνομάζουσι, τὴν ἐς τὸν Εὐξείνιον Πόντον ἐκροῆν φερομένην ἐνταῦθα μετοχετεύσαντες ῥαδίως ἅπαντα ἔπλησαν. 3 νῆες δὲ φορτίδες μεγάλαι πρὸς τῇ κυματωγῇ τῆς θαλάττης καὶ ταῖς ἐκβολαῖς τοῦ Φάσιδος πλησιαίτατα τοῦ ἄστεος ἐφορμοῦσαι μετεώρους εἶχον τὰς ἀκάτους καὶ ἀμφ' αὐτὰ δήπου τὰ καρχήσια τῶν ἰσθμῶν ἀνιμηθείσας καὶ βεβαιότατα αἰωρουμένας, ὡς πολλῶν ἀνέχειν τὰ μεγέθη τῶν πύργων καὶ ὑπερφέρεσθαι. 4 ἄνω δὲ στρατιῶται εἰστήκεσαν καὶ τῶν ναυτῶν ὅποσοι εὐθαρσεῖς τε καὶ πολεμικώτεροι, τόξα φέροντες καὶ σφενδόνας μηχανάς τε ἐκηβόλους ἐνθέμενοι, πρὸς τὸ ἐνεργὸν ἤδη ἐσκευασμένας. 5 ἀλλὰ γὰρ καὶ ἕτεραι νῆες διὰ τοῦ ποταμοῦ ἀνηγμένα ἐπὶ θάτερον μέρος παρήσαν, ὧν δὴ Βαλεριανὸς ἐφειστήκει, ὁμοιότατα ταῖς ἄλλαις ἐξηρτυμένοι, ὡς ἂν ἐκατέρωθεν οἱ πολέμιοι ἐξ ὑπερδεξίων βαλόμενοι ἀποκρούοιντο, πελασειόντες τῇ πολιορκίᾳ. 6 ὥστε δὲ ταύτας δὴ τὰς ἐν τῷ ποταμῷ ναῦς ἠκιστα ὑπὸ του πημαίνεσθαι, Δαβραγέζας, Ἄντης ἀνὴρ, ταξίαρχος, καὶ Οὐννός τις λοχαγός, Ἐλμίγγειρος ὄνομα, οὗτοι δὴ προστεταγμένοι αὐτοῖς ὑπὸ τῶν στρατηγῶν ἐπακτρίδας τινὰς 112 ἀμφιπρύμνους δέκα πληρώσαντες ἐκ τῆς αἰεσίσις ἐπομένης δυνάμεως καὶ ὡς ἀνωτάτω προελθόντες ἐφρούρουν ζὺν ἀγρυπνία καὶ περιεσκόπουν τὰς διαβάσεις ἐπιπλέοντες, νῦν μὲν ἐν μέσῳ τῷ ρεῖθρῳ, νῦν δὲ ἐφ' ἑκατέρωθεν τῆς ὄχθης. 7 καὶ τοίνυν ἐνταῦθα ζυνηνέχθη τερπνὸν τι λίαν καὶ ἐπίχαρι ὡς ἐν πολέμῳ καὶ παρατάξει. ἔτι γὰρ τούτων ἀνωτέρω αἱ Ῥωμαϊκαὶ δύο τριακόντοροι, ἃς δὴ ἔμπροσθεν ἔφην κενὰς ἀνδρῶν ὑπὸ τῶν Περσῶν ἀφηρησθαι, αὗται δὴ οὖν αἱ τριακόντοροι, ὀπλίτας ἔχουσαι Μήδους, ἐν τῷ ποταμῷ ἐναυλοχοῦντο καλωδίους τισὶν τῆς γῆς ἐξῆμμένας. 8 νυκτὸς δὲ ἐπιλαβομένης οἱ μὲν ἄνδρες ἐν αὐταῖς ἐκάθευδον ἅπαντες· τοῦ δὲ ῥοῦ πολλοῦ φερομένου καὶ τὰ πείσματα διατείνοντος τῇ ὑπαγωγῇ τῶν ὀλκάδων ἀπορρήγνυται

τῆ μιᾷ ὁ δεσμός ἐξαπιναίως· ἄφετον δὲ αὐτὴν ἢ δίνη λαβοῦσα καὶ ἐλευθέραν καὶ οὔτε εἰρεσίας ἀντιπραττούσης οὔτε πηδαλίου ἐτέρωθί που ἰθύνοντος, κατάγει πως αὐτὴν ὀξύτατα ἐς τὸ πρόσω καὶ παραδίδωσι τοῖς ἀμφὶ Δαβραγέζαν Ῥωμαίοις. 9 οἱ δὲ ἐσιδόντες ἄσμενοι εἶλον τὸ θήραμα καὶ ἐπετέρποντο τῇ ξυντυχίᾳ, ὅτι γε αὐτοῖς ἦδε ἡ ναῦς κενὴ πρότερον ἀπελθοῦσα τότε δὴ ἀνδρῶν ἀνάπλεως ἐπανῆκεν.

22. Ἐν τούτῳ δὲ ὁ Ναχοραγὰν ἀπάσῃ τῇ δυνάμει ἄρας ἐκ τοῦ στρατοπέδου τῷ ἄστει ἐπέλαζεν, ἀκροβολίσασθαί τε βουλόμενος καὶ ἀπόπειραν ποιήσασθαι τῶν Ῥωμαίων, εἰ ἐπεξίασι, ταύτη τε σαφέστατα διαγινῶναι, ὅπως αὐτῷ εἰς ἕτεραν τὰ ἐς τὸν πόλεμον παρασκευαστέα. 2 τότε δὴ οὖν οἱ Πέρσαι, ἐπειδὴ ἐς τόξου βολὴν ἀφίκοντο, αὐτίκα οἱ γε, τοῦτο δὴ αὐτοῖς τὸ εἰθισμένον, θαμὰ ἐπετοξάζοντο· πολλοὶ τε τῶν Ῥωμαίων τρωθέντες, οἱ μὲν ἔτι ἀμυνόμενοι ἀντεῖχον, ἔνιοι δὲ καὶ ἀπόμαχοι ἐγίνοντο. 3 Ἀγγίλας δὲ καὶ Φιλομάθιος καὶ τῶν ἀμφ' αὐτοὺς ταγμάτων ἄνδρες ἐς διακοσίους, καὶ ταῦτα προειρημένον ἀπάσῃ τῇ στρατιᾷ ὑπὸ Μαρτίνου μένειν ἕκαστον κατὰ χώραν καὶ ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς ἀπομάχεσθαι, οἱ δὲ τὴν καθ' αὐτοὺς πύλην ἀναπετάσαντες κατὰ τῶν πολεμίων ἐχώρουν. 4 Θεόδωρος δὲ ὁ τοῦ Τζανικοῦ ὁμίλου ταξίαρχος ἐπέιχε μὲν τὰ πρῶτα καὶ ἀνέκοπτε τὴν ὀρμὴν, νεμεσῶν αὐτοῖς τῆς προπετείας. ἐπεὶ δὲ οὐκ ἐπέιθοντο, ὑπήγετο καὶ αὐτὸς τοῖς πλείστοις, οὔτι ἐκῶν, καὶ ἐνεδίδου, εὐθύς τε ἐφοῖτα ξὺν ἐκείνοις, ὡς μὴ ἀποδειλιάσῃ νομισθεῖν τούτου τε ἕνεκα μόνου τὸ εὐπρεπὲς τῆς εὐβουλίας προΐσχεσθαι· ἤρσεκε 113 μὲν γὰρ αὐτὸν οὐδαμῶς τὰ ποιούμενα, μετέχειν δὲ ὁμως αὐτῶν ἠνείχετο ἐς ὅ τι ἄρα καὶ τελευτήσαιεν. 5 καὶ μικροῦ γε ἅπαντες αὐτοῦ διεφθάρησαν, εἰ μὴ τις αὐτοὺς ἕτερα δῖεσωσε γνώμη ἐκ τοῦ κρείττονος ἐπιρρωσθεῖσα. οἱ γὰρ Διλιμνῖται ἀνὰ τὸν ἐκείνην χῶρον ἐστῶτες καὶ ἐς φάλαγγα ξυντεταγμένοι, ἐπειδὴ κατεῖδον τὴν ὀλιγότητα τῶν ἐπερχομένων, ὑπεδέχοντό γε αὐτοὺς ἡσυχῇ καὶ ἀνέμενον. 6 ὡς δὲ ἀγχοῦ ἤδη παρῆσαν, αὐτίκα οἱ γε ἡρέμα τὰ κέρα ὑποκολπώσαντες περιβάλλουσιν ἅπαντας, καὶ ἐς ἀκριβῆ κύκλωσιν ἐγκατεῖργον, οἱ δὲ Ῥωμαῖοι πάντοθεν περιειλημμένοι δρᾶσαι μὲν τὸ λοιπὸν οὐδὲν ὀτιοῦν τοὺς πολεμίους διανοοῦντο· εὐκτὸν δὲ τι αὐτοῖς ἐδόκει καὶ ἄπιστον, εἴ γε ἀμωσγέπως διαδράσαιεν. 7 καὶ δὴ ἐπὶ σφᾶς ἐλιχθέντες καὶ τὰ δόρατα προβεβλημένοι ἐμπίπτουσιν ἀθρόον τῶν πολεμίων τοῖς πρὸς τῷ ἄστει ἐφεστηκόσιν. οἱ δὲ ἐσιδόντες αὐτοὺς πολλῇ τῇ ρύμῃ φερομένους καὶ οἷον ταῖς ἐλπίσιν ἀπειρηκότας διέστησαν εὐθύς ἀπ' ἀλλήλων καὶ ἀπεκρίθησαν, οὐκ ἐνεγκόντες ἄνδρας δυσθανατῶντας καὶ ὅποι αὐτοῖς τὸ θράσος χωρήσει, οὐ λογιζομένους. 8 οὕτω δὲ ἐκείνων ἐφέντων, ἐκδραμόντες οἱ Ῥωμαῖοι κατὰ τὸ παρεῖκον ἄσμενοι αὐθις εἴσω τοῦ περιβόλου ἐγένοντο καὶ τὴν πύλην προσήραξαν. παρὰ τοσοῦτον μὲν κινδύνου ἴκοντο, οὐκ ἐπ' ἄλλῳ τῷ ἀριστεύσαντες ἢ μόνῳ τῷ διαφυγεῖν καὶ ἀποσωθῆναι.

23. Τοῖς δὲ τῶν Περσῶν ἀχθοφόροις ἐκ πλείστου διαπονουμένοις ἐς τὸ τὴν τάφρον καταχωννύναι, τότε δὴ ἅπασα αὐτοῖς ἀνεπέπληστο, καὶ συνῆπτο ἀπανταχόθεν τὸ ἀπερρωγὸς καὶ μεμερισμένον, ὡς καὶ βάσιμον εἶναι τὸ χωρίον στρατιᾷ τειχομαχούσῃ καὶ τὰς ἐλεπόλεις μηχανὰς οὐ χαλεπῶς ἐνθένδε προσάγεσθαι. 2 μακρὸς δὲ αὐτοῖς ἢ κατὰ τὴν πολυχειρίαν ἐν τῷδε τῷ ἔργῳ χρόνος ἐτρίβη. λίθους γὰρ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ χοῦν ἐμβάλλοντες οὐ ραδίως πρὸς τὰς συγκλείσεις ἐξήρουν, ξύλων οὐ μάλα παρόντων, ὅτι μὴ ὅποσα πόρρωθεν ἐκ τῆς νάπης κατατέμνοντες ξὺν πόνῳ πολλῷ διεκόμιζον. 3 οἱ γὰρ Ῥωμαῖοι ἐτύγχανον ἤδη πρότερον ἅπαντας τοὺς ἀμφὶ τὸ ἄστὸς ἀγροὺς ἐμπρήσαντες καὶ πρὸς γε τὰς τῶν ὀδοιπόρων καταλύσεις καὶ εἴ τι ἕτερον ἐνδιαίτημα ὡς πλησιαίτατα ἴδρυτο. τοῦτο δὲ ἔδρασαν, ὡς ἂν μὴ τὴν ἐνθένδε ὕλην οἱ πολέμιοι πρόχειρον ἔχοντες εὐκόλως τὰς ἐπιτεχνήσεις τῶν ἔργων ποιῶντο. 4 ἐκείνης μὲν οὖν τῆς ἡμέρας οὐδὲν τι

ἀξιαφήγητον ἄλλο ἐπράχθη, ἀλλὰ νυκτὸς ἐπιφοιτώσης ὁ Ναχοραγὰν ἅμα τοῖς πλήθεσιν ἐς τὸ 114 στρατόπεδον ἐπανῆκεν. 5 τῇ δὲ ὑστεραίᾳ ὁ Μαρτῖνος τὰ τε τῶν οἰκείων φρονήματα ἐπιρρῶσαι βουλόμενος καὶ τοὺς ἐναντίους ἐκπλήξαι ἠθροισε μὲν ἐς ταῦτ' ἅπασαν τὴν τῶν Ῥωμαίων στρατιάν, ὡς δὴ τι τῶν παρόντων πέρι διασκεψόμενος· εἰσφοιτᾷ δὲ ἀθρόον ἐς μέσον, οὕτω πρὸς αὐτοῦ μεμελετημένον, ἀνήρ τις τῶν οὐ λίαν γνωρίμων, κονιορτοῦ τε ἀνάπλεως καὶ οἶος ἐκ μακρᾶς ὁδοιπορίας εἰκάζεσθαι, ἤκειν τε ἔλεγεν αὐτίκα ἐκ Βυζαντίου καὶ γράμμα τοῦ βασιλέως ἐπιφέρεισθαι. 6 λαβὼν δὲ τοῦτο ἀσμενέστατα δῆθεν ὁ στρατηγὸς καὶ ἀνελίξας οὐκ ἐν ἀπορρήτῳ καθ' αὐτὸν ἀνελέγετο οὐδὲ μόνοις τοῖς ὄμμασιν ἠσυχῆ διῶν τῷ νῶ εἰσήγε τὰ γεγραμμένα, ἀλλ' ἀνεβόα λαμπρᾷ τῇ φωνῇ, ὡς ἂν ἅπαντες ἐπαίειν. 7 καὶ τῷ μὲν βιβλιδίῳ ἐκείνῳ ἴσως ἄλλο τι ἐνεγέγραπτο· ἦν δὲ ὅμως τὰ βωόμενα τάδε· «ἐστάλκαμέν σοι καὶ ἑτέραν στρατιάν οὐ μείονα τῆς προσούσης· καίτοι εἰ καὶ πολλῶ πλείους οἱ δυσμενεῖς τυγχά νοιεν ὄντες, ἀλλ' οὐκ ἐς τοσοῦτον ὑμᾶς ὑπερβαλοῦνται τῷ πλήθει, ὅποσον ὑμεῖς τῇ ἀνδρείᾳ, ὥστε συμβήσεται τὴν τε ὀλιγότητα καὶ τὴν ἀμετρίαν τῶν ἴσων μὴ ἀφεστηκέναι. 8 ὡς ἂν δὲ μηδὲ ταύτη ἐκείνοι μεγαλαυχοῖεν, δέχου καὶ τοῦτον δὴ τὸν στρατόν, ὥσπερ φιλοτιμίας μᾶλλον καὶ ἐπιδείξεως ἀλλ' οὐ τοῦ ἀναγκαίου χάριν ἀπεσταλμένους. θαρρεῖν τοίνυν καὶ ἔργου ἔχεσθαι ζῦν προθυμία, ὡς ἡμῶν οὐδὲν ὀτιοῦν τῶν δεόντων περιοψομένων.» 9 εὐθύς δὴ οὖν ἀνεπυθάνετο, ὅποι εἴη τὸ στράτευμα. ὁ δὲ «οὐ πόρρω» εἶπεν «ἀφεστήκασιν ἢ μόνον τέτταρσι Λαζικοῖς παρασάγγαις.» καταλελοιπέναί γὰρ αὐτοὺς ἀμφὶ τὸν Νέοκνον ποταμὸν ἔτι ἀυλιζομένους. 10 καὶ ὁ Μαρτῖνος ὀργὴν τινα τῷ προσώπῳ ὑποκρινόμενος «ἀπίψαν αὐθις» ἔφη «ὡς τάχιστα καὶ οἴκαδε ἀναστρεφόντων, ὡς ἔγωγε οὐκ ἂν ποτε αὐτοῖς ἐφείην ἐνθάδε γενέσθαι. δεινὸν γὰρ εἰ τῶνδε τῶν ἀνδρῶν τῶν ἐκ πλείστου ἡμῖν ζυστρατευομένων πολλὴν ὅσον χρόνον διαπονηθέντων καὶ πολλάκις πρὸς τοὺς πολεμίους παραταξαμένων ἤδη τε οὐ πόρρω ἠκόντων ἐκποδῶν ποιήσασθαι τὸ ἀντίπαλον καὶ τελεωτάτην ἀναδήσασθαι νίκην, οἱ δὲ οὕτω κατόπιν τοῦ ἀναγκαίου παρέσσονται καὶ μονονουχὶ ἀπογευσάμενοι τῶν κινδύνων εἶτα τὴν ὁμοίαν ἀποίссονται δόξαν καὶ ἐς ἐκείνους ἀνενεχθεῖν τὸ πέρας· καί, τὸ δὴ πάντων ἀδικώτερον, τὰ γέρα ἐπ' ἴσης τοῖσδε καρπώσονται. 11 ἀλλ' ἐκείνοις μὲν αὐτοῦ μενετέα, ἐς ὅσον ἐς τὴν ἀποπορείαν παρασκευάσασθαι, ἀποχρήσουσι δὲ ἡμῖν οὗτοι τὸ λειπόμενον τοῦ πολέμου 115 ἄριστα κατεργάσασθαι.» 12 καὶ ἅμα ἐς τὰ πλήθη ἐπιστραφεὶς· «ἢ οὐχὶ καὶ ὑμῖν ταῦτα» ἔφη «δοκεῖ, ὧ ἄνδρες ζυστρατιῶται;» οἱ δὲ ἐπευφήμησαν ζῦν βοῆ καὶ δίκαια εἶναι ἀνέκραγον τὰ τῷ στρατηγῷ βεβουλευμένα. 13 καὶ οἱ μὲν θαρραλεώτεροι ἐγεγένητο καὶ οἱοὶ ἑτέρων οὐ δεῖσθαι προσβοηθησόντων. μάλιστα γὰρ αὐτοὺς εἰς ἔριν ἐκίνει καὶ φιλοτιμίαν ἢ τῶν λαφύρων ἐλπίς καὶ ὅτι αὐτοὶ οὐκ ἐς μακρὰν ἅπαντα ὦντο κομιεῖσθαι, ὥσπερ ἤδη τοὺς δυσμενεῖς ἀνελόντες καὶ τοῦτο μόνον πεφροντισμένον αὐτοῖς, ὅπως τὴν λείαν διανεμοῦνται.

24. Ἀπέβη δὲ ὁμῶς καὶ θάτερον τῶν Μαρτίνου διανοημάτων. ὁ γὰρ λόγος οὗτος διὰ τοῦ πλήθους ἐξολισθήσας καὶ πανταχοῦ περιηγμένος καὶ παρ' αὐτοὺς ἀφίκται τοὺς Πέρσας, ὡς ἄρα στρατιὰ ἑτέρα Ῥωμαϊκὴ πρὸς τῷ Νέοκνῳ ποταμῷ παραγέγονε καὶ ὅσον οὐπω τοῖς προτέροις ἀναμεμίζεται. 2 ἀφασίᾳ δὲ οὖν ἅπαντες εἶχοντο, δεδιότες, εἰ μέλλοιεν τοσοῦτοις ἤδη πόνοις τετραχωμένοι πρὸς νέους ἄλλους καὶ ἀκμηῆτας παρατάττεσθαι πολεμίους. ὁ δὲ Ναχοραγὰν οὐδὲν τι μελλήσας καὶ ἴλην τινὰ μετρίαν ἐκ τῶν Περσικῶν ἔστειλε ταγμάτων ἀνά τὴν ἀτραπὸν ἐκείνην, καθ' ἣν ὦετο διαβήσεσθαι τοὺς περὶ ὧν ἐτύγχανε τῇ φήμῃ ἐξηπατημένος. 3 οἱ δὲ παραγενόμενοι σπουδῇ τε καὶ ἀγρυπνίᾳ οὐκ ἐν δέοντι ἐχρῶντο. καταλαβόντες γὰρ

τὰ ἐπίκαιρα τῶν χωρίων ὑπε κρύπτοντο αὐτοῦ καὶ ἀνέμενον τοὺς οὐδαμῶς παρεσομένους, γνώμην ἔχοντες ἀφυλάκτως αὐτοῖς τῷ ἀπροσδοκῆτῳ τυχὸν προῖοῦσιν ἐπι πεσεῖσθαι καὶ τὸ τάχος ἀνακόψαι τῆς πορείας, ἕως οἱ ἐν τῷ ἄστει ἐκπολιορκηθεῖεν. 4 οὕτω μὲν οὖν δύναμις οὐ λίαν ἐλαχίστη τῶν Περσῶν μάτην ἠσχόλητο, τοῦ ἄλλου πλήθους ἀφηρημένη. εὐθὺς δὲ ὁ Ναχοραγὰν ἐξῆγε καὶ ὡς τὸν στρατόν, φθάσαι τὴν ἐπήλυσιν δῆθεν βουλόμενος τῶν οὐδαμῶς παρεσομένων, καὶ πολλῶ ξὺν φρονήματι κατὰ τῶν Ῥωμαίων ἐχώρει, ἐπικομπάζων ἀναφανδὸν καὶ ἐπομνύμενος ἢ μὴν αὐθημερὸν τὴν πόλιν ἄπασαν αὐτοῖς ἀνδράσιν ἐμπρῆσαι. 5 ἐπελέληστο γάρ, ὡς ἔοικεν, ὑπὸ αὐθαδεῖας ὁ ἔμπληκτος, ὡς ἄρα ἐπὶ πόλεμον ἦει, πρᾶγμα οὕτω ἀφανές τε καὶ ἀδηλότατον καὶ πολλὰς ἐπιδεχόμενον ἐφ' ἐκά τερα ῥοπὰς καὶ μεταβάσεις μάλιστα τε πάντων θείας τινὸς καὶ ὑπερτέρας ἀνάγκης ἀπηρητημένον, ὅσῳ καὶ σμικρὸν οὐδὲν ἐν αὐτῷ γίγνεται, ἀλλ' ἔθνη τε ἀνθρώπων μυρία καὶ πόλεις συχναὶ καὶ πολιτεία ζύμπασα, οὕτω παρασχόν, ἀνακινεῖται καὶ διαταράττεται καὶ τὰς ὑπὲρ τῶν ὄλων ἐλπίδας σαλεύει. 6 ὁ δὲ ἐς τοσοῦτον ἐπῆρτο ἀλαζονείας, ὡς καὶ τοῖς 116 ἐργοπόνοις καὶ ὑπηρέταις, οἱ δὴ ἀνά τὴν ὕλην σκεδαννύμενοι τὰ δένδρα κατέτεμνον, τυχὸν μὲν ξυλείας ἔνεκα, τυχὸν δὲ καὶ ἐπισκευῆς τῶν πολεμικῶν μηχανημάτων, τούτοις δὲ οὖν ἅπασιν ἐκέλευεν, ἐπειδὴν καπνὸν ἀρθέντα θεάσαιντο, τοὺς δὲ γινώσκειν, ὡς πῦρ ἤδη τῷ τῶν Ῥωμαίων περιβόλῳ εἶη ἐμβεβλημένον, καὶ μεθεῖναι μὲν τὰ ἐν χερσὶν ἔργα, δρομαίους δὲ ὡς αὐτὸν ἤκειν καὶ ξυνεπιβάλλειν τὴν φλόγα, ὡς ἂν ῥαδίως ἅπαντα πυρποληθεῖη. καὶ ὁ μὲν τοιαῦτα ἐφ' ἑαυτῷ βρενθυόμενος εἶχετο τῆς ἐφόδου. 7 Ἰουστῖνον δὲ τὸν Γερμανοῦ (οὐ γὰρ ὤετο ἐν τῷ τότε τὸν Ναχοραγὰν παρέσεσθαι) ἔννοιά τις θεόθεν, οἶμαι, εἰσηλθε πρὸς τινὰ νεῶν τῶν παρὰ Χριστιανοῖς σεμνοτάτων, οὐ πόρρω τῆς πόλεως ἀφεστηκότα, παραγενέσθαι ὡς τάχιστα καὶ ἐπιθειάσαι. 8 καὶ τοίνυν ἀπολεξάμενος ἐκ τῆς Μαρτίου καὶ τῆς οἰκείας δυνάμεως ὃ τι καρτερόν τε καὶ μαχιμώτατον, καὶ πεντάκις χιλίους ἰππότητας ἀγείρας ἅπαντάς τε ὡς ἐς πόλεμον ἄριστα ἐξοπλίσας, ὁ δὲ ξὺν ἐκείνοις ἀπήλαυσε, τῶν τε σημείων οἱ ἐπομένων καὶ τῆς ἄλλης στρατηγικῆς εὐκοσμίας. 9 οὕτω δὲ ξυνενεχθὲν οὔτε οἱ Πέρσαι κατεῖδον τούτους πορευομένους, οὐ μὲν οὖν οὐδὲ οἱ ἀμφὶ Ἰουστῖνον ἐκείνους ἐπιφοιτῶντας. ἀλλ' ἐτέρωθεν γὰρ ἀφιγμένοι ἀθρόον τῷ περιβόλῳ προσέβαλον πλείονί τε ἢ πρότερον τοξεία ἐχρῶντο, ὡς οὕτω δὲ καὶ μᾶλλον τοὺς Ῥωμαίους ἐκπλήξοντες καὶ τάχιστα τὴν πόλιν ἀναρπασόμενοι.

25. Τοιγάρτοι βέλη ἐφέρετο ἅμα συχνὰ καὶ εἶτα ἕτερα καὶ ἄλλα ἐπὶ τούτοις ἅπαντά τε τὸν μεταξὺ ἀέρα ἐπεκάλυπτον τῇ συνεχείᾳ, ὡσπερ ἀλλήλοις ξυμπεφυκότα. εἶκασεν ἂν τις τὸ χρῆμα νιφετῷ μεγάλῳ ἢ χαλάζῃ πολλῇ ξὺν βιαίῳ πνεύματι καταρραγείσῃ. 2 ἄλλοι δὲ τὰς τε μηχανὰς ἐκίνουν καὶ βέλη πυρφόρα ἠκόντιζον ἕς τε τοὺς καλουμένους σπαλιώνας ὑπεισδύομενοι πελέκεσι κατὰ τοῦ τείχους ἐπεφέροντο, ὡς ξύλινόν τε ὄν καὶ ταύτη ῥαδίως διατεμνόμενον. οἱ δὲ τὸ δάπεδον διορύττειν ἐπειρῶντο καὶ τῆς πρώτης βάσεως ἐφικνεῖσθαι οὕτω τε ἀνατρέπιν καὶ διασπαράττειν τὸ ξυμπεπηγὸς καὶ ἐνηρμοσμένον. 3 ἀλλὰ γὰρ καὶ οἱ Ῥωμαῖοι, ἕς τε τοὺς πύργους καὶ τὰς ἐπάλξεις ἐστῶτες, ἀντεῖχον 117 ξὺν προθυμίᾳ καὶ ἀπεμάχοντο, ὡσπερ τῇ πείρᾳ δεικνύναι βουλόμενοι τὸ μὴ χρῆναι αὐτοῖς ἕτέραν δύναμιν προσγενέσθαι. 4 ἢ τε τοῦ Μαρτίου ἀπάτη ἐν αὐτῷ δὲ τῷ ἔργῳ διεφάνη, ὡς χρήσιμός τε ἦν καὶ ἐνεργοτάτη. ἅπαντες γὰρ ἀφειδῶς διεπονοῦντο, οὐδένα ὄντινα τρόπον ἀμυντήριον μεθιέντες. 5 δόρατα μὲν γὰρ πολλὰ ἐκ τοῦ μετεώρου ἀκοντιζόμενα τοὺς πολεμίους ἐτίτρωσκεν, ἅτε δὴ πλήθει γυμνῶ ἐρυμάτων προσπίπτοντα καὶ οὐδὲ ἐνὸν ἐτέρωθι φέρεσθαι. λίθοι δὲ ἀμαξιαῖοι κατὰ τῶν σπαλιώνων ἐρρίπτοντο, τὰ

πλέγματα καταγνύντες, μείονές τε ἄλλοι διασφενδονώμενοι τὰ κράνη τῶν Μήδων καὶ τὰς ἀσπίδας κατέθραυον πελάζειν τε αὐτοῖς ἐν χρῶ τῷ τείχει οὐ μάλα ἐφίεσαν, βιαιότερον ἐνοχ λούντες. 6 τῶν δὲ ταῖς ἀκάτοις, ἧπέρ μοι ἤδη ἐρρήθη, ἐφεστηκότων οἱ μὲν τόξοις χρώμενοι πλείστους ἐσίοντο, ἄτε ἄνωθεν βάλλοντες, οἱ δὲ τῶν μηχανῶν δαημονέστατα ἤπτοντο, τὰ τε ὑπόπτερα ἐκεῖνα τὰ καὶ ἐς τοῦτο ἐσκευασμένα δοράτια, πολλῇ ξὺν ἀνάγκῃ ἐκτινασσόμενα, ἐπὶ πλείστον ἐφέρετο, ὡς καὶ πολλοὺς τῶν βαρβάρων πόρρωθεν ἔτι ἐπερ χομένους ἐκ τοῦ ἀφανοῦς αὐτοῖς ἵπποις διαπερονᾶσθαι καὶ καταπίπτειν ἐξαπιναίως. 7 βοή τε ἐπὶ μέγα ἐπήρτο καὶ σάλπιγγες ἐκατέρωθεν πολεμιστήριόν τι μέλος ἐπήδον. οἱ δὲ Πέρσαι καὶ τοῖς τυμπάνοις ἐβόμ βουν καὶ σφοδρότερον ἐπηλάλαζον ἐκπλήξεως ἔνεκα, ὃ τε τῶν ἵπων χρεμετισμὸς καὶ τῶν ἀσπίδων ὁ πάταγος καὶ αἱ τῶν θωράκων συντρί φεις παμμιγῆ τινα καὶ ἄγριον ἀνέπλεκον ἦχον. 8 ἐν τούτῳ δὲ Ἰουστίνῳ τῷ Γερμανοῦ ἐκ τοῦ νεῶ ἐπανιόντι ξυναίσθησις γίγνεται τῶν δρωμένων τῆ τε ταραχῇ καὶ τῷ κτύπῳ. καὶ αὐτίκα τοὺς ἀμφ' αὐτὸν ἰππότας συστρέψας καὶ ἐς τάξιν τινὰ ἐν κόσμῳ καταστησάμενος τὰ τε σημειᾶ ἐς ὕψος ἀρθῆναι ἐκέλευε καὶ ἅπαντας ἔχεσθαι ἔργου, γινώσκον τας ὡς οὐκ ἄθεεῖ ἔτυχον τοῦ ἄστεος ἐξεληλυθότες, ἀλλ' ἐφ' ᾧ δεδίζασθαι τοὺς πολεμίους τῷ ἀπροσδοκῆτῳ καὶ ἀπελάσαι τῆς πολιορκίας. 9 ὡς δὲ βραχὺ τι προελθόντες κατεῖδον τοὺς Πέρσας ἐγκειμένους τῷ περιβόλῳ, τότε δὴ ἀθρόον ἐμβοήσαντες ἐμβάλλουσι τῷ μέρει τῷ πρὸς τῇ θαλάττῃ παρατεταγμένῳ· ἐνθένδε γὰρ καὶ ἐτύγχανον ἀφιγμένοι. καὶ αὐτίκα οἱ μὲν κοντοῖς, οἱ δὲ σαρίσαις, οἱ δὲ καὶ ξίφεσι παίοντες τὸ παρεμπῖπτον 118 διέφθειρον, βιαιοτέρας τε τὰς ἐπελάσεις ἀνὰ τὰς στίχας τῶν ἐναντίων ποιούμενοι καὶ ταῖς ἀσπίσιν ἐξωθοῦντες παρερρήγνυσαν τὸ ξυνεχὲς καὶ συντεταγμένον.

26. Οἱ δὲ Πέρσαι τοῦτον ἐκεῖνον εἶναι τὸν στρατὸν ὑποτοπήσαντες, ὃν δὴ παρέσεσθαι ἠκηκόεσαν, καὶ ὅτι διαλαθόντες τοὺς ἐς τοῦτο ἀπο κεκριμένους ἀφίκοντο, θορύβου καὶ δέους ἐνεπίμπλαντο καὶ χύδην ἐς ἑαυτοὺς ἀνελιττόμενοι ἀπεχώρουν ἡρέμα ἐς τὰ ὀπίσω καὶ ἐς ὑπαγωγὴν ἐκινούντο. 2 ταῦτα δὲ πόρρωθεν οἱ Διλιμνῖται θεασάμενοι (ἀμφὶ γὰρ τὸ μεσαίτατον τοῦ τείχους ἐμάχοντο) ὀλίγους μὲν αὐτοῦ κατέλιπον, οἱ δὲ ἄλλοι ἐχώρουν ἐπὶ τὸ πονούμενον. 3 Ἀγγίλας δὲ καὶ Θεόδωρος, οἱ τῶν Ῥωμαίων ταξίαρχοι, ὧν δὴ καὶ πρότερον ἐπεμνήσθη, ἐπιφρα σάμενοι τὴν ὀλιγότητα τῶν μεμενηκότων ἐπεξίασιν ἀθρόον τοῦ ἄστεος ξὺν ἀποχρῶση δυνάμει· καὶ τὸ μὲν τι αὐτῶν διαφθείρουσιν, ἐνιοὶ δὲ ἀποδράσαντες ὦχοντο· τούτους τε οἱ Ῥωμαῖοι διώκοντες οὐκ ἀνίεσαν. 4 οἱ δὲ ἄλλοι Διλιμνῖται ταῦτα ἰδόντες, οἵπερ ἦεσαν ὡς δὴ τοῖς Πέρσαις πιεζομένοις ἐπαμνουῦντες, ἐπιστρέφουσιν αὐτίκα ἐπὶ θάτερα ὑπαντιᾶ ζεῖν βουλόμενοι τοῖς Ῥωμαίοις, ἄμεινον εἶναι ἠγούμενοι, εἰ μᾶλλον τοῖς ὁμοφύλοις ἐς ὃ τι τάχιστα ἐπαρήξαιεν, σπουδῇ τε ἀτάκτῳ καὶ δρόμῳ πολλῶ ἐφέροντο, ὡς φεύγουσι μᾶλλον ἀπρεπῶς ἢ ὅτι ἐτέροις ἐπέρχονται, εἰκασθῆναι. ἔθειον μὲν γὰρ ὡς δὴ τοῖς οἰκείοις προσβοηθήσοντες, πλέον δὲ τι ὑπῆρχεν ἐν αὐτοῖς τοῦ ὀργιζομένου τὸ ταραττόμενον. 5 ἡ δὲ τῶν Περσῶν στρατιά, ὀπόση δὴ ὡς πλησιαίτατα παρετάττετο, ἰδόντες τοὺς Διλιμνῖτας οὕτω δὴ τι ξὺν ταραχῇ καὶ ἀκοσμίᾳ φοιτῶντας ἕτερόν τε οὐδὲν ἢ ὅτι ἀποδιδράσκουσι διανοηθέντες καὶ λογιζόμενοι, ὡς οὐκ ἂν ποτε ἐκεῖνοι ἐς τοῦτο αἴσχους ἀφίκοντο μὴ μεγάλου τινὸς καὶ ἀνυποῖς του περιεστηκότος κινδύνου, τότε δὴ καὶ αὐτοὶ τραπέντες ἀγεννῶς ἐσκεδάννυντο. ἡ δὲ μελετωμένη τέως φυγὴ καὶ ὑπολανθάνουσα τότε δὴ αὐτοῖς ἐς τοῦμφανὲς ἀνερράγη. 6 ἀλλὰ γὰρ καὶ οἱ Διλιμνῖται ταῦτα περὶ τῶν Περσῶν οἰθηθέντες ξυνείποντό γε αὐτοῖς καὶ συνεξέθειον, ἀπα τήσαντές τε ἅμα καὶ ἐξηπατημένοι. 7 τούτων δὲ γιγνομένων πλείστοι 119 ὅσοι τῶν Ῥωμαίων τοῦ

περιβόλου διεκβάντες λαμπρότεραν τοῖς πολεμίοις εἰργάσαντο τὴν ἀναχώρησιν, ἐπισπόμενοι τε αὐτοῖς καὶ τὸ ἀεὶ λειπόμενον ἀναιροῦντες. ἄλλοι δὲ ἄλλοθεν ἐπεξιόντες πρὸς τὸ ἀντέχον ἔτι καὶ ξυνεστηκὸς διεπονοῦντο. 8 τὸ μὲν γὰρ λαῖον κέρας τῶν βαρβάρων οὕτω δὴ τι περιφανῶς ἐκεκμήκει καὶ διελέλυτο, οἱ δὲ ἐπὶ τῷ ἑτέρῳ ξυντεταγμένοι καρτερώτατα ἀπεμάχοντο. οἱ τε γὰρ ἐλέφαντες ἀντ' ἐρύματος προβεβλημένοι καὶ ἐπεισηδῶντες διετάραττον αὐτίκα τὸν ξυνασπισμὸν τῶν Ῥωμαίων εἴ που ξυσταίη· οἱ τε ὑπὲρ τούτων ὀχοῦμενοι τοξόται λίαν ἐσίοντο τοὺς ἐπιόντας, οἷα ἐς ὕψος ἡρμένοι καὶ τῷ ὑπερανέχειν εὐσκοπώτατα βάλλοντες· αἱ τε τῶν ἵππέων ἴλαι διεκτρέχουσαι ῥαδίως προσέβαλλον καὶ ἠνώχλουν ἀνδράσι πεζοῖς καὶ ἐμβριθέστερον ὀπλισμένοις· ἤδη τε οἱ ταύτη Ῥωμαῖοι ἐς φυγὴν ἐκκλίναντες ἀπηλαύνοντο.

27. Ἀνὴρ δὲ τις ἐν αὐτοῖς τῶν Μαρτίνου δορυφόρων, Ὀγναρις ὄνομα, ἐν στενοτάτῳ χωρίῳ ξυνελημμένος, ὡς μηδὲ τὸ ἀποδιδράσκειν αὐτῷ ἐλεύθερον εἶναι καὶ ἐφειμένον, αὐτίκα ὁ γε ἀπειρηκὸς τοῖς ξυνεχθεῖσι καὶ ὡσπερ τῆς τύχης ἀποπειρώμενος ἐπιόντα οἱ δεινῶς τὸν θρασύτερον τῶν ἐλεφάντων πλήττει βιαίως ἀνὰ τὴν ὄφρυν τῷ δόρατι καὶ ἐμπήγνυσι τὴν αἰχμήν, ὡς ἅπαν τὸ λοιπὸν ἀπηρωῆσθαι. 2 ὁ δὲ πρὸς τὴν πληγὴν δυσανασχετῶν καὶ πρὸς γε τοῦ δορατίου ἀμφὶ τὸν ὀφθαλμὸν κραδαιομένου ἐκταραττόμενος ὑπεξήγετο ἀθρόον ἐς τοῦμπαλιν ἀνασκιρτῶν καὶ περιδινούμενος τὴν τε προνομαίαν νῦν μὲν ὡσπερ ὕσπληγγα περιτινάσσων ἔπληττε πολλοὺς τῶν Περσῶν καὶ ἐξηκόντιζε, νῦν δὲ ἐς μῆκος ἐκτείνων τραχύν τινα καὶ ἄγριον ἦχον ἀφίει. 3 αὐτίκα δὲ τοὺς ὑπερθεν ἐστῶτας ἀποσεισάμενος κατέβαλε καὶ ἐμπατήσας διέφθειρεν. ἔπειτα δὲ καὶ ἅπαντα τὸν Περσικὸν ὄμιλον ἀνεσόβει, τοὺς τε ἵππους ἀναχαιτίζων οἷς ἂν ἐμπελάσειε, καὶ τοῖς ὁδοῦσι τὸ ἐπιψαῦον διατεμνόμενος καὶ ἀναχαράσσων. 4 καὶ ἦν ἅπαντα ὀλοφυρμοῦ ἀνάπλευα καὶ θορύβων. οἱ μὲν γὰρ ἵπποι τῇ χαλεπότητι τοῦ θηρίου ἐπτοημένοι οὐ μάλα τοῖς ῥυτῆρσιν ἐπέιθοντο, ἀλλὰ τὰς ἐμπροσθίους ὀπλὰς μετεωρίζοντες ἐξεκύλιον τοὺς ἐλατήρας, οὕτω τε ἄτακτα διὰ τοῦ πλήθους ἐξήλθοντο, πνευστιῶντες θαμὰ καὶ φριμασσόμενοι. 5 τῶν δὲ ἀνδρῶν ἐς 120 ἑαυτοὺς ἀναχωρούντων ἀπάντων τε ὠθούντων ἀλλήλους καὶ παραγκωνιζομένων καὶ ἐκάστου προτερῆσαι τὸν πέλας ἐπείγομένου, πλεῖστοι ὅσοι ἐκτείνοντο ὑπὸ σφῶν, τοῖς τῶν φιλάτων τε καὶ ὁμοφύλων ξίφεσι περιπταῖοντες. 6 οὕτω δὲ τῆς ταραχῆς ἐπὶ μέγα ἰούσης οἱ Ῥωμαῖοι, ὅποσοι τε ἤδη ἐτύγχανον ὑπεκβάντες τοῦ περιβόλου καὶ εἴ που τι αὐτῶν ἔνδον ἐλέλειπτο, τότε δὴ ἅπαντες ἐς μίαν τινὰ φάλαγγα συσπειραθέντες καὶ τὸ μέτωπον ὡς καρτερώτατα ταῖς ἀσπίσι φραζάμενοι ἐμπίπτουσι συγκεχυμένοις ἔτι τοῖς πολεμίοις. 7 οἱ δὲ τῷ ἤδη προπεπονηκέναι τὴν προσβολὴν οὐκ ἐνεγκόντες ὠκύτατα ἔφευγον, οὐδὲ τοῦτο δρώντες ἐν τάξει οὐδὲ ὡστε καὶ ἀμύνεσθαι τοὺς ἐπιόντας, ἀλλ' ἐσκεδάννυντο ἄλλος ἄλλοθι ὡς πη ἐκάστω προὔχωρει. 8 ὁ δὲ Ναχορα γάν, ἀλλὰ γὰρ καὶ αὐτὸς τῷ παραλόγῳ τῶν γιγνομένων καταπεπληγμένος ἐς τὰ ὀπίσω δρομαῖος ἀπήλαυνε, σημαίνων ἅπασιν τῇ μάστιγι καὶ ἐγκελευόμενος ὡς τάχιστα φεύγειν, τοῦτο δὴ τὸ πρὸς ἐκείνων ἤδη πρᾶσσόμενον. οὕτως ἄρα αὐτῷ τὰ τῆς ὑψηγορίας ἐς τὸναντίον ἀπέβη. 9 οἱ δὲ Ῥωμαῖοι οὐ πρότερον ἀνῆκαν διώκοντες τοὺς βαρβάρους καὶ ἀναιροῦντες, πρὶν γε δὴ ὁ Μαρτίνος ἀποχρῆναι ἠγούμενος ἀνεκαλεῖτό τε αὐτοὺς ὑπὸ τῇ σάλπιγγι καὶ τὸν θυμὸν ἐξημέρου. 10 οὕτω τε οἱ Πέρσαι μόλις εἰς τὸ οἰκεῖον στρατόπεδον ἀπεσώθησαν, οὐ μείον ἢ δέκα χιλιάδας μαχίμων ἀνδρῶν ἐν τῷδε τῷ ἔργῳ ἀποβεβληκότες.

28. Οί δὲ Ῥωμαῖοι ἐκ τῆς διώξεως ἐπανελθόντες τοὺς τε σπαλίωνας ἐνέπρησαν καὶ ὀπόσα ἄλλα Περσικὰ μηχανήματα ἀμφὶ τὸ τεῖχος ἐλέ λειπτο. ἐντεῦθεν δὲ φλογὸς μεγάλης ἀρθείσης οἱ τὴν ὕλην κατατέμνοντες ὑπῆρται τῶν Περσῶν καὶ ἀχθοφόροι, ἰδόντες πόρρωθεν καπνὸν ἐς ὕψος ἀνέρποντα καὶ ἐπὶ πολὺ τοῦ ἀέρος ἀνελιττόμενον, αὐτίκα οἱ δειλαιοὶ ἐπὶ τὸ ἄστυ ἐχώρουν, οἰηθέντες, ὡς πού τῳ Ναχοραγὰν πρότερον ἐκεκόμπαστο, τὸν περίβολον πυρπολεῖσθαι. 2 τοιγάρτοι ζὺν πολλῶ τῳ δρόμῳ ἐφέροντο, δεδιότες, οἶμαι, μὴ σφᾶς παραδράμοι ὁ τοῦ ἔργου καιρὸς καὶ ἅπαντα τεφρωθεῖη, πρὶν δὴ αὐτοὺς ἀφικέσθαι. ἄμιλλά τε ἦν αὐτοῖς ὑπὲρ τοῦ τάχους, οὐκ ἐπισταμένοις ὡς τῳ νικῶντι ζυμβήσεται πρώτῳ τεθνάναι. ἅπαντες γὰρ ἀμοιβαδὸν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ἀλίσκόμενοι κατεκτείνοντο, ὡσπερ τοῦδε γε ἕνεκα μόνου παραγιγνόμενοι. ἀπο 121 λῶλασι τοιγαροῦν οὐ πολλῶ ἐλάσσους τῶν δισχιλίων. 3 τοσοῦτοις ἀνδράσιν ἐργοπόνοις καὶ τὰ πολέμια ἤκιστα μεμελετηκόσιν ἕς τε παράτα ζὺν οὐπώποτε ἀφιγμένοις αὐτομάτου τινὸς καὶ παραλόγου ὀλέθρου ὁ Ναχοραγὰν αἰτιώτατος γέγονεν, ἀνόητα παρακελευσάμενος. οὕτως ἄρα ἡ ἀλαζονεία οὐ μόνον αὐτοὺς σίνεται τοὺς κεκτημένους, ἀλλὰ γὰρ καὶ οὓς ἂν ἐκείνοις ὑπηρετεῖν συμβαίη καὶ πειθεσθαι. 4 τούτων δὲ ὧδε ζυνενεχθέντων οἱ μὲν Ῥωμαῖοι εὐέλπιδες ὑπῆρχον ἐς τὰ μάλιστα, ὡς καὶ αὐθις ῥαδίως περιεσόμενοι, εἴ γε ἄρα καὶ ἀναμαχεῖσθαι οἱ βάρβαροι πειραθεῖεν. ὅσοι δὲ αὐτῶν ἐν τῇ μάχῃ ἐτεθνήκεσαν (ἦσαν δὲ οὐ πλείους ἢ διακόσιοι), τούτους δὲ εὐπρεπέστατα ἔθαψαν, ὑπεραγάμενοι τῆς προθυμίας ὡς ἀνδρας ἀγαθοὺς ἀποδεδειγμένους. 5 τοὺς δὲ τῶν πολεμίων νεκροὺς σκυλεύσαντες ὄπλων τε ἄφθονον πλῆθος καὶ ἄλλων χρημάτων περιεβάλλοντο. οὐ γὰρ μόνον ἀσπίδας καὶ θώρακας τυχόν καὶ γωρυτοὺς βελῶν ἔνιοι τῶν κειμένων ἐπέφέροντο, ἀλλὰ στρεπτοὺς γὰρ παγχρύσους καὶ περιδέραια καὶ ἐλλόβια καὶ ἄλλα ἄττα τοιάδε θηλυπρεπῆ ποικίλματα καὶ περίεργα, ὁποίοις οἱ ἐντιμότεροι τῶν Μήδων ἐναγλαίζονται, τοῦ μᾶλλον εἶναι ἀρίδηλοι καὶ τοῦ ἄλλου ὀμίλου ἀποκεκρίσθαι. 6 ὁ δὲ Ναχοραγὰν, ἐπειδὴ αὐτὸν τά τε ἐπιτήδεια ἐλελοίπει καὶ ἤδη χειμῶνος ὥρα ἐπεγίγνετο, ἐώκει μὲν αὐθις πολεμῆσιοντι καὶ ἐς τόδε ζυσκευαζομένῳ. οὐ μὴν ἔργῳ τὸ βούλευμα ἐπετέλει, ἀλλὰ τὸ τῶν Διλιμνιτῶν στίφος τῇ ὑστεραίᾳ ἐκπέμψας ἀνὰ τὸ στάδιον καὶ ἐς ἐκείνους ὄραν τοὺς Ῥωμαίους ἀναπέισας ταύτην τε δόκησιν παρασχόμενος τοῦ ἐπελεύσεσθαι, αὐτίκα ὁ γε σχολαίτερον ἅμα τοῖς ἄλλοις στρατεύμασιν ἐπὶ Κοτάϊσιν καὶ Μουχεῖρισιν ἐπορεύετο. 7 ὡς δὲ πλεῖστον ἤδη τῆς ὁδοῦ προεληλύθει, τότε δὴ καὶ οἱ Διλιμνῖται λύσαντες τὴν τάξιν εὐκολῶτατα ἀπεχώρουν, ἅτε δὴ κούφως αἰεὶ ἐσταλμένοι καὶ ἄλλως ἄλκιμοι καὶ ποδώκες. 8 παρῆσαν δὲ αὐτοῦ καὶ ἡ ἄλλη Περσικὴ ἀπόμοιρα, οἱ δὴ ἐτύγχανον παρὰ τὸν Νέοκνον ποταμὸν πρότερον ἀπεσταλμένοι διὰ τὴν Μαρτίνου ἀπάτην, ἥπερ μοι ἤδη ἐρρήθη. 9 γνόντες γὰρ ὡς ἐνενίκηντο μὲν οἱ Πέρσαι, οἱ δὲ Ῥωμαῖοι ἀπάσης ἤδη τῆς χώρας ἐκράτουν, αὐτίκα οἱ γε πορείαν τινὰ διαλανθάνουσαν καὶ τῶν λεωφόρων 122 ἀποκεκριμένην διανύσαντες ἐς Μουχεῖρισιν ἴκοντο, τῶν μὲν ἀγώνων ἤκιστα μετασχόντες, τοῦ δὲ τῆς φυγῆς αἴσχους πολλῶ ἔτι ἀκλεέστερον μετεिल्φότες. 10 ἐπειδὴ οὖν ἅπας ὁ στρατὸς ἐνταῦθα ἐτύγχανε ζυναγῆγευμένος, τότε δὴ τὸ πλεῖστον τῆς ἵπικῆς δυνάμεως καταλιπὼν ἰλάρχην τε αὐτοῖς ἐπιστήσας Οὐαφρίζην, ἀνδρα τῶν παρὰ Πέρσαις γνωριμωτάτων, αὐτὸς ζὺν ὀλίγοις ἐς Ἰβηρίαν ἀπενόστησεν ὡς ἐκέισε διαχειμάσων. 123

{ΑΓΓΑΘΙΟΥ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΩΝ Δ}

1. Ἐς τοῦτο δὲ νίκης τοῖς Ῥωμαίοις τοῦ πολέμου κεχωρηκός καὶ ὥσπερ ἀνακωχῆς τῶν ἐκείνη γεγενημένης τῶν τε ὄπλων τὸ παραυτίκα ἡρεμικότεων, τότε δὴ ἐς ζήτησιν ἦγετο τὰ ἐπὶ Γουβάζῃ πρότερον τετολμημένα. 2 καὶ τοίνυν ὁ Ἄθανάσιος ἐπὶ θάκου τινὸς ὑψηλοῦ καθῆστο εὐπρεπῶς, χλαμύδα ἐνημμένος, ὥσπερ ἀμέλει οἱ ἀστικώτατοι τῶν ἡγεμόνων. παρήσαν δὲ αὐτῷ ἄνδρες γράφειν τε ἐς τάχος πεπαιδευ μένοι καὶ ἐπιτροχάδην ἀναλέγεσθαι τὰ γεγραμμένα, ἄλλοι τε ὑπηρεταὶ σοβαρώτεροι καὶ ἐμβριθεῖς καὶ δαημονέστατοι τῆς τῶν δικαστηρίων κομψείας κήρυκές τε μεγαλοβόαι καὶ οἱ τῶν μαστίγων ἐπιστάται. ἅπαντες δὲ οὗτοι ἐκ τῶν ἐν Βυζαντίῳ ἀρχείων ἐτύγχανον ἀπολελεγ μένοι. 3 ἐπεφέροντο δέ, οἷς τοῦτο ἀνεῖτο, δεσμούς τε σιδηροῦς περιαι χενίους κλινοστροφία τε καὶ ποδοστράβας καὶ ἄλλα ἄττα ὄργανα κολαστήρια. 4 καὶ μοι δοκεῖ βασιλεὺς Ἰουστινιανὸς οὐκ ἀπεικὸς οὐδὲ αὐτομάτως ἀλλ' ἐμφρονέστατα τοῦ δέοντος ἐστοχασμένος ζῆν τοιαῦτά τινα τάξει καὶ εὐκοσμία τὴν κρίσιν προελθεῖν παρακελεύσασθαι, οὐ μόνον ὅπως οἱ ἐκείνη βάρβαροι, τῶν Ῥωμαϊκῶν σφίσι νομίμων κομπω δέστερον ἀναδεικνυμένων, θαυμάζοιεν τε αὐτὰ καὶ ἐπὶ πλέον ἄρχεσθαι ὑπὸ τούτων ζυνηθισθεῖεν, ἀλλὰ καὶ ὅπως, εἰ μὲν ὡς μηδίσας πρότερον ὁ Γουβάζης δικαιοτάτα φανεῖν ἀνηρημένος, μηκέτι ἀνιῶντο οἱ Κόλχοι μηδὲ ὡς τι δεινὸν πεπονθότες ἀγανακτοῖεν, 5 εἰ δέ γε ἅπαντα κατα ψευδάμενοι καὶ ἄδικον μίασμα δρᾶσαντες ἀλοῖεν οἱ ἀπεκτονότες οὕτω τε καταδαιτηθέντες καὶ ὑπὸ κήρυκι πομπῶ ἀνὰ τὰ πλήθη περιηγμένοι εἶτα τῷ παλαμναίῳ ξίφει ἀπάντων θεωμένων κατατομηθεῖεν, τότε δὴ μεῖζόν τι δόξειεν εἶναι τὸ πέρασ καὶ διπλασίῳ ἢ τιμωρία. 6 ἡπίστατο γὰρ ὡς, εἰ μὲν οὕτω πως ἐν ἀπορρήτῳ βαρβαρικώτερον Ῥούστικόν τε καὶ Ἰωάννην διαφθαρήναι παρακελεύσοιτο, οὐκ ἀποχρώντως ἡγήσασ 124 θαι ἂν τοὺς Κόλχους τὴν ὕβριν αὐτοῖς ἀπεσκευάσθαι, οὐδὲ προσήκουσαν ποινήν κομίσασθαι τῶν ἡμαρτημένων. 7 δικαστηρίου δὲ καταστάντος καὶ ἀντιλογίας ἐκατέρωθεν προελθούσης καὶ τῶν ὑπηρετῶν ἄνω τε καὶ κάτω διαττόντων καὶ ὅπως τῶν κρινομένων ἕκαστος ἐν κόσμῳ ἐστήξει καὶ ἀποκρινεῖται διαταττομένων ὄγκου τε δικαστικοῦ φαινομένου καὶ μεγαληγορίας ἀκουομένης καὶ ἐπὶ τούτοις τοῦ ὀλέθρου φρικωδέστερον ἐπιγιγνομένου, τούτων δὴ οὖν οὕτω πραττομένων ἕτερόν τι αὐτοῖς μεῖζον καὶ μάλα εἰκότως φανεῖσθαι τὸ χρεῖμα ἐγίγνωσκε καὶ τάχα τὴν ἀξίαν τοῦ ἐπικλήματος ὑπερβάλλον. 8 ταῦτα γὰρ καὶ τοὺς ἐν Βυζαν τίῳ ἀστούς, καίτοι θαμὰ ἐκεῖσε γιγνόμενα, καταπλήττει καὶ ἐξίστησι τῶν φρονημάτων, μὴ τί γε βαρβάρους καὶ οὐκ εἰθισμένους. τούτων μὲν οὖν ἔνεκα, οἶμαι, Ῥωμαϊκὸν δικαστήριον, μᾶλλον μὲν οὖν Ἀττικώτατον, ὑπὸ τῷ Καυκάσῳ ζυνεκροτήθη.

2. Τότε δὲ Ῥούστικός τε καὶ Ἰωάννης ἐκ τοῦ δεσμοτηρίου ἡγμένω ἀνὰ τὸ λαιὸν μέρος ἐστήκατον, οἷα δὴ φεύγοντε. ἐπὶ θάτερα δὲ παρήσαν κατηγορησεῖοντες τῶν Κόλχων οἱ ἐμφρονέστατοι καὶ ἤδη ἐκ πλείστου τὴν Ἑλλάδα φωνὴν ἐκμεμαθηκότες. 2 ἐδέοντο δὲ πρότερον τὴν παρὰ βασιλέως ἐπιστολὴν ἐν κοινῷ ἀνακηρύττεσθαι, ἦνπερ ἐτύγχανε πρότερον ὁ Ἰωάννης τούτων δὴ περὶ τοῖς στρατηγοῖς διακομίσας· ἀλλὰ γὰρ καὶ τῷ δαιτητῇ ζυνδοκοῦν, γεγωνότερόν τις

αὐτὴν τῶν ἐς τοῦτο τεταγμένων διεξήει, ὧδέ πως ἔχουσαν· 3 «ἄπιστον μὲν καὶ παράλογον τὸ πρὸς ὑμῶν ἀνηγγελμένον, ὡς ἄρα βουλομένῳ ἐστὶ τῷ Γουβάζῃ τὰ πάτρια ἔθνη καταπροεμένῳ καὶ τοὺς ἐν ἅπασιν ὁμόφρονας καὶ ἀνέκαθεν ἡγεμόνας, τοὺς Ῥωμαίους φαμέν, ἐπὶ τοὺς ἐχθίστους τε καὶ ἀλλοτριῶ τάτους καὶ πρὸς γε τὰ ἐς θεὸν ἑτερογνώμονας μεταχωρῆσαι, καὶ ταῦτα οὐδὲν ὅτιοῦν ἐξ ἡμῶν ἄχαρι προπεπονθότι. 4 πλὴν ἀλλ' ἐπειδὴ γινώσκομεν τὰ ἀνθρώπεια παλίμβολά τε καὶ ὀλισθηρὰ καὶ τῇ ποι κιλία τῶν παρεμπιπτόντων συμπεριάγεσθαι πεφυκότα, οὐ παντάπασιν ἀπιστεῖν ὠήθημεν χρῆναι οὐδὲ μεθεῖναι μὲν τὸ φυλάξασθαι τὰ παρ' ἐκείνου εἴτε ἴσως εἴτε πάντως βεβουλευμένα, καταλιπεῖν δὲ ἐν ἡμῖν αὐτοῖς φροντίδα περιττὴν καὶ ἀμφιρόπους ἐννοίας, ἐπ' ἀδήλω ἔτι κειμένου τοῦ τέλους. καίτοι ἀλλόκοτόν τι καὶ ταραχώδες τὸ μηδαμῶς ἐφ' ὄτωῦν βεβαιοτάτα πεποιθέναι, ἀλλ' ὑποψίας αἰεὶ καὶ δείματος εἶναι μεστόν, καὶ ἐπ' αὐτοῖς δήπου τοῖς ξυνηθεστάτοις, ὅμως (ἐν ἅπασιν γὰρ τοῦτο νικᾷ) 125 ἐπόμεθα καὶ ἡμεῖς τῇ φύσει καὶ ἀπιστοῦμεν. 5 ὡς ἂν δὲ μήτε προπετῶς ὡμόν τι καὶ ἀπηνῆς δράσοιμεν ἐπὶ Γουβάζῃ μήτε τῷ οὐκ εἰκότι δῆθεν ἀναπεπεισμένοι μαλθακισθῆμεν, ἀλλ' ἐκφύγοιμεν τὰς ἐκατέρωθεν μεταμελείας, εὐβουλόν τι ἡμῖν κατεφάνη καὶ μέσως πως ἔχον ἐνταῦθα τὸν ἄνδρα παραγενέσθαι. στέλλειν τοίνυν αὐτὸν τὴν ταχίστην, εἴτε βουλόμενον εἴτε ἠναγκασμένον. 6 εἰ δέ γε ἡμᾶς ταῦτα ἐθέλειν ἐγνωκῶς ἀντισταίῃ καὶ ἀπαναίνοιτο τὴν πορείαν, ἐπιλαμβανομένων τε ὑμῶν καὶ ἐλκόντων (καὶ γὰρ τοῦτο ποιεῖν ὑμῖν τούντεῦθεν ἐξέσται) ἀπ' ἀχθήσεται· εἰ δὲ διωθοῖτο καὶ ἀντεπιφέροιο καὶ ὄτω γοῦν τρόπῳ τὰς χεῖρας ἀντάροι, τότε δὴ ἔξομεν περιφανεῖς τοὺς ἐλέγχους τῶν μελετωμένων, καὶ τὸ λοιπὸν ἐν τοῖς πολεμιωτάτοις τετάξεται, ὡς, εἴ πού τις αὐτὸν τοιαῦτα τολμώντα καὶ ἀποκτεῖνοι, οὐδὲ τοῦτο ἡμῖν ἐσόμενον ἀπὸ τρόπου. οὐκοῦν οὐδὲ ποινὰς ὁ δράσας ὑφέξει τοῦ ἐγχειρήματος· οὐ γὰρ ὡς μαιφόνον αὐτὸν κολαστέον, ἀλλ' ὡς τυραννοκτόνον ἐπαινετέον.» ἢ μὲν οὖν παρὰ βασιλέως ἐπιστολὴ τοιαύδε ἄττα ἐγκελευσα μὲν διεγνωστο.

3. Αὐτίκα δὲ οἱ ἄνδρες τῶν Κόλχων, οἳ δὴ πρὸς τὸ κατηγορεῖν ἐτετάχατο, ἐπειδὴ αὐτοὺς ὁ δικαστὴς ἐψηφίζετο τὰ σφέτερα αὐτῶν δικαιώματα ἢ βούλοιντο προτιθέναι, οἳ δὲ προθύμως εἶχοντο τοῦ ἐπικλήματος καὶ ἔλεξαν τοιαύδε· 2 «Ἀπόχρη μὲν, ὦ δικαστά, τὸ τετολμημένον, εἰ καὶ μηδὲν ὅτιοῦν φήσαιμεν, ποιναῖς ταῖς μεγίσταις ὑπάγειν τοὺς δεδρακότας· πλὴν ἀλλὰ τοῖς ὑμετέροις νόμοις δοκοῦν τὸ χρῆναι καὶ τῶν ἐμφανῶν πέρι καὶ μεγίστων ἀδικημάτων μὴ πρότερον τὰς κρίσεις ἐκφέρειν, πρὶν ἂν καὶ λόγῳ τὰ πραχθέντα διαγορεύειν, ἤκομεν νῦν ἐροῦντες μόνον ἀμωσγέπως τὰ γεγενημένα. οὕτω γὰρ ἂν καὶ ἡμῖν διανυσθῆσεται τὸ νενομισμένον, εἰ καὶ τὰ τῶν λόγων εἶεν ἀπλᾶ καὶ ἠκιστα κεκομψευμένα καὶ οἷα τοῦ μεγέθους τῶν εἰργασμένων μὴ ἐξικνεῖσθαι. 3 ποία γὰρ αὐτοῖς λελείψεται σκῆψις ἄνδρα τοσοῦτον, φίλον ὑμῖν καὶ συνήθη καὶ ζύμμαχον καὶ ὁμοδίατον καὶ ὁμόσπονδον καὶ ταῦτα περὶ τὸ κρεῖττον φρονοῦντα καὶ τί δὲ οὐχὶ τῶν οἰκιοτάτων κεκτημένον, ἀνέδην οὕτω διαχειρισάμενοις καὶ πολλῇ τῇ δυσμενείᾳ χρῆσθαι καθ' ὑμῶν φωραθεῖσι τῷ τοὺς ἐχθροὺς τεθεραπευκέναι; βασιλεὺς γὰρ ὁ ἀνηρημένος, ὦ δικαστά, καὶ ἔθνος οὐκ ἀγεννοῦς καὶ πρὸς ἀρετὴν ἐνεργότατος καὶ τὰ Ῥωμαίων στέργων αἰεὶ πολλῶ μᾶλλον τῶν ἀπεκ 126 τονότων. 4 ἀνατετράφαται δὲ τὰ τῶν Κόλχων πράγματα καὶ διερρῦη, ἀληθέστερον δὲ τὰ κοινά, εἴ γε μέρος τι καὶ ἡμεῖς οὐκ ἐλάχιστον τῆς ὑπῆκούου τυγχάνομεν ὄντες. καὶ διόλωλεν ὑμῖν τὸ ἀκραιφνὲς τῶν καθεστώτων καὶ ἄπταιστον, καὶ κατὰ πολὺ τῆς οἰκείας δυνάμεως μειονεκτεῖσθε· πολιτεία δὲ μὴ διὰ πάντων ἐρρωμένη, ἀλλὰ βραχεῖα γοῦν τινι μοίρᾳ σφαλεῖσα, οὐκέτι ξυνεστάναι δόξειεν ἂν προσηκόντως, τούναντίον μὲν οὖν καὶ αὐτὴν ψεύδεσθαι τὴν ἐπωνυμίαν,

τὸ ἐντελῶς ἔχειν ἀφηρημένη. 5 ταῦτα δὴ οὖν ἅπαντα δράσαντες οὐ φασι δεῖν ὑμᾶς τὸ πραχθὲν εἰ καὶ δεινὸν εἶη σκοπεῖν, μόνην δὲ τὴν γνώμην καθ' ἣν εἴργασται διερευνᾶν καὶ προσίεσθαι καὶ διὰ τινῶν ἀφανῶν τεκμηρίων καὶ οἷον εἰκό των χωροῦντας ἀναπλάττειν ταῖς ἐννοίαις εὐεργεσίαν ὑμῖν αὐτοῖς ἐντεῦθεν προσγεγεννημένην ἢ τῷ σαφεῖ μᾶλλον τῆς βλάβης καὶ τοῖς ἔργοις ἀποδεδειγμένῳ πιστεύειν αἰρεῖσθαι. 6 ταῦτα γὰρ δὴ τὰ σοφίσματα καὶ πρὸ τῆς δίκης πολλάκις διαθρυλοῦντες παράγειν τοὺς πλείστους ἠγοῦντο. εἰ τοίνυν καὶ παρὰ τοὺς ἀγῶνας τοιαῦτα προθεῖεν, γινωσκόντων, ὃ δικάστα, ὡς οὐ Ῥωμαϊκὸν οὐδὲ δίκαιον τὸ μὲν ἐμφανὲς οὕτω καὶ προὔπτον ἀδίκημα παραλιπεῖν, ἀδήλοισι δὲ μᾶλλον αἰτίαις ἄλλως αὐτοῖς μεμηχανημέναις ἐξαπατηθῆναι. οὐ γὰρ ἀνεκτέον αὐτῶν, ὡς μὲν ἀπεκτόνασι τὸν ἄνδρα, διαρρήδην φασκόντων, ὠφέλειαν δὲ μεγίστην ἐνθένδε τοῖς κοινοῖς πεπορίσθαι πράγμασι τερατευομένων. 7 πῶς γὰρ ἂν τάναντία συσταῖεν σφίσιν αὐτοῖς ἢ πῶς τὴν πρᾶξιν δεινὴν ἀποκαλοῦντες ἐπαινεσόμεθα τὴν δράσασαν γνώμην, ὡς τοῦ συνοίσοντος ἐστοχασμένην; πάλαι γὰρ ἀλλήλοισι ἀποκεκριμένῳ τυγχάνετον ὠφέλεια καὶ παρανομία, ὠμότης τε καὶ δικαιοσύνη διεστηκότα καὶ ἄμικτα καὶ ὁμοσεχωρεῖν οὐπώποτε πεφυκότα.

4. «Εἰ δέ γε καὶ γυμνὴν τὴν διάνοιαν ἐξεταστέον, φανήσονται καὶ ταῦτη δύσνοι καὶ κάκιστοι, ὡς δὴ τὰ τοὺς Πέρσας ἀρέσκοντα βεβουλευμένοι· ὥστε οὐδὲ Ῥωμαίους ὀνομάζειν τούσδε τοὺς μαιφόνους προσήκει οὐδὲ ὡς ὁμοφύλοις μετ' εὐνοίας διαιτητέον αὐτοῖς, ὅτι μὴ καθάπερ λίαν ἐχθίστοις, ἐπεὶ καὶ ἤδη τῷ κοινῷ τῆς φύσεως νόμῳ μεμερισμένοι τυγχάνοισι, κἂν μήπω τῷ παρ' ὑμῖν γεγραμμένῳ. 2 τὸ γὰρ ἀντίπαλον καὶ ἀλλότριον τοῖς ἔργοις γνωρίζεσθαι χρή, οὐ τῷ πορρωτέρῳ τετάχ 127 θαί. ὁ δὲ οἷς ἂν ἡσθεῖεν οἱ δυσμενεῖς, ταῦτα προὔργου ποιούμενος πολέμιος ἂν κριθεῖν δικάως, κἂν συμπάρῃ, κἂν συστρατεύοιτο, κἂν ὡς ἐγγύτατα τῷ γένει συνήπται. 3 ἀλλὰ γὰρ οὐ φίλον οὐδὲ βασιλέα φασὶν ἀπεκτονέειν, πολέμιον δὲ μᾶλλον καὶ τύραννον καὶ τὰ Περσῶν ἐσπουδακότα. πρὸς τοῦτο γὰρ ἐληλάκασι παρανομίας, ὡς μηδισμοῦ διώκειν τὸν κείμενον· καὶ περιέστηκε τῷ δειλαίῳ μηδὲ τεθηκότι τῶν δεινῶν ἀπηλλάχθαι, ἀλλὰ νῦν προδοσίας φεύγειν γραφήν, ὅτε μηδὲν πλεονέξει νικῶν. 4 ποῖος δὲ νόμος ἢ παρ' ὑμῖν ἢ παρὰ βαρβάροις ἐπαινεσείεν ἂν κατηγορίαν ἐν ὑστέρω τῆς κρίσεως γιγνομένην; κριταὶ γὰρ αὐτοὶ καὶ δυσμενεῖς αὐτοὶ καὶ κατήγοροι, καὶ ἅμα πάντα καταστάντες τιμωρίαν μὲν ἀνεξετάστως τῷ μηδὲν ἡμαρτηκότι προσήγαγον, ὁποῖαν εἰκὸς ἦν ὑποσχεῖν τὸν ὡς ἀληθῶς τυραννίδος ἀλόντα. 5 ἤκουσι δὲ νῦν, δέον ἀπολογεῖσθαι, κατατιώμενοι τὸν ἡδίκημενον· καίτοι ἐχρῆν αὐτοὺς πρὶν ἀνελεῖν, εἴ γε ταῖς αἰτίαις ἐπεποιθήσαν, ἐμφανῶς τὴν πρὸς αὐτὸν ἐνστήσασθαι δίκην καὶ πρώτους ἐγκαλεῖν, ἀλλὰ μὴ νῦν κατηγορημένους ἀντεγκαλεῖν. 6 εἰ γὰρ τοῦτο πᾶσιν ἐφεῖται, τί δήποτε ἄρα μὴ καὶ ἡμεῖς τούσδε τοὺς μαιφόνους αὐτοχειρία διεχρησάμεθα, παρὸν ἡμῖν πρὸς δίκην τυχὸν ἀγομένοις ἀντεπιφέρειν αὐτοῖς καὶ τεθηκόσι τὰ παρ' αὐτῶν πρότερον ἡμαρτημένα καὶ ταῦτη πειρᾶσθαι δεικνύειν τὸ εὐλόγως ἀνθημαρτηκένας; μᾶλλον γὰρ ἡμεῖς ἐπὶ σαφέσι τοῖς προὔπρηγμένοις χαλεπήναντες ἐνδίκως ἂν ἡμυνομέθα τούτους καὶ τὰ τῆς ἀντιλογίας προσηκόντως ἐχώρει. 7 ἀλλ' οὐδὲ πρὸς ἡμῶν οὐδὲ παρ' ἐτέρων τὰ τοιάδε τολμᾶσθαι χρεῶν, εἴ γε κατὰ τοὺς πατρίους ὑμῖν νόμους πολιτευτέον. φέρε γὰρ εἰ τοῖς βουλομένοις ἐξῆ τὸς οἰκείους δυσμενεῖς οὕτω πῶς ἀθρόον ἀποκτινύναι καὶ τοῦτο πολλάκις γιγνόμενον μέχρι τοῦ ἐπ' ἄπειρον ἤδη τολμᾶσθαι προενεχθεῖν, πῶς ἂν ὑμῖν τὸ γοῦν κρίνειν ἀδεῶς ἐν βεβαίῳ διαμενεῖ; 8 ἀπάντων γὰρ ἀναιρούντων τε καὶ ἀναιρουμένων καὶ ταῖς ἀντεπιβουλαῖς χρῆσθαι κατ' ἀλλήλων θαρρούντων οὐκ ἂν φθάσοιτε τὰς τιμωρίας ἐπάγοντες, ἀλλὰ

διαφθερεῖται μὲν εἰκῆ τὸ ὁμόφυλον, προαφαιρήσει δὲ τὸν τῆς ἐξετάσεως καιρὸν ἢ τῶν ἀντιδρώντων ἐκάστοτε παρανομία. 128

5. «Καίτοι τί δεινὸν εἶναί φασιν, εἴπερ ἑνὸς ἀνδρὸς καὶ τούτου προδότου διαφθαρέντος ἅπαν ὑμῖν τὸ ξυμμαχικὸν σωφρονέστερον καθεστήξει; 2 προδοτῶν μὲν οὖν ὡς ἀληθῶς καὶ πλείστων ὄσων ἀπολλυμένων, εἰ καὶ μηδὲν ἕτερον τῶν ὠφελίμων τοῖς ἀνηρηκόσι προσ γένοιτο, ἀλλ' αὐτὸ γε τὸ τοὺς τοιούτους θνήσκειν ἀρκούντως ἔχει πρὸς ὄνησιν. εἰ δὲ προδοσίας μηδαμῶς ἀποδεδειγμένης ἠφάνισται τις ἀθρόον τῶν σφόδρα λογίμων καὶ τετιμῶρηται, καθάπερ διαφανῶς ἐγνωσμένος, πῶς ἂν ὑμῖν ἐνθένδε τὸ ξυμμαχικὸν σωφρονήσῃ; 3 πῶς δὲ οὐκ ἂν μᾶλλον καὶ διαλύσαιεν τὰ ξυγκείμενα, εἴ γε κοινωνοὺς ὑμᾶς ὑπάρχειν τοῦ μιάσματος οἰηθεῖεν; λογιζόμενοι, ὡς εἴ γε πρὸς τοὺς οἰκειοτάτους ὑμῖν καὶ συνήθεις φειδοῦς ἤκιστα μέτεστι καὶ δικαιοσύνης, σχολῆ γε ἂν βέβαιοι διαμενεῖτε πρὸς τοὺς ἄλλογενεῖς καὶ ὀθνεῖους καὶ τῆς προσπεσούσης χρεῖας οὐ περαιτέρω γνωρίζομένους. 4 ἀλλ' οὔτε μετελήφατε τοῦ βουλευματος οὔτε τὸ τούτοις ἰδίᾳ προσκείμενον ἄγος ἐπὶ τὸ σύμπαν τῶν Ῥωμαίων ἔθνος ἀναδραμεῖται οὔτε τὴν πάλαι περὶ ὑμῶν κρατήσασαν δόξαν, ὡς ἄρα πιστοὶ τὰ ἤθη καὶ βέβαιοι καθε στήκατε καὶ δικαίοις χρῆσθε νομίμοις, ἢ τούτων νικήσει κακοδαιμονία. 5 τούναντίον γὰρ καὶ ἡγούμεθα τὸ παρὸν δικαστήριον ὑπὲρ τῆς κοινῆς τοῦ γένους εὐκλείας συνεστηκέναι, ὅπως ἂν ἅπαντες ἀνθρώποι γνοῖεν, ὡς οὐδαμῶς ἦν ὑμῖν βουλομένοις τοιαῦτα τοὺς Κόλχους δεινὰ καὶ βίαια πεπονθέναι. 6 νῦν μὲν γὰρ ἴσως ἐφ' ἑκάτερα τῶν πολλῶν φοιτῶσιν αἱ γνῶμαι καὶ τὰ τῆς δοκίσεως ἐπ' ἀδήλω φέρεται τρόπῳ. ἐκ δὲ τῆς σῆς, ὧ δικαστά, κρίσεως τούτων ὅσον οὐπω διαφθειρομένων γενήσεται καὶ νῦν γνωριμώτερον, ὡς οὐ προδόται τῶν οἰκείων, ἀλλὰ σωφρονισταὶ τῶν ἀδικούντων εἶναι πεφύκατε. 7 εἰ γὰρ καὶ τοῖς λόγοις ἀπολογεῖσθαι δοκοῦσιν, ἀλλ' ἔργῳ κατηγοροῦντες σφῶν αὐτῶν ἀποδείκνυνται καὶ τὸ παράλογον τῆς μαιφονίας ὁμολογοῦντες. τὸ μὲν γὰρ βασιλεῖον γράμμα παρακελεύεται τοῖς στρατηγοῖς στέλλειν κατὰ τὸ Βυζάντιον τὸν Γουβάζην, πειθοῖ μὲν τὸ πρῶτον, ἀνηκουστοῦντα δὲ καὶ πρὸς ἀνάγκης, ἐναντιούμενον δὲ καὶ βιαζόμενοις, ἀποκτεῖναι δὲ μηδαμῶς πρὶν ἂν ἐκεῖνος ἐς τελεωτάτην ἀπόστασιν ἀφιγμένος τὰ πολεμίων δρᾶν προαχθεῖ. 8 οἱ δὲ καὶ ταῦτα μῆτε στρατηγοὶ καθεστῶτες μῆτε ἄλλως 129 ἐφειμένον αὐτοῖς ἀδεῶς ἂ βούλοιντο πράττειν, παραχρῆμα τὸν δέλαιον ἀπεκτόνασιν, οὔτε κατὰ τὸ Βυζάντιον αὐτὸν γενέσθαι προτρέψαντες οὔτε μὴν ὥσπερ ἀπειθοῦντι μετρίαν γοῦν ἀνάγκην ἐπαγαγόντες οὔτε τὴν ἀρχὴν ἐς πεῖράν τινα καταστάντες, εἴπερ ὄτω δὴ οὖν τρόπῳ τοῦ προστάγματος ὀλιγορήσει. 9 καίτοι μεγαλαυχοῦσι καὶ βρενθύονται ὡς τὰ βασιλεῖ δοκοῦντα διανύσαντες, οἳ γε καὶ τὴν ἐκείνου περι ορῶντες πεφήνασι γνώμην ψευδέσι τε χρῆσθαι πρότερον κατὰ Γουβάζου διαβολαῖς τετολμηκότες καὶ τάναντία τῶν εὖ διατεταγμένων αὐτεπαγ γέλτως ἐξειργασμένοι καί, τὸ δὴ πάντων παρανομώτερον, οὔτε τὴν ἐπιστολὴν ἐπιδείξαντες, ὥστε τῶν ἐγγεγραμμένων γνωσθέντων τὸ πρακτέον ἐλέσθαι.

6. «Πῶς οὖν οὐ παντὸς ὀλέθρου καὶ τιμωρίας ὑπέρτερα πάσης τὰ τετολμημένα δόξαιεν ἄν; ἀδικία γὰρ καὶ κατ' ἄλλου του γιγνομένη φευκτόν τι καὶ ἀπειρημένον, μάλιστα δὲ φίλον καὶ εὖνουν καὶ πολλάκις προκεκινδυνευκότα τῶν πέλας εἶναι συμβαίη τὸν ἠδίκημένον. 2 τίς γὰρ ὁ τοῦ Περσῶν πλούτου καὶ τῶν προτεινομένων ἀπάντων τὴν πρὸς ὑμᾶς εὖνοιαν ἀλλαξάμενος; τίς ὁ τὴν Χοσρόου φιλίαν ὑπεριδὼν καὶ παρὸν ἐκεῖσε πρὸς μεγίστην εὐδαιμονίαν χωρήσαι τὸ παρ' ὑμῖν ἔλαττον ἀγαπήσας; τίς ὁ πρότερον τῆς χώρας ὑπὸ Μήδων ἐπὶ πλείστον χρόνον πιεζομένης καὶ τῆς παρ' ὑμῶν ἐπικουρίας ἔτι μελλούσης μεταστὰς ἀθρόον καὶ

μετοικισάμενος ἐπ' αὐτὰς δήπου τὰς ὑπερβολὰς τοῦ Καυκάσου ἐνταῦθ' αὖτε θηριώδη τινὰ δίαιταν μᾶλλον ὑποστὰς μετιέναι ἢ προσηκὰ μενος τὴν τῶν πολεμιῶν φιλοφροσύνην καὶ καταβάς οἴκοι μένειν ἐν εὐπαθείᾳ; τίς δὴ οὖν οὗτος; 3 ἐκεῖνος ὁ μηδὲν τῶν δεινῶν, ἦν τι παθεῖν ὑπὲρ ὑμῶν ἔδει, κατορρωδήσας, Γουβάζης, ὦ νόμοι καὶ δίκη, ὁ μηδίσας, ὁ τύραννος, ὁ τὰ Ῥωμαίων καταπροέμενος· καὶ τέθνηκεν ὑπὸ Ῥουστίκου τε καὶ Ἰωάννου, βδελυρῶν οὕτω καὶ καταπτύστων ἀνθρώπων, ἀνήρ βασιλεύς· ὥπερ εἰ καὶ τοιοῦτου μετῆν ὡς ἀληθῶς ἐπικλήματος, ἀλλ' οὐχ ὑπὸ τούτων αὐτὸν ἐχρῆν εὐθὺς ἀνηπάσθαι, κριθέντα δὲ μᾶλλον σχολαίτερον ὑπὸ τοῦ κοινοῦ Ῥωμαίων τε καὶ Κόλχων βασιλέως, ἅτε δὴ μεγίστου καὶ τῷ παντὶ κρείττονος, προσηκόντως τιμωρηθῆναι. 4 ἀλλ' ἐπειδὴ ταύτης δὴ τῆς μισοφονίας αἰτία μὲν αὐτοῖς ἔνδικος οὐχ ὑπῆν, δυσμένεια δὲ μᾶλλον παράλογος ὑπὸ βασκανίας ἐς τοῦτο κακοῦ 130 προηγγεμένη, εἰκότως εὐβουλία μὲν καὶ λογισμῶ σῶφρονι καὶ τῇ τοῦ συνοίσοντος ἐπιγνώσει οὐδένα παρήκαν καιρόν, μόνω δὲ τῷ αὐθαδιζομένω τῆς ψυχῆς καὶ χαλεπαίνοντι πολλὴν παρέσχον αὐτονομίαν καὶ τὸ μελετηθὲν ἐκ πλείστου καὶ ὠδινόμενον οὕτω πως ἐκ τοῦ παρείκοντος ἔδρασαν, ὡς μήτε τὴν ἀκμὴν τοῦ παρόντος χρόνου φυλάξασθαι μήτε μὴν τὰ ζυμβησόμενα διανοηθῆναι. 5 πολέμου γὰρ τοσοῦτου περιεστηκότος ἐμφρόνων μὲν ἀνδρῶν ἔργον ἂν ἦν καὶ τὰ ξένα καὶ οὐπω γνώριμα τῶν ἐθνῶν εὐνοία προσάγεσθαι, οὗτοι δὲ καὶ τοὺς πρώην οἰκειοτάτους ἐκπολεμῶσαι Ῥωμαίοις περὶ πλείστου πεποίηται· καὶ τό γε ἦκον ἐς αὐτοὺς προσκεχωρήκαμεν τοῖς ἐναντίοις, ἐπιβουλεύομεν τοῖς πάλαι φιλτάτοις, ἡ χώρα Περσῶν, τὰ πατρῶα νόμιμα φροῦδα, πάντα ζυμβέβηκεν ἀτεχνῶς, ὅποσα στάσεώς τε καὶ ταραχῆς ἐμφυλίας γνωρίσματα μανιώδη. 6 οὐκοῦν ὡς τούτων ἀπάντων ἔργῳ προελθόντων καὶ πανταχόθεν ὑμῖν τῶν πραγμάτων διαρρυσθέντων, οὕτω ποινὰς ἀξίας αὐτοῖς, εἴπερ ἄρα καὶ εὐρεῖν ἔνεστιν, ἐπακτέον. εἰ γὰρ καὶ ἡμεῖς πιστοὶ πρὸς Ῥωμαίους καὶ βέβαιοι τυγχάνομεν ὄντες, ἀλλ' οὐ δίκαιον, ὦ δικαστά, τῆς ἡμετέρας ἐπιεικειᾶς τούτους ἀπόνασθαι καὶ ἡττόν τι παθεῖν ἢ καθ' ὅσον ἡ τοῦ ἐγχειρήματος βούλεται φύσις.»

7. Οὕτω δὲ τῶν κατηγορῶν τοῖς ἐπικλήμασι χρησαμένων τὰ πλήθη τῶν Κόλχων (αὐτοῦ γὰρ ξυνήθοιστο) ἐπαΐειν μὲν οὐ μάλα ἡδύναντο τῆς τῶν λόγων ἀπαγγελίας ἢ τῆς τῶν νοημάτων δεινότητος· ὅμως δὲ τὸ χρῆμα γινώσκοντες, ἐφ' ὧπερ ἕκαστα ἐτύχχανον προηγγεμένα, ἀγωνιζομένοις τε αὐτοῖς ἔτι ζυνεμόχθουν τῇ προθυμίᾳ καὶ συμπεριήγοντο ταῖς μεταβολαῖς τῶν σχημάτων· οὕτω τε τὰς ψυχὰς διέκειντο, ὡς ἂν αὐτοῖς ἐκεῖνοι φρονήματος ἔχουν ἢ οἴκτου ἐδόκουν. 2 καὶ εἴτα, ἐπειδὴ τοῦ ῥητορεύειν ἐπέπαυοντο, αὐτίκα οἱ γε, ἐπισχόντος βραχὺ τοῦ δικαστοῦ καὶ βουλευομένου, κατεμέμφοντο ἡσυχῇ καὶ ἡγανάκτουν, ὅτι δὴ μὴ εὐθὺς οἱ ἐναντίοι ἀνήρηντο· τοῦ δὲ παρακελευσαμένου καὶ λέγειν αὐτοῖς ἅττα ἂν ἐθελήσαιεν, τότε δὴ καταβοᾶν ἐς τὸ ἐμφανὲς ἔεντο, καὶ ἤδη ὑπετονθόρουζον καὶ ἤδη ἡ φωνὴ ἐς τὸ σαφέστερον διεκρίνετο. ἀλλ' οἱ πρὸς τὸ κατηγορεῖν τεταγμένοι ταῖς χερσὶ καταπαύοντες ἀνέκοιψαν τὴν περαιτέρω φορὰν τοῦ θορύβου. 3 καὶ τοίνυν σιγῆς γεγεννημένης 131 παρελθὼν καὶ Ῥουστίκος ἐν μέσῳ ἅμα Ἰωάννῃ τῷ ἀδελφῷ ἔλεξε τοιαῦτα· 4 «Μετήγαγε μὲν ἡμῖν ἀθρόον καὶ περιέστησεν εἰς τοῦ ναντίον τὰς τῶν δοκηθέντων ἐκβάσεις ἢ τύχη, καὶ δέον μεγίστων γερῶν ἀπόνασθαι πάρεσμεν θανάτου φευξόμενοι δίκην· πλὴν ἀλλ' ἡδιστος ἡμῖν ὁ ἀγὼν καταφαίνεται καὶ πλείστης ὄσης ἀνάπλευς μεγαλ' αὐχίας. 5 γενήσεται γὰρ ἅπασι γνωριμώτερον, ὡς μόνοις ἡμῖν διήνυσται τὸ προδότην ἄνδρα καὶ τύραννον ἀπολωλέναι καὶ τὰ βασιλέως πράγματα τὸ μέρος διασεσῶσθαι· ὥστε εἰ καὶ τεθνάναι ζυμβαίῃ, στέρξοιμεν ἂν καὶ ὡς ἄσμενοι καθάπερ τι προσφιλές καὶ αὐθαίρετον τὸ ἀνιαρόν καὶ ἡναγκασμένον·

καὶ οἰχησόμεθα κάλλιστον τοῦτο πρὸς εὐθυμίαν ἐφόδιον ἔχοντες, τὸ γινώσκειν ἐν ἡμῖν αὐτοῖς, ὡς τοὺς Ῥωμαίους κρατοῦντας ἔτι τῶν Κόλχων καταλελοίπαμεν καὶ οὐπω παρ' ἐτέρων ἀφηρημένους. 6 εἰ μὲν γὰρ Περσικὸν ἦν τὸ παρὸν δικαστήριον καὶ παρ' ἐκείνοις ἐκρινόμεθα, πάντως ἂν ἡμῖν ἀρνήσεως τε προσέδει τῶν εἰργασμένων καὶ δεδιέναι παρῆν τοὺς ἐλέγχους καὶ δεδειγμένων τυχὸν διαπορεῖν, ὁποίοις ἂν καὶ χρῆσάμεθα λόγοις ὑπὸ δικασταῖς πολεμιοτάτοις καὶ τῷ πραχθέντι λίαν ἀχθομένοις τῷ τῆς ἐλπίδος ἡμαρτηκέναι. 7 Ῥωμαίου δὲ ἀνδρὸς δαιτῶντος τίνος ἂν χάριν ἡμῖν τὸ γεγενημένον ἀπαρνηθεῖ; τί δὲ καὶ ἀπολογεῖσθαι χρεὼν παρ' ὑμῖν αὐτοῖς, ἀνθ' ὧν ὑμᾶς εὖ πεποιθήκαμεν τὸν τύραννον ἀνελόντες; οὐδὲ γὰρ μεταδοτέον αὐτῷ τοῦ σεμνοῦ τῆς βασιλείας ὀνόματος, ἀλλοτριωτάτῳ διὰ τῶν ἔργων φανέντι, καίτοι μέγα κεκράγασι οἱ κατήγοροι καὶ δεινὰ τετολμησθαι φασιν, ὡς δὴ βασιλέως ἀνηρημένου. 8 χρῆ δὲ οὐ τῇ πόρπῃ καὶ τῷ χλαμυδίῳ καὶ τοῖς ἐκτὸς φαινομένοις ἐγκαλλωπίσασθαι ταύτην προσνέμειν τὴν ἐπωνυμίαν, ἀλλ' ἔνθα τὸ δίκαιον ἐνεργὸν καὶ τοῦ προσήκοντος μὴ ὑπερφρονοῖν τὸ ἐφιέμενον καὶ μόνοις τοῖς καθεστῶσι τὸ φρόνημα τῆς ψυχῆς ἀναμετροῖτο. εἰ μὲν οὖν τοιοῦτον ἀπεκτόναμεν ἄνδρα, παράνομα τετολμήκαμεν, ἔνδικος ἢ κατηγορία, εἰκότως βίαιοι καὶ ἀλαζόνες καὶ μαιφόνιοι παρὰ τῶν Κόλχων ὀνομαζόμεθα. 9 εἰ δὲ τούτων μὲν ὡς πορρωτάτῳ τοῖς τρόποις ἀπώκιστο, μέτριον δὲ οὐδὲν ἦν αὐτῷ βεβουλευμένον ἀλλ' ἢ τοὺς Πέρσας καθ' ἡμῶν λαθραίως ἐπάγειν καὶ καταπροέσθαι τὴν χώραν ἐκείνοις, πῶς οὐ μᾶλλον ἐχρῆν φθάσαι τὸν τοῦ δεινοῦ καιρὸν τῷ προτερήματι ἢ τὴν βασιλείου στολὴν αἰδεσθέντας ὑπὸ τοῖς πολεμίοις γενέσθαι; 10 τοῖς γὰρ κίνδυνόν τινα μελετώμενον 132 ὑπὸ τοῦ προεγνώσκουσιν, ἐνὸν μὲν ἐκκλίνειν τὸ παραυτίκα τὴν ἐπιβουλήν καὶ τὸ παρὸν ἀμωσγέπως παρακρουσαμένοις σχολαίτερον ἐν ὑστέρω τοῖς προσπεσοῦσιν ἀρμόσασθαι, πολλὴ ὠμότης προεπιφέρειν τὴν τιμωρίαν καὶ μὴ μᾶλλον ἀρκεῖσθαι τῇ τοῦ ἀντεπιβουλεύειν τυχὸν ἐξουσίᾳ. 11 ἔνθα δὲ τῶν βεβουλευμένων εἰς ἔργον ἀχθέντων οὐδὲν ἔτι λείπεται πρὸς ἐπικουρίαν, ἀλλ' ἄρδην εὐθύς ἅπαντα οἴχεται, συναφαιρουμένων τῇ κοινῇ σωτηρίᾳ καὶ αὐτῶν δήπου τῶν ὑπὲρ ταύτης ἐλπίδων, ἐνταῦθα τὸ τάχος αἰρετέον τοῖς ἔμφροσι καὶ ὅπως μηδὲν ὀτιοῦν τῶν ἀνηκέστων πείσονται παρασκευαστέον.

8. «Εἰ τοίνυν καὶ διαρραγεῖεν οἱ κατήγοροι, μίασμα βοῶντες καὶ ἄγος καὶ μαιφονίαν καὶ τοῖς τοιοῦτοις ὀνόμασι ἐκτραγωδοῦντες τὸ γεγενημένον καὶ πρὸς μόνον τὸ πραχθὲν ἀφορᾶν ἐκβιαζόμενοι, ἀλλὰ σὸν ἔργον, ὃ δικαστά, μνήμην ποιῆσθαι τῶν προὑπαρξάντων, τὰς αἰτίας ἀναθεωρεῖν δι' ὧν ἐπὶ τὴν πρᾶξιν ὠρμήθημεν καὶ τῷ εὐλόγῳ τοῦ ἐγχειρήματος τὸ εὖνον διαγιγνώσκειν τῆς γνώμης. 2 ἐπεὶ καὶ πολυλαχοῦ κατὰ τὰς πόλεις ἀγύρτας τινὰς τυχὸν ἢ καὶ λωποδύτας ἢ καὶ ἄλλο τι τῶν ἀνοσίων ἔργων πεπλημμεληκότας ὀρώντες νῦν μὲν τῆς κεφαλῆς ἀφαιρουμένοις, νῦν δὲ τῷ πόδε διατεμνομένοις, οὐ τοῦ φαινομένου κατηγοροῦμεν, καὶ ταῦτα λίαν ἀπάνθρωπον εἶναι δοκοῦν, οὐδὲ τοῖς ἄρχουσιν, οἷς τὰ τῶν τιμωριῶν τούτων ἀνεῖται, νεμεσῶμεν, ἐναγεῖς αὐτοὺς καὶ μιαροὺς καὶ κακοδαίμονας ἀποκαλοῦντες· ἀλλὰ τὰ πρότερον παρ' ἐκείνων τετολμημένα λογιζόμενοι καὶ ὡς ποινὰς τίνουσι τῶν ἀδικημάτων ἐπιμνησθέντες ἠδόμεθα τῇ ὠμότητι. οὐ γὰρ εἰκὴ τὸ κολάζον ἐξεύρηται, τοῦ ἀμαρτάνοντος ἥκιστα παυομένου. 3 ἀνήρηται τοίνυν πρὸς ἡμῶν ὁ Γουβάζης· καὶ τί δεινόν, εἰ προδότην ἄνδρα καὶ πολέμιον ἀπεκτόναμεν; καίτοι τὴν τοῦ δυσμενοῦς ἐπωνυμίαν οἱ κατήγοροι διευκρινήσαντες οὐ τῷ πορρωτέρῳ ταχθέντι προσήκειν φασίν, ἀλλ' ὅτῳ ἂν, εἰ καὶ ὁμόφυλος ἦ, τὰ τοῖς ἐναντίοις κεχαρισμένα σπουδάζοιτο· καὶ τήνδε τὴν δόξαν καὶ ἡμεῖς ἀρίστην ἡγούμεθα καὶ ἀληθεστάτην καὶ οἶαν τῆς τοῦ πράγματος φύσεως ἐστοχάσθαι. 4

οὐκοῦν, ἑκατέρους οὕτως ἀρέσκον, φέρε πολέμιον ἀποδείξωμεν τὸν Γουβάζην τῷ δοθέντι χρώ μενοι τεκμηρίω. τούτου γὰρ ταύτη καὶ δὴ δεικνυμένου καὶ τὸ δικαίως αὐτὸν ἀνηρῆσθαι συναναφανεῖται. 5 ἅπαν μὲν οὖν αἰεὶ βάρβαρον φύλον, εἰ καὶ κατήκοον ἢ τοῖς Ῥωμαίοις, ἀλλὰ τῷ τῆς γνώμης ἄλλο τριωτάτῳ διεστηκὸς καὶ τῇ τάξει τῶν νόμων ἀχθόμενον ἐπὶ τὸ νεωτερο 133 ποιὸν καὶ ταραχῶδες φέρεσθαι πέφυκεν· καὶ ἥδιστα μὲν ἂν ἐφ' ἑαυτῷ βιοῦν διατελοῖη μηδαμῶς ὑφ' ἑτέροις ταττόμενον, ὡς μηδὲ τῶν ἀδικημάτων εὐθύνας ὑπέχειν. εἰ δὲ τοῦτο μὴ οἶόν τε, τὸ γοῦν τὰ ὁμοδίαιτα τῶν ἔθνων καὶ μᾶλλον τοῖς οἰκείοις πλησιάζοντα τρόποις ἐπάγεσθαι προὔργου ποιοῦνται. 6 πλὴν ἄλλ' εἰ καὶ τούτοις ἀτεχνῶς ὁ Γουβάζης ὑπήκτο τοῖς πάθεσι τῷ βάρβαρός τε πεφυκέναι καὶ τὴν κοινήν τοῦ γένους νοσεῖν ἀπιστίαν, ὁ δὲ καὶ πρὸς τοῦτο κακίας ἐχώρει καθ' ἡμῶν, ὡς μηκέτι διαλανθάνειν οἶεσθαι δεῖν, τούναντίον μὲν οὖν καὶ πρὸς ἔργον ἄγειν ἐπιείγεσθαι τὴν προσπεπηγυῖαν τέως τῷ νῶ καὶ ὑποκρυπτομένην δυσμένειαν. 7 ἡμῶν γὰρ διαπονουμένων καὶ πάντα κίνδυνον μετιόντων, ὡς ἂν τοῖς πολεμίοις μηδὲν ὀτιοῦν τῶν κατὰ γνώμην ἐκβαίη, αὐτὸς οἴκοι μένειν ὤφετο δεῖν σὺν τοῖς ὁμοφύλοις καὶ πολλῶ τῷ μοχθεῖν ἀφεστά ναι. πλὴν ἄλλ' ἐπετήρει ξὺν ἀκριβείᾳ καὶ ἀνεπυθάνετο τὰς τῶν ἀγῶνων κινήσεις, ἐς ὅπερ ἂν καὶ χωρήσαιεν. 8 εἰ μὲν οὖν μέγιστόν τι κατὰ τοὺς πολέμους τοῖς Ῥωμαίοις διήνυστο καὶ τοῦ νικᾶν ἐνεργόν τε καὶ ἀληθεστάτην ἤρανο δόξαν, ὁ δὲ τὸ δυσμενὲς τῆς ψυχῆς καὶ βασκαῖνον ἐπίδεικνυς διακωμωδεῖν εὐθύς ἐπειράτο καὶ διαλύειν τὴν ἐκ τῶν ἔργων σεμνότητα, φαύλην μὲν τὴν ἐγχείρησιν, φαυλότατον δὲ τὸ πέρας ἀποκαλῶν καὶ οὐδὲ τοῦτο ἡμέτερον, ἀλλὰ τοῦ ἀλογίστου τῆς τύχης. 9 εἰ δέ που τυχὸν καὶ σφαλείημεν (πῶς δὲ οἶόν τε τὸ ἀνθρώπειον μὴ οὐχὶ καὶ πρὸς τάναντία μεταβάλλειν, ἀλλ' ἐπὶ τῶν αὐτῶν αἰεὶ βεβηκέναι;), ὁ δὲ καθάπερ τις αὐτόματος τῶν γιγνομένων κριτῆς τὴν μὲν τύχην εὐθύς ἀφίει τῶν ἐγκλημάτων ἀνεύθυνον, ὡς οὐ μετὸν αὐτῇ τοῦ συμβάντος· ἦν δὲ πάντως αὐτῷ προεσκεμμένον καὶ ἐγκριθὲν μηδὲν ἄλλο δοκεῖν αἴτιον εἶναι τοῦ ἐνδεῶς ἡμῖν τι πεπραχῆσαι ἢ μόνον ἀνανδρίαν γνώμης καὶ χειρῶν ἀσθένειαν καὶ βουλευμάτων ἀβελτερίαν. 10 τὸ γὰρ παλὶμ βολὸν τῆς τύχης καὶ ἄτακτον καὶ ἀλόγιστον καὶ οἷς καθ' ἡμῶν αὐτὴν διελοιδορεῖτο, οὐδαμῶς ἐπῆγε τοῖς πολεμίοις, ὡς ἐκ τούτων ἡμᾶς οὕτω παρασχὸν ὑπερβαλομένους.

9. «Καὶ τοίνυν ἀνεβόα ταῦτα περιφανῶς καὶ γινῶναι παρεῖχεν οὐ μόνον τοῖς στρατεύμασι τῶν Περσῶν, οἷς δὴ καὶ ἕκαστα διεπονεῖτο καὶ ἐπρασσειν, ἀλλ' εὐθύς ἀγγελιαφόροι σταλέντες πρὸς αὐτοῦ διεκήρυττον εἰς Ἰβηρίαν, εἰς Ἀλανούς, τῷ γένει τῶν Σουανῶν, τοῖς ὑπὲρ τὸν Καύκασον οἰκοῦσι βαρβάροις, τοῖς πόρρω τούτων, τοῖς ἐκείνων ἔτι πορ 134 ρωτέρω, τὰς τε ἐσχατίας ἀπάσης τῆς γῆς εἴπερ αὐτῷ περινοστεῖν ἐνῆν, τούτου γε χάριν οὐκ ἂν ἐνεδίδου. ἦν δὲ τὸ ἄγγελμα· Ῥωμαῖοι κακοὶ τὰ πολέμια καὶ τῶν βαρβάρων ἡσῶνται. 2 καὶ τὴν περὶ ταῦτα σπουδὴν οὐχ ὥστε μόνον πρὸς ὄνειδος ἄγειν τὸ τῶν Ῥωμαίων γένος μετῆι, καίτοι καὶ τοῦτο δεινὸν καὶ λίαν ἐναργὲς γνώρισμα ψυχῆς πολεμίας, τὸ δὲ ἐφ' ᾧ πλέον ἐμόχθει καὶ παρεσκεύαστο, ἕτερόν τι καὶ τοῦδε μεῖζον ὑπῆν. 3 τὴν γὰρ ὑπὲρ βασιλέως τοῦ μεγίστου παρὰ τοῖς ἔθνεσι νικήσασαν δόξαν, ὡς ἄρα δυνάμει τε κράτιστος καὶ πλήθει τροπαίων κεκοσμημένος, διαλύειν τὸ μέρος ἐγίγνωσκε χρῆναι καὶ ταύτη πρὸς θράσος κινεῖν καὶ αὐθάδειαν τὸ τέως κατεπτηχὸς καὶ θαυμάζον. 4 ἄρα πολέμιος ἂν ὁ ταῦτα δρῶν καλοῖτο δικαίως ἢ μᾶλλον φίλος καὶ εὖνους καὶ βασιλεὺς καὶ ὑπόσπονδος καὶ ὅσα τοῖς κατηγοροῖς ἐπὶ τῷ τυράννῳ κεκόμψευται; καίτοι κοινῇ δοθὲν ἑκατέροις, οὐκ ἄλλως διακριτέον τὸ φίλον ἀπὸ τοῦ δυσμενοῦς ἢ μόνω τῷ πρὸς τὰς ἐκβάσεις τῶν παρεμπιπτόντων εὖ τε τυχὸν ἢ καὶ ἐτέρως διακεῖσθαι τὰς γνώμας. 5 ἐπειδὴ οὖν

ἀπελήλεγκται καὶ νῦν ὁ Γουβάζης, ὡς ἠνιάτο μὲν οἷς ἐκρατοῦμεν, ἦδετο δὲ οἷς ἡμαρτάνομεν, τί δήποτε καταβοῶσι τῶν παρὰ Ῥωμαίοις νόμων οἱ βάρβαροι, καθ' οὓς κολάζειν εἰώθαμεν ἢ καὶ ἀναιρεῖν, οὕτω παρασχόν, τοὺς τὸ καθεστὸς τῆς πολιτείας κινοῦντας τὸ μέρος καὶ λυμαινομένους; 6 ἄλλ' εἰ δοκεῖ, τεκμήρια μὲν καὶ γνωρίσματα καὶ τοὺς ἐκ τῶν εἰκότων ἐλέγχους παρῶμεν, μόνην δὲ τὴν ἐκ τῶν πραγμάτων ἐπισκεψώμεθα πείραν, οὔπερ ἡμᾶς ἄγουσα φέρει. κατείχεται γὰρ ὑπὸ Περσῶν τὸ φρούριον ἢ Ὀνόγουρις, ἐκ τῆς κατὰ τὴν Ἀρχαιοπολινπεριοικίδος παρηρημένη· καὶ ἦν αἰσχος οὐ φορητὸν στρατεύμα δυσμενὲς εἶσω περιβόλων ἐν τοῖς ἡμετέροις χωρίοις βεβαίως ἰδρῦσθαι. ἐνίκα βουλή παρὰ τοῖς στρατηγοῖς φοιτᾶν ἐπ' αὐτοὺς ἅπαντι τῷ στρατῷ καὶ καθε λείν ἢ καὶ ἀπώσασθαι τὸ λυποῦν ἐκ πλείστου καὶ ἐφεδρεῦον. 7 ἔδει πάντως ἡμῖν καὶ στρατιᾶς Κολχικῆς, ὡς ἂν μὴ μόνον τῇ τῶν τόπων ἐμπειρία πλέον τι τῶν οὐκ ἐπισταμένων πρὸς τὸ συνοῖσον διανοηθεῖεν, ἀλλὰ καὶ μαχομένοις ἡμῖν πρὸς ἄνδρας ὀπλίτας ἐξ ἔρυμάτων παρατατ τομένους καὶ πρὸς γε τοὺς ἐκ Μουχειρίσιδος κατὰ τὸ εἶκος ἤξοντας ξυνεπιλάβοιντο καὶ συμπαρασταίεν. 8 τί οὖν ἐπὶ τούτοις ἔδει πράττειν 135 τοὺς στρατηγούς; ἀντιβολεῖν, ὡς ἔοικε, τὸν ἡγεμόνα τοῦ γένους καὶ πρὸς ξυμμαχίαν αἰτεῖν, ἀποδεικνύοντας καὶ τὸ εὐλογον τῆς αἰτήσεως. καὶ τοίνυν ἀντεβόλουν καὶ ἀπεδείκνυον· 9 ὁ δὲ καθάπερ ὡς ἀληθῶς βασιλεύς τις εἶναι πεπιστευκῶς καὶ ὡς ἐξὸν αὐτῷ κατ' ἐξουσίαν βιοῦν συστρατεύεσθαι μὲν ἡμῖν ἐπὶ τὸ φρούριον οὐδὲ μέχρι τοῦ παρεῖναι γοῦν μόνον ἠνείχεται. οὐ μὴν οὐδὲ σκήψεις τινάς, εἰ καὶ ἀπρεπεῖς, ἀλλ' εἰς προκάλυμμά γε ὅμως τῆς ἀπορρήσεως εὐπρόσωπον ἐμηχανᾶτο· ἀπεπέμπετο δὲ μάλα σεμνῶς καὶ σοβαρώτερον ἢ κατὰ μισθωτὸν ὑπήκοον τὴν ἀξίωσιν. καὶ πρὸς γε νεμεσῶν διετέλει τοῖς στρατηγοῖς καὶ δυσμενῶς εἰς αὐτοὺς ἀφυβρίζων, ὥσπερ ἀνδρείαν τοῦτο ἡγούμενος καὶ βασιλεῦσι πρέπον· ἢ γὰρ οὐκέτι ἀνεβάλλετο τὸ διαρρήδην ὑπὲρ τῶν ἤδη μεμελετημένων ἀναισχυνητῆσαι. 10 εἶτα διαμέλλειν ἐχρῆν καὶ μείζονας ἀναμένειν ἐλέγχους καὶ τὸ βασίλειον γράμμα δεικνύειν, ἐφ' ᾧ κατὰ τὸ Βυζάντιον ἀφικέσθαι τὸν μηδὲ τῆς οἰκείας χώρας ἐντὸς βραχεῖάν τινα διανύσαι πορείαν ἐλόμενον; καὶ πῶς οἷόν τε ἦν, εἴ γε στέλλειν αὐτὸν οὕτω χαλεπαίνειν καθ' ἡμῶν προηγμένον ἐπετηδεύσαμεν, μὴ οὐχὶ ταραχάς τε μυρίας καὶ φόνους πολλοὺς ἐμφυλίους καὶ μεταχώρησιν ἐμφανῆ καὶ τῶν Περσῶν εἰσφοιτήσεις ἀθρόους γενέσθαι, ἀπειθοῦντος μὲν ἀνέδην τοῦ δυσμενοῦς καὶ διαμαχομένου, τοῦ δὲ παντὸς ἔθνους καὶ μάλα τὴν στάσιν προσιεμένου τῷ πρὸς τὴν κίνησιν τῶν καθεστῶτων βαρβαρικώτερον ὀρμῆς πεφυκέναι καὶ πρὸς γε πλησίον ἔχειν τοὺς ἀνθεξο μένους; 11 τοιγάρτοι τὸν ἀρχηγὸν ἡμεῖς τῆς ἐπιβουλῆς ἀνελόντες τοσούτων συμφορῶν ἐσμὸν παρόντα ἤδη καὶ ὠδινόμενον οὕτω πῶς εὐκολώτατα κατεπαύσαμεν, ὡς νῦν ἀπιστεῖσθαι περιφανῶς, εἴπερ ὅλως τι καὶ ἤμελλον ἔσεσθαι.

10. «Μὴ τοίνυν, ᾧ δικαστά, τὴν ἐπιστολὴν προφερόντων μηδὲ κακιζόντων ἡμᾶς ὡς δὴ τοῖς ἐν αὐτῇ γεγραμμένοις οὐδαμῶς ἠκολουθη κότας. τῷ γὰρ οὐ λίαν ἔνδηλον, ὡς τὸ γεγράφθαι, χρῆναι πρὸς τὴν βασιλέως αὐτὸν πόλιν ἰέναι, ἀπόπειρα μόνον ὑπῆρχε καὶ βάσανος, εἴπερ ἀυθαιρέτως εἴκοι τοῖς προσταττομένοις, ὥστε δικαίως ἀρμόσασθαι; 2 γνωσθὲν τοίνυν ραδίως ἡμῖν τὸ ἀνήκουστον τῆς γνώμης καὶ ἀμιλ λώμενον, δι' ὃ τὸ ἔλαττον ἀπεσεῖσατο, πῶς ἐπὶ τὸ μείζον ἔδει προτρέπειν καὶ μὴ θάττον εἰς ἐκεῖνο τὸ πέρας ἐλθεῖν, εἰς ὅπερ πολλῶν ἐν μέσῳ 136 ξυμβεβηκότων δεινῶν πρὸς ἀνάγκης καὶ ὡς περιήχθημεν ἄν; οὐ γὰρ ἔνεστι τοὺς τὴν ἀκμὴν τοῦ καθήκοντος καιροῦ περιορῶντας καὶ μὴ τοῖς πρακτέοις ἀρμοζομένους ἐν ὑστέρω τὸ παρεῖναι ἀνακαλεῖσθαι. 3 ἐλείπετο δὴ οὖν, ὡς ἔοικε, καθά φασι οἱ κατήγοροι, δίκην τινὰ κινεῖν πρὸς Γουβάζην καὶ ληρώδεις ἀγῶνας ἐγείρειν καὶ τῆς τῶν

πραγμάτων ασφαλείας ἀνθαιρείσθαι μᾶλλον τὴν ἐπὶ τοῖς λόγοις κομψείαν. ἀλλ' οὐ συνεχώρουν, ὧ κακοδαίμονες, οἱ Πέρσαι παρόντες καὶ τοῖς ἔργοις ἐγκεί μενοι καὶ τῆς Κολχικῆς χώρας ἀπάσης ταῖς τούτου βουλαῖς ἐπιλαμβάνεσθαι παρεσκευασμένοι. 4 ἐπεὶ δὲ πανταχόθεν ὁ Γουβάζης ἀποδέδεικται πολέμιός τε καὶ προδότης καὶ πρὸς τυραννικὰς ἐλπίδας ἠρμένος, τί διαφέρειν οἴονται σφίσιν οἱ Κόλχοι, εἴτε παρ' ἡμῶν εἴτε παρ' ἐτέρων ἀνήρηται; 5 οὐ γὰρ στρατηγοῖς μόνοις ἢ τοῖς ἄλλως δυνατωτάτοις ὁ τῆς εὐνοίας ἐθέλει σκοπὸς ἐμφύεσθαι καὶ προσιζάνειν, ἀλλὰ παντὶ τῷ βουλομένῳ βατὸν δήπου καὶ προσῆκον τῆς ἐν ἧ τέτακται πολιτείας ὑπεραλγεῖν καὶ τὸ κοινῆ συνοῖσον ἐς δύναμιν κατορθοῦν. 6 οὐκοῦν εἰ καὶ βδελυροὶ κατ' αὐτοὺς καὶ κατάπτυστοι καθεστήκαμεν, ἀλλὰ πιστότατοι βασιλεῖ καὶ φιλορῶμαιοι καὶ οἷοι τοῖς ἐπιβουλεύειν πειρωμένοις μὴ ἐφίεσθαι. εἰ δὲ δεῖ τι καὶ πλεον εἰπεῖν, ἴσθι σαφῶς, ὧ δικαστά, καλὸν μὲν ὡς ἀληθῶς καὶ δίκαιον τὸ παρ' ἡμῶν ἐν δέοντι τολμηθέν, οὐκ ἄνευ δὲ τῆς Μαρτίνου γνώμης γεγενημένον.»

11. Εἰρημένων δὲ καὶ τούτων ὁ Ἀθανάσιος τὸ μὲν παραυτίκα οὐχ ἦσσαν τοὺς ῥουστίκου προσίετο λόγους. συστάσης δὲ καὶ δις ἀγωνίας, ἐπειδὴ ἅπαντα ἐς τὸ ἀκριβὲς γνωματεύων καὶ ἀνερευνῶμενος, οὐδέν τι αὐτῷ ἐναργὲς προδοσίας ἢ τυραννίδος ἐγχείρημα ἡμαρτῆσθαι ὑπὸ τοῦ Γουβάζου ἐδέδεικτο, ἄδικος δὲ μᾶλλον καὶ παρανομώτατος ὁ φόνος γεγενημένος, ὡς καὶ τῆς ἐπὶ τὴν Ὀνόγουριν συστρατείας οὐ μῆδισ μοῦ χάριν ἀπαγορευθείσης, ἀλλὰ τῷ ἄχθεσθαί γε αὐτὸν κατὰ τῶν στρατηγῶν, ἀνθ' ὧν αὐτῆς καὶ ἀπεστέρητο ῥαστώνῃ πολλῇ καὶ ἐκμελεία κεχαυνωμένοι· ἐπειδὴ οὖν ταῦτα ἐγίνωσκε, τότε δὴ τὸ μὲν ἐπὶ Μαρτίνῳ λεχθέν, ὡς ἄρα καὶ ἐκείνῳ μετῆν τῶν ἐς τοῦτο βεβουλευμένων, ἀνοίσειν βασιλεῖ διενοεῖτο. 2 τοῖς γε μὴν τὸ ἀπεκτονέσθαι περιφανῶς ὠμολογηκόσι κρίσιν ἐπῆγεν ἀνάγραπτον, ἐν ἧ διέταττε 137 θᾶττον αὐτοὺς διαφθαρήναι ὑπὸ τὴν δικαστικὴν μάχαιραν γιγνομένους καὶ τὰς κεφαλὰς ἀφαιρουμένους. 3 καὶ οἱ μὲν ἐπὶ τοῖς ὀρεῦσιν ἦμενοι καὶ ἀνὰ τὰς λεωφόρους περιενεχθέντες μέγιστον θέαμα τοῖς Κόλχοις εἶναι ἐδόκουν καὶ πλείστης ἄξιον εὐλαβείας. ἐτεθήπεσάν τε καὶ ἐπὶ τῷ κήρυκι τορὸν τι μάλα βῶντι καὶ διαπρύσιον καὶ παρεγγυῶντι δεδιέναι τοὺς νόμους καὶ φόνων ἀδίκων ἀπέχεσθαι. 4 ἐπεὶ δὲ αὐτοῖς καὶ ἀπετέτ μηντο οἱ αὐχένες, τότε δὴ ἅπαντες ἐς οἶκτον ἐτράποντο, ἀποβεβληκότες τὸ χαλεπαῖνον. καὶ ἐπὶ τούτοις ἐλέλυτο μὲν ὁ ἀγών· οἱ δὲ Κόλχοι αὖθις διετέλουν εὖνοι ὄντες ἐς τὰ μάλιστα Ῥωμαίοις καὶ τὸν πρότερον ἀνανεύμενοι τρόπον.

12. Τούτων δὲ γεγενημένων τὰ μὲν τῶν Ῥωμαίων στρατόπεδα διεχείμαζεν ἀνὰ τὰ πολίσματα τε καὶ φρούρια, ὡς πῆ ἐκάστω διετέτακτο. 2 ἐν τούτῳ δὲ ἄνδρες τῶν παρὰ Μισιμιανοῖς δυνατωτάτων ἐς Ἰβηρίαν παρὰ τὸν Ναχοραγὰν ἀφικόμενοι ἅπαντά οἱ διήγγειλαν τὰ ἐπὶ Σωτηρίῳ πρὸς αὐτῶν τετολμημένα, τὴν μὲν ἀληθεστάτην αἰτίαν ἡρέμα ὑποκρυπτόμενοι, λέγοντες δέ, ὡς ἐπειδὴ ἐκ πλείστου τὰ Περσῶν ἐτύγχανον ἡρημένοι, προπηλακίζεσθαι σφᾶς ὑπὸ τε Κόλχων αὐτῶν καὶ Ῥωμαίων καὶ ἐν τοῖς ἀτιμοτάτοις τετάχθαι, πέρασ δὲ Σωτήριχον αὐτοῖς ἐπιστῆναι, λόγῳ μὲν ὡς δὴ χρυσίον τοῖς ξυμμάχοις διανεμοῦντα, ἔργῳ δὲ τὰ ἐπὶ λύμῃ τε καὶ καθαιρέσει τοῦ παντὸς γένους διαπραζόμενον. 3 «Παρὸν τοίνυν ἡμῖν» ἔφασαν οἱ πρέσβεις «ἢ ἄρδην ἀπολωλέναι ἢ προτερήσασι δόξαν μὲν τινα ἴσως παρ' ἐνίοις ἀπενέγκασθαι προπετείας καὶ ὡς τοιοῦδε κακίζεσθαι, βιοτεύειν δὲ ὅμως ἔτι κατ' ἐξουσίαν καὶ τὰ ἡμέτερα αὐτῶν ἢ ἂν συνοίσειν δοκοίη διατιθέσθαι, εἰλόμεθα τὰ ἀμείνονα καὶ τοῦ ἀνθρωπείου μᾶλλον ἐχόμενα τρόπου, τῶν μὲν λοιδοριῶν καὶ κατηγορημάτων ὀλίγα φροντίσαντες, περὶ πλείστου δὲ ποιησάμενοι τὴν σωτηρίαν. 4 Σωτήριχόν τε γὰρ ἀπεκτείναμεν καὶ τοὺς ἅμα αὐτῷ ἐς τοῦτο ἐληλυθότας, ὡς ἂν

ἐκείνους μὲν τισαίμεθα τῆς ἀδικίας, πίστιν δὲ εὐνοίας βεβαιοτάτην ἐνθένδε τοῖς Πέρσαις παρασχόμενοι εὐκλεέστερον προσχωρήσασιν. 5 ἐπεὶ δὲ τούτων τε ἀπάντων καὶ μάλιστα τοῦ μηδισμοῦ ἕνεκα οὐκ ἀνήσουςι χαλεπαίνοντες οἱ Ῥωμαῖοι, ἀλλὰ τάχιστα 138 ἡμῖν ἐπιπεσοῦνται καὶ ἅπαντας, τό γε ἐς αὐτοὺς ἦκον, διαφθεροῦσι, προσήκει δὴ σοι, ὦ στρατηγέ, δέχεσθαι τε ἡμᾶς εὐμενῶς καὶ ἐπαμύνειν τῆς τε χώρας περὶ ὡς οἰκείας τὸ λοιπὸν καὶ κατηκόου τὰ προσήκοντα διανοεῖσθαι καὶ μὴ περιιδεῖν οἰχήσεσθαι κινδυνεῦον γένος οὐ σμικρὸν οὐδὲ ἄσημον, ἀλλὰ καὶ πλείστην ὄσσην ὠφέλειαν τῇ Περσῶν ἐπικρατεία προσφέρεσθαι ἰκανώτατον. 6 πολέμων τε γὰρ ἡμᾶς ἴδριας ὄντας ἀμωσγέπως εὐρήσοιτε ἂν καὶ καρτερώτατα ξυναγωνιζομένους, ἢ τε χώρα, ἐν ὑπερτέρῳ τῶν Κόλχων κειμένη, γενήσεται ὑμῖν ὀρητήριον ἀσφαλές καὶ οἷον ἐπιτείχιμα κατὰ τῶν πολεμίων». 7 ταῦτα δὲ ἀκούσας ὁ Ναχοραγὰν προσίετο τε αὐτοὺς ἀσμενέστατα καὶ ἐπὶ τῆς μεταστάσεως καὶ θαρροῦντας ἰέναι ἐκέλευσεν, ὡς τῆς Περσικῆς ἐπικουρίας ἐν δέοντι τευξομένους. οἱ μὲν οὖν πρέσβεις ἐς τὰ οἰκεία ἐπανελθόντες καὶ ἕκαστα διαγγείλαντες μεγίστων ἀνέπλησαν τὸ ἔθνος ἐλπίδων.

13. Τοῦ δὲ ἦρος ἀρχομένου αὐτίκα οἱ τῶν Ῥωμαίων στρατηγοὶ ἐς ταυτό που ξυνηλθόντες ἔγνωσαν κατὰ Μισιμιανῶν ἐπιστρατεύειν. 2 ἀλλὰ Βούζης μὲν καὶ Ἰουστίνος ἀνὰ τὴν Νῆσον μένειν ἐτετάχατο φρουρήσοντες τὰ ἐνθάδε καὶ ἀπάντων ἐπιμελησόμενοι. ἐστέλλοντο δὲ ἐπὶ τὸν πόλεμον ἄνδρες ἐς τετρακισχιλίους, πεζοὶ ἅμα καὶ ἵπποται· ἐν τοῖς ἄλλοι τε ἦσαν τῶν γνωριμωτάτων ἄγαν καὶ Μαξέντιός τε καὶ Θεόδωρος, ὁ τῆς Τζανικῆς δυνάμεως πρωτοστάτης, ὡς μοι πολλάκις ἐρρήθη, ἄμφω πολεμικῶς καὶ ταξιάρχῳ. 3 καὶ οἱ μὲν εἶχοντο τῆς ἐξόδου· ἡμελλε δὲ αὐτοῖς οὐκ ἐς μακρὰν καὶ ὁ Μαρτίνος ἐπιστήσεσθαι ὡς ἡγησόμενος. ὡς ἂν δὲ μηδὲ πρὸς βραχὺ γοῦν ἀστρατήγητοι εἶεν, ἄρχειν τῶν ὄλων ἐλαχέτην, ἕως ἔτι διὰ τῆς ὑπηκόου πορεύοιντο, Βαράζης τε ἀνὴρ Ἀρμένιος καὶ Κόλχος Φαρσάντης, οὔτε πόνων ἀρετῇ οὔτε τῇ ἄλλῃ ἀξιώσει ἀπάντων τῶν ξυστρατευομένων προήκοντες, μᾶλλον μὲν οὖν ἐνίων καὶ ἐλασσούμενοι. 4 ὁ μὲν γὰρ ἐν λοχαγοῖς ἐτέλει ὁ Βαράζης, ἄτερος δὲ τῶν μὲν ἐν τῇ αὐλῇ ταγματῶν τοῦ Λαζῶν βασιλέως ἡγεῖτο (μάγιστρος ὄνομα τῇ ἀρχῇ· νενόμισται γὰρ τοῦτο καὶ παρὰ τοῖς ταύτῃ βαρβάροις), οὐ μὴν ἐς τοσοῦτον φρονήματός τε αὐτῷ μετῆν καὶ παρ 139 ρησίας, ὡς καὶ στρατεύματι Ῥωμαϊκῷ θαρραλεώτερον ἐγκελεύεσθαι. 5 οὗτος δὲ οὖν ὁ στρατός, θέρους ἤδη ἐπιγιγνομένου, ἐς τὴν τῶν Ἀσιλίων ἴκοντο χώραν. βουλομένοις τε αὐτοῖς ἀνὰ τὰ πρόσω ἰέναι κώλυμα γέγονεν ὄμιλος Περσικός, αὐτοῦ που ξυνειλεγμένος. συναισθόμενοι γὰρ τῆς τῶν Ῥωμαίων παρασκευῆς καὶ ὅτι ἐπὶ τοὺς Μισιμιανούς ἐχώρουν, ἄραντες ἕκ τε Ἰβηρίας καὶ τῶν ἀμφὶ Μουχείρισιν πολισμάτων ἦσαν καὶ οἱ ἐπ' ἐκείνους, προκαταληψόμενοί τε τὴν χώραν καὶ ἐς δύναμιν ἐπαρήξοντες. 6 τῷ τοι ἄρα οἱ Ῥωμαῖοι ἀνὰ τὰ φρούρια τῶν Ἀσιλίων ἀποδιατρίβοντες παρακρούεσθαι τὸ παρὸν καὶ διαμέλλειν ἐπειρῶντο, ἕως ἢ τοῦ θέρους ὥρα ἐξήκοι. Πέρσαις τε γὰρ ἅμα καὶ Μισιμιανοῖς ἀντιτάττεσθαι ἀνόνητόν τι αὐτοῖς ἐδόκει καὶ σφαλερώτατον. οὕτω δὲ οὖν ἀμφοτέρω τὰ στρατόπεδα ἠρέμει, καὶ οὐδὲ ὀπότεροι ἐς τὸ περαιτέρω φοιτᾶν διανίσταντο, ἀλλ' ἐπετήρουν ἀλλήλους καὶ ἀνέμενον, εἴ γέ τις πρότερος ὀρηθεῖη. 7 παρήσαν δὲ τοῖς Πέρσαις καὶ Οὐννοὶ Σάβειροι ἐπὶ μισθοφορᾷ προσβοηθήσαντες, τοῦτο γὰρ τὸ γένος μέγιστόν γέ ἐστι καὶ πολυάνθρωπον φιλοπόλεμόν τε ἐς τὰ μάλιστα καὶ ἀρπαλέον καὶ οἷον δὴ οὖν αἰεὶ τὴν ὀθνεῖαν ἐφίεσθαι ἐπιτρέχειν μισθοῦ τε ἕνεκα μόνου καὶ τῆς ἐπὶ τῇ λείᾳ ἐλπίδος νῦν μὲν τούτοις, νῦν δὲ ἐκείνοις, νῦν δὲ ἄλλῳ τῷ ξυμμαχεῖν καὶ ξυνδιακινδυνεύειν ἐς τὰναντία μεταβαλλόμενον. 8 πολλάκις μὲν γὰρ τοῖς Ῥωμαίοις, πολλάκις δὲ τοῖς Πέρσαις κατ' ἀλλήλων παραταττομένοις ξυνήραντο τοὺς ἀγῶνας, ἐν ὀλίγῳ τῷ μεταξύ χρόνῳ ἐφ' ἑκατέρους

τραπέντες καὶ μισθαρνήσαντες. καὶ οὖν ἡ προτέρα μάχη κατὰ Περσῶν αὐτοῖς ἐπολεμήθη, ὅτε πολλοὺς τῶν Διλιμνιτῶν ἐπελθόντας σφίσι κατέκειναν ἐν τῇ νυκτομαχίᾳ, ὡς μοι ἕκαστα προ δεδιήγηται. 9 ἐκείνου δὲ τοῦ ἔργου πέρασ λαβόντος ἀφίεντο μὲν ὑπὸ Ῥωμαίων τὰ ξυγκείμενα κομισάμενοι, πάλιν δὲ τοῖς ὀλίγῳ ἔμπροσθεν πολεμιωτάτοις ξυνείποντο, τυχὸν μὲν οἱ αὐτοί, τυχὸν δὲ ἕτεροι, Σάβειροι δὲ ὅμως ὄντες καὶ ἐκ τοῦ σφετέρου ἔθνους ἐς τὴν ξυμμαχίαν ἀπεσταλμένοι.

14. Τούτων δὴ οὖν τῶν Σαβείρων ἄνδρες ἐς πεντακοσίους ἐν ὑπαίθρῳ τινὶ περιουλίῳματι πόρρω που τῶν ἄλλων στρατευμάτων ἐτύγχανον ἐσκηνημένοι. ὁ δὲ Μαξεντίῳ τε καὶ Θεοδώρῳ σαφέστατα ἐγνωσμένον καὶ ὅτι ἄνοπλον οὕτω πως καὶ ἀνειμένην τινὰ δίαιταν ἄγοντες διατε 140 λουσίσι, ἤλαυνον εὐθύς ἐπ' αὐτοὺς τριακοσίους ἐπαγόμενοι ἰππότας. 2 περιστάντες δὲ κύκλῳ τὸ ἔρκος (ἦν γὰρ οὐ λίαν ἐς ὕψος ἀνέχον, ἀλλ' ἐς ὅσον ἰππότου ἀνδρὸς ἔκτοθεν ἐφεστηκότος τὸ πρόσωπον ὑπερφαίνε σθαι), τούτῳ δὴ οὖν πελάσαντες ἔβαλλον πάντοθεν τοὺς βαρβάρους ἀκοντίοις τε καὶ λίθοις καὶ τοξεύμασι καὶ παντὶ τῷ προστυχόντι. 3 οἱ δὲ οὖν πλείους εἶναι τοὺς ἐπελθόντας ἢ κατὰ τὸ ἀτρεκὲς ὑποτοπήσαντες, ἅμα δὲ καὶ τῷ ἀδοκίῳ καταπεπληγμένοι, ἀμύνεσθαι μὲν ἠκιστα διανοοῦντο, φεύγειν δὲ αὐτοῖς οὐ μάλα ἐξῆν τῷ θριγκῷ περιεχομένοις. οἱ μὲν οὖν ἄλλοι ἅπαντες χύδην αὐτοῦ διεφθάρσαν, μόνον δὲ τεσσαράκοντα ἄνδρες παραλόγως διαλαθόντες καὶ ἐπὶ τοὺς τοίχους ἀναρριχώμενοι, εἶτα ἐπὶ θάτερα διεκπεσόντες, ὑπὸ τὸ λάσιον τῆς ἐχο μένης ἐκρύπτοντο ὕλης. πλὴν ἀλλὰ καὶ τούτους οἱ Ῥωμαῖοι ἀνιχνεύειν ἐπειρῶντο. 4 τούτων δὲ τοῖς Πέρσαις ἀπηγγελμένων αὐτίκα οἱ γε Ἰλας ἰππέων στέλλουσιν ἐπ' αὐτοὺς ἐς δισμυρίους ἄνδρας συντεταγμένας. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι εἶξαντες τῷ πλήθει καὶ ὡσπερ ἀρκούμενοι τῷ γεγενημένῳ ἀπεχώρουν δρομαῖοι καὶ αὐθις ἐς τὸ πρότερον φρούριον ἐσδραμόντες ἐν τῷ ἀσφαλεῖ καθίσταντο, τῷ μὲν πραχθέντι μεγαλαυχοῦντες, ἀνιώμενοι δὲ μόνον ἐπὶ Μαξεντίῳ. 5 ἐτύγχανε γὰρ τῶν ἀνὰ τὴν ὕλην διαδύντων βαρβάρων ὑπὸ τοῦ βιαιότατα τετρωμένος, ὡς καὶ φοράδην ἀχθεῖς ἐπὶ κλίνης κρεῖττον ἀπάσης ἐλπίδος ἀποσωθῆναι. ἐπειδὴ γὰρ ἐβέβλητο, αὐτίκα οἱ ὀπαδοὶ ἀράμενοι αὐτὸν ὥχοντο μετὰ τάχους, πρὶν ἅπαντας ἐπελθεῖν τοὺς πολεμίους. ὡς δὲ ἦκον καὶ ἐπεφέροντο, τότε δὴ οἱ ἄλλοι Ῥωμαῖοι ἐφ' ἐτέραν τινὰ φεύγοντες πορείαν καὶ κατὰ σφῶν τοὺς διώκοντας ἐπισπώμενοι χώραν παρέσχον ἐκείνῳ ἐν τῷ ἐρύματι σχολαίτερον ἀποκομισθῆναι.

15. Ἐν τούτῳ δὲ Ἰουστίνος ὁ Γερμανοῦ ἕνα τῶν ἀμφ' αὐτὸν ταξιαρχῶν, ἄνδρα Οὔννον τὸ γένος, Ἐλμινζοῦρ ὄνομα, ἔστειλεν ἐκ τῆς Νήσου ἐς τὴν Ῥοδόπολιν ἅμα δισχιλίους ἰππόταις. ἦδε δὲ ἡ Ῥοδόπολις ἐστὶ μὲν πόλις Κολχικόν, ὑπὸ Περσῶν δὲ ὅμως ἐν τῷ τότε κατεῖχτο, ἐλόντος αὐτὴν πολλῷ ἔμπροσθεν χρόνῳ τοῦ Μερμερόου καὶ φρουρὰν Περσικὴν ἐγκαταστήσαντος. ταῦτα δὲ ὁποῖόν τινα κατεῖργαστο τρόπον, οὐ μοι εἰρήσεται, ὡς δὲ Προκοπίῳ τῷ ῥήτορι σαφῶς ἀναγεγραμμένα. 2 ἐνταῦθα δὴ οὖν τῷ Ἐλμινζοῦρ ἀφιγμένῳ αἰσία τις ξυνελάβετο τύχη. 141 ἐτύγχανον γὰρ οἱ τε τῶν Περσῶν φρουροί, οὕτω ξυνενεχθέν, ἐκτός που τοῦ ἄστεος διατρίβοντες καὶ τὸ πλῆθος τῶν οἰκητόρων ἄλλος ἄλλοθι διεσκεδασμένοι. 3 τοιγάρτοι ἀκονιτὶ παρελθὼν εἶσω καὶ τὴν πόλιν παραστησάμενος, ὁ δὲ καὶ τὴν περιοικίδα κατέδραμεν· καὶ ὄσσην μὲν Περσικὴν εὗρεν ἀπόμοιραν, τούτους δὲ πανωλεθρία διέφθειρε, τὸ δὲ ἰθαγενὲς ἅπαν καὶ ἐπιχώριον, ἐπειδὴ αὐτοὺς διέγνω τῷ ὀθνεῖω δέει μᾶλλον ἢ τῇ σφῶν ἀπιστία μηδίσαντας, ἐνοικεῖν αὐθις τῇ οἰκείᾳ ἐφῆκε πατρίδι, ὁμήρους τε λαβὼν ἐς τὸ πιστότερον καὶ ἕκαστα ἐν δέοντι κρατυνάμενος. οὕτω τε αὐθις ἡ Ῥοδόπολις ἐς τὰ πρότερα ἐπανῆκτο, στέργουσά τε τὰ πάτρια νόμιμα καὶ βασιλεῖ τῷ Ῥωμαίων ὑποκλινομένη. 4 τούτου μὲν οὖν τοῦ θέρους

οὐδέν τι ἄλλο ἐπράχθη ὅποιον καὶ ἐς λόγου φέρεσθαι μνήμην. τοῦ δὲ χειμῶνος ἐπιλαβομένου οἱ μὲν Πέρσαι εὐθὺς μετανίσταντο καὶ ἐπανήεσαν ἕξ τε τὸ Κοτάϊσιν καὶ τὴν Ἰβηρίαν, ὡς δὴ ἐνταῦθα διαχειμάζουσιν βουλόμενοι, χαίρουν πολλὰ εἰπόντες τῇ πρὸς Μισιμιανούς ἐπικουρίᾳ· οὐ γὰρ ἔννομον αὐτοῖς οὐδὲ πάτριον κατ' ἐκείνο τοῦ καιροῦ ἐς ἐκδήμους στρατείας διαπονεῖσθαι. 5 οἱ δὲ Ῥωμαῖοι τῶν ἐφεδρευόντων ἀπαλλαγέντες καὶ δὴ τῆς προτέρας εἶχοντο αὐθις πορείας. γενομένοις δὲ αὐτοῖς ἀμφὶ τὸ φρούριον τὸ Τιβέλεος, οὕτω καλούμενον, ὃ δὴ τὴν τε τῶν Μισιμιανῶν χώραν καὶ Ἀψιλίων διορίζει καὶ ἀποτεμένεται, ἐφίσταται ὁ Μαρτῖνος, ἐφ' ᾧ ἐς τὰ λοιπὰ ἠγεῖσθαι καὶ ἅπαν τὸ στράτευμα διατάττειν. ἀλλὰ νόσος τις αὐτῷ ἐνσκήψασα μοχθηρὰ παρείλετο καὶ ἀνέκοψε τὴν προθυμίαν. καὶ ὁ μὲν αὐτοῦ ἐμμενὴ κει, ὡς ὀλίγῳ ὕστερον ἐπὶ τὴν Κολχίδα γῆν ἐπανήξων καὶ τὰ ἐκείνη πολιόμενα. οἱ δὲ καὶ ὡς ἀνὰ τὰ πρόσω ἐχώρουν, ὑπὸ τοῖς προτέροις πάλιν ἀγόμενοι ἠγεμόσιν. 6 πρῶτα μὲν οὖν ὠήθησαν χρῆναι ἀποπειρᾶσθαι τῶν Μισιμιανῶν, εἴ που ἄρα ἐθελούσιοι ἐς τὸ σῶφρον μεταβάλοιεν καὶ τοὺς οἰκείους ἄρχοντας ἐπιγνόντες, μεταμελήσοι αὐτοῖς τότε γοῦν τῶν ἡμαρτημένων, καὶ σφᾶς τε αὐτοὺς τοῖς Ῥωμαίοις ἐγχειρίσαιεν καὶ τὰ χρήματα ὅποσα τὸν Σωτήριχον ἀφείλοντο, ἀλλὰ καὶ ταῦτά γε ἀποδοῖεν. 7 καὶ τοῖσιν ἐκ τοῦ Ἀψιλίων γένους λογίμους ἄνδρας, ὡς οἶόν τε ἦν, ἀπολεξάμενοι, στέλλουσιν ἐς ταῦτα πρεσβυσομένους. οἱ δὲ Μισιμιανοὶ τοσοῦτω ἐδέησαν τῆς ὠμότητος ὑφελεῖν καὶ τοῖς ἐπιγιγνο 142 μένοις τὸ τοῦ φθάσαντος ἄτοπον μετακοσμηῆσαι, ὥστε ἀμέλει οἱ ἀθέμιστοι καὶ ἐναγεῖς καὶ κακοδαίμονες καὶ ἅπαν ἄλλο ἄξιοι ἀκούειν, ὃ τι ἂν τις αὐτοὺς νεμεσῶν ἀποκαλέσοι, παρωσάμενοι καὶ ἐμπατήσαντες τὰ κοινὰ τῶν ἀπάντων ἀνθρώπων νόμιμα τοὺς πρέσβεις ἀθρόον ἀπέκτειναν, καὶ ταῦτα Ἀψιλίους γε ὄντας ὁμοδαίτους καὶ ἀγχιτέρμονας καὶ ὧν μὲν ἐπεκάλουν ἐκείνοι Ῥωμαίοις τε καὶ Σωτηρίχῳ οὐπώποτε μετελιχότας, παραίνεσιν δὲ φιλίαν ἐς τὸ συνοῖσον ἄγουσαν οὐ ζῆν χαλεπότητι ἀπαγγείλαντας.

16. Οὕτως ἄρα ἐκ παρανοίας τὸ πρότερον καὶ ἀνοσίων ἔργων ἀρξάμενοι τῶν αὐτῶν εἶχοντο διὰ παντὸς ἐγχειρημάτων ἢ καὶ πολλῶ ἀνοσιωτέρων. καὶ γὰρ ἐγνωσμένον αὐτοῖς, ὡς οἱ Πέρσαι ἀπίοντες ὥχοντο καὶ κατὰ τὸ ξυγκείμενον οὐκ ἐπαμνοῦσιν, ἀλλὰ τῇ τῶν τόπων δυσχωρίᾳ πεποιθότες καὶ τῷ οὐποτε δυνήσεσθαι τοὺς Ῥωμαίους παραμείψασθαι τε αὐτὴν καὶ ὑπερβαλέσθαι, οἱ δὲ τὰ δεινότερα ἔδρασαν. 2 ἔστι γὰρ τι ὄρος προβεβλημένον τῆς χώρας, αἰπὸ μὲν οὐ λίαν οὐδὲ ἐπὶ μέγα ἠρμένον, ἄναντες δὲ σφόδρα καὶ ὄρθιον καὶ πέτραις ἀποτόμοις ἐκατέρωθεν πεπευκνωμένον· βραχεῖα δὲ ὁδὸς ἐν μέσῳ καὶ ἀτριβῆς ὑποφαί νεται καὶ ὅποια μὴδὲ ἐνὶ ἀνδρὶ ἀδεέστερον πορευομένῳ ῥαδίως εἶναι βατὴ καὶ εὐεπίδρομος, ὡς εἴ γέ τις ἐπιστὰς τῇ ἀκρωνυχίᾳ διακωλύοι τοὺς ἐπιόντας, μήποτε διαβήσεσθαι πολεμίους, μὴδὲ εἰ πλῆθος εἶεν ἀνάριθμον, μὴδὲ εἰ κοῦφοι ἅπαντες καὶ εὐσταεῖς, ὁποίους φασὶ τοὺς Ἰσαύρους. τούτῳ δὴ οὖν τῷ χώρῳ πίσυνοι ἐς ἀπόνοιαν ἐτράποντο βιαιοτάτην. 3 ἀλλ' οἱ Ῥωμαῖοι, τοῦ μιάσματος ἀπηγγελημένου, ἐν ὀργῇ ἐποίησαντο τὸ γεγενημένον. καὶ δὴ τῶν βαρβάρων μελλόντων καὶ οὐπω φρουρὰν τῷ λόφῳ ἐγκαταστησάντων, προτερήσαντες κρατοῦσι τῆς ἄκρας ῥαχίας καὶ οὐδενὸς εἴργοντος ὑπερβάντες ἐς τὰ ἰππασίμα τῆς χώρας ἅπαντες καὶ ἀναπεπταμένα παρήλθον πεδία. 4 οἱ δὲ Μισιμιανοὶ ἐπειδὴ τῆσδε διήμαρτον τῆς ἐλπίδος, αὐτίκα τὰ πλεῖστά γε καὶ περιττὰ τῶν σφετέρων φρουρίων ἐμπρήσαντες, ὡς οὐχ οἶόν τε ὄν ἅπασιν ἀρκέσαι, ἐς ἕν τι μόνον, ὅπερ ὀχυρώτατον αὐτοῖς ἐδόκει, ἅπαντες ζυνελέγοντο. τοῦτο δὲ Τζάχαρ μὲν ἐκ παλαιοῦ ὀνομάζεται, Σιδηροῦν δὲ αὐτὸ διὰ τὸ στερρόν τε καὶ ἀνάλωτον ἐπὶ κλιν ἀποκαλοῦσιν. 5 ὀλίγοις δὲ τισι τῶν Ῥωμαίων καὶ οὐ πλέον ἢ τεσσαράκοντα ἰππεῦσι ζυνηθοισμένοις 143 (ἦσαν δὲ οὐ τῶν πολλῶν, ἀλλ' ἕξοχοι ἐς τὰ μάλιστα καὶ

τάγμασιν ἔφε στηκότες), τούτοις δὴ οὖν ἀποκριδὸν τοῦ ἄλλου ὀμίλου πορευομένοις ἐπιφοιτῶσιν ἄνδρες τῶν Μισιμιανῶν ἐς ἑξακοσίους, πεζοὶ ἅμα καὶ ἵππο ται, οἰόμενοι ἅπαντας τῷ πλήθει ξυλλαβόντες ῥαδίως διαχειριεῖσθαι. 6 οἱ δὲ τῆ τῶν πολέμων ἐμπειρία ἐς γεώλοφόν τι ἀναδραμόντες ἀρετῆς ἐπεδείκνυντο ἔργα. καὶ ἦν ἐπὶ πολὺ ἡ μάχη καρτερὰ καὶ ἀμφίβολος, τῶν μὲν κύκλωσιν τινα ποιήσασθαι πειρωμένων, τῶν δὲ Ῥωμαίων νῦν μὲν ἀθρόον ἐπεισηδῶντων, ὡς καὶ διασπᾶν καὶ ἀναταράττειν ἅπασαν τὴν φάλαγγα τῶν πολεμίων, νῦν δὲ αὖθις ἀναθεόντων καὶ ἐν τῷ ἀσφαλεῖ γιγνομένων. 7 ἐν τούτῳ δὲ τῆς ἄλλης στρατιᾶς ἄνωθεν ἐξ ὑπερέτερου τινὸς ὄρους ἐπιφανείσης ἐνέδραν εἶναι καὶ δόλον οἱ βάρβαροι τὸ χρῆμα ὑποτοπήσαντες εὐθύς ἔφευγον προτροπάδην. ἀλλ' ὁ τῶν Ῥωμαίων στρατός (ἐτύγχανον γὰρ ἤδη ἅπαντες ἀλλήλοις ἀναμεμιγμένοι) ἐνέ κειντο μάλα διώκοντες, ἕως τοὺς πλείστους ἀπέκτειναν, ὡς μόνους ἐκ τοσοῦτων ὀδοήκοντα ἄνδρας ἐς τὸ Σιδηροῦν ἐκεῖνο φρούριον ἀποσωθῆναι. 8 εἰ μὲν οὖν αὐτίκα ὅπως εἶχον ὄρμης οἱ Ῥωμαῖοι ἐπῆλθον τῷ ἐρύματι, καταπεπληγμένων τῶν βαρβάρων τοῖς ξυνενεχθεῖσιν, πάντως ἄν, οἶμαι, αὐτοβοεῖ γε ἅπαντας εἶλον καὶ αὐθημερὸν ὁ πόλεμος ἐτελεύτα. 9 νῦν δὲ τῷ μὴ παρῆναι αὐτοῖς στρατηγὸν τῶν ὀνομαστο τάτων, δυνάμει τε καὶ φρονήματι προὔχοντα, ἴσους δὲ σχεδόν τι ἅπαντας καθεστάναι, ὡς καὶ ἀντεγκαλεῖν ἀλλήλοις τυχόν καὶ ἀντιπαρακελεύεσθαι καὶ ὅποια ἄττα τις φήσειεν, τοιάδε καὶ ἐπαίειν, ἀτελεῖ καὶ οὐ λίαν ἀξιέ παινα ὑπῆρχε τὰ ἐγχειρήματα. 10 ἐς γὰρ διάφορόν τινα γνώμην μεμερισμένοι καὶ τοὺς μὲν τοῦτο, τοὺς δὲ ἄλλο τι ἀρέσκον, ἐπράσσετο μὲν οὐδὲ ὀπότερον τῶν βεβουλευμένων· ἕκαστος δὲ χαλεπαίνων, ὅτι μὴ τὸ οἰκεῖον ἐνίκα, ἐκμελῶς πως καὶ ἀταλαιπώρως προσῆει τοῖς ἔργοις καὶ μᾶλλον ἤδετο τοῖς ἀποτεύγμασιν, ὡς ἂν ἔχοι μεγαλαυχεῖν ὕστερον καὶ παρρησιάζεσθαι πρὸς τοὺς πέλας καὶ τοῦ ἐνδεοῦς αἰτίαν οὐκ ἄλλο τι ἀποφαίνεσθαι ἢ τὸ μὴ τά οἱ δόξαντα διαπραχθῆναι.

17. Ἐν τούτοις δὴ οὖν ὄντες πόρρω που τῶν πολεμίων ἢ ὡς ἐν πολιορκία ἐστρατοπεδεύσαντο· καὶ πρὸς γε οὐδὲ ἀμφὶ τὸ περίορθρον γοῦν ἰόντες τὰς προσβολὰς ἐν δέοντι ἐποιοῦντο, ἀλλὰ ὄκνω εἶκοντες καὶ ῥαθυμία ὁδοῦ πάρεργα ἠγοῦντο τὰ σπουδαῖα καὶ ἐπικαιρότατα, 144 κατόπιν μὲν τοῦ προσήκοντος καιροῦ ἐπιφοιτῶντες τοῖς ἐναντίοις, πρωϊαίτερον δὲ ἐπανερχόμενοι. 2 ταῦτα δὲ μαθὼν ὁ Μαρτίνος ἐκπέμπει ὡς τάχιστα ἐπ' αὐτοὺς ἄρξοντά τε ἀπάντων καὶ ἠγησόμενον ἄνδρα Καππαδόκην μὲν τὸ γένος, ἀξιώματι δὲ στρατηγικῷ ἐκ πλείστου τετιμημένον, ᾧ δὴ ὄνομα ἦν Ἰωάννης, Δακνᾶν δὲ αὐτὸν προσεπωνόμαζον. 3 ἔσταλτο δὲ ἐς Κόλχους οὐ πολλῷ ἔμπροσθεν ἐκ βασιλέως, τὸ Ῥουσί κου ἔχων ἐπίταγμα, ἐφ' ᾧ ἕκαστά τε τὰ ποιούμενα ἐς τὸ ἀκριβὲς διαγ γέλλειν καὶ τῶν στρατιωτῶν τοὺς ἀριστεύοντας τοῖς βασιλείοις δώροις φιλοφρονεῖσθαι. 4 οὗτος δὴ οὖν ὁ Ἰωάννης ἐς Μισιμιανούς ἀφιγμένος καὶ ἐπιστὰς τῷ τῶν Ῥωμαίων στρατεύματι εὐθύς ἀμφὶ τὸ φρούριον ἅπαντας ἴδρυσε καὶ πολιορκεῖν ἐπειράτο, ἅμα δὲ καὶ τοῖς ἔκτοθεν διαιτω μένοις ἐπιθέσθαι καὶ τὸ ζύμπαν διαταράξαι. τῶν γὰρ οἰκήσεων αἱ πλείσται οὐκ ἐν αὐτῷ δήπου τῷ περιβόλῳ ἐτύγχανον οὔσαι, ἀλλ' ἐπὶ σκοπέλῳ τινὶ ἀγχοῦ παρατεταμένῳ· φάραγγες δὲ ἐν αὐτῷ καὶ πέτραι ἀπερρωγυῖαι, ἐπὶ πλείστον διήκουσαι, δυσπρόσοδα λίαν καὶ ἄπορα τοῖς ὀθνεῖοις καὶ οὐκ εἰθισμένοις τὰ τῆδε ἅπαντα ἐκτελοῦσιν. 5 τό γε μὴν ἐπιχώριον ἐμπειρία τῶν τόπων ἔκ τινος στενοτάτης ὁδοῦ καὶ ὑπο λανθανούσης μόλις μὲν καὶ αὐτοὶ καὶ πεπονημένως, καταφέρονται δὲ ὅμως, εἴ που δεῖσοι, καὶ αὖθις ἀνέρπουσιν. ὑπὸ δὲ τὸν πρόποδα ἐν αὐτῷ δὴ τῷ χθαμαλῷ καὶ ἠπλωμένῳ πίδακες ποτίμου ὕδατος ἀνα βλύζουσιν, ὅθεν ὑδρεύονται οἱ τῷ κολωνῷ ἐνοικοῦντες. 6 τότε δὴ οὖν (ἐπετήρουν γὰρ οἱ Ῥωμαῖοι καὶ ἀπειργον τὸ

μέρος) νύκτωρ οί βάρβαροι κατιόντες ήρύοντο. Ίσαυρος δέ τις άνήρ, Ίλλουϋς όνομα, έπί τήδε τή φρουρά τεταγμένος, έπειδή κατεΐδε πλείστους τών Μισιμιανών πόρρω που τών νυκτών ές τοϋτο καταβεβηκότας, ό δέ ύποκρυπτόμενος ήσυχή έμενε και ξυνεχώρει· ώς δέ εκείνοι τας κάλπεις έμπλήσαντες άπεπορεύοντο, είπετο λάθρα ό Ίσαυρος και συνανήει, έως έπ' άκρου γενόμενος τήν τε τοϋ χωρίου θέσιν, ώς οΐόν τε ήν έν σκότῳ, άριστα έπεφράσατο και ότι ου πλείους ή όκτώ άνδρες έτετάχατο ές τό κατασκοπεΐν τήν άνοδον και διαφυλάττειν. 7 ταϋτα τοίνυν άπαντα καταγνούς αυτίκα ύπαναχωρει και τῳ στρατηγῳ έκαστα διαγορεύει. ό δέ ήσθη τε άγαν τῳ άγγέλματι και τής έπιούσης νυκτός άνδρας εκατόν άπολεξάμενος άλκίμους τε και θαρραλέους, έστειλεν έπί τήν έφοδον, κατασκοπήσοντάς τε τόν χῳρον και έπιθησομένους όπη παρείκοι. είρητο δέ αυτοΐς, έπειδάν βεβαιότατα αναβαΐεν, τότε δη σημαΐνειν τή σάλπιγγι, ώστε και τοϋ άλλου στρατοϋ τῳ τείχει προσβάλλοντος εκατέρωθεν τούς πολεμίους διακυκηθῆναι. 145

18. Ό μέν οϋν Ίλλουϋς προπορευόμενος ήγειτο τών άνδρῳν ές τήν ανάβασιν, ώς ήδη αυτῳ τή πείρα και διεγνωσμένην. είπετο δέ ευθύς Ζίπερ ό Μαρκελλίνου δορυφόρος και μετ' εκείνον Λεόντιος ό Δαβραγέζου και έπ' αυτῳ Θεόδωρος ό τών Τζάνων ταξίαρχος· και οϋτως έξής άπαντες οί άλλοι άνήγοντο στοιχηδόν άλλήλοις παρομαρτοϋντες. 2 ήδη δέ αυτών ύπερ τό μεσαΐτατον έληλυθότων έώρων μάλα σαφῳς οί προτεταγμένοι τήν τε πυράν τών φρουρῳν αναπτομένην και αυτούς ώς πλησιαΐτατα κατακεκλιμένους· και οί μέν έπτά περιφανῳς εκάθευδον και ύπορέγκοντες εκειντο, εις δέ γε μόνος έπ' άγκῳνος έρηρισμένος ώσπερ έγρηγορώς διετέλει. ξυνείχето γάρ και ός τῳ ύπνω και εκαρηβάρει, και οϋπω δηλος ήν όποι χωρήσει, έπινυστάζων θαμά και αναπαλλό μενος. 3 έν τούτῳ δέ Λεόντιος ό Δαβραγέζου ύπερ τέλματός τινος όλισθήσας καταπίπτει άθρόον και ύποφέρεται και περιρρήγνυσι τήν άσπίδα. πατάγου δέ ώσπερ εικός μεγάλου άρθέντος άνέθορον άπαντες οί φρουροΐ διεπτοημένοι και ύπερ τής εϋνης ήμενοι τά τε ξίφη έσπάσαντο και κατεσκόπουν άπανταχοϋ τούς αυχένας περιδινοϋντες· ξυμβάλλειν δέ ουκ ειχον, ό τι ποτέ έστι τό γεγενημένον· τῳ τε γάρ πυρι καταυγαζό μενοι τούς έν τῳ σκότῳ έστῳτας διοράν ουκ ήδύναντο, και ό κτύπος αυτοΐς καθεύδουσι προσπεσῳν ου μάλα έναργής ήν ουδė άποκεκριμένος ουδė όποΐος όπλα παραδηλώσαι κατενεχθέντα· οί δέ Ίρωμαΐοι ές τό άκριβές εκαστα κατεθεῳντο. 4 τοιγάρτοι τό βάδισμα έπισχόντες άτρέ μα έμενον, ώσπερ τή γῆ ένερριζωμένοι, και οϋτε φωνής ήχος έψιθυρίζετο οϋτε τούς πόδας μετρίως γοϋν μετεκίνουν, άλλ' οϋτως όπως ειχον προσεπεπήγεσαν, είτε πέτρα όξειά τυχόν είτε θάμνω τινι έτύγχανον έπιβεβηκότες. 5 ει γάρ μη οϋτω έποΐουν και τις ξυναΐσθησις τοϋ δρωμένου τοΐς φύλαξιν έγεγόνει, πάντως αν πέτραν τινά μεγάλην έπαφιέντες κατα τοϋ πρανοϋς έξεκύλιον, ώς άπαντας έπιτρίψαι τούς έπερχομένους. τῳ τοι άρα εκείνοι άναυδοΐ τε είστήκεσαν και άδόνητοι, και αυτήν δη τήν τοϋ πνεύματος φοράν ξυστέλλοντες ήρέμα και ταμιευό μενοι. 6 και άγαμαΐ γε αυτούς έγγωγε τής ευκοσμΐας, ότι δη άπαντες άμα ώσπερ εκ συνθήματος έν άκαρεΐ χρόνου τοϋ συνοΐσοντος έστο 146 χασμένοι ένεκαρτέρουν τή τάξει και διενοοϋντο έν έαυτοΐς, όπόσα φθέγγεσθαι ό καιρός ουκ έδΐδου. οί δέ βάρβαροι, έπειδή αυτοΐς ουδέν ότιοϋν δεινόν ύπεφαίνετο, páλιν ές τό προσφιλές έτράποντο, άσμενέστατα καταδαρθέντες.

19. Τότε δη οϋν οί Ίρωμαΐοι οϋτω δη τι αυτοΐς άνειμένως αναπαυο μένοις έπιβάντες άπέκτειναν τούς τε άλλους και πρόσ γε εκείνον τόν ήμιάγρυπνον, ώς αν τις αυτόν έπιτωθάζων άποκαλέσοι. και τό λοιπόν άδεῳς ανά τὰ πρόσω χωρήσαντες άμφι τας λαύρας τών οικήσεων έσκεδάννυντο· και άμα ή σάλπιγξ έπῆδε τό

ένυάλιον. 2 ἀκούσαντες δὲ οἱ Μισιμιανοὶ κατεπλήττοντο μὲν τῷ παραλόγῳ· τὰ δὲ παρόντα οὐ ξυνιέντες ὅμως ἀνεγρόμενοι ἐπ' ἀλλήλους φοιτᾶν ἴεντο καὶ ξυναθροί ζεσθαι, ἄλλος ἄλλοθεν διεκπηδῶντες. 3 ἀλλ' οἱ Ῥωμαῖοι ἐν αὐτοῖς δὴ τοῖς προθύροις ὑπαντιάζοντες καὶ ὡσπερ τοῖς ξίφεσιν αὐτοὺς δεξιού μενοι πλείστον ὅσον εἰργάζοντο φόνον. οἱ μὲν γὰρ ἤδη ἐκβάντες εὐθύς ἀνήρηντο, ἕτεροι δὲ παρήσαν καὶ ἄλλοι ἤμελλον, καὶ λώφησις οὐκ ἦν τοῦ κακοῦ, ἀπάντων ἐπείγομένων. ἤδη δὲ καὶ γύναια πολλὰ διαναστάντα θύραζε ξυνέρρει ὀλοφυρόμενα· ἀτὰρ οὐδὲ τούτων ἀπείχοντο οἱ Ῥω μαῖοι, ὀργῇ φερόμενοι, ἀλλ' ὠμότατα καὶ αὐταὶ κτεινόμεναι ἀπήλαυον τῆς τῶν ἀρρένων ἀτασθαλίας. 4 μία δὲ τις τῶν κομψοτέρων δᾶδα κατέχουσα καιομένην ἐμφανέστατα ἐπορεύετο· καὶ ἡ μὲν δορατίῳ τὴν γαστέρα διατορηθεῖσα οἰκτρότατα ἐτεθνήκει, τῶν δὲ τις Ῥωμαίων ἀνελόμενος τὸ λαμπάδιον ἐμβάλλει πῦρ τοῖς περιαιλίσμασιν. τὰ δὲ (ξύλοις γὰρ καὶ φορυτῷ ἐτύγχανον ἐσκευασμένα) τάχιστα ἐνεπίμπρατο· ἢ τε φλόξ ἐς τοσοῦτο μεγέθους ἐξήρθη, ὡς καὶ τῷ Ἀψιλίων ἔθνει καὶ τοῖς ἔτι πορρωτέρω τὰ ποιούμενα διαγγέλλειν. 5 τότε δὴ οὖν καὶ μᾶλλον οἱ βάρβαροι χύδην ἀπώλλυντο. οἱ μὲν γὰρ οἴκοι μεμενηκότες ἐπυρπολοῦντο ἢ κατεχώννυντο· τοῖς δὲ πρὸς τὰ ἐκτὸς διεκπίπτουσιν ἐτοιμότερος ὁ ἐκ τῶν ξιφῶν ὄλεθρος ἐφειστήκει. παῖδες δὲ πολλοὶ κλαυθ μυριζόμενοί τε καὶ τὰς τεκούσας ἀναβοῶντες ἠλίσκοντο· καὶ τούτων τοὺς μὲν κατὰ τῶν πετρῶν ἀφειδῶς ἀκοντίζοντες διεσπάραττον· ἔνιοι δὲ ὡσπερ ἐν παιδιᾷ ἐς ὕψος ἀνερρίπτοντο καὶ εἶτα τῷ ἄχθει ἀντιφερόμενοι ὀρθίοις τοῖς δόρασιν ὑποδεχθέντες ἐν τῷ μετεώρῳ διεπερονῶντο. 6 καὶ ἦν μὲν οὐ πόρρω τῶν εἰκότων χαλεπαίνειν σφόδρα τοὺς Ῥωμαίους τῷ 147 τῶν Μισιμιανῶν γένει, τοῦ τε Σωτηρίχου ἕκατι καὶ τῆς ἐπὶ τοῖς πρέσβεσι παρανομίας. ἔδει δὲ ὅμως οὐχ ὅσον καὶ ἐς αὐτὰ δὴ τὰ νεογνὰ βρέφη καὶ τῶν τοῖς γονεῦσι τετολμημένων οὐδὲν ἐπιστάμενα παροινεῖν οὕτω καὶ ἀφυβρίζειν. οὐκ οὖν αὐτοῖς οὐδὲ ἀποινὴ τοῦτο ἡμάρτηται.

20. Τῆς γὰρ νυκτὸς ἀπάσης ἐν τοῖς τοιοῖσδε κακοῖς διανυσθείσης ἤδη τε δόξαντος τοῦ χωρίου ἐκπεπορθῆσθαι, τότε δὴ ἄνδρες τῶν Μισιμιανῶν ἐς πεντακοσίους εὖ μάλα τεθωρακισμένοι τοῦ φρουρίου ἐκβάντες ἐς αὐτὸ δὴ τὸ λυκαυγὲς ἐπέρχονται τοῖς Ῥωμαίοις ἀφυλάκτως διακειμένοις διὰ τὸ οἶεσθαι τελεώτατα κεκρατηκένοι. καὶ πλήττουσι μὲν τοὺς πλείστους, ἅπαντας δὲ ἐς φυγὴν ἐτρέψαντο, βιαιότερον ἐξωθοῦντες. 2 οἱ δὲ ξὺν ταραχῇ ἐπὶ τὸ κάταντες ὑπαγόμενοι συχνῶν τε καὶ ποικίλων τραυμάτων ἀνάπλεοι ἐς τὸ στρατόπεδον ἐπανῆλθον, τοῖς τε ἀκοντίοις τῶν πολεμίων βληθέντες καὶ τῷ περιπταίειν θαμὰ ταῖς πέτραις δια κεχαραγμένοι τὰ σκέλη. 3 καὶ ἐπ' ἐκεῖνον μὲν αὐθις τὸν σκόπελον ἀνέρπειν ἠκιστα διανοοῦντο, τῷ δὲ περιβόλῳ ἐπιφέρεσθαι ἢ μᾶλλον ἐπίμαχος εἶναι ἐδόκει, καὶ ἅμα τὴν τάφρον καταχωννύναι. καὶ τοίνυν οἰκίσκους τινὰς καὶ καλύβας πλησιαίτερον τεκτηνάμενοι ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς ἐτειχομάχουν, μηχαναῖς τε χρώμενοι καὶ τοξεία καὶ ἄλλῳ ὄτῳ οὖν τρόπῳ χαλεπωτάτην τοῖς ἔνδον καὶ ἀνύποιστον ποιούμενοι τὴν πολιορκίαν. 4 οἱ δὲ βάρβαροι ἐμόχθουν μὲν σφόδρα καὶ ἐπιέζοντο, πλὴν ἀλλ' οὐπω ἀνίεσαν ἀμυνόμενοι. ἤδη γάρ τινες σπαλίωνα κομίζοντες ἐπ' ἐκεῖνα δὴ τὰ τῶν Ῥωμαίων ἔρκη ἐχώρουν ὡς ἅπαντα καταβαλοῦντες. πρὶν δὲ δὴ πελάζειν αὐτοὺς καὶ ὑποκρύπτεσθαι, Σουαρούνας τις ὄνομα, Σκλάβος ἀνὴρ, ἀφήσι δόρυ τῷ μᾶλλον προφαινομένῳ καὶ πλήττει καιρίαν. πεσόντος δὲ ἐκείνου αὐτίκα ἐξετινάχθη ὁ σπαλίων καὶ ἠρήριπτο ἀνατετραμμένος, καὶ πῶς ἐς τάναντία τοῦ κύτους περιηγμένου ἀνεκα λύπτοντο οἱ ἄνδρες καὶ ἀπεγυμνοῦντο. 5 καὶ τοὺς μὲν ἄλλους ῥαδίως οἱ Ῥωμαῖοι κατακοντίζοντες ἔκτειναν, εἷς δὲ γε ἀποδράσας ὤχετο· καὶ ἤδη ἀγχοῦ ἐγεγόνει, καὶ δὴ ἐπέβαινε τῆς πυλίδος. ἀλλὰ τότε ἀθρόον τοξευθεῖς

διαφθείρεται. καὶ αὐτοῦ καταπεσῶν ὑπὲρ τὸν οὐδὸν ἔκειτο, ὀλίγον μὲν τι τοῦ σώματος ἔξω μεθείς, τῷ δὲ πλείονι μέρει πρὸς τὰ ἔνδον παρατεταμένος. 6 τοῦτο δὲ ἰδόντες οἱ Μισιμιανοὶ καὶ σημείον τι, οἶμαι, τῶν ἐσομένων πέρι φευκτόν τε καὶ ἀπαίσιον ἠγησάμενοι, ἄλλως 148 τε καὶ ἀπειρηκότες τοῖς πόνοις καὶ τῆς πρὸς Ῥωμαίους δυσμενείας ἀπαλλαξείοντες, μάλιστα ὅτι αὐτοῖς οὐδὲ ἡ ἀπὸ τῶν Περσῶν κατὰ τὸ ξυγκείμενον ἀφῖκτο ἐπικουρία· 7 ταῦτα δὴ οὖν λογιζάμενοι καὶ τὴν οἰκείαν ἀναμετρήσαντες δύναμιν καὶ ὅτι οὐκ ἀξιόμαχοι ἔσονται οὐδὲ περαιτέρω τὸν πόλεμον ὑπομενοῦσι μόλις ἐν τῷ τότε γοῦν ἀναμνησθέντες, ἐπρεσβεύοντο εὐθύς πρὸς Ἰωάννην καὶ ἰκέτευον μὴ σφᾶς πανωλεθρία διαφθεῖραι μηδὲ ἀνάρπαστον ἄρδην ποιήσασθαι γένος ἐκ παλαιοῦ κατήκοον καὶ ὁμόδοξον τὰ ἐς τὸ θεῖον καὶ πλεῖστα ὅσα προηδικημένον, οὕτω τε ἐληλυθὸς ἐς τὸ ἀντιδρᾶσαι, βαρβάρῳ καὶ τοῦτο ἀνοία· οὐ μὴν παντάπασί γε φειδοῦς καὶ συγγνώμης ἀνάξιοι ἔφασκον εἶναι, τοσαῦτα ἤδη δεινὰ πεπονθότες καὶ μεγίστας ποινὰς ἀναπλήσαντες, καταφλεχθεῖς μὲν αὐτοῖς τῆς τοῦ φρουρίου περιοικίδος, ἀνδρῶν δὲ ἠβώντων οὐ μείον ἢ πεντακισχιλίων ἀπολωλότων, γυναικῶν δὲ πολλῶν πλειόνων καὶ παίδων ἔτι πλειόνων, ὡς ὀλίγου γε δεῖν ἅπαν διαρρηῆναι τὸ φύλον. 8 ὁ δὲ Ἰωάννης ἀσμενέστατα προσήκατο τὴν ἰκετείαν, τοῦ τε μὴ ἐπὶ πλεῖστον ἐν χωρίῳ ἐρήμῳ καὶ δυσχειμέρῳ ἅμα τῇ στρατιᾷ διακινδυνεύειν καὶ ὅτι ἀποχρώντως ὡς ἀληθῶς οἱ ἡμαρτηκότες ἐτετιμώρητο. 9 τοιγάρτοι ὁμήρους λαβῶν καὶ τὰ χρήματα ὅποσα ὁ Σωτήριχος ἐπέφερετο, τὰ τε ἄλλα καὶ πρὸς γε τὸ ἐκ βασιλέως χρυσίον· ἦν δὲ ἐν νομίμασιν ἐντελέσει τε καὶ ἀκιβδήλοις δισμυρίοις τε καὶ ὀκτακισχιλίοις πρὸς ἑτέροις ὀκτακοσίοις· ταῦτα δὴ οὖν ἀπειληφῶς καὶ λείαν πολλὴν περιβαλόμενος ἐφῆκε μὲν αὐτοῖς ἀδεῶς αὐθις τὰ σφέτερα νέμεσθαι καὶ τὸν πρότερον ἀνανεώσασθαι βίον. 10 αὐτὸς δὲ ἐπὶ τὴν Κολχίδα γῆν ἐπανῆκε, κλεινὸν ἅμα καὶ ἀγέρωχον καὶ μόνοις τριάκοντα ἀνδράσιν ἐζημιωμένον ἀποκομίσας τὸ στράτευμα.

21. Μετὰ δὲ ταῦτα βασιλεὺς Ἰουστινιανὸς καθελὼν παντάπασι τῆς ἀρχῆς τὸν Μαρτίνον, ὁ δὲ Ἰουστίνον τὸν Γερμανοῦ καθίστησιν ἀντ' αὐτοῦ στρατηγὸν αὐτοκράτορα τῶν τε κατὰ τὴν Κολχίδα χώραν καὶ τῶν ἐν Ἀρμενίᾳ ταγματῶν. ἦν μὲν γὰρ αὐτῷ καὶ πρότερον οὐ μάλα πρὸς θυμοῦ πρωτεύειν ἐκείνον ἀπάντων καὶ ἐξηγεῖσθαι, ὡς δὴ τῆς κατὰ Γουβάζου ἐπιβουλῆς οὐκ ἐλάχιστον μέρος γεγενημένον. 2 κατεῖχε δὲ τέως τὴν γνώμην καὶ ὑπελάνθανε, μὴ χρῆναι οἰόμενος ἀνακινήσαι τὸ ἄρχον καὶ μετασκευάσασθαι ταραττομένων ἔτι τῶν τῆδε πραγμάτων, 149 μάλιστα καὶ τῆς στρατιᾶς ἠδομένων τῷ Μαρτίνῳ διὰ τε τὴν τῶν πολεμικῶν ἔργων ἐμπειρίαν καὶ τὸ ἕκαστα ἐν δέοντι διατάττειν. 3 οὐ δὲ ἔνεκα, οἶμαι, καὶ διεσέσωστο, ἐπεὶ ἂν καὶ αὐτὸς Ἰωάννην τε καὶ Ῥουστίκῳ ξυνετεθνήκει· νῦν δὲ ὡσπερ αἰδοῖ τῶν τροπαίων καὶ τῆς εὐβουλίας, ἣ δὴ παρὰ τοὺς κινδύνους ἐχρήτο, ὑφελὼν ἠρέμα καὶ ὑποχαλάσας τοῦ νόμου τὸ λίαν ἀκριβὲς καὶ ἀτιθάσευτον ἀφῆκε μὲν τὸ ἐπίκλημα, ἄρχειν δὲ οὐ ξυνεχώρει, ἀλλὰ ἰδιωτεύειν ἐκέλευεν, ἀρκεῖν ἠγούμενος ἀτιμία γε αὐτὸν τιμωρήσασθαι, εἰ καὶ τοσοῦτου μιάσματος μετελήχει. 4 ἐπειδὴ οὖν οἱ Πέρσαι ἠρέμουν καὶ ἐκεχειρία ἐώκει τὸ χρήμα, τότε δὴ τὸν μὲν ἀπέωσατο, Ἰουστίνον δὲ προσήκοντά τε οἱ ὡς ἐγγύτατα κατὰ γένος καὶ ἄλλως ὀνομαστότατον ἐν τῷ τότε εἶναι δοκοῦντα μετάκλητον ἐν Βυζαντίῳ ποιησάμενος, ἅπασάν τε αὐτῷ παραδίδωσι τὴν ἀρχὴν καὶ αὐθις ἐς Κόλχους ἐκπέμπει τοῖς ἐφεξῆς ἀρμοσόμενον. 5 ἦν δὲ τις ἐν τῷ ἄμφ' αὐτὸν ὁμίλῳ Ἰωάννης ὄνομα, Λίβυς ἀνήρ, ἀφανῆς μὲν τὰ πρῶτα καὶ πενιχρότατος, ὡς καὶ τοῦ ἀποζῆν ἔνεκα μισθαρνεῖν ἑτέρῳ τῷ καὶ ξυνέπεσθαι τῶν δορυφόρων καὶ τὰς τῶν θεραπόντων στέγειν ὀδύνας, οὐ πολλῶν δὲ ὕστερον ἐπὶ μέγα πλούτου τε καὶ ἀλαζονείας ἠρμένος. 6 πλεῖστα γὰρ ὅσα μηχανησάμενος καὶ διὰ

ποικίλης χωρήσας έννοίας γνωρίζεται οὐκ ἔς μακρὰν τῷ Ἰουστίνῳ, κάκιστος δὲ ὢν καὶ πανουργό τατος καὶ οἶος οὐδὲν ὀτιοῦν τῶν ἀδίκων τε καὶ ἀνοσίων ἐγχειρημάτων κέρδους ἕκατι ἀπαναίνεσθαι, ῥητόν τι μέτρον χρυσίου αἰτεῖ τὸν στρατη γόν, ὁμολογῶν, εἰ κομίσοιτο, αὐτῷ τε τῷ παρασχόντι ἔς ὅσον ἂν ἔλοιτο χρόνον τὰ ἐπιτήδεια προσφόρως ἐκποριεῖσθαι καὶ πρὸς γε ὀπόσον παρῆν θητικόν τε καὶ δοῦλον, καὶ ὅσοι ἄλλοι ὀπαδοί τε καὶ ὑπηρέται καὶ δορυφόροι, ἀλλὰ καὶ τούσδε ἅπαντας τῆς προσηκούσης τροφῆς ἐμπιπλάναι. 7 ταῦτα δὲ πράττων ἐπηγγέλλετο οὐ μόνον ἀποσώσειν τὸ χρυσίον ἅπαν καὶ ἀντικαταθεῖναι ὀπόσον ἂν λάβοι, ἐντελὲς καὶ ἀλώβητον, ὡσπερ ἐκδεδανεισμένον, ἀλλὰ γὰρ καὶ ἕτερον προσεπιδοῦναι. καὶ ἐδόκει μὲν τοῖς πολλοῖς κόμπος εἶναι καὶ οἶον αἰνιγμα τὸ εἰρημένον· ὁ δὲ Ἰουστίνος, καίτοι δέον αὐτὸν νεμεσῆσαι τῇ τοῦ Λίβυος ἀβελτερία, ἐπιστάμενον ὡς οὐκ ἂν τὴν ὑπόσχεσιν διανύσειε μὴ ἄδικα δρῶν καὶ βίαια ἔργα καὶ παρανόμοις τισὶν ἐμπορίασι λυμαινόμενος ἅπαντας, οἷς ἂν ὀμιλήσειεν· ὁ δὲ προσήκατό τε τοὺς λόγους καὶ τὸ χρυσίον παραδοὺς ἐπὶ ταῖς ξυνηθήκαις ἐφήσιν αὐτῷ πράττειν ὅ τι καὶ βούλοιο.

150

22. Τότε δὴ οὖν ὁ Ἰωάννης ταῖς Ῥωμαϊκαῖς κώμαις ἐπιφοιτῶν, ὀπόσαι ἂνὰ τὴν πορείαν ἐτύγχανον ἰδρυμένοι, καὶ τοὺς οἰκῆτορας ἀγείρων, οὐ μὲν βόες ἄφθονοι οὐκ ἦσαν, ὁ δὲ τούτων δεῖσθαι τὸ στρατό πεδον ἐδημηγόρει. καὶ τοῖνυν εἴκοσι τάλαντα προφέρων «τοσοῦτων ὑμᾶς» ἔφασκεν «ἀνάγκη χρημάτων ἀποδόσθαι καὶ μείον οὐκ ἔνεστιν. ἀλλὰ τὸ τίμημα δέχεσθε πρότερον, καὶ ὅπως μοι τὴν ταχίστην ἅπαντας τοὺς βόας ἀποκομιεῖτε.» 2 τῶν δὲ ἰκετευόντων ἀνεῖναι καὶ ἐπομνυμένων, ἧ μὴν μὴδὲ ὅσον ἄροῦν τὰ λήια ἀποχρώντως κεκτηῖσθαι, ἀνένευε μάλα σεμνῶς ὁ κατάρατος καὶ δεινὰ ἐποιεῖτο, εἰ μὴδὲ πρίασθαι τῷ στρατηγῷ ἐξείη τὰ ἐπιτήδεια. καὶ ἔς τοσοῦτον ἐνέκειτο χαλεπαίνων, ἕως ἐκεῖνοι τὰ τιμιώτατα τῶν κτημάτων ἀπεμπολήσαντες καὶ χρυσίον, ὅσον οἶόν τε ἦν αὐτοῖς, ἐρανισάμενοι παρέσχον τῷ κακοδαίμονι λύτρα τοῦ ἐπιτάγματος. 3 πάλιν δὲ ἐνθένδε ἰὼν καὶ ἐτέρωθι παραγινόμενος, ἔνθα καμήλων τυχὸν ἢ ὀρέων οὐδὲ ὄνομα ἠκούετο, ὁ δὲ τούτων ἔνεκα ἦκειν ἐβόα καὶ τοῖς ὀμοίοις χρώμενος πάλιν ἐπεδείκνυε χρυσίον καὶ πάλιν λαβῶν ἀπεχώρει. 4 οὕτω δὴ οὖν ἅπανταχοῦ περινοστῶν καὶ ἀναζητῶν τὰ μὴ παρόντα καὶ μὴδὲν μῆτε ἀπεμπολήσας πώποτε μῆτε πρίαμενος μῆτε ἄλλως πως ξυμβαλὼν ἠργυρολόγει καὶ εἰσέπραττε τοὺς μὴδὲν ὀτιοῦν ἐπωφληκότας, τάχιστα τε ἦδη τὸ ἀρχαῖον ἐδιπλασιάζετο τοῖς προσγιγνομένοις. 5 ἐπειδὴ δὲ ἔς Κόλχους ἀφίκοντο, ταῦτά τε ἔπρασε καὶ πρὸς γε ναῦς φορτίδας οὐκ οἶδα ὅπως ἐπικτησάμενος καὶ τοὺς καρποὺς τοὺς ἐπιχωρίους βιαιώτατα ξυναθροίζων καὶ πολλὰ ἐλαχίστου ὠνούμενος ἔς τὴν ἀλλοδαπὴν ἐξεφόρει καὶ διεπίπρασκε. σπάνις μὲν οὖν τῶν ἀναγκαίων εἰκότως ἐπεγίνετο τοῖς στρατεύμασιν, ὡς καὶ πόας εἶναι ὠνίους. ὁ δὲ μιάρὸς ἐκεῖνος μεταβολεὺς καὶ παλιγκάπηλος μέγιστα κέρδη προσεποιεῖτο. 6 ἐκ τούτων δὴ οὖν τῶν πόρων τὰ ξυγκείμενα πρὸς Ἰουστίνον ἐπετέλει, τὰς τε τροφὰς παρεχόμενος καὶ τῷ προτέρῳ χρυσίῳ προσεπιβάλλων. ὁ δὲ, καίτοι γινώσκων τὰ ποιούμενα πολλάκις τε τῶν λεηλατουμένων ὡς αὐτὸν ἰόντων καὶ σὺν ὀλοφυρμῷ προκαλινδουμένων λώφησίν τε γενέσθαι σφίσι τῶν κακῶν ἀντιβολούντων, ὅμως τῶν ὀδυρμῶν καὶ δακρύων ὀλίγα φροντίσας ἦσθιεν ἀδεῶς ἐκ τῶν ἀδικημάτων καὶ ἦδετο μὲν ἀπριάτην εὐωχούμενος καὶ πρὸς γε 151 μεστὸν κατὰ τὸ πλεόν καὶ ἐμβριθέστερον ποιῶν τὸ φασκώλιον. 7 ἦμελ λε δὲ ἄρα χρόνῳ ὕστερον ποιὰς μεγάλας ἠλίκας ἀποτιννύναι. εἰ γὰρ καὶ μυρίους μετὰ ταῦτα διήνυσε πόνους καὶ μέγιστον ἦρατο κλέος ἀμφὶ τὸν Ἰστρον ποταμὸν τὰς τῶν βαρβάρων ἐπιδρομὰς ἀνακόπτων, ἀλλ' οὐδὲν ἐνθένδε ἢ τοῦ κρείττονος ἐθωπεύετο δίκη οὐδὲ τούτοις

84

ἐκεῖνα ἐπεκαλύπτετο· ἔμενε δέ, οἶμαι, ἡρεμοῦντα καὶ ἐφυλάττετο μόνιμα καὶ ἀνάγραπτα μέχρι τοῦ καιροῦ τοῦ καθήκοντος. 8 οὐ γὰρ ἅμα τῷ πλημμελεῖν καὶ τὰς τιμωρίας ἀναμετρεῖσθαι πεφύκαμεν, μετὰ χρόνον δὲ ὡς τὰ πολλὰ καὶ ἴσως ἡνίκα τῶν προειργασμένων ἐπιλελήσμεθα. καὶ ἀνιόμεθα μὲν τὸ παραυτίκα τοῖς καθ' ἡμῶν γιγνομένοις, ὡς παραλόγως καὶ οὐκ ἐν δίκῃ συμβεβηκόσι, καὶ κατατινόμεθα φθόνους ἀνθρωπεῖους τυχόν καὶ δυσμενεῖας, ὡς ἐκ τούτων οὐ προσήκοντα πεπονθότες· τὸ δὲ ξυνέχον ἡμᾶς καὶ διατάττον ἐπίσταται τὸ πρέπον ἐκάστῳ καὶ ὀφειλόμενον καὶ τρόπῳ ὅτῳ καὶ βούλεται μέτεισι καὶ ἀνιχνεύει τὰ πολλῶ ἔμπροσθεν ἡμαρτημένα. 9 ἀλλ' ὅποια μὲν ἄττα ἐπὶ Ἰουστίνῳ ὕστερον ξυνηνέχθη καὶ ὅπως αὐτῷ ἢ τοῦ βίου καὶ τῆς τοσαύτης εὐδαιμονίας κατάλυσις ἀδόκητος ἐπεγένετο, εἰρήσεται μοι ἐς τὸ ἀκριβὲς ἕκαστα, ἡνίκα ὁ λόγος ὀδῶ ἰὼν ἀκολουθῶς καὶ διὰ τῶν αἰεὶ ἐχομένων φερόμενος ἐς ἐκεῖνο τοῦ χρόνου περιενεχθεῖη. νῦν δὲ ἀνὰ τὰ πρότερά μοι ἐπανιτέον καὶ τοῖς ἐξῆς ἐπιχειρητέα.

23. Ὡδε γὰρ τῶν ἐν Λαζικῇ πραγμάτων ἐχόντων καὶ Ἰουστίνου ἐπὶ πᾶσι στρατηγοῦ καταστάντος, οὔτε οἱ Πέρσαι ὡς ἀναμαχοῦμενοι παρεσκευάζοντο καὶ μέντοι οὐδὲ οἱ Ῥωμαῖοι ἐπήεσαν· ἀλλὰ προφυλακὰς μὲν ἀμφοτέρω ἐποιοῦντο καὶ τὰ ἀλλήλων βουλευμάτων ἐς ὅσον ἐνῆν ἀπεσκόπουν καὶ διεπυθάνοντο· μάχης δὲ οὐδὲ ὀπότεροι ἤρχοντο, ἀλλ' ἔμενον ἡσυχῇ, αὐτομάτως, ὡσπερ ἀμέλει τοῦτο ξυνδοκοῦν, διωρισμένοι. 2 Χοσρόης δὲ ὁ Περσῶν βασιλεὺς, ἐπειδὴ ἐπέπυστο τὰ πρὸς τῷ Φάσιδι ξυμβεβηκότα καὶ ὅτι φυγὰς ἐκ τῆς μάχης ὁ Ναχοραγὰν ἐγεγόνει, αὐτίκα ἐξ Ἰβηρίας αὐτὸν μετακαλεσάμενος ὠμότατα μετῆλθε κατὰ τὸν πάτριον νόμον. 3 οὐ γὰρ ἀποχρῶσαν ᾤετο εἶναι ποινήν τῆς ἀνανδρίας τὸ οὕτω γοῦν αὐτὸν ἀπλῶς ἀποκτεῖναι, ἀλλ' ἐκ τοῦ αὐχένος τὸ δέρμα διαχαράξας ἀπέδειρεν ἅπαν μέχρι τοῖν ποδοῖν 152 καὶ ἀφείλετο τῶν σαρκῶν πρὸς τὰ ἔνδον ἀνεστραμμένον, ὡς καὶ τοὺς τύπους τῶν μορίων ἐς τοῦμπαλιν ὑποφαίνεσθαι καὶ δίκην ἀσκού ἡρέμα ἔμπνευσθὲν ὑπὲρ σκόλοπος τινος ἀνηρτῆσθαι, οἰκτρὸν τι θέαμα καὶ μιαιώτατον καὶ πρῶτον, οἶμαι, Σαπώρη ἐκείνῳ τῷ πολλῶ ἔμπροσθεν Χοσρόου Περσῶν βεβασιλευκότι τετολημμένον. 4 τὰ μὲν γὰρ ἐπὶ Μαρσῦα θρυλούμενα τῷ Φρυγί, ὡς ἔρις αὐτῷ πρὸς Ἀπόλλωνα ξυνέστη ὑπὲρ τῶν αὐλῶν καὶ τῆς ἀυλητικῆς ἐπιστήμης ὅτι τε ἡσσήθη ἀνὰ κράτος ὁ Μαρσῦας, καὶ μάλα δικαίως, ἄτε δῆθεν, εἰ μὴ λίαν εὐήθης εἰπεῖν, οἰκείῳ θεῷ ἀνταυλήσας, καὶ ὡς τήνδε ἀνέπλησε τὴν τιμωρίαν τῆς προπετείας ὑπὸ τοῦ νενικηκότος, ἀποδαρὲν αὐτῷ ἅπαν τὸ δέρμα καὶ ἐπὶ δένδρου ἡωρημένον· ταῦτα δὴ οὖν ἅπαντα ποιητῶν ἂν εἴη τερατεία καὶ μῦθοι καὶ παίγνια, οὔτε τῶν ἀληθῶν οὔτε τῶν εἰκότων ἐστοχασμένα, εἴ γε ἀυλητὴν φασὶ τὸν Ἀπόλλων γεγενῆσθαι καὶ ἀμιλλώμενον ἐπὶ τῇ τέχνῃ καὶ ἐς τοσοῦτο μετὰ τὴν νίκην χαλεπήναντα, ὡς ἀνοσίαν οὕτω καὶ μανιώδη ποινήν ἐπαγαγεῖν τῷ ἡττημένῳ. πῶς δὲ ἂν καὶ ἤρεσκεν αὐτὸν ἐκ τοῦ μετεώρου φαινόμενον τῆς ἀπανθρωπίας τὸ κατηγόρημα; 5 ταῦτα γὰρ οἱ τε πρότερον ποιηταὶ ἄδουσι καὶ οἱ νέοι παραλαβόντες συνάδουσιν. ὧν δὴ καὶ Νόννος, ὁ ἐκ τῆς Πανὸς τῆς Αἰγυπτίας γεγεννημένος, ἐν τινὶ τῶν οἰκείων ποιημάτων, ἄπερ αὐτῷ Διονυσιακὰ ἐπώνο μασται, οὐκ οἶδα ἐφ' ὅτῳ ὀλίγα ἄττα τοῦ Ἀπόλλωνος πέρι ἀφηγησάμενος (οὐ γὰρ δὴ τῶν προηγουμένων ἐπῶν ἐπιμέμνημαι) εἶτα ἐπάγει· Ἐξότε Μαρσῦαο θεημάχον αὐλὸν ἐλέγξας Δέρμα παρηώρησε φυτῶ κολπούμενον αὔραις. 6 ὡς μὲν οὖν ἐξ ἐκείνου τὸ μίασμα τοῦτο οὕτω τῷ ἀνθρωπεῖῳ γένει διέγνωστο, σαφῆ τὰ τεκμήρια καὶ ἀποχρῶντα παρὰ τοῖς ὀρθῶς ἀναθεωρεῖν καὶ τεκμαίρεσθαι τὰ παλαιάτα πεφυκόσιν, ἀλλὰ μὴ ποιητικῇ θεολογίᾳ παρακρουόμενοις. 7 ὁ δὲ Σαπώρης ἄδικός τε ὧν ἐς τὰ μάλιστα καὶ μισοφόνος καὶ ὀξύς μὲν εἰς ὀργὴν καὶ ὠμότητα, βραδὺς δὲ πρὸς φειδῶ καὶ συγγνώμην, εἰ μὲν καὶ

ἐφ' ἑτέροις αὐτῶ πρότερον τόδε τὸ ἄγος 153 ἐξείργασται, οὐκ ἔχω σαφῶς ἀπισχυρίσασθαι· ὅτι δὲ Βαλεριανὸν τὸν Ῥωμαίων ἐν τῷ τότε βασιλέα προσπολεμήσαντά οἱ καὶ εἶτα νενικημένον, ὁ δὲ ζωγρία ἐλὼν τόνδε τὸν τρόπον ἐτιμωρήσατο, πολλή μαρτυροῦσα ἡ ἱστορία. 8 καὶ τάχα οἱ πρῶτιστοι τῶν μετὰ τὴν Παρθυαίων κατὰ λυσιν τῆς Περσικῆς βασιλείας ἐπιλαβομένων, Ἄρταξάρης, φημί, καὶ Σαπώρης, μιάρῳ γε ἦσθιν ἄμφω καὶ ἀδικωτάτῳ, εἴ γε ὁ μὲν τὸν οἰκεῖον δεσπότην ἀπεκτονῶς τυραννικὴν τε καὶ βίαιον τὴν ἀρχὴν κατεκτήσατο, ἄτερος δὲ τιμωρίας ἤρξεν οὕτω δεινῆς καὶ μύσους ἀνοσιωτάτου.

24. Ἐπεὶ δέ μοι ὁ λόγος διὰ τῶν αἰεὶ παρεπιπτόντων φερόμενος πάλιν ἐς Ἄρταξάρην ἀφίκετο, καιρὸς ἂν εἴη ἐκπληροῦν νῦν τὸ πρότερον ἐπηγγελμένον καὶ τῶν ἐφεξῆς βασιλέων ἐπιμνησθῆναι. οὗτος μὲν οὖν ἐξ ὧν τε ἔφω καὶ ὅπως καὶ ὄντινα τρόπον τὴν κίδαριν ἀνεδήσατο, ἤδη μοι ἐς τὸ ἀκριβὲς προαφήγηται. ἐκεῖνο δὲ μόνον προσθεῖην ἂν ἐπ' αὐτῶ, ὡς ἔτεσιν ὕστερον ὀκτώ τε καὶ τριάκοντα καὶ πεντακοσίους Ἀλεξάνδρου τοῦ πάνυ τοῦ Μακεδόνο, τετάρτῳ δὲ ἔτει τῆς θατέρου Ἀλεξάνδρου τοῦ Μαμαΐας ἀρχῆς, τῆς τῶν Περσῶν βασιλείας ἐπιλαβομένῳ τῷ Ἄρταξάρη, καθ' ὃν πρότερον ἀπήγγελλται τρόπον, διήνυσται χρόνος ἐν αὐτῇ ἐνιαυτῶν πεντεκαίδεκα, δυοῖν μηνῶν ἐνδεόντων. 2 διαδέχεται δὲ τὸ κράτος Σαπώρης ἐκεῖνος ὁ ἐναγέστατος, καὶ διεβίω πρὸς τῷ ἐνὶ τριάκοντα τοὺς πάντας ἐνιαυτούς, πλεῖστα ὅσα τοὺς Ῥωμαίους λυμαινόμενος. 3 ἄτε γὰρ τὸν βασιλέα σφῶν ἀνελὼν καὶ οὐδὲν ὀτιοῦν κώλυμα ἔσσεσθαι διανοούμενος, ὁ δὲ ἀνὰ τὰ πρόσω ἐχώρει καὶ δὴ τὴν τε μέσην τῶν ποταμῶν ἐδήλωσε χώραν καὶ εἶτα τὴν ἐφεξῆς ἐχομένην, Κίλικας τε ἐλήϊσατο καὶ Σύρους καὶ μέχρι τῶν Καππαδοκῶν ἐλάσας ἐξαΐσιον πλῆθος φόνων κατείργασται, ὡς καὶ τὰ σηραγγώδη καὶ κοῖλα χωρία τῶν ἐν τοῖς ὄρεσι φραγμῶν τοῖς σώμασιν ἀναπληροῦν τῶν πεπτωκότων ἀνθρώπων καὶ πρὸς ἰσότητα φέρειν τῶν λόφων τὰ διεστῶτα καὶ ἐξανέχοντα, καὶ οὕτω καθιππεύειν ἐν αὐτοῖς καὶ διαβαίνειν ὡσπερ ἐφ' ὀμαλοῦ τὰς ἀκρωρεΐας. 4 τοῦτον μὲν οὖν οἴκαδε αὐθις ἀφιγμένον καὶ οὐ μετρίως 154 χρησάμενον οἷς ἀσεβήσας ἐτύγχανεν, ἀλλὰ πρὸς ἀλαζονεΐαν ἀρθέντα πολλήν, ἀπέπαυσεν οὐκ ἐς μακρὰν τοῦ φρυάγματος Ὀδέναθος ὁ Παλ μυρηνός, ἀνὴρ ἀφανῆς μὲν τὰ πρῶτα καὶ ἄγνωστος, ταῖς δὲ Σαπώρου ξυμφοραῖς καὶ οἷς ἔδρασεν ἐπ' αὐτῶ, μεγίστην ἀράμενος δόξαν καὶ πολὺν τῶν πάλαι ξυγγραφέων ἀξιαφήγητος γεγενημένος. 5 τεθνηκότος δὲ τοῦ Σαπώρου Ὀρμισδάτης ὁ τούτου παῖς τὴν βασιλείαν παραλαμβάνει καὶ διεβίω ἐν αὐτῇ χρόνον ἐς ὃ τι ἐλάχιστον· ἐνιαυτὸν γὰρ ἓνα καὶ δέκα ἡμέρας τῆς τύχης ἀπώνατο, μηδὲν ὀτιοῦν δράσας ὁποῖον καὶ ἐς λόγου φέρεσθαι μνήμην, καθά που καὶ ὁ μετ' ἐκεῖνον Οὐαραράνης, τρισὶν ἔτεσι βασιλεύσας. 6 ὁ δὲ υἱὸς ὁ τούτου ὁμώνυμος μὲν ἦν τῷ γεγεννηκότι, ἑπτακαίδεκα δὲ κατὰ τὴν βασιλείαν μεμένηκεν ἔτη. ὁ δὲ τρίτος Οὐαραράνης ἐς μῆνας μὲν τέσσαρας μόνους ἀπεγεύσατο τῆς βασιλείας, Σεγὰν δὲ σαὰ ἐπεκλήθη, οὐκ ἀπείκός, οἶμαι, οὐδὲ αὐτομάτως, ἔθους τινὸς παλαιοῦ μετασχὼν καὶ πατρίου. 7 οἱ γὰρ τῶν Περσῶν βασιλεῖς, ἠνίκα μέγιστον ἔθνος τῶν πλησιοχώρων καθέλοιεν προσπολεμήσαντες καὶ τῆς ἐκείνων ἐπιλάβοιντο χώρας, οὐκέτι μὲν ἀναιροῦσι τοὺς ἠττημένους, ἐς δὲ φόρου ἀπαγωγὴν ἅπαντας ὑποτιθέντες ἐφιᾶσιν ἐνοικεῖν τε καὶ ἀροῦν τὴν δοριάλωτον· πλὴν ἀλλὰ τοὺς προτέρους τοῦ γένους ἡγεμόνας οἰκτρότατα καταλύοντες, οἱ δὲ τοῖς σφετέροις παισὶ τὴν τῆς ἀρχῆς προσηγορίαν ἀπονέμουσι, μνήμης, ὡς ἔοικεν, ἕκατι καὶ κόμπου καὶ τῆς ἐπὶ τῷ τροπαίῳ μεγαλαυχίας. 8 ἐπειδὴ οὖν καὶ τὸ τῶν Σεγεστανῶν ἔθνος Οὐαραράνη τῷ τοῦδε πατρὶ ἐδεδούλωτο, εἰκότως ἄρα ὁ παῖς Σεγανσαὰ ἐπωνόμαστο· δύναται γὰρ τοῦτο τῇ Ἑλλήνων φωνῇ Σεγεστανῶν βασιλεύς.

25. Τούτου δὲ θάττον διαφθαρέντος Ναρσῆς εὐθύς τὴν βασιλείαν ἐνιαυτοῖς μὲν ἑπτὰ, μῆσι δὲ πέντε μετῆλθε. διαδέχεται δὲ τὴν ἀρχὴν Ὀρμισδάτης ὁ παῖς καὶ κληρονομεῖ τοῦ πατρὸς οὐ μόνον τοῦ κράτους, ἀλλὰ καὶ τῆς τοῦ χρόνου ἰσορροπίας. καὶ γὰρ θαυμάσειεν ἂν τις, ὅτι δὴ ἑκατέρω ἔτεσι τε καὶ μῆσι τοῖς αὐτοῖς τὰ τῆς ἀρχῆς ἐπιμελέστατα ἔμε τρήθη. 2 ἀλλὰ Σαβῶρ μετὰ τούτους ἐπὶ πλεῖστον ὅσον καὶ μῆκιστον χρόνον ἀπώνατο τῆς βασιλείας, τοσοῦτοις ἔτεσι κρατήσας, ὁπόσοις 155 καὶ διεβίω. ἔτι γὰρ αὐτὸν κούσης τῆς μητρὸς ἢ μὲν τοῦ βασιλείου γένους διαδοχὴ ἐκάλει πρὸς τὴν ἀρχὴν τὸ τεχθησόμενον. ἦν δὲ τὰ τῶν ὠδίνων ἀμφίβολα ἐς ὁποίαν γονὴν ἂν ἀποβαῖεν. 3 τοιγάρτοι ἅπαντες οἱ ἐν τέλει ἄθλα προὔτιθεσαν καὶ γέρα τοῖς μάγοις ἐπὶ τῇ προαγορεύσει τῶν ἐσομένων. καὶ τοίνυν ἦγον ἐς μέσον κύουσιν ἵππον καὶ ὡς πλησιαί τατα προελθοῦσαν τοῦ τόκου ἐκέλευόν τε αὐτοὺς ἐπ' αὐτῇ πρώτῃ μαντεύεσθαι, ἅπερ ὤοντο ξυνεχθῆναι. οὕτω γὰρ ὀλίγαις ὕστερον ἡμέραις γνῶσεσθαι ἠγοῦντο τὴν πρόρρησιν ἐς ὃ τι χωρήσει ταύτῃ τε εἰκάζειν παραπλησίως ἐκβήσεσθαι καὶ ὁπόσα σφίσι ἐπὶ τῇ ἀνθρώπῳ προαγορευθεῖ. ἃ μὲν οὖν αὐτοῖς ἐπὶ τῇ ἵππῳ μεμάντευται, οὐκ ἔχω σαφῶς ἀποφῆνασθαι· οὐ γάρ μοι τὸ ἀκριβὲς τούτου γε πέρι ἀπήγγελται· πλὴν ἀλλ' οὕτω ἕκαστα προὔβη, ὅπως ἐκείνοις ἐτύγχανεν εἰρημένα. 4 γνόντες δὲ ἐνθένδε οἱ ἄλλοι, ὡς ἄγαν τοῖς μάγοις διηκρίβωται τὰ τῆς τέχνης, προὔτρεπον καὶ ἐπὶ τῷ γυναιῳ, ἄττα ἔσεσθαι γνοῖεν, διεξ ἰέναι. τῶν δὲ φησάντων ἄρρενα παῖδα τεχθῆσεσθαι οὐκ ἔτι ἐμέλλησαν, ἀλλὰ γὰρ τῇ γαστρὶ περιθέντες τὴν κίδαριν ἀνεῖπον βασιλέα τὸ ἔμβρυον ὀνόματί τε ἀπέκριναν τὸ ἄρτι ἐκτυπωθὲν καὶ διωργανωμένον, ἐς ὅσον, οἶμαι, διάττειν ἔνδον ἡρέμα καὶ ὑποπάλλεσθαι. 5 οὕτω δὲ τὸ ἀφανὲς τῇ φύσει καὶ ἀδηλον ἐς τὸ βέβαιόν τε καὶ ἀνωμολογημένον τῇ δοκῆσει μεταλαβόντες ὅμως οὐ διήμαρτον τῆς ἐλπίδος, ἀλλὰ καὶ λίαν ἔτυχον τοῦ σκοποῦ, πολλῶ πλεον τῶν δοκηθέντων. τίκεται γὰρ οὐκ ἐς μακρὰν ὁ Σαβῶρης σὺν τῇ βασιλείᾳ, ἐννεάζει τε αὐτῇ καὶ ἐγγηράσκει, ἐς ἑβδομὴ κοντα αὐτῷ ἔτη διανυσθέντος τοῦ βίου. 6 κατὰ δὲ τὸν τέταρτόν τε καὶ εἰκοστὸν τῆς τοῦδε ἀρχῆς ἐνιαυτὸν Νίσιβις ἢ πόλις ὑπὸ Πέρσαις γεγένηται, Ῥωμαίων μὲν πάλαι οὔσα κατήκοος, Ἰοβιανοῦ δὲ τοῦ σφῶν βασιλέως παραδόντος καὶ προεμένου. ἐν αὐτοῖς γὰρ δήπου τοῖς ἐνδοτέρω χωρίοις τῆς Περσικῆς ἐπικρατείας Ἰουλιανοῦ τοῦ προτέρου Ῥωμαίων αὐτοκράτορος ἀθρόον διαφθαρέντος αὐτὸς ἀναγορεύεται ὑπὸ τε τῶν στρατηγῶν καὶ τῶν στρατευμάτων καὶ τοῦ ἄλλου ὀμίλου. 7 ἅτε δὲ τῆς ἀρχῆς αὐτῷ ἄρτι καθισταμένης καὶ τῶν πραγμάτων, ὥσπερ εἰκός, ταραττομένων, καὶ ταῦτα ἐν μέσῃ τῇ πολεμίᾳ, οὐχ οἷός τε ἦν τὰ 156 παρόντα ἐν δέοντι σχολαίτερον διαθεῖναι. τοιγάρτοι ἀπαλλαξείων τῆς ἐν ὀθνεῖα καὶ δυσμενεῖ χώρᾳ διαίτης καὶ μόνῃς τυχεῖν τῆς ἐς τὰ οἰκεῖα ἐπανόδου θάττον ἰέμενος ξυνθήκας τίθεται ἀγεννεῖς καὶ ἀσχήμονας καὶ ὁποίας μέχρι καὶ νῦν τῇ Ῥωμαίων λυμαίνεσθαι πολιτεία, περιστέλλων ἐς τὰ ὀπίσω καινοῖς ὀρίοις καὶ ὑποτεμνόμενος τῆς οἰκειᾶς ἀρχῆς τὸ περαιτέρω ἐκβαῖνον. 8 τὰ μὲν οὖν κατ' ἐκεῖνο τοῦ καιροῦ ξυνεχθέντα πολλοῖς ἤδη τῶν προτέρων ξυγγραφέων ἱστορήται· ἐμοὶ δὲ οὐ περὶ ταῦτα ἐνδιατρίβειν σχολή, ἀλλὰ τοῦ προτέρου λόγου ἐκτέον.

26. Μετὰ γὰρ Σαβῶρην Ἄρταξῆρ ἀδελφὸς ὢν αὐτῷ καὶ μετασχὼν τῆς βασιλείας τεττάρων ἐτῶν χρόνον κατ' αὐτὴν ἀπεβίω. ὁ δὲ υἱὸς ὁ τούτου, Σαβῶρ δὲ καὶ αὐτὸς ἐπεκέκλητο, ἐν ἔτεσι πέντε τὸ οἰκεῖον ἠρίθμησε κράτος· ἐν διπλασίῳ δὲ τούτων καὶ πρὸς γε ἐνὶ ἐτέρῳ ἐνιαυτῷ Οὐαραράνης ὁ παῖς, ὃς δὴ καὶ Κερμασαὰ ὠνομάζετο. 2 τῶν δὲ τοιοῦτων ἐπικλήσεων ἢ αἰτία ἤδη μοι εἴρηται. καὶ γὰρ Κερμὰ ἔθνος τυχὸν ἢ χώρας ὑπῆρχεν ἐπωνυμία· ταύτης δὲ τῷ πατρὶ τοῦ Οὐαραράνου δεδουλωμένης εἰκότως ὁ παῖς τὴν ἐπωνυμίαν ἐκτήσατο, καθά που πρότερον καὶ

παρὰ Ῥωμαίοις ὁ μὲν Ἀφρικανὸς τυχόν, ὁ δὲ Γερμανικός, ὁ δὲ ἐξ ἄλλου του γένους νενικημένου ἐπεκλήθη. 3 ἐπὶ τούτοις Ἰσδιγέρδης ὁ Σαβώρου τὴν Περσικὴν ἡγεμονίαν παραλαμβάνει, ὁ πολὺς παρὰ Ῥωμαίοις καὶ περιλάλητος. φασὶ γὰρ Ἀρκάδιον τὸν βασιλέα πρὸς τῷ θανάτῳ γεγεννημένον καὶ τὰ μετ' αὐτόν, ὡς πη τοῖς ἀνθρώποις νενομισται, διατάττοντα, τούτῳ δὴ φύλακι χρήσασθαι καὶ κηδεμόνι ἐπὶ τε τῷ παιδί Θεοδοσίῳ καὶ πάσῃ τῇ Ῥωμαϊκῇ καταστάσει. 4 ἄδεται γὰρ οὗτος ὁ λόγος ἐπὶ πλεῖστον ἐν ἡμῖν ἐκ παλαιοῦ τῇ μνήμῃ παραδοθεὶς τοῖς ἐφεξῆς καὶ μέχρι νῦν παρὰ τε τοῖς λογίμοις καὶ τῷ δήμῳ περιαγόμενος· γραφῇ δέ τινα καὶ λόγοις ἱστορικοῖς οὐκ οἶδα εὐρῶν τοῦτο φερόμενον, οὐδὲ παρ' οἷς τυχόν τὰ τῆς Ἀρκαδίου τελευτῆς ἀπεμνημόνευται, ὅτι μὴ μόνον ἐν τοῖς Προκοπίῳ τῷ ῥήτορι συγγεγραμμένοις. καὶ οὐδὲν, οἶμαι, θαυμαστὸν ἐκεῖνον μὲν ὡς πλεῖστα μεμαθηκότα καὶ πᾶσαν, ὡς εἰπεῖν, ἱστορίαν ἀναλεξάμενον καὶ τήνδε παραλαβεῖν τὴν ἀφήγησιν ἐτέρῳ πρότερον ἐκπεπονημένην, ἐμὲ δὲ αὐτὴν μηδαμῶς ἔτι ἐλεῖν ἐλάχιστα εἰδότα, εἴ γε ἄρα δὴ καὶ ἐλάχιστα. 5 ἀλλ' ἐκεῖνο καὶ μάλα θαύματος 157 ἄξιον εἶναι ἡγοῦμαι, ὅτι διεξιὼν τὰ περὶ τούτων οὐχ ἀπλῶς οὕτω τὰ ἐγνωσμένα διεξείσιν, ἀλλ' ἐπαίνει τὸν Ἀρκάδιον καὶ ἀποσεμνύνει, ὡς ἀρίστη χρησάμενον εὐβουλίᾳ. φησὶ γὰρ αὐτόν οὐλίαν ἀγχίνου εἶναι τὰ ἄλλα πεφυκότα ἐν τούτῳ δὴ μόνῳ φρενήρη τε καὶ προμηθέστατον ἀποδεδειχθαι. 6 ἐμοὶ δὲ δοκεῖ ὁ τοῦτο ἀγάμενος οὐ τῇ πρώτῃ ὀρμῇ τοῦ βουλευματος τὸ εὐλογον κρίνειν, ἀλλὰ τῷ ὕστερον ἀποβεβηκότι. ἐπεὶ πῶς ἂν εἶχε καλῶς ἀνδρὶ ὀθνεῖω καὶ βαρβάρῳ καὶ γένους ἄρχοντι πολεμιοτάτου καὶ ὅπως αὐτῷ μετὴν πίστεως τε καὶ δικαιοσύνης ἡγνοημένῳ καὶ πρὸς γε τὰ ἐς θεὸν πεπλανημένῳ καὶ ἀλλογνώμονι τὰ φίλτατα παραδοῦναι; 7 εἰ δὲ μηδὲν ὀτιοῦν ἐπὶ τῷ βρέφει ἡμάρτηται, ἀλλὰ μεμένηκεν ἢ τούτου βασιλείᾳ βεβαιότατα πρὸς τοῦ κηδεμόνος φυλαττομένη, καὶ ταῦτα ἔτι ὑπὸ μαζῶ τιθηνομένου, ἐκεῖνον ἂν μᾶλλον ἐπαίνει τέον τῆς εὐγνωμοσύνης ἢ Ἀρκάδιον τοῦ ἐγχειρήματος. τούτων μὲν οὖν ἔνεκεν, ὡς πη ἕκαστος γνώμης τε καὶ ἀκριβείας ἔχοι, ὧδε κρινέτω. 8 ὁ δὲ Ἰσδιγέρδης εἴκοσι πρὸς τῷ ἐνὶ βασιλεύσας ἐνιαυτοὺς οὐδένα πώποτε κατὰ Ῥωμαίων ἤρατο πόλεμον οὐδὲ ἄλλο τι κατ' αὐτῶν ἄχαρι ἔδρασεν· ἀλλὰ μεμένηκεν ἐς αἰεὶ εὖνους τε ὦν καὶ εἰρηναῖος, εἴτε οὕτω συμβάν, εἴτε καὶ ὡς ἀληθῶς φειδοῖ τοῦ παιδὸς καὶ τῶν κοινῶν τῆς κηδεμονίας νομίμων.

27. Ἐκεῖνου δὲ τεθνηκότος Οὐαραράνης ὁ υἱὸς προστάς τῆς ἀρχῆς εἰσβολὴν μὲν κατὰ Ῥωμαίων πεποίηται· φιλίως δὲ αὐτόν καὶ ὑφειμένως τῶν ἐν τοῖς ὀρίοις ἰδρυμένων στρατηγῶν προσδεξαμένων, ὁ δὲ θᾶπτον ἀπηλλάγη καὶ ἐς τὴν ὑπήκοον ἐπανῆκεν, οὔτε προσπολεμήσας τοῖς πέλας οὔτε ἄλλως τὴν χώραν σινάμενος. 2 εἴκοσι δὲ κρατήσας ἐνιαυτοὺς παραδίδωσι τὴν βασιλείαν Ἰσδιγέρδῃ θατέρῳ τῷ οἰκείῳ παιδί, ᾧ δὴ χρόνος ἐν τῇ βασιλείᾳ διηνύσθη ἑτῶν ἑπτακαίδεκα καὶ μηνῶν δέξιν τεττάρων. 3 Περόζης δὲ μετ' ἐκεῖνον ἀναδείκνυται βασιλεύς, ἀνὴρ τολμητίας μὲν ἄγαν καὶ φιλοπόλεμος καὶ πρὸς τὸ μεγαλουργὸν τῆς γνώμης αἰεὶ τετραμμένος· λογισμῷ δὲ στερεῶ καὶ βεβηκότι οὐ μάλα ἐχρήτο, ἀλλὰ πλεονῆν ἐν αὐτῷ τοῦ βουλευομένου τὸ θρασυνομένον. 4 ἀπόλωλε δὴ οὖν κατὰ τῶν Νεφθαλιτῶν ἐπιστρατεύσας, οὐ τοσοῦτον, οἶμαι, τῇ ῥώμῃ τῶν δυσμενῶν, ὅποσον τῇ οἰκοθεν ἀκοσμίᾳ· δέον γὰρ αὐτόν ζῆν τῷ ἀσφαλεῖ κατὰ τὴν πολεμίαν πορεύεσθαι τὰς ἀδήλους 158 ἐπιβουλάς προδιασκοποῦντα καὶ φυλαττόμενον, ὁ δὲ λέληθεν ἑαυτὸν ἐνέδραις ἀθρόον περιπεσὼν καὶ βόθροισι καὶ διώρυξιν, ἐπὶ μήκιστον τοῦ πεδίου πρὸς τὸ ἀπατηλὸν μεμηχανημέναις, αὐτοῦ τε ζῆν τῇ στρατιᾷ διεφθάρῃ τετάρτῳ καὶ εἰκοστῷ τῆς βασιλείας ἐνιαυτῷ, καὶ καταλύει τὸν βίον ἀκλεῶς, ἅτε δὴ ὑπὸ τῶν Οὐννῶν κατεστρατηγημένος· Οὐννὶ κὼν γὰρ γένος οἱ Νεφθαλιται. 5 Οὐάλας δὲ ὁ

τούτου ἀδελφὸς ἐπὶ τὴν ἀρχὴν ἀναβάς οὐδέν τι φαίνεται ἀξιαφήγητον δράσας πολέμων ἕνεκα καὶ παρατάξεων, οὐ μόνον τῷ πρᾶος εἶναι τοὺς τρόπους καὶ ἥπιος καὶ πρὸς ὀρμὰς ἀλόγους καὶ δυσμενείας οὐ μάλα διανιστάμενος, ἀλλ' ὅτι καὶ βραχὺν ἐπεβίω χρόνον· τέτταρα γὰρ αὐτῷ μόνον ἔτη κατὰ τὴν βασιλείαν διέδραμεν. 6 ἐπὶ τούτῳ δὲ Καβάδης ὁ Περόζου τῶν Περσικῶν πραγμάτων κρατήσας πολλοὺς μὲν κατὰ Ῥωμαίων πολέμους διήνεγκε, πολλὰ δὲ κατὰ βαρβάρων τῶν προσοικούντων ἔστησε τρόπαια, καὶ χρόνον οὐδένα παρήκε ταραχαῖς τε καὶ κινδύνους ἐγκαλινδούμενος. 7 ἦν δὲ ἄρα καὶ πρὸς τὸ ὑπήκοον ἀπηνῆς τε καὶ δυστιθάσευτος καὶ οἷος ἀνακινεῖν τὰ καθεστῶτα ἕς τε τὴν πολιτικὴν δίαιταν καινουργεῖν καὶ παρατρέπειν τὰ πάλαι ξυνειθισμένα. λέγεται δέ, ὡς καὶ νόμον ἔθε το κοινὰ τοῖς ἀνδράσι προκεῖσθαι τὰ γύναια, οὐ κατὰ τὸν Σωκράτους, οἶμαι, καὶ Πλάτωνος λόγον καὶ τὴν ἐν τῷ λόγῳ κεκρυμμένην ὠφέλειαν, ἀλλ' ὥστε τῷ προστυχόντι ἐξεῖναι πρὸς ἦν ἂν ἐθέλοι χωρεῖν καὶ τῆς εὐνῆς μεταλαγχάνειν, εἰ καὶ ἐτέρῳ τῷ ξυνοικοῦσα καὶ ἀποκεκριμένη ἐτύγχανε.

28. Καὶ τοίνυν θαμὰ τοῦτο ἐννόμως ἐξημαρτάνετο, χαλεπαινόντων περιφανῶς τῶν δυνατῶν καὶ οὐκ ἀνεκτὸν ἠγουμένων τὴν ἀτιμίαν. ἀλλ' οὗτος γὰρ αὐτῷ ὁ θεσμὸς ἐπιβουλῆς τε καὶ καταλύσεως αἰτιώτατος γέγονεν. τοιγάρτοι ξυμφραζάμενοι ἅπαντες καὶ διαναστάντες καθαιροῦσι γε αὐτὸν τῆς ἀρχῆς τῷ ἐνδεκάτῳ ταύτης ἐνιαυτῷ καὶ ἐς τὸ τῆς Λήθης ἐμβάλλουσι φρούριον. 2 τὸ δὲ τῆς βασιλείας κράτος μετάγουσιν ἐπὶ Ζαμάσφην, Περόζου καὶ αὐτὸν παῖδα γεγεννημένον καὶ ἄλλως πρᾶό τητός τε καὶ δικαιοσύνης ἄριστα ἔχειν δοκοῦντα. οὕτω τε ὄντο καλῶς αὐτοῖς ἅπαντα κατειργάσθαι, ὡς ἐξὸν τὸ λοιπὸν ἐν εὐκολίᾳ τε καὶ ῥαστώνῃ πολιτεύεσθαι καὶ βιοτεύειν. 3 ἀλλ' ὁ Καβάδης οὐκ ἐς μακρὰν 159 ἀποδράσας, εἴτε τῆς γαμετῆς αὐτῷ ξυλλαβομένης τοῦ δόλου, ὡς Προκόπιός φησι, καὶ τὸν ὑπὲρ ἐκείνου θάνατον ὑπελθεῖν ἐλομένης, εἴτε καὶ ἄλλῳ χρησάμενος τρόπῳ, ἀποδράσας δὲ οὖν ὅμως καὶ ὑπεκβάς τοῦ δεσποτηρίου, ὥχεται παρὰ τοὺς Νεφθαλίτας καὶ γίνεται τοῦ ἐκείνων βασιλέως ἰκέτης. 4 ὁ δὲ τὰς ἀτάκτους ῥοπὰς τῆς τύχης διανοησάμενος προσιέτό γε αὐτὸν μάλα εὐμενῶς καὶ διετέλει παρηγορῶν καὶ παραιροῦ μενος τῆς γνώμης τὸ ἀνιῶμενον, τὰ μὲν πρῶτα θωπεῖα τε ἀγαθῆ καὶ παραινέσει πρὸς τὰ ἀμείνονα τὸ φρονεῖν ἀναρρωνύσει καὶ πρὸς γε τραπέζῃ δαψιλεῖ καὶ φιλοτησίᾳ θαμὰ προτεινομένη καὶ ἐφειστίσει τι μίαις καὶ τούτοις δὴ ἅπασιν τοῖς εἰς φιλοξενίαν προχειροτάτοις· ὀλίγῳ δὲ ὕστερον καὶ τὴν θυγατέρα κατεγγυᾷ πρὸς γάμον τῷ ξένῳ καὶ στρατιάν αὐτῷ πρὸς τὴν κάθοδον ἀποχωρῶσαν παραδοὺς ἔστειλεν αὐτῆς, τὸ τε ἀντιστατοῦν καθελοῦντα καὶ τὴν προτέραν εὐδαιμονίαν ἀνακτησόμενον. 5 ἐπεὶ δὲ πεφύκασιν πρὸς τάναντία πολλακίς συμφύρεσθαι τοῖς ἀνθρώποις αἱ τῶν δοκηθέντων ἐκβάσεις, τοιόνδε τι καὶ τότε ξυνέβη, καὶ πρὸς τὴν ἐφ' ἐκάτερα ῥοπήν τε καὶ κίνησιν ἐπὶ πολλῷ τῷ διαλλάττοντι ὁ τοῦ Καβάδου βίος ἐταλαντεύθη, καὶ ταῦτα ἐν χρόνῳ μετρίῳ. 6 ἐκ μὲν γὰρ βασιλέως πρότερον ὑπόδικος γέγονε καὶ δεσμώτης, ἀπαλλαγείς δὲ τῆς εἰρκτῆς φυγὰς καὶ μέτοικος καὶ ἰκέτης, ἐκ δὲ ἰκέτου καὶ ξένου κηδεσ τῆς βασιλέως καὶ οἰκειότατος· εὐθύς δὲ κατελθὼν εἰς τὰ πάτρια ἦθη ἀνείληφε πάλιν τὴν ἀρχὴν πόνων ἐκτὸς καὶ κινδύνων, ὡσπερ οὐδαμῶς αὐτὴν ἀφηρημένος, ἀλλ' εὐρῶν ἔτι σχολάζουσαν καὶ οἷον ἐκδεχομένην. 7 ὁ γὰρ Ζαμάσφης ἐκὼν ἀπέστη τοῦ θάκου καὶ μεθεῖναι μᾶλλον ἔγνω τὴν βασιλείαν, τέτταρας ἐνιαυτοὺς ἦσθεις ἐν αὐτῇ, καὶ ἀπαγορευσαί μὲν τῷ γαυρουμένῳ τῆς ψυχῆς καὶ φιλοδοξοῦντι, τὸ δὲ ἄπραγμον ζῆν τῷ ἀσφαλεῖ ἀνθελέσθαι· καὶ προὔλαβε τὴν ἀνάγκην ἢ εὐβουλίαν. 8 ὁ δὲ Καβάδης ἐγκρατῆς γεγεννημένος πλέον ἢ πρότερον ἐς τριάκοντα ἐτέρας ἐνιαυτοὺς διέμεινε

τῆς μοναρχικῆς δυναστείας ἐχόμενος πρὸς τοῖς ἔνδεκα τοῖς προτέροις, ὡς τεσσαράκοντα πρὸς τῷ ἐνὶ τοὺς ξύμπαντας καθεστάναι, ὀπόσους ἐν αὐτῇ ἐπεβίω. 160

29. Τὸ μὲν οὖν ἀκριβὲς τῶν ἐπ' αὐτῷ πρότερόν τε καὶ ὕστερον συμπεσόντων ἤδη τοῖς πάλαι σοφοῖς ἐν ἱστορίας διεκπεπὸνῆται τρόπῳ· ὁ δὲ τοῖς μὲν προτέροις παρεῖται, ἄξιον δὲ οἶμαι γινώσκειν καὶ ἐπιση μῆνασθαι, καλὸν ἂν εἴη προσθεῖναι. 2 θαυμάσειε γὰρ ἂν τις, ὅτι δὴ κατ' ἐκεῖνο τοῦ καιροῦ παρά τε Ῥωμαίοις καὶ Πέρσαις παραπλήσια ἄττα συνελθεῖν ξυνέβη, ὡσπερ αὐτομάτως ἐν ἑκατέρᾳ πολιτεία κατὰ τῶν κρατούντων ἐναντίας τινὸς περιφορᾶς ἐνσκηψάσης. ἐλαχίστου γὰρ ἔμπροσθεν χρόνου καὶ Ζήνων ὁ Ῥωμαίων βασιλεὺς ὁ Ἰσαυρος, ὃς δὴ πρῶην Ταρασισκωδίσσεος ἐπωνομάζετο, ὑπὸ Ἰλλοῦ τε καὶ Βασιλίσκου καὶ Κόνωνος ἐπιβουλευθεῖς, συνεργούσης ἐς τὰ μάλιστα καὶ Βηρίνης, ἐκπέπτωκε τῆς ἀρχῆς καὶ ἐξελήλαται καὶ μόλις ἐς τὴν Ἰσαυρίαν ἀπεσώθη· πλὴν ἄλλ' ἐπανῆκεν αὐθις ἐς τὰ βασίλεια καὶ Βασιλίσκον τὸν τυραν νήσαντα οὐ πλέον ἢ ἔτεσι δύο καθελὼν καὶ τοῦ σχήματος ἀφελόμενος διετέλει πάλιν ἐχόμενος τῆς ἀρχῆς καὶ πάντα διατάττων, οὐκ ἐπὶ πλεῖ στον μὲν χρόνον, ἐν αὐτῇ δὲ ὅμως ἀπεβίω. 3 κατὰ ταῦτόν δὲ καὶ Νέπως ὁ τῆς Ἑσπέρας βασιλεὺς ὁμοίαις ἢ καὶ μείζοσιν ὠμίλησε συμφοραῖς. ὑπὸ γὰρ Ὀρέστου φενακισθεὶς πέφευγεν ἐκ τῆς Ἰταλίας, ἀποβεβληκῶς μὲν τὴν ἀλουργίδα, οὐκέτι δὲ αὐτὴν ἀντανείλετο, ἄλλ' ἐν ιδιώταις τε λῶν διεφθάρη. 4 οὕτως ἄρα ἐν τῷ τότε μεταβολὰς παραλόγους κατὰ τῶν κρατίστων δυνάμεων συνελθεῖν ξυνηνέχθη. ζητούντων μὲν οὖν τὴν τούτων αἰτίαν οἱ τὰς τῶν ἀδήλων ἀνιχνεύειν ἀρχὰς εἰθισμένοι καὶ λεγέτωσαν ὁποίας καὶ βούλοιντο, ἐμοὶ δὲ τῆς προτέρας ἐκδρομῆς καὶ αὐθις μεταληπτέον. 5 τεθνηκότος γὰρ τοῦ Καβάδου κατὰ τὸ πέμπτον ἔτος τῆς Ἰουστινιανοῦ παρὰ Ῥωμαίοις βασιλείας Χοσρόης ὁ πάνυ ὁ καθ' ἡμᾶς διαδέχεται τὴν πατρῶαν ἀρχήν, καὶ πέπραχε πλεῖστα ὅσα καὶ μέγιστα, ὧν ἕνια μὲν Προκοπίῳ τῷ ῥήτορι προαναγέγραπται, τῶν δὲ λοιπῶν ἐμοὶ γε τὰ μὲν εἴρηται ἤδη, τὰ δὲ ἀκολουθῶς εἰρήσεται. 6 ὡς ἂν δὲ τὸ ξυνεχὲς τῶν χρόνων τελεώτατα διαφυλαχθεῖη, τοσοῦτον ἐρῶ πρὸς τὸ παρόν, ὡς ἐς ὀκτώ τε καὶ τεσσαράκοντα ἐνιαυτοὺς τοῦ κράτους 161 ἐχόμενος πολλὰς ἀνεδήσατο νίκας, καὶ γέγονεν ὁποῖος οὐπω πρότερον ἄλλος τῶν παρὰ Πέρσαις βεβασιλευκότων ἀναδέδεικται, εἴ γε τῷ παντὶ ἐκάστῳ συγκρίνοιτο, οὐδὲ εἰ Κῦρον εἴποι τις ἂν τὸν Καμβύσου οὐδὲ Δαρεῖον τὸν Ὑστάσπεω, οὐδὲ μὴν Ξέρξην ἐκεῖνον, τὸν ἱππῆλατον μὲν δεικνύντα τὴν θάλατταν, ἐν δὲ τοῖς ὄρεσι ναυτιλλόμενον. 7 πλὴν ἀλλὰ τοιοῦτός γε ὧν, ἀκλεῆς γε αὐτῷ ἢ τοῦ βίου καταστροφὴ γέγονε καὶ οἰκτρὰ καὶ τῶν φθασάντων ἀλλοτριωτάτη. ἐτύγχανε μὲν γὰρ ἐν τῷ τότε ἀμφὶ τὰ Καρδούχια ὄρη ἐς κώμην Θαμανῶν διὰ τὴν τοῦ θέρους ὥραν καὶ τὴν τῶν τόπων εὐκρασίαν μεταβάς τε καὶ ἐνδαιτώμενος. 8 Μαυρίκιος δὲ ὁ Παύλου, ὑπὸ Τιβερίου Κωνσταντίνου τοῦ Ῥωμαίων βασιλέως ἄρχειν τῶν κατὰ τὴν ἕω ταγματῶν προστεταγμένος, ἐσέβαλεν ἀθρόον ἐς τὴν Ἀρξιανηνὴν χώραν, πρόσσοικον οὖσαν τῇ τῆς κώμης περιοικίδι καὶ ἀγχιτέρμονα· καὶ δῆτα οὐκ ἀνίει δηῶν ἅπασαν ἀφειδῶς καὶ ληϊζόμενος. περαιωθεὶς δὲ τὰ ῥεῖθρα τοῦ Ζίρμα ποταμοῦ ἀνὰ τὰ πρόσω ἔτι ἐχώρει καὶ τὰ ἐν ποσὶν ἐλεηλάτει καὶ ἐνεπίμπρα. 9 οὕτω δὲ αὐτοῦ ἄρδην ἅπαντα καταστρεφόμενος καὶ ξυγκυκῶντος ὁ Χοσρόης, (οὐ πόρρω γὰρ ἦν, ἄλλ' ὅσον ἀρθεῖσαν ἤδη θεᾶσθαι τὴν φλόγα) οὐκ ἤνεγκε τὴν ὄψιν τοῦ πολεμίου πυρός, ἐπεὶ μήπω πρότερον ἐωράκει. τοιγάρτοι αἰδοῖ τε καὶ δέει καταπεπληγμένος οὔτε ἀντεξήει οὔτε ἡμύνετο· ἀλλὰ τοῖς προσπεσοῦσι πέρα τοῦ μετρίου περιαλγήσας καὶ οἶον ἀπειρηκῶς ταῖς ἐλπίσιν αὐτίκα νόσῳ ἤλω ὑπὸ δυσθυμίας δεινῇ τε καὶ ἀνηκέστῳ. 10 καὶ τοίνυν φοράδην ἀχθεὶς μετὰ τάχους πολλοῦ εἰς τὰ ἐν Σελευκείᾳ καὶ Κτησιφῶντι βασίλεια καὶ φυγὴν τὴν ἀναχώρησιν ποιησάμενος οὐκ ἐς μακρὰν καταλύει τὸν βίον.

90

30. Ἀλλὰ γὰρ οὐκ οἶδα ὄντινά με τρόπον ἢ τοῦ λόγου φορὰ παρα λαβοῦσα καὶ τῷ ἀξιαγάστῳ, οἶμαι, τῶν πράξεων ἡδομένη ἐς τόδε ἤγαγε προπετείας, ὡς τὰ ἐν μέσῳ ὑπερβάντα τῶν πορρωτάτῳ ἐπιμνησθῆναι. οὐκοῦν ἐπειδὴ νῦν γοῦν ἐπέγγων ὅποι ἀφίγμαι καὶ ὄθεν ἐξέβην, ἐκεῖνα μὲν ἐάτέον πρὸς τὸ παρόν, ἐν τοῖς οἰκείοις ἀναγραφησόμενα χρόνοις· ἐπανήξω δὲ αὐθις ἐς τὸ ξυνεχὲς καὶ ἀκόλουθον τῶν προτέρων. 162 2 ἢ τε γὰρ τῶν Περσικῶν βασιλέων διαδοχὴ καὶ ὁ τῶν ἐνιαυτῶν κατὰ λογος καὶ συλλήβδην φάναι ἅπαν μοι τὸ ἐπηγγελμένον ξυνετελέσθη. οἶμαι δὲ ἄγαν ἀληθῆ ταῦτα καθεστάναι καὶ ἐς τὸ ἀκριβὲς ἐκπεπονημένα, ὡς δὴ ἐκ τῶν Περσικῶν βίβλων μεταληφθέντα. 3 Σεργίου γὰρ τοῦ ἑρμηνέως ἐκεῖσε γενομένου καὶ τοὺς τῶν βασιλικῶν ἀπομνημονευμάτων φρουρούς τε καὶ ἐπιστάτας μεταδοῦναί οἱ τῆς περὶ ταῦτα γραφῆς ἐκλιπαρήσαντος (πολλάκις γὰρ αὐτὸν ἐς τοῦτο προτρέψας ἐτύγχανον), προσθέντος δὲ καὶ τὴν αἰτίαν, ὡς οὐκ ἄλλου του χάριν ζητοῖ τῶνδε τυχεῖν ἢ ὥστε καὶ παρ' ἡμῖν ἀνάγραπτα ἔσσεσθαι τὰ σφίσι ἐγνωσμένα καὶ τίμια, παρέσχον εὐθὺς εὖ γε ποιοῦντες ἐκεῖνοι, οὐκ ἄχαρι τὸ χρῆμα εἶναι ἡγούμενοι, ἀλλὰ καὶ πρὸς εὐκλείας τοῖς σφῶν βασιλεῦσιν ἐσόμενον, εἰ μέλλοιεν καὶ παρὰ Ῥωμαίοις γινώσκεσθαι, ὅποιοί τε γεγόνασι καὶ ὅποσοι, καὶ ὅπως ἢ τοῦ γένους αὐτοῖς ἀποσέσωσται τάξις. 4 λαβῶν οὖν ὁ Σέργιος τὰ τε ὀνόματα καὶ τοὺς χρόνους καὶ τῶν ἐπ' αὐτοῖς γεγενημένων τὰ καιριώτερα καὶ μεταβαλὼν εὐκόσμως εἰς τὴν Ἑλλάδα φωνὴν (ἦν γὰρ δὴ ἑρμηνέων ἄριστος ἀπάντων καὶ οἶος ὑπ' αὐτοῦ Χοσρόου θαυμάζεσθαι, ὡς ἐν ἐκατέρᾳ πολιτείᾳ τὰ πρωτεῖα λαχὼν τῆς ἐπιστήμης), εἰκότως οὖν ἀκριβεστάτην ποιησάμενος τὴν μετάφρασιν ἀπεκόμισέ τέ μοι ἅπαντα μάλα πιστῶς καὶ φιλίως καὶ προὔτρεψε διανύειν τὴν αἰτίαν, ἐφ' ἧπερ αὐτὰ καὶ παρείληφε. καὶ τοίνυν διήνυσται. 5 ὥστε εἰ καὶ Προκοπίῳ τῷ ῥήτορι ἕνια τῶν ἐπὶ Καβάδῃ ἀφηγηθέντων ἑτέρως ἀπήγγελοι, ἀλλ' ἡμῖν ἀκολουθητέον τοῖς Περσικοῖς χειρογράφοις καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς φερομένων ὡς ἀληθεστέρων ἀντιληπτέον. τούτου δὴ οὖν ἡμῖν τοῦ πόνου τελεώτατα ἐξεργασμένου, φέρε πρὸς αὐτὴν αὐθις ἐπανίωμεν τὴν τῆς ἱστορίας ξυνέχειαν, ἦν ἐκ τῶν ἀμφὶ τὴν Λαζικὴν γεγενημένων διατεμόντες ἐς τὰδε ἀφίγμεθα. 6 οὕτω μὲν δὴ οὖν ὁ Ναχοραγὰν διὰ τὸ ἀγεννὲς τοῦ τρόπου καὶ τὸ νενικῆσθαι ἀνὰ κράτος ὑπὸ Μαρτίνου τε καὶ τῶν Ῥωμαϊκῶν στρατευμάτων καὶ τὴν ἐς Ἰβηρίαν αἰσχρὰν ἀναχώρησιν ὡμότατα διεφθάρη καθ' 163 ὃν ἤδη μοι πρότερον εἴρηται τρόπον. 7 λογιζόμενος δὲ ὁ Χοσρόης, ὡς οὐχ οἶόν τε αὐτῷ ἀνὰ τὴν Κολχίδα γῆν πρὸς Ῥωμαίους παρατάττεσθαι, τῶν μὲν τῆς θαλάττης κρατούντων καὶ ἅπαντα, ὧν ἂν δέοιντο, ῥα δίως ἐνθένδε μεταπεμπομένων, αὐτοῦ δὲ διὰ μακρᾶς ὁδοῦ καὶ ἐρήμου μόλις τοῖς στρατοπεδεύουσιν ἐλάχιστα γοῦν τῶν ἐδωδύμων ὑπὸ ἀχθο φόροις ἀνδράσι τε καὶ ὑποζυγίοις χαλεπώτατα στέλλειν ἀναγκαζόμενον· ταῦτα δὴ οὖν ἐπισκοπῶν ἔγνω τὸν ὅλον πόλεμον καταθέσθαι, ὡς ἂν μὴ ἐπὶ πλεῖστον αὐτοῖς ἢ εἰρήνην χωρίοις τισὶ περιοριζομένη ἀτελής καὶ οἶον σκάζουσα διαμένοι, ἀλλ' ὁμοίως ἀπανταχοῦ ἐπιρρωσθεῖη. 8 καὶ τοίνυν ἐκπέμπει ἐπὶ τῇ πρεσβείᾳ ἐς τὸ Βυζάντιον ἄνδρα Πέρσην τῶν σφόδρα παρ' αὐτοῖς λογιμωτάτων, ὄνομα δὲ ἦν αὐτῷ Ζίχ. 9 οὗτος δὲ ὁ Ζίχ ἀφικόμενος καὶ παρελθὼν ὡς Ἰουστινιανὸν βασιλέα πολλὰ μὲν ἔφη τῶν παρόντων πέρι, πολλὰ δὲ ἀκήκοε· καὶ πέρας ἐς τόδε ξυνηλθέτην, ἐφ' ᾧ Ῥωμαίους τε καὶ Πέρσας κατέχει μὲν ἅπαντα, ὧν ἤδη ἐτύγχανον κατὰ τὴν Λαζῶν χώραν πολέμου θεσμῶ ἐπιλημμένοι, εἴτε πολίσματα γὰρ εἴτε φρούρια εἶεν, ἡσυχίαν δὲ ἄγειν ἐφ' ἑαυτῶν καὶ ἠκιστα κατ' ἀλλήλων παρατάττεσθαι, ἕως ἐς ἕτερόν τι μείζον καὶ τελεώτερον τὸ ἐκατέρωθεν ἄρχον ξυμβαίη. ὁ μὲν οὖν Ζίχ οὕτω τὰ τῆς πρεσβείας διαπραξάμενος ἀπενόστησεν ἐς τὰ οἰκεῖα. 10 τούτων δὲ τοῖς στρατηγοῖς ἀπήγγελε

μένων ἔμενον αἱ δυνάμεις ἐπὶ χρόνον συχνὸν πάμπαν ἀπόλεμοι, καὶ τὸ πρότερον αὐτομάτως γιγνόμενον τότε δὴ ὑπὸ ξυνθήκαις ἐβεβαιοῦτο. 164

{ΑΓΑΘΙΟΥ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΩΝ Ε}

1. Οὕτω μὲν οὖν τὰ μεγάλα καὶ ἀμφήριστα γένη κατὰ τὸ ξυγκείμενον τὰ ὄπλα ἔθεντο καὶ ἡρεμοῦντα ἐπὶ μακρότατον διετέλουν, ὡς μηδὲν ὅτιοῦν τό γε ἐπ' ἐκείνοις ὀπότερον γοῦν αὐτῶν διαπονεῖσθαι. 2 ἐν τούτῳ δὲ οἱ Τζάνοι τὸ ἔθνος· οἰκοῦσι δὲ τὰ πρὸς νότον ἄνεμον τοῦ Εὐ ξείνου Πόντου, ὑπὸ Τραπεζοῦντα τὴν πόλιν· οὗτοι δὴ οὖν οἱ Τζάνοι, καίτοι ἐκ παλαιοῦ ὑπόσπονδοί τε καὶ κατήκοοι τῶν Ῥωμαίων γεγεννη μένοι, ἀλλὰ τότε τὸ μὲν τι αὐτῶν εἶχετο τῶν προτέρων καὶ ἀκολασταί νειν οὐ λίαν ἐγνώκει, οἱ δὲ γε πολλοὶ παρέντες τὰ καθεστῶτα ληστρι κώτερον ἐβίότευον καὶ καταθέοντες τὰ ἀμφὶ τὸν Πόντον χωρία τοὺς τε ἀγροὺς ἐλεηλάτουν καὶ τοὺς ὀδοιπόρους ἐσίνοντο· ἐπέβαινον δὲ καὶ Ἀρμενίας, ὄπη παρείκοι, καὶ ἀρπαγὰς ἐποιοῦντο καὶ οὐδὲν ὅτιοῦν ἐφρόνουν ἀλλοτριώτερον τῶν διαφανῶν πολεμίων. 3 τοιγάρτοι στέλλεται ἐπ' αὐτοὺς Θεόδωρος, ὁ σφῶν μὲν ὁμόφυλος, τὰ δὲ πρωτεῖα φερόμενος ἐν τοῖς Ῥωμαϊκοῖς ταξιάρχους· πολλάκις δέ, οἶμαι, τούτου καὶ πρότερον ἐπεμνήσθην. ἄτε γὰρ τῆς οἰκείας χώρας δαημονέστατος καὶ ὅθεν ἐμβάλλειν ἄριστα ἤμελλε, καὶ ὅποι ἐναυλίσασθαι, καὶ ὅπως τοὺς δυσμενεῖς ἀνιχνεῦσαι, ἐς τὸ ἀκριβὲς ἐπιστάμενος, εἰκότως ἄρα ἐκεῖνος, ἐκ βασιλέως αὐτῷ προστεταγμένον, ἐπὶ τήνδε τὴν πρᾶξιν ἐχώρει. 4 ἄρας δὴ οὖν ἐκ τῆς Κολχίδος γῆς ξὺν ἀποχρώση στρατιᾶ καὶ τὰ ἐκτὸς Φάσιδος ποταμοῦ παραμειψάμενος ὄρια ἐπὶ δυόμενον ἥλιον αὐτίκα ἐς τὰ ἐνδότατα τῆς τότε πολεμίας ἐφοῖτα. στρατοπεδευσάμενος δὲ ἀμφὶ Θεοδοριάδα τὴν πόλιν καὶ τὸ Ῥίζαιον καλούμενον αὐτοῦ τε χαράκωμα τῷ στρατῷ περιβαλλόμενος, τὸ μὲν ἡρεμοῦν ἔτι καὶ φίλον καὶ οὐπω παρατετραμμένον μετακαλούμενος δῶροις τε ἐφιλοφρονεῖτο καὶ ὑπερ ἀγάμενος ἦν τῆς εὐβουλίας, τοὺς δὲ ἀποστάντας ἀνέδην καὶ παρασπον 165 δῆσαντας τίσασθαι ὡς τάχιστα τῷ πολέμῳ παρεσκευάζετο. 5 ἀλλ' ἐκεῖνοι οὐδὲν τι μελλήσαντες προεπήεσαν τῷ ἐρύματι, καὶ δὴ ἐπὶ λόφῳ τινὶ ἀγχοῦ που ὑπερανέχοντι ἐς πλῆθος ξυναγερθέντες κατηκόντιζον τῶν Ῥωμαίων ἐξ ὑπερδεξίων καὶ κατετόξευον, ὡς ἅπαν τὸ στράτευμα διαταραχθῆναι τῷ ἀδοκῆτῳ τῆς τόλμης. 6 πολλοὶ δὲ ὅμως ὑπεκ βάντες ἀντεπεφέροντο μὲν προθυμότατα τοῖς ἐναντίοις, οὐ μὴν ἐν τάξει ἐχώρουν οὐδὲ ἀνέμενον, ὅπως αὐτοὺς ἐς τὸ χθαμαλὸν τοῦ πεδίου ἐκκα λέσοιντο· ἀλλ' ὀργῇ ἐχόμενοι καὶ ἀκοσμία ἐγκαρσίους πως τὰς ἀσπίδας ὑπὲρ τὰς κεφαλὰς προεβέβληντο, ἡρέμα ὑποκεκυφότες, καὶ πρὸς τὸ ἄναντες ἐπειρῶντο ἀναρριχᾶσθαι. 7 οἱ δὲ Τζάνοι θαμὰ βάλλοντες ἐκ τοῦ μετεώρου δόρασί τε καὶ πέτραις κυλινδουμέναις ῥαδίως αὐτοὺς ἀπεκρούσαντο καὶ ἐπεκδραμόντες μέχρι μὲν τεσσαράκοντα ἀνδρῶν ἔκτειναν, τοὺς δὲ ἄλλους ἐς φυγὴν ἔτρεψαν ἀκλεεστάτην. 8 ἀρθέντες δὲ οἱ βάρβαροι τῷ παραλόγῳ τοῦ προτερήματος ἐν χρῶ τῷ στρατοπέδῳ ἐπέλαζον· ἐνταῦθά τε μάχη ξυνέστη καρτερά, τῶν μὲν εἴσω παρελθεῖν ἰεμένων καὶ ἅπαντας ἀναρπάσασθαι, τῶν δὲ Ῥωμαίων αἰσχροὺς εἶναι ἡγουμένων, οὐ μόνον εἰ μὴ θᾶπτον ἀπελάσαιεν τοὺς πολεμίους, ἀλλ' εἰ καὶ μὴ ἄρδην αὐτοὺς διαφθεῖρωσιν. ὠθούμενοί τε ἐκάτεροι ἀλλήλους καὶ ἀντερειδόντες καὶ ταῖς χερσὶ συμπλεκόμενοι οὐδὲν ὅ τι ἀνίεσαν εὐψυχίας· ἀλλ' ἦν οὕτω ἐπὶ πλεῖστον τὰ τοῦ

ἀγῶνος ἀγχώμαλα πατάγου τε πολλοῦ καὶ βοῆς συμμίκτου ἀνάπλευα καὶ οὐπω διακεκριμένα.

2. Θεόδωρος δὲ ὁ τῶν Ῥωμαίων ταξίαρχος ὄρων τοὺς δυσμενεῖς ἀστρατηγῆτους τε ὄντας καὶ οὐ μάλᾳ ἐν τῷ ἀσφαλεῖ παραταττομένους οὐδὲ πολλαχοῦ τοῦ περιφράγματος ἐφεστηκότας καὶ ἐγκειμένους, ἀλλὰ πάντας ἅμα ἐς ἓν τι μέρος ξυνηνευκότας, ἐνίους μὲν τῶν ἀμφ' αὐτὸν οὕτω κατὰ χώραν ἐστάναι καὶ ἀντιπροσώπους διαμάχεσθαι παρακελεύεται· ἀπόμοιραν δὲ ὡς πλείστην ἐκ τοῦ ἀφανοῦς ἔστειλεν ὄπισθεν τοῖς βαρβάροις ἐπιπεσομένους. 2 οἱ δὴ λαθραιότατα πορευόμενοι καὶ κατὰ νώτου ἐπιφανέντες ἠλάλαξαν ἀθρόον τορόν τι λίαν καὶ ἐνυάλιον, ὥστε ἀμέλει τοὺς Τζάνους διακυκηθέντας μηδὲν τι ἕτερον ἐν βουλῇ θέσθαι ἢ τὸ ἀγεννῶς δραπετεῦν. οὕτω δὲ φεύγοντας αὐτοὺς οἱ Ῥωμαῖοι καὶ ὡσπερ παράφρονας ὑπὸ τοῦ δέους γεγενημένους ῥᾶστα διεχειρίζοντο, καὶ δισχιλίους μὲν αὐτῶν ἀπεκτόνασι, τὸ δὲ λειπόμενον 166 ἄλλος ἄλλοθι ἐσκεδάννυντο. 3 οὕτω δὲ ἀνὰ κράτος ἅπαν τὸ γένος ἠρηκῶς ὁ Θεόδωρος, ὁ δὲ βασιλεῖ διήγγειλε τὰ ξυνηνεχθέντα καὶ ἀνεπνυθάνετο, ὅτι καὶ βούλοιο ἐπὶ τούτοις. ὁ δὲ δασμοφορίαν αὐτοῖς ἐπιθεῖναι τακτὴν διακελεύεται ἀν' ἕκαστον ἔτος ἐς τὸν ἔπειτα χρόνον τελεσθισομένην, ὡς ἂν ταύτη γοῦν διαγνοῖεν κατηκούς σφᾶς εἶναι καὶ ὑποτελεῖς καὶ παντάπασι δεδουλωμένους, καὶ τοίνυν ἀνάγραπτοὶ γε αὐτίκα ἐγίγνοντο ἅπαντες καὶ φόρου ἀπαγωγῇ ἐπιέζοντο· ἐξ ἐκείνου τε μέχρι καὶ νῦν οὕτω τὰς εἰσφορὰς ἄγοντες διατελοῦσι. 4 βασιλέα δὲ Ἰουστινιανὸν ὡσπερ τι, οἶμαι, τῶν μεγίστων ἔργων μάλᾳ ἤρεσε τὸ γεγενημένον. τοιγάρτοι ἓν τι τῶν οἰκείων νόμων, οὓς δὴ νεαροὺς ἐπονομάζομεν, τὰς ἄλλας ἀπαριθμούμενος νίκας καὶ τοῦδε τοῦ ἔθνους ἐν τοῖς μάλιστα ἐπεμνήσθη. 5 τὰ μὲν οὖν τῆς Τζανικῆς ἀλαζονείας ὧδέ πως ἐτελεύτα, καὶ αὐτίς ὁ Θεόδωρος ἀνὰ τὴν τῶν Λαζῶν χώραν παρὰ τοὺς στρατηγούς ἐπανῆκε.

3. Τούτων δὲ οὐ πολλῶ ἔμπροσθεν πάλιν ἐν Βυζαντίῳ ἐξαίσιόν τι σεισμοῦ χρῆμα ἐνέσκηψεν, ὡς μικροῦ ἅπασαν ἀνατετράφθαι καὶ διαρρηῆναι τὴν πόλιν. γέγονε μὲν γὰρ καὶ καθ' αὐτὸν μέγιστος ἠλίκος καὶ ὁποῖος, οἶμαι, οὐπώποτε πρότερον, τῇ τε τραχύτητι τοῦ βρασμοῦ καὶ τῷ μονίμῳ τοῦ σάλου. ἔτι δὲ αὐτὸν φρικωδέστερον ὁ καιρὸς ἀπέδειξε καὶ ἡ τῶν ἐπισυμβάντων ἀνάγκη. 2 ἠνίκα γὰρ ἐκείνου τοῦ ἔτους ἡ τοῦ φθινοπώρου ἔληγεν ὥρα ἔτι τε τὰ ὑπὲρ τῶν ὀνομάτων συμπόσια ἔτε λεῖτο, ἥπερ τοῖς Ῥωμαίοις νενόμισται, κρύος μὲν ἤδη ὑπῆρχεν, ὁποῖον εἶναι εἰκὸς τοῦ ἡλίου ἐπὶ τὰς τροπὰς ἐλαύνοντος τὰς χειμερίους καὶ πρὸς τὸν αἰγοκέρωτα φερομένου καὶ μάλιστα ἐν τῷ κλίματι δήπου τῷ ὀγδόῳ καλῶς εἶχεν, ὅπερ, οἶμαι, ἐκ τοῦ Εὐξείνου πόντου παρὰ τοῖς ταῦτα σοφοῖς ἐπικέκληται. 3 τότε δὲ ἀμφὶ μέσην τῆς νυκτὸς φυλακὴν ὑπνῶ μὲν οἱ ἄστοι εἶχοντο καὶ ἡρεμία, ἐνέπεσε δὲ ἐξαπίνης τὸ δεινόν, καὶ ἅπαντα εὐθύς ἐκ βάθρων αὐτῶν ἐδονεῖτο· ἢ τε κίνησις βιαιότατα κατ' ἀρχὰς εἰσβαλοῦσα ἐπὶ μεῖζον ἔτι ηὑξάνετο καὶ ἐπηξάνετο, ὡσπερ ἐς ἐπίδοσίν τινα καὶ ὑπερβολὴν τοῦ πάθους χωροῦντος. 4 οὕτω δὲ οὖν ἀπάντων ἀφυπνισθέντων κωκυτὸς ἠκούετο πάντοθεν καὶ ὀλολυγὴ καὶ ἡ πρὸς τὸ θεῖον ἀναβοᾶσθαι αὐτομάτως ἐν τούτοις εἰωθυῖα φωνή· ἐπεὶ 167 καὶ ἡχὸς τις βαρὺς καὶ ἄγριος, ὡσπερ χθονία βροντή, ἐκ τῆς γῆς ἀνα πεμπομένη ἐπηκολούθει τῷ κλόνῳ καὶ ἐδιπλασίαζε τὰς ἐκπλήξεις. ὅτε περίγειος ἀὴρ ὀμίχλη καπνώδει οὐκ οἶδα ὅθεν ἀναχυθεῖσθαι κατεμελαίνετο· καὶ ἦν ἅπας ζοφερός καὶ οἶον γεγανωμένος. 5 τοιγάρτοι ἀλόγῳ τινὶ τὸ ἀνθρώπειον καὶ ἀνεξετάστῳ ὑπὸ τοῦ δείματος ἐχόμενοι γνώμη ὑπεξήεσαν τῶν οἰκημάτων. καὶ αὐτίκα αἱ τε ἀγυαὶ καὶ οἱ στενωποὶ ἐνεπίμπαντο τοῦ ὀμίλου, ὡσπερ οὐχὶ καὶ ἐνταῦθα ἐνόν, εἰ οὕτω τύχοι, διαφθαρήναι. 6 ξυνεχεῖς γὰρ ἅπανταχοῦ αἱ οἰκοδομαὶ τῆς πόλεως καὶ ξυνημμένοι ἀλλήλαις καὶ σπανιαίτατα

ἴδοι τις ἂν χωρίον ὑπαιθρον καὶ ἀναπεπταμένον καὶ παντάπασιν ἐλεύθερον τοῦ ἐπιπροσ θοῦντος. ὅμως τῷ ἄνω τὰς ὄψεις ἰθύνειν καὶ τὸν οὐρανὸν ἀμωσγέπως ἐπιθεᾶσθαι οὕτω τε τὸ θεῖον ἰλάσκεσθαι, ταύτη γοῦν αὐτοῖς ἡρέμα ὑποχαλᾶν ἐδόκει τὸ δεδιὸς τῆς ψυχῆς καὶ ταραττόμενον. καίτοι νιφετῷ τε ὀλίγῳ ὑπερραίνοντο καὶ ὑπὸ τοῦ κρύους ἐπιέζοντο· ἀλλ' οὐδ' ὡς ὑπωρόφιοι ἐγίγοντο, πλὴν εἰ μὴ ὀπόσοι ἐν ἱεροῖς ἔρκεσι καταφεύγοντες ἐκαλινδοῦντο. 7 γύναια δὲ πολλά, μὴ ὅτι τῶν ἡμελημένων, ἀλλ' ἤδη που καὶ τῶν ἐντιμοτάτων, ξυνηλᾶτο τοῖς ἀνδράσι καὶ ἀνεμίγνυτο· τάξις τε ἅπασα καὶ αἰδῶς καὶ ἡ τῶν γερῶν μεγαλαυχία καὶ ὅ τι ἐνθένδε ὑπερ ἀνέχον καὶ ἀποκεκριμένον, ἀνετετάρακτο ἐν τῷ τότε καὶ ἐπεπάτητο. 8 οἱ τε γὰρ δοῦλοι τοὺς κεκτημένους περιεφρόνουν καὶ τῶν ἐπιταγμάτων ἀνηκουστοῦντες ἐς τὰ ἱερά ξυνήεσαν, ὑπὸ τοῦ μείζονος νικώμενοι δέους· οἱ τε ἐλάττονες πρὸς τοὺς ἐν τέλει ἐς ἰσοτιμίαν καθίσταντο, ὡς δὴ κοινῶς ἐπιπεσόντος κινδύνου καὶ ἀπάντων οἰομένων οὐκ ἐς μακρὰν ἀπολεῖσθαι. 9 συχναὶ μὲν οὖν ἐκείνης τῆς νυκτὸς οἰκίαι καταβέβληνται, καὶ μάλιστα ἐν τῷ Ῥηγίῳ, ἐπίνειον δὲ τοῦτο τῆς πόλεως· πολλά τε καὶ ἄπιστα θαύματα ξυνηνέχθη. πῆ μὲν γὰρ αἱ ὀροφαί, εἴτε λίθοις εἴτε ξύλοις ἐτύχωνον ἐσκευασμένοι, διέστησαν ἀπ' ἀλλήλων, ἀρνησάμενοι τὴν ξυνέχειαν καὶ διαχανοῦσαι, ὡς τὸν τε ἀέρα καὶ τοὺς ἀστέρας καθάπερ ἐν ὑπαίθρῳ χωρίῳ διορᾶσθαι, καὶ αὐθις ἀθρόον ἐς τὴν προτέραν ξυνήεσαν ἀρμονίαν· πῆ δὲ κίονες ἐν ὑπερώῳ τινὶ δωματίῳ ἰδρυμένοι ἀνηκοντίζοντο τῇ βίᾳ τοῦ βρασμοῦ καὶ τοὺς ἐχομένους οἴκους ὑπεραλάμενοι ἐπὶ τοὺς πορρωτέρω, καθάπερ διασφενδονηθέντες, ἐκ τοῦ μετεώρου κατεφέροντο καὶ ἅπαντα διερρήγνυον· πῆ δὲ ἄλλα ἄττα φρικωδέστερα ξυνέβαινε, γενόμενα μὲν πολλάκις πρότερον καὶ αἰεὶ ἐσόμενα, ἔστ' ἂν γῆ τε ἢ 168 καὶ φύσεως ἀμαρτήματα, τότε δὲ κατὰ τὸ μᾶλλον ἅπαντα ἅμα ξυνηνεγμένα. 10 συχνοὶ δὲ ἄνθρωποι τεθνήκασιν τῶν πολλῶν τε καὶ ἡγνοημένων· τῶν γε μὴν δυνατῶν καὶ ἐν τῇ συγκλήτῳ βουλῇ ἀναγεγραμμένων Ἀνατόλιον μόνον διαφθαρήναι ξυνέβη, ἄνδρα τῆ τε τῶν ὑπάτων ἀξία τετιμημένον καὶ πρὸς γε τὸ φροντίδα τίθεσθαι καὶ ἐπιμέλειαν τῶν βασιλέως οἴκων τε καὶ κτημάτων ἀρχὴν εἰληχότα. κουράτωρας δὲ τούτους καλοῦσιν Ῥωμαῖοι. 11 ἐκεῖνος δὲ οὖν ὁ Ἀνατόλιος ἐτύχωνε μὲν καθεύδων ἐν τῷ εἰθισμένῳ θαλάμῳ, μάρμαρον δὲ τι τῶν πλησιαίτατα τῆς κλίνης προσπεπηγόντων τῇ οἰκοδομίᾳ καὶ εὐπρεπῶς παρατεταμένων, ὅποια πολλὰ ἐς κόσμου καὶ πολυτελείας ἐπίδειξιν κατακολλῶσι τοῖς τοίχοις οἱ πρὸς ταῦτα δὴ τὰ περιττὰ καὶ οὐκ ἀναγκαῖα ποικίλματα πέρα τοῦ μετρίου διακεχνηότες· ἐκεῖνο δὲ οὖν τὸ ἄχθος ἀπορραγὲν ὑπὸ τοῦ σάλου καὶ ἀφειμένον ἐμπίπτει γε αὐτῷ ἀμφὶ τῆ κεφαλῆ καὶ κατέαξεν ἅπασαν. καὶ ὁ μὲν ἐς τοσοῦτο μόνον ἀρκέσας ἐπὶ τῇ πληγῇ ἐς ὅσον ἀνοιμῶσαι βαρὺ τι καὶ ὑποκάρδιον πάλιν ἐπ' αὐτῆς ἔκειτο τῆς εὐνῆς, τῷ θανάτῳ πεπιλημένος.

4. Ἦδη δὲ ἡμέρας ἐπιφανείσης ἀσμενέστατα ἐθεῶντο ἀλλήλους ὑπαντιάζοντες οἱ φίλτατοι καὶ ξυνήθεις καὶ σὺν ὀλοφυρμῷ ἐμπλεκόμενοι ἠσπάζοντο σφᾶς ὡς ἕκαστοι, ἠδόμενοί τε ἅμα καὶ ἀπιστοῦντες. 2 ἐπεὶ δὲ Ἀνατόλιος νεκρὸς ἐφέρετο καὶ ἐπὶ τὴν ταφὴν ἀπεχώρει, τότε δὲ ἔνιοι τοῦ ὀμίλου διεθρύλουν, ὡς ἄρα ἐνδικώτατα εἶη ἀνηρημένος, ἄδικός τε ἐς τὰ μάλιστα γεγονώς καὶ πολλοὺς ὅσους τῶν οἰκεῖων ἀφηρημένος, ὅτι τε αἱ γραφαὶ σανίδες ἐκεῖναι καὶ τὰ ῥάκη τὰ ὑποπόρφυρα ἐς τόδε αὐτῷ ἀπετελεύτησαν, ἃ δὲ πολλὰ τοῖς τῶν εὐδαιμόνων οἴκοις θαμὰ ἐπέβαλλε, τὴν ἐς βασιλέα εὐνοίαν προῖσχύμενος, καὶ ταύτη ἅπαντα ἐσφετερίζετο, βιαζόμενος μὲν ἀνέδην καὶ ἀναρρηγνύς τὰ βουλευόμενα τῶν ἀποικομένων, χαίρειν δὲ πολλὰ λέγων τοῖς νόμοις, οἱ δὲ τοὺς παῖδας κληρονομεῖν ἐθέλουσι τῆς τῶν φυσάντων περιουσίας. 3 τοιαῦτα μὲν οὖν ἐν τοῖς πλήθεσιν

ἐπιθυρίζετο, καὶ ἐδόκει διαφανῶς ἡ αἰτία εὐρῆσθαι τοῦ ξυνενεχθέντος. ἐγὼ δὲ ἀμφὶ ταῦτα λίαν διαπορῶ καὶ οὐκ ἔχω ἀπισχυ ρίσασθαι, ὅτῳ δὴ τρόπῳ ξυμβαίνει. ἦ γὰρ ἂν εὐκτόν τι χρῆμα ἦν ὁ σεισμὸς καὶ πολλοῦ ἄξιος ἐπαίνου, εἴ γε διακρίνειν ἠπίστατο τοὺς μοχθηροὺς ἀπὸ τῶν ἀγαθῶν καὶ τοὺς μὲν ἀνήρει κακῶς, τοῖς δὲ ἐσπέν 169 δετο καὶ ξυνεχώρει. καίτοι εἰ καὶ ἄδικον ὡς ἀληθῶς δοίημεν ἐκεῖνον γεγενῆσθαι, ἀλλ' ἦσαν καὶ ἄλλοι ὡς πλείστοι ἀνά τὴν πόλιν παραπλήσιοι, μᾶλλον μὲν οὖν καὶ ἀδικώτεροι· πλὴν ἀλλ' ὁ μὲν ἀνήρπαστο ἐξαπίνης, οἱ δὲ ἀπαθεῖς μεμενήκασιν. 4 οὐκουν, οἴμαι, δῆλον οὐδὲ ῥάδιον διαγνωσθῆναι, ἀνθ' ὅτου μόνος ἐξ ἀπάντων Ἄνατόλιος ἀπεβίω· ἐπεὶ καὶ ὁ Πλάτωνος λόγος ἀθλίους κατὰ τὸ μᾶλλον εἶναι φησι καὶ κακοδαίμονας τοὺς ὅσοι κάκιστα βιοῦντες μὴ ἐνταῦθα δίκας ἀποτίσαιεν τῶν ἡμαρτημένων, ἢ ὀλέθρῳ βιαίῳ ἢ ἄλλως πως τετιμωρημένοι, ἀλλ' οὕτω ἀπέλθοιεν καθάπερ οἱ στιγματῆται τῶν οἰκετῶν τοῖς ἀδικήμασι πεπελιδνωμένοι καὶ τὸ μὴ ἐκκεκαθάρθαι ἀποκερδάναντες· ὥστε εἰ τοῦτο θετέον, εὐτυχέστερος ἄρα ἦν ἐν αὐτοῖς ὁ πεπονθὼς τοῦ σεσωσμένου. 5 ἀλλ' ἐκείνην μὲν τὴν δόξαν προσεῖναι ταῖς τῶν ἀνθρώπων ψυχαῖς καὶ ἐμπεπηγέναι ὡς μάλιστα ἑατέον. ἴσως γὰρ ἂν ἔνιοι τῶν πονηρῶν δέει γοῦν τοῦ κακῶς ἀπολεισθαι μεταβάλλοιντο ἐπὶ τὰ μέτρια. 6 εὐδῆλον δέ, ὡς οὔτε εἰ περιῆ τις ἐπὶ πολὺ καὶ ἀδεῶς ἐνενημεροῖη, ἀπόχρη τοῦτο εἰς ἀπόδειξιν δικαιοσύνης, οὔτε πάντως τὸ τεθνάναι, εἰ καὶ ὠμότατα, ἔλεγχος ἂν εἴη τοῦ πλέον ἀδίκου· ἀλλὰ τὴν ἀληθεστάτην βάσανόν τε καὶ ἀντίδοσιν τῶν ἐνταῦθα βεβιωμένων, ἣτις ποτέ ἐστιν, ἐκεῖσε ἐλθόντες εἰσόμεθα. λεγόντων μὲν οὖν περὶ τούτων ἄλλοι τυχὸν μὲν ταῦτα, τυχὸν δὲ ἕτερα, ὡς πη ἐκάστῳ ἢ βουλομένῳ· ἐμοὶ δὲ τοῦ προτέρου λόγου μεταληπτέον.

5. Τότε γὰρ καὶ ἐφεξῆς ἐπὶ πλείστας ἡμέρας κίνησις τῆς γῆς ἐγίγνετο, βραχεῖα μὲν καὶ οὐχ οἶα τὴν ἀρχὴν ἐπῆλθε, ἱκανὴ δὲ ὅμως τὰ λειπόμενα διακυκῆσαι. 2 τερατεῖαί τε ἐνεδήμουν εὐθὺς καὶ προαγορεύσεις παρά λογοι, ὡς αὐτίκα μάλα καὶ τοῦ παντὸς κόσμου ἀπολουμένου· ἀπατεῶνες γὰρ τινες καὶ οἶον θεοπρόποι αὐτόματοι περιφοιτῶντες, ἄττα ἂν ἐδόκει αὐτοῖς, ἐχρησμώνουν καὶ μᾶλλον ἔτι τοὺς πολλοὺς ἐξεδειμάτουν, τῷ ἤδη κατεπτηχέναι ῥαδίως ἀναπειθομένους· οὗτοί τε οἱ μαίνεσθαι εἰκῆ καὶ δαιμονῶν ὑποκρινόμενοι δεινότερα ἐπεφήμιζον, ὡς δὴ ὑπὸ τῶν προσπεφυκότων αὐτοῖς φασμάτων τὰ ἐσόμενα δεδιδραγμένοι, καὶ μάλα 170 ἐπὶ τῇ κακοδαιμονίᾳ μεγαλαυχούντες. 3 ἄλλοι δὲ ἀστέρων φοράς καὶ σχήματα ἐκλογιζόμενοι μείζονας ξυμφοράς καὶ κοινὴν μονονουχί ἀνα τροπὴν τῶν πραγμάτων παρεδήλουν καὶ ὑπηνίττοντο. εἴωθε γὰρ ἐν τοῖς δεινοῖς αἰεὶ ὁ τῶν τοιούτων ἀνθρώπων ἐσμός ἀναφύεσθαι. ἐψεύσατο δὲ ὅμως εὐ ποιούσα ἑκατέρα μαντεία. ἐχρῆν γάρ, οἴμαι, καὶ ἀσεβείας φεύγειν γραφὴν τοὺς τὰ τοιάδε ὄνειροπολοῦντας καὶ μηδὲν ὀτιοῦν πλέον γνώσεως πέρι τῷ κρείττονι καταλιμπάνοντας. 4 ἀλλὰ γὰρ οὐδεὶς ὅστις ἦν ἐν τῷ τότε ὁ μὴ λίαν δεδιδῶς καὶ ἐκπεπληγμένος. λιταὶ τοιγαροῦν ἐκασταχοῦ καὶ ὠδαὶ ἱκετήριοι ἠκούοντο, ἀπάντων ἐς τοῦτο ἀγειρομένων· τὰ τε λόγῳ μὲν αἰεὶ ἐπαινούμενα, ἔργῳ δὲ σπανιώτερον βεβαιούμενα, τότε δὴ προθυμώτατα ἐπράττετο· δίκαιοί τε γὰρ ἀθρόον ἀπεδείκνυντο ἅπαντες ἐς τὰ συμβόλαια τὰ πρὸς ἀλλήλους, ὡς καὶ τοὺς ἄρχοντας τὸ κερδαλέον ἀποβεβληκότας μετὰ τῶν νόμων τὰς δίκας ποιεῖσθαι τοὺς τε ἄλλως δυνατοὺς ἐφ' ἑαυτῶν ἠρεμοῦντας ὅσια τε δρᾶν καὶ ἀπέχεσθαι τῶν αἰσχίστων. 5 ἔνιοι δὲ καὶ παντάπασιν τὴν δίαιταν ἐναλλάξαντες μονήρη τινὰ καὶ ὄρειον ἠσπασάντο βίον, χρήματα καὶ τιμὰς καὶ ὅποσα ἦδιστα παρ' ἀνθρώποις μεθέντες καὶ ἀνηνάμενοι. πολλὰ δὲ καὶ τοῖς ἱεροῖς προσήγετο δῶρα, καὶ νύκτωρ οἱ κράτιστοι τῶν ἀστῶν περινοστοῦντες τὰς λεωφόρους ἐδωδῆ τε ἀφθόνῳ καὶ περιβολαίοις ἐφιλοφροῦντο

τούτους δὴ τοὺς ἀχρείους καὶ οἰκτροτάτους, ὅποιοι πολλοὶ τὰ σώματα πεπηρωμένοι ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἐρρίφαται, τὰ ἀναγκὰ ἐραυνοῦμενοι. 6 ταῦτα δὲ ἅπαντα ῥητῶ τινι χρόνῳ ἀνεμετρεῖτο, ἕως ἔναυλον ἔτι τὸ δέος ὑπῆρχεν· ἐπεὶ δὲ λώφησίς τις καὶ ἀνακωχὴ τοῦ κινδύνου ὑπεφαίνετο, αὐτίκα οἱ πλεῖστοι ἐπανήεσαν ἐς τὰ εἰθισμένα. καλοῖτο δὲ ἂν ἡ τοιαύτη ὀρμὴ οὐ δικαιοσύνη ὡς ἀληθῶς οὐδὲ εὐσέβεια στερρὰ τε καὶ ἐνεργός, ὅποια ὑπὸ δόξης ὀρθῆς καὶ προθυμίας ἐμβρι θεστάτης τῷ λογισμῷ πέφυκεν ἐντυποῦσθαι, ἀλλὰ μηχανὴ τις ἄτακτος καὶ οἷον ἐμπορία σφαλερωτάτη, ἐφ' ᾧ τὸ παρὸν δῆθεν ἐκφυγεῖν καὶ παρακρούσασθαι. τῶν μὲν οὖν ἀγαθῶν ἔργων οὕτω δὴ τι πρὸς ἀνάγκης ἀπογευόμεθα, ἔστ' ἂν τὸ δεδιέναι παρῆ.

6. Πάλιν δὲ ἐν τῷ τότε οἱ περὶ τῶν ἀναθυμιάσεων λόγοι ἐλέγοντό τε καὶ ἀντελέγοντο· καὶ ἦν πολὺς ἀνὰ τοὺς ξυλλόγους ὁ Σταγειρίτης 171 ὀνομαζόμενος, νῦν μὲν ὡς ὀρθότατα εἶη περὶ τούτων φυσιολογήσας καὶ διαγνοὺς τὰς αἰτίας, νῦν δὲ ὡς ἥκιστα τοῦ ἀληθοῦς ἐστοχασμένος. 2 ἔνιοι δὲ τὴν ἐκείνου βεβαιοῦν οἴομενοι δόξαν, ὅτι δὴ πνεῦμα παχὺ καὶ καπνώδες ὑπὸ τοὺς σήραγγας τῆς γῆς περιεργόμενον τὰς τοιάσδε ποιεῖται κινήσεις, προὔτιθεσαν ἐν τῷ λόγῳ τοῦτο δὴ τὸ ὑπὸ Ἀνθεμίου πρότερον μεμηχανημένον. 3 οὗτος γὰρ δὴ ὁ Ἀνθέμιος, πατρὶς μὲν αὐτῷ ὑπῆρχεν αἱ Τράλλεις ἢ πόλις, τέχνη δὲ τὰ τῶν μηχανοποιῶν εὐρήματα, οἱ δὲ τὴν γραμμικὴν θεωρίαν ἐπὶ τὴν ὕλην κατάγοντες μιμήματά τινα καὶ οἷον εἶδωλα τῶν ὄντων δημιουργοῦσι. 4 γέγονε δὲ ἄριστος ἐν αὐτοῖς ἐς τὰ μάλιστα καὶ ἐς ἄκρον ἤκων τῆς μαθηματικῆς ἐπιστήμης, καθά που καὶ ἐν τοῖς καλουμένοις γραμματικοῖς ὁ ἀδελφὸς ὁ τούτου Μητρόδωρος. 5 καὶ μακαρίσαιμι ἂν ἔγωγε αὐτῶν τὴν μητέρα, οὕτω ποικίλης παιδείας ἀνάπλεων γονὴν ἀποκυήσασαν. τούτω τε γὰρ τῷ ἄνδρῳ τέτοκε καὶ Ὀλύμπιον, νόμων τε ἀσκήσει καὶ ἀγώνων δικαστικῶν ἐμπειρία προεσχηκότα, καὶ πρὸς γε Διόσκορον καὶ Ἀλέξανδρον, ἄμφω ἰατρικῆς δαημονεστάτω. τούτων δὲ Διόσκορος μὲν ἐν τῇ πατρίδι κατεβίω, τὰ ἐκ τῆς τέχνης μάλα εὐστόχως ἐπιδεικνύμενος ἔργα· ἄτερος δὲ ἐν τῇ πρεσβύτιδι Ῥώμῃ κατώκησεν ἐντιμότητα μετακεκλημένος. Ἀνθεμίου δὲ καὶ Μητροδώρου τὸ κλέος ἀπανταχοῦ περιεργόμενον καὶ ἐς αὐτὸν ἀφίεται τὸν βασιλέα. 6 τοιγάρτοι μετάπεμπτοι ἐν Βυζαντίῳ παραγενόμενοι καὶ αὐτοῦ τὸν λειπόμενον διανύσαντες βίον, μέγιστα ἐκάτερος τῆς ἰδίας ἀρετῆς γνωρίσματα παρεστήσατο, ὁ μὲν νέους πολλοὺς τῶν εὐπατριδῶν ἐκπαιδεύσας καὶ τῆς παγκάλης ἐκείνης μεταδούς διδασκαλίας, ὡς καὶ πόθον ἅπασιν τὸ μέρος ἐμβαλεῖν τῆς ἀμφὶ τοὺς λόγους ἐπιμελείας, ὁ δὲ θαυμάσια ἡλίκᾳ δημιουργήματα κατὰ τε τὴν πόλιν καὶ ἄλλοθι πολλαχοῦ τεκτηνάμενος, ἅπερ οἶμαι, εἰ καὶ μηδὲν ὅτιοῦν περὶ αὐτῶν λέγοιτο, πλὴν ἀποχρήσει οἱ ἐς ἀείμνηστον δόξαν, ἔστ' ἂν ἐσθὴ κοὶ καὶ σώζοιτο. 7 ἀλλὰ γὰρ ὅτου ἔνεκα τοῦδε τοῦ ἀνδρὸς ἐπεμνήσθην, ἐκεῖνό μοι καὶ δὴ αὐτίκα λελέξεται. ἀνὴρ τις ἐν Βυζαντίῳ Ζήνων ὄνομα, τῷ μὲν τῶν ῥητόρων καταλόγῳ ἀναγεγραμμένος, ἄλλως δὲ διαφανῆς καὶ βασιλεῖ γνωριμώτατος, κατῴκει ἀγχοῦ που τοῦ Ἀνθεμίου, ὡς δοκεῖν ἐκατέρῳ ἠνώσθαι τῷ οἴκῳ καὶ ὑφ' ἐνὶ τέρματι διαμετρεῖσθαι. 8 προελ 172 θόντος δὲ χρόνου ἕρις αὐτοῖς ἐνέπεσε καὶ δυσκολία ἢ τοῦ διοπτεύεσθαι χάριν, τυχὸν οὐ πρότερον εἰθισμένον, ἢ νεωτέρας οἰκοδομίας πέρα τοῦ μετρίου ἐς ὕψος ἀρθείσης καὶ τῷ φωτὶ λυμαινομένης ἢ ἄλλου του πέρι, ὅποια πολλὰ τοῖς πλησιαίτατα προσοικοῦσι διαφιλονεικεῖσθαι ἀνάγκη.

7. Τότε δὴ οὖν ὁ Ἀνθέμιος ὑπὸ τοῦ ἐναντίου ἄτε δικηγόρου καταρρητορευόμενος καὶ οὐχ οἷός τε ὦν τῇ δεινότητι τῶν ῥημάτων ἐκ τῶν ὁμοίων ἀντιφέρεσθαι, ὁ δὲ ἐκ τῆς οἰκείας αὐτὸν ἀντελύπησε τέχνης τρόπῳ τοιῷδε. 2 δόμον τινὰ ὑπερῶν ὁ Ζήνων ἐκέκτητο, εὐρύν τε λίαν καὶ διαπρεπῆ καὶ περιεργότατα

πεποικιλμένον, ἐν ᾧ δὴ τὰ πολλὰ ἐμφιλοχωρεῖν εἰώθει καὶ ἐστιᾶν τοὺς φιλτάτους. τούτου δὲ τὰ πρὸς τῷ ἐδάφει ἐνδιαιτήματα τῆς Ἀνθεμίου ὄντα ἐτύγχανε μοίρας, ὡς τὸ μεταξὺ τέγος τῷ μὲν ἐς ὀροφήν, τῷ δὲ ἐς βᾶσιν παρατετάσθαι. 3 ἐνταῦθα δὴ οὖν λέβητας μεγάλους ὕδατος ἐμπλήσας διακριδὸν ἔστησε πολλα χοῦ τοῦ δωματίου, αὐλοὺς δὲ αὐτοῖς ἔξωθεν σκυτίνους περιβαλὼν, κάτω μὲν εὐρυνομένους ὡς ἅπασαν τὴν στεφάνην περιβεβύσθαι, ἐξῆς δὲ καθάπερ σάλπιγγα ὑποστελλομένους καὶ ἐς τὸ ἀναλογοῦν τελευτῶντας, ἐνέπηξε ταῖς δοκοῖς καὶ ταῖς σανίσι τὰ ἀπολήγοντα καὶ ἐς τὸ ἀκριβὲς ἐνεπερόνησεν, ὡς καὶ τὸν ἐν αὐτοῖς ἀπειλημμένον ἀέρα ἀφετὸν μὲν ἔχειν τὴν ἄνω φορὰν διὰ τῆς κενότητος ἀνιόντα καὶ γυμνῇ προσψαύειν τῇ ὀροφῇ κατὰ τὸ παρεῖκον, καὶ τῇ βύρσῃ περιεχόμενον, ἡκιστα δὲ ἐς τὰ ἐκτὸς διαρρεῖν καὶ ὑπεκφέρεσθαι. 4 ταῦτα δὴ οὖν ἐκ τοῦ ἀφανοῦς καταστησάμενος πῦρ ἐνήκε σφοδρὸν ὑπὸ τοὺς τῶν λεβήτων πυθμένας καὶ φλόγα ἐξῆψε μεγάλην· αὐτίκα δὲ τοῦ ὕδατος διαθερομένου καὶ ἀνακαχλάζοντος ἀτμὸς ἐπήρτο πολὺς καὶ ἀνερριπίζετο παχὺς τε καὶ πεπυκνωμένος· οὐκ ἔχων δὲ ὄπη διαχυθεῖη, ἐπὶ τοὺς αὐλοὺς ἀνεῖρπε καὶ τῇ στενότητι πιεζόμενος βιαίτερον ἀνεπέμπετο, ἕως τῇ στέγῃ προσπταίων ἐνδεδεχέστατα ἐδόνησεν ἅπασαν καὶ διέσεισεν, ὅσον ὑποτρέμειν ἡρέμα καὶ διατετριγέναι τὰ ξύλα. 5 οἱ δὲ ἀμφὶ τὸν Ζήνωνα ἐταράττοντο καὶ ἐδείμαινον καὶ ἀμφὶ τὴν λεωφόρον ἐξέπιπτον ποτιῶ μενοι καὶ βοῶντες καὶ τῷ δεινῷ καταπεπληγμένοι· φοιτῶν τε ἐκεῖνος ἐν τοῖς βασιλείοις ἀνεπυθάνετο τῶν γνωρίμων, ὅπως αὐτοῖς τὰ τοῦ σεισμοῦ κατεφάνη καὶ μὴ τι σφᾶς ὅτῳ δὴ οὖν τρόπῳ διεδηλήσατο. τῶν δὲ «εὐφήμει» λεγόντων «ὦ τᾶν» καὶ «ἄπαγε» καὶ «μήποτε γένοιτο» 173 καὶ πρὸς γε νεμεσῶντων αὐτῷ ὡς δὴ τοιαῦτα φευκτὰ καὶ ἀπαίσια τερατευομένῳ, οὐκ εἶχεν ὅ τι καὶ διανοηθεῖη. οὔτε γὰρ ἀπιστεῖν ἑαυτῷ οἶός τε ἦν ἐφ' οἷς ἠπίστατο ἀρτίως γεγεννημένοις καὶ διαμάχεσθαι κατηδεῖτο ἐπὶ πολὺ τοσοῦτοις ἀνδράσι καὶ οὕτω καταμεμφομένοις.

8. Τούτῳ δὴ οὖν πολλῷ τῷ λόγῳ ἐχρῶντο οἱ τὰς ἀναθυμιάσεις καὶ τὰ λιγνυώδη πνεύματα γένεσιν τῶν σεισμῶν ἀποκαλοῦντες. «καὶ γὰρ ὁ μηχανοποιὸς» ἔφασαν «τὴν αἰτίαν διαγνοῦς, ὅθεν τὴν γῆν κινεῖσθαι ξυμβαίνει, παραπλήσια ἔδρασε καὶ τῇ τέχνῃ τὴν φύσιν ἀπεμιμήσατο.» καὶ ἔλεγον μὲν τι, οὐ μέντοι γε ὅσον ᾤοντο. 2 ἔμοι γὰρ τὰ τοιαῦτα πιθανὰ μὲν εἶναι δοκεῖ καὶ κομψότερόν πως ἐξευρημένα, οὐπω δὲ ἐναργῆ γνωρίσματα τῶν ὡς ἀληθῶς γιγνομένων. οὐ γὰρ ὅτι τὰ κυνίδια ταῦτα δήπου τὰ Μελιταῖα ἐπὶ ταῖς στέγαις διέρποντα σείουσι τε αὐτὰς καὶ ἀνακινούσι, καὶ ταῦτα ἐπὶ βαδίσματι κουφοτάτῳ, ἡδὴ που ὁμοιον φήσειεν ἂν τις εἶναι τὸ χρέμα καὶ τούτῳ καθάπερ ἱκανῶ παραδείγματι χρέοιτο. 3 ἀλλ' ἐκεῖνα μὲν παίγνια τῆς μηχανοποιίας, οὐ φαῦλα μέντοι οὐδὲ ἀτερπῆ νομιστέον, τῶν δὲ τῆς ὕλης ἀμαρτημάτων ἄλλα ἄττα (εἴπερ ἄρα καὶ δεῖ) ζητητέον τὰ αἰτία. ἐπεὶ οὐδὲ τοῦτο μόνον Ἀνθέμιος ἐπὶ Ζήνωνι ἐμηχανήσατο, ἀλλ' ἄρα ὅ γε κατήστραψέν γε αὐτοῦ καὶ κατεβρόντησε τὸ δωμάτιον. 4 δίσκον μὲν γὰρ τινα ἐσόπτρου δίκην ἐσκευασμένον καὶ ἡρέμα ὑποκοιλαινόμενον ταῖς τοῦ ἡλίου ἀντερείδων ἀκτῖσιν ἐνεπίμπλα τῆς αἴγλης· καὶ εἶτα μετάγων ἐφ' ἕτερα πολλὴν ἀθρόον αὐτῷ κατηκόντιζε λαμπηδόνα, ὡς ἀπάντων ἐφ' οὓς ἂν φέροιο ἀμβλύνεσθαι τὰς ὄψεις καὶ σκαρδαμύττειν· συντρίψεις δὲ τινὰς καὶ ἀντιτυπίας σωμάτων ἐπινοῶν βαρυηχοτάτων κτύπους ἀπετέλει σφοδροὺς καὶ βροντώδεις καὶ οἶους ἐκπληξαι τὴν αἴσθησιν, ὡς ἐκεῖνον μόλις γοῦν διαγνόντα ὅθεν ἕκαστα γίνεταί, προκαλινδεῖσθαι ἀναφανδὸν ἀμφὶ τὸ πόδε τοῦ βασιλέως καὶ κατηγορεῖν τοῦ γείτονος, ὡς κακοῦ καὶ ἀδικωτάτου· ὥστε ἀμέλει καὶ χαρίεν τι ὑπ' ὀργῆς ἐπεφθέγγετο. 5 ποιητικὰ γὰρ παρῶδει ῥημάτια καὶ ἀνεβόα ἐπὶ τῆς συγκλήτου βουλῆς ὡσπερ εἰρωνευόμενος, ὡς οὐχ οἶόν τε αὐτῷ μόνῳ γε ὄντι

ἀνθρώπῳ κατὰ ταύτῳ ἅμα πρὸς τε Δία τὸν ἀστεροπητὴν καὶ ἐρίγδουπον καὶ πρὸς γε Ποσειδῶνα τὸν ἐννοσίγαιον διαμάχεσθαι. 6 καλὰ μὲν οὖν τῆσδε 174 τῆς τέχνης καὶ αὐτὰ δήπου τὰ ἀθύρματα, οὐ μὴν ἀνάγκη τὴν φύσιν ἔπεσθαι τούτοις καὶ ἐξισοῦσθαι. πλὴν ἀλλ' ἕκαστος μὲν ἐχέσθω καὶ τῶν δε περὶ ὁποίας ἂν καὶ βούλοιο γνῶμης· ἐμοὶ δὲ ἐς τὸν πρότερον λόγον ἐπανιτέα.

9. Ἐκείνου μὲν γὰρ τοῦ χειμῶνος ἐν τοῖσδε ἡ πόλις ἐτύγχανεν οὔσα, καὶ ἅπασιν ἐπὶ πλείστας ἡμέρας σείεσθαι πῶς ἐδόκει τὸ ἔδαφος, καὶ ταῦτα ἀτρεμοῦν ἤδη καὶ πεπαυμένον. ἔναυλον γὰρ ταῖς ψυχαῖς ὑπῆρχε τὸ πάθος καὶ ἡ ὑποψία ἐνέκειτο ἐπιθολοῦσα τὸ λογιζόμενον. 2 ὁ δὲ βασιλεὺς πολλὰ τῶν οἰκοδομημάτων τὰ μὲν σαθρὰ καὶ ἀσθενῆ γεγενημένα, ἔνια δὲ ἤδη καὶ καταπεπτωκότα, ἐπανορθοῦν ἐπειρᾶτο. ἐπεφρόντιστο δὲ οἱ ἐς τὰ μάλιστα ὁ μέγιστος τοῦ Θεοῦ νεῶς· τοῦτον δὲ πρότερον ἐμπρησθέντα ὑπὸ τοῦ δήμου σφόδρα περιφανῆ καὶ θαυμάσιον ἠλίκον ἐκ βάρθρων αὐτῶν καὶ κρηπίδων ἀνεδομήσατο, μεγέθους τε ὑπερβολῆ καὶ σχήματος εὐπρεπείᾳ καὶ ποικιλίᾳ μετάλλων ἐπικοσμήσας· ἤρειψε δὲ αὐτὸν ἐκ πλίνθου ὀπτῆς καὶ τιτάνου, πολλαχοῦ καὶ σιδήρῳ ξυνδήσας ξύλοις τε ἠκιστα χρησάμενος, ὡς ἂν μηκέτι εὐκολώτατα πυρπολοῖτο. Ἀνθέμιος δὲ ἦν οὗτος ἐκεῖνος, οὗ δὴ ἀρτίως ἐπεμνήσθη, ὁ ἕκαστα μηχανησάμενος καὶ δημιουργήσας. 3 τότε δὲ αὐτὸν ὑπὸ τοῦ κλόνου τὸ μεσαίτατον μέρος τῆς ὀροφῆς καὶ ἅπαντα ὑπερβάλλον ἀποβεβληκότα ἐπεσκεύασέ τε αὐτίς ὁ βασιλεὺς βεβαιότερον καὶ ἐπὶ μείζον ὕψος ἐξῆρε. 4 καίτοι Ἀνθέμιος μὲν ἐκ πλείστου ἐτεθνήκει, Ἰσίδωρος δὲ ὁ νέος καὶ οἱ ἄλλοι μηχανοποιοὶ τὸ πρότερον ἐν ἑαυτοῖς ἀναθεωρήσαντες σχῆμα καὶ τῷ σωζομένῳ τὸ πεπονθός, ὁποῖόν τε ἦν καὶ ἐς ὃ τι δήπου ἡμάρτητο, ἐπιφρασάμενοι, τὴν μὲν ἐῶσαν τε καὶ ἐσπερίαν ἀψίδα οὕτω μένειν κατὰ χώραν ἐφήκαν, τῆς δὲ ἀρκτώας τε καὶ νοτίας τὴν ἐπὶ τοῦ κυρτώματος οἰκοδομίαν πρὸς τὰ ἔνδον παρατείναντες καὶ εὐρυτέραν ἡρέμα ποιησάμενοι, ὡς μᾶλλον ἀρμοδιώτατα ταῖς ἄλλαις ξυννευκέναι καὶ ὁμολογεῖν τὴν ἰσόπλευρον ἀρμονίαν, περιστεῖλαι ταύτη δεδύνηται τὴν τοῦ κενώματος ἀμετρίαν καὶ ὑποκλέψαι βραχὺ τι τῆς ἐκτάσεως μέρος, ὅπόσον ἑτερόμηκες ἀπετελεῖτο σχῆμα, οὕτω τε ἐπ' αὐτῶν ἤδρασαν πάλιν τὸν ἐν μέσῳ ὑπερανέχοντα εἶτε κύκλον εἶτε ἡμισφαίριον εἶτε ὄτω δὴ οὖν ὀνόματι παρ' αὐτοῖς ἐπικεκλημένον. 5 καὶ γέγονεν ἐντεῦθεν εἰκότως 175 ἰθύτερος μὲν καὶ εὐεπίστροφος καὶ πανταχόθεν τῆ γραμμῆ ἐξισιάζων, στενότερος δὲ καὶ ὀξυτενῆς καὶ οἶος οὐχ οὕτω λίαν ἐκπλήττειν τοὺς θεωμένους ὡς πάλαι, πολλῶν δὲ ὅμως πλέον ἐν τῷ ἀσφαλεῖ βεβηκέναι. 6 ὧν μὲν οὖν ἔδει ἐν ξυγγραφῇ τοῦ νεῶ περὶ ἐπιμνησθῆναι, καὶ ἐφ' ἃ ἡ τοῦ λόγου φορὰ ἴκετο ἀκολούθως περιεγεμένη, ταῦτα ἔμοιγε ἀποχρῶν τως ἐκδεδιήγηται. ἐγκωμιάζειν γὰρ ἕκαστα τῶν τοῦδε θαυμάτων καὶ ἐπιδεικνύειν τῷ λόγῳ, περιττὸν ἂν εἴη καὶ οὐ τοῦ παρόντος ἴδιον ἔργον. 7 εἰ δὲ τις ἐθέλοι πόρρω που τυχὸν τῆς πόλεως ἀπωκισμένος ἔπειτα γινώσκειν σαφῶς ἅπαντα, καθάπερ παρῶν καὶ θεώμενος, ἀναλεγέσθω τὰ Παύλῳ τῷ Κύρου τοῦ Φλώρου ἐν ἑξαμέτροις πεπονημένα, ὅς δὴ τὰ πρῶτα τελῶν ἐν τοῖς τῆς ἀμφὶ τὸν βασιλέα σιγῆς ἐπιστάταις γένους τε κοσμούμενος δόξῃ καὶ πλοῦτον ἀφθονον ἐκ προγόνων διαδεξάμενος, ὅμως παιδεία γε αὐτῷ καὶ λόγων ἄσκησις διεσπούδαστο, καὶ ἐπὶ τοῖσδε μᾶλλον ἠὔχει καὶ ἐσεμνύνετο. καὶ τοίνυν πεποιήται οἱ καὶ ἄλλα ὡς πλείστα ποιήματα μνήμης τε ἄξια καὶ ἐπαίνου, δοκεῖ δέ μοι τὰ ἐπὶ τῷ νεῶ εἰρημένα μείζονός τε πόνου καὶ ἐπιστήμης ἀνάπλεα καθεστάναι, ὅσῳ καὶ ἡ ὑπόθεσις θαυμασιωτέρα. 8 εὐρήσεις γὰρ ἂν ἐν αὐτοῖς τὴν ὅλην τῆς θέσεως εὐκοσμίαν καὶ τὰς τῶν μετάλλων φύσεις λεπτότατα κατεξητασμένας τῶν τε προτεμενισμάτων τὸ εὐπρεπὲς ἅμα καὶ ἀναγκαῖον μεγέθη τε καὶ ὑψώματα καὶ ὅσα ἰθύγραμμα σχήματα καὶ ὅσα κυκλικὰ καὶ ὅσα ἐκκρεμῆ καὶ προτεταμένα. γνοίης δὲ ἂν

ἐκ τῶν ἐπῶν καὶ ὅπως ἀργύρω τε καὶ χρυσῷ τὸ ἱερώτερον χωρίον καὶ τοῖς ἀπορρήτοις ἀποκεκριμένον πολυτελέστατα καταπεποίκιλται, καὶ εἴ τι ἄλλο πρόσεστι μέγα ἢ ἐλάχιστον γνώρισμα, οὐ μείον ἢ οἱ θαμὰ ἐν αὐτῷ περιπάτους ποιούμενοι καὶ ἅπαντα διασκοποῦντες. 9 ἀλλὰ γὰρ ἦδε μὲν ἡ δευτέρα τοῦ νεῶ ἐπισκευὴ καὶ ἀνόρθωσις ὀλίγῳ ὕστερον χρόνῳ ἀπείργασται καὶ ξυνετελέσθη.

10. Ἐκείνου δὲ τοῦ ἔτους ἅμα ἦρι ἀρχομένῳ ἡ λοιμώδης νόσος αὐτῆς τῆ πόλει ἐνέπεσε καὶ μυρία διέφθειρε πλήθη, λήξασα μὲν ἐς τὸ παντελὲς οὐδ' ὅπως οἶον, ἐξ οὗ τὴν ἀρχὴν, φημί δὴ κατὰ τὸ πέμπτον καὶ δέκατον ἔτος τῆς Ἰουστινιανοῦ βασιλείας, ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς εἰσήρρησεν οἰκουμένη. 2 μεταβᾶσα δὲ πολλάκις μεταξὺ ἄλλοτε ἄλλοθι καὶ τόπον ἐκ τόπου λυμνηαμένη καὶ ταύτῃ τοῖς λειπομένοις 176 ἀνακωχῆς τινος μεταδοῦσα, τότε δὴ οὖν πάλιν ἐς τὸ Βυζάντιον ἐπανῆκεν, ὡσπερ, οἶμαι, τὸ πρότερον ἐξηπατημένη καὶ θᾶπτον δήπου τοῦ δέοντος ἐνθένδε ἀπαλλαγεῖσα. 3 ἔθνησκον τοιγαροῦν πολλοὶ ἐξαπιναίως καθάπερ ἀποπληξίᾳ ἰσχυρᾶ κάτοχοι γεγενημένοι· οἱ δὲ γε πλεῖστον διαρκοῦντες μόλις πεμπταῖοι ἀπώλλυντο. ἡ δὲ τῆς νόσου ἰδέα παρα πλησία τῇ πρεσβυτέρᾳ ἐτύγχανεν οὔσα. πυρετοὶ γὰρ ἐπὶ βουβῶσιν ἀνήπτοντο συνεχεῖς καὶ οὐκ ἐφήμεροι, οὐδὲ μετρίως γοῦν ὑποχαλῶντες, μόνη δὲ τῇ τελευτῇ τοῦ ἀλόγτος ἀποπαύομενοι. 4 ἔνιοι δὲ μήτε θερμῆς ἡγησαμένης μήτε ἄλλου ἀλγῆματος, ἀλλὰ δρῶντες ἔτι τὰ εἶθισ μὲνα, οἴκοι τε καὶ ἀνὰ τὰς λεωφόρους οὕτω παρασχὸν κατέπιπτον καὶ ἀθρόον ἅπνοι ἐγίνοντο, ὡσπερ τὸν θάνατον σχεδιάσαντες· καὶ ἅπασα μὲν ἡλικία χύδην ἐφθείρετο, μάλιστα δὲ τὸ ἀκμάζον τε καὶ ἠβάσκον, καὶ ἐν τούτῳ πλέον οἱ ἄρρενες· τὸ γὰρ δὴ θῆλυ οὐ μάλα ὅμοια ἔπασχεν. 5 τὰ μὲν οὖν παλαιάτα τῶν Αἰγυπτίων λόγια καὶ οἱ παρὰ Πέρσαις ἔτι τῆς τῶν μετεώρων κινήσεως δαημονέστατοι χρόνων τινῶν περιόδους ἐν τῷ ἀπείρῳ αἰῶνι συμφέρεσθαι λέγουσι, νῦν μὲν ἀγαθὰς καὶ εὐδαίμονας, νῦν δὲ μοχθηρὰς καὶ ἀποφράδας, εἶναι τε τὴν παροῦσαν περιφορὰν ἐκ τῶν κακίστων ἐκείνων καὶ ἀπαισίῳν· ἐντεῦθεν τοιγαροῦν πολέμους τε ἀπανταχοῦ ξυνίστασθαι καὶ στάσεις ταῖς πόλεσι καὶ τὰ λοιμώδη πάθη μόνιμά τε εἶναι καὶ συνημμένα. 6 ἔτεροι δὲ ὄργην τοῦ κρείττονος αἰτίαν εἶναι φασὶ τῆς φθορᾶς, μειοῦσαν ἀξίως τὰ τοῦ ἀνθρωπείου γένους ἀδικήματα καὶ τὸ πλῆθος ὑποτεμνομένην. 7 ἐμοὶ δὲ διαιτᾶν ἐκατέρᾳ δόξῃ καὶ ἀποφαίνεσθαι τὴν ἀληθεστάτην οὐκ ἐγχειρητέα, τυχὸν μὲν οὐδὲ ἐπισταμένῳ, τυχὸν δέ, εἰ καὶ εἰδείην, ἀλλ' οὐκ ἀναγκαῖον τοῦτο γε εἶναι δοκοῦν οὐδὲ τῷ παρόντι λόγῳ προσῆκον· μόνου γὰρ μοι τοῦ ξυμβεβηκότος εἰ καὶ διὰ βραχέων ἐπιμνησθέντι ὁ τῆς ἱστορίας ἐκτεθε ράπευται νόμος.

11. Τούτων δὲ οὕτω ξυνεχθέντων ἐπεγένετο καὶ ἄλλα ἄττα τῇ πόλει κατ' ἐκεῖνο τοῦ καιροῦ ταραχῆς τε καὶ θορύβου ἀνάμεσα καὶ οὐχ ἦσον τῶν εἰρημένων ἀνιαρότατα. ὅποια δὲ ταῦτά ἐστιν, αὐτίκα ἐρῶ, βραχὺ τι πρότερον διεξεθῶν τῶν ἀρχαιοτέρων. 2 οἱ Οὔννοι τὸ γένος τὸ μὲν παλαιὸν κατώκουν τῆς Μαιώτιδος λίμνης τὰ πρὸς ἀπηλιώτην ἄνεμον καὶ ἦσαν τοῦ Τανάϊδος ποταμοῦ ἀρκτικώτεροι, καθάπερ καὶ τὰ ἄλλα βάρβαρα ἔθνη, ὅποσα ἐντὸς Ἰμαίου ὄρους ἀνὰ τὴν Ἀσίαν 177 ἐτύγχανον ἰδρυμένα. οὗτοι δὲ ἅπαντες κοινῇ μὲν Σκύθαι καὶ Οὔννοι ἐπωνομάζοντο· ἰδίᾳ δὲ κατὰ γένη τὸ μὲν τι αὐτῶν Κοτρίγουροι, τὸ δὲ Ουτίγουροι, ἄλλοι δὲ Ουλτίζουροι καὶ ἄλλοι Βουρούγουνδοι, καὶ ἄλλοι ὡς ἂν αὐτοῖς πάτριόν τε ἦν καὶ εἰθισμένον. 3 γενεαῖς δὲ πολλαῖς ὕστερον διέβησαν ἐς τὴν Εὐρώπην, εἴτε ὡς ἀληθῶς ἐλάφου τινὸς κατὰ τοῦτο δὴ τὸ θρυλούμενον τὰ πρῶτα ἡγησαμένης, εἴτε καὶ ἀλλοίᾳ χρυσά μνοι τύχη, καὶ τὴν ἐκροὴν τῆς λίμνης τὴν ἐς τὸν Εὐξείνιον Πόντον φερομένην, ἄπορον τέως δοκοῦσαν, τότε δὴ ὄτωσιν τρόπῳ διαπεραιωθέντες, ἀλώμενοι δὲ ὅμως ἀνὰ τὴν ὀθνεῖαν, πλεῖστα ὅσα τὸ ἰθαγενὲς ἐλυμήναντο, ἀπροσδόκητα προσπεσόντες, ὡς

καὶ τοὺς προτέρους οἰκήτορας ἀπελάσαντες αὐτοὶ τὴν ἐκείνων κατέχειν. 4 ἤμελλον δὲ ἄρα οὐκ ἐπὶ μακρότατον διαμένειν, ἀλλὰ πρόρριζοι τὸ λεγόμενον ἀπολεισθαι. αὐτίκα γοῦν Οὐλίτζουροί τε καὶ Βουρούγουνδοι μέχρι μὲν Λέοντος τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τῶν ἐν τῷ τότε Ῥωμαίων γνώριμοί τε ὑπῆρχον καὶ ἄλκιμοι εἶναι ἐδόκουν· ἡμεῖς δὲ οἱ νῦν οὔτε ἴσμεν αὐτοὺς οὔτε, οἶμαι, εἰσόμεθα, τυχὸν μὲν διαφθαρέντας, τυχὸν δὲ ὡς πορρωτάτω μεταναστάντας. 5 ἐκείνου γε μὴν τοῦ ἔτους, ἐν ᾧ δὴ ἔφην τὴν λοιμώδη νόσον τῇ πόλει ἐνσκήψαι, τὰ λοιπὰ τῶν Οὐννων γένη ἐσώζετο καὶ ἦσαν ἔτι ὀνομαστότατα. κατιόντες δὲ ὅμως οἱ Οὐννοι ἐς τὰ πρὸς νότον ἄνεμον οὐ πόρρω τῆς ὄχθης τοῦ Ἰστρου ποταμοῦ ἠύλιζοντο, ἠνίκα ἦν αὐτοῖς βουλομένοις. 6 τότε δὴ οὖν τοῦ χειμῶνος ἐπιλαβομένου, τὰ μὲν ρεῖθρα τοῦδε τοῦ ποταμοῦ κατὰ τὸ εἰωθὸς ὑπὸ τοῦ κρύους ἐπήγνυτο ἐς βάθος καὶ ἦσαν ἤδη σκληρὰ καὶ βάσιμα καὶ ἰπήλατα. Ζαβεργὰν δὲ ὁ τῶν Κοτριγούρων Οὐννων ἡγεμῶν σὺν πλείστοις ὄσοις ἰππόταις ἐπιδραμῶν καθάπερ χέρσον τὰς δίνας ἐς τὴν Ῥωμαίων ἐπικράτειαν εὐκολώτατα διαβαίνει· ἔρημά τε εὐρῶν τὰ ἐκείνη χωρία καὶ μηδενὸς αὐτῷ κωλύματος γιγνομένου ἀνὰ τὰ πρόσω πορευομένῳ, αὐτίκα ὃ γε Μυσίαν τε καὶ Σκυθίαν παραμειψάμενος τῇ Θράκῃ προσέβαλλεν. 7 ἐνταῦθα δὲ διελὼν τὸν οἰκεῖον στρατὸν ἀπόμοιραν μὲν τινα ἔστειλεν ἀνὰ τὴν Ἑλ λάδα, καταδραμουμένους τὰ ἀφύλακτα τῶν τῆδε χωρίων καὶ λεηλατήσοντας, ἐτέρους δὲ ἐς τὴν Χερρόνησον τὴν Θρακίαν. 178

12. Τῆσδε δὲ τῆς Χερρονήσου τὰ μὲν πρὸς ἀνίσχοντα ἥλιον νενευκότα καὶ εὐρόνοτον ἄνεμον καὶ μέχρι τοῦ μεσημβρινοῦ κέντρου τῷ Ἑλλησπόντῳ παρατείνεται. περιρρεῖ γὰρ σχεδόν τι ἅπασαν καὶ ταῖς καμπαῖς τῶν ἠϊόνων συμπεριάγεται, βραχεῖ τι μέρει τῆς ἠπείρου καὶ μόνοις τεσσάρων σταδίοις εἰργόμενος τοῦ νῆσον αὐτὴν ἀπεργάσασθαι. 2 ἐν τούτῳ δὲ τῷ ἰσθμῷ τεῖχος ἐκταδὸν ἴδρυται ξυνεχές ἐφ' ἑκατέρᾳ θαλάττῃ προβεβλημένον· πόλεις τε ἔνδοθεν αὐτῷ προσπεπηγυῖαι τυγχάνουσιν Ἀφροδισιάς τε καὶ Θῆσκος καὶ Κίβηρις. τούτων δὲ ὡς ἀπώτατῳ ἀμφ' αὐτὸν δήπου τὸν πορθμὸν καὶ τοὺς παρακτίους ἀγκῶνας Σηστός γε ἔστι πόλις ἢ περιλάλητος τῇ ποιήσει καὶ ὀνομαστοτάτη, οὐκ ἄλλου τοῦ ἔνεκα, οἶμαι, ἢ μόνον ἐπὶ τῷ λύχνῳ τῆς Ἡροῦς ἐκείνης τῆς Σηστιάδος καὶ τῷ Λεάνδρου ἔρωτι καὶ θανάτῳ. 3 οὐ πόρρω δὲ ταύτης καὶ ἕτερόν τι κεῖται πολίχνιον, ἐλάχιστον μὲν καὶ ἀκαλλῆς καὶ οὐδὲν ὀτιοῦν ἐπέραστον ἔχον, Καλλίπολις δὲ ὅμως ἐπονομαζόμενον· τὰς γε μὴν περιοικίδας κοσμοῦσιν ἀγροὶ τε καὶ ἐπίνεια καὶ δένδρων ποικίλων ἔσμος καὶ ρεῖθρων ποτίμων γῆ τε εὐαλδῆς ἄγαν καὶ κάρπιμος κὰν τοῖς ἀναγκαίοις διαρκεστάτη. τοσαῦτα ἄρα πολιόμενα καὶ χώραν ὡς πλείστην ἔνδον ἐναπολαμβάνει τὸ ἔρμα, ὡς μὴ πολέμοις εὐέφοδα εἶναι. 4 τότε δὴ οὖν ὁ Ζαβεργὰν εὐωχούμενος τῶν ἐλπίδων διενοεῖτο καθ' αὐτόν, ὡς εἴ γε τὸ τεῖχος καθέλοι καὶ τοῖς ἔνδον ὀμιλήσει χωρίοις, δυνήσεται θάττον καὶ τῆς θαλάττης κρατῆσαι· ἐντεῦθεν τε ὠνειροπόλει νηῶν αὐτῷ παρέσεσθαι πλῆθος, καὶ ὅτι διαβήσεται κατὰ τὴν Ἀσίαν, τὸν μεταξὺ πόρον στενότατον ὄντα καὶ οὐ μάλα τραχεῖ κύματι χυρᾶσόμενον εὐκολώτατα διαπλεύσας, καὶ ὡς εὐθύς τὴν Ἄβυδον λυμανεῖται καὶ τὸ ἐν αὐτῇ πορθήσει δεκατευτήριον. 5 τούτοις δὴ οὖν μάτην τοῖς βουλευμασιν ἐξηρηθισμένος ἔστειλε δύναμιν ἀνὰ τὴν Χερρόνησον, ὀπόσῃν ἀποχρήσειν ἐς τόδε τὸ ἔργον ἠγεῖτο· αὐτὸς δὲ ξὺν ἑπτακισχιλίοις ἰππόταις ἰθὺς τῆς Κωνσταντίνου πόλεως πορευόμενος τοὺς τε ἀγροὺς ἐδήου καὶ τῶν πολισμάτων ἐπειρᾶτο καὶ ἅπαντα ἐκίνει χύδην καὶ ξυνετάραττεν. 6 αἰτία δὲ ἦν τῆς ἐφόδου τῷ μὲν ἀληθεστάτῳ λόγῳ ἀδικία βαρβαρική καὶ πλεονεξίας ἐπιθυμία, σκῆψιν δὲ ὅμως τινὰ καὶ προκάλυμμα ἐποιεῖτο τὴν πρὸς τοὺς Οὐτιγούρους δυσμένειαν. Σάν 179 διλχος γὰρ τις ὄνομα Οὐννος ἀνὴρ ἠγεῖτο

μὲν ἐκείνου τοῦ γένους, εὖνους δὲ ἐς τὰ μάλιστα καὶ ἔνσπονδος ὑπῆρχε Ῥωμαίοις. τοιγάρτοι βασιλεὺς ἔστεργέ τε αὐτὸν καὶ ἐγέραιρε καὶ δώροις θαμὰ ἐφιλοφρονεῖτο. 7 οἱ δὲ Κοτρίγουροι ἄτε δὴ οὐ τῶν ὁμοίων μετέχοντες, ἀλλὰ παντάπασι περιπεφρονημένοι καὶ περιφανῶς προπηλακιζόμενοι, τήνδε ποιεῖσθαι τὴν ἐκστρατείαν ᾠήθησαν χρῆναι, ὡς ἂν καὶ αὐτοὶ δῆθεν φοβεροὶ τε καὶ λόγου ἄξιοι ἀποδειχθεῖεν καὶ οἷοι μὴ ἐφίεναι τῷ ἀτιμάζοντι.

13. Καὶ τοίνυν, οὐδὲν γὰρ ὅτιοῦν αὐτοῖς ἀντίπαλον ἐμποδῶν εἰστήκει οὐδὲ ὑπηντίαζε, κατέτρεχον ἀφειδῶς καὶ ἐλεηλάτουν τὴν χώραν, λείαν τε ἄφθονον περιβαλλόμενοι καὶ αἰχμαλώτων ἀθροίζοντες πλήθη. 2 ἐν τοῖς καὶ γυναῖα πολλὰ τῶν εὖ γεγονότων καὶ σώφρονα δίαιταν ἡρημένων ὠμότατα ἤγοντο καὶ ζυμφορὰν πασῶν μείζονα ἐδυστύχουν, εἰς ἀκολασίας ἀμετρίαν ὑπηρετεῖν ἀναγκαζόμενα· ἔναι δὲ καὶ ἀπειρηκυῖαι ἤδη ἐκ παίδων γάμοις τε καὶ φιλοκοσμία καὶ ταῦτη δὴ τῇ περὶ τὸν βίον ἀναστροφῇ καὶ ὁμιλίᾳ ἐν ἀποκεκριμένῳ τινὶ καὶ τῇ πρὸς τὸ θεῖον ἰκετεία προσήκοντι ὑπεκρύπτοντο δωματίῳ, τὸ ἀμιγές τε καὶ ἐλεύθερον καὶ παντάπασιν ἀκοινωνήτον τῆς μετ' ἀνδρῶν συνουσίας περὶ πλείστου ποι οὐ μέναι καὶ μόνῳ τῷ ἡρεμεῖν ἀνειμέναι· οἱ δὲ καὶ ἐς ταύτας ἐξύβριζον ἀφαιρούμενοι τοῦ ἱεροῦ παρθενῶνος καὶ ἀπρεπῶς αὐταῖς πρὸς βίας ζυγκαλινδούμενοι. 3 ἄλλαι δὲ πολλὰ τῶν ἄρρεσιν ἐς ταῦτ' ἰέναι οὐκ ἀνηναμένων, κύουσαι οὕτω παρασχὸν ἐν τῷ τότε εἴλικοντο, καὶ εἶτα, ἐπειδὴ παρῆν ἡ τοῦ τόκου ἀνάγκη, οὕτω δὴ τι ἐν μέσῃ τῇ πορείᾳ ἐμφανέστατα ἔτικτον, οὔτε τὰ αἰσχυνητὰ τῶν ὠδίνων ἐπικαλύπτειν δυνάμεναι οὔτε περιστέλλαι, ὡς θέμις, καὶ ἀνελέσθαι τὰ βρέφη. 4 ἀλλ' αἱ μὲν καὶ ὡς ἐσύροντο, μηδὲ ἀλγῆσαι αὐταῖς, εἰ οἷόν τε φάναι, ζυγκεχω ρημένον, τὰ δὲ δεῖλαια ἐκεῖνα ἐπ' ἐρημίας ἐλείπετο κυσί τε καὶ οἰωνοῖς σπαραττόμενα, ὥσπερ τοῦδε ἔνεκα μόνου ἐς φῶς προαχθέντα καὶ μάτην τοῦ φῦναι ἀπογευσάμενα. 5 ἐς τοῦτο γὰρ τύχης τὰ Ῥωμαίων πράγματα ἠληλάκει, ὡς ἐν αὐτῇ δήπου τῇ περιοικίδι τῆς βασιλίδος πόλεως τοιαῦτα δεινὰ πάσχειν ὑπὸ βαρβάρων σφόδρα ὀλίγων. τοῖς δὲ οὐ μέχρι τούτων ἐτελεύτα τὸ θράσος, ἀλλ' ὁδῶ ἰόντες εἴσω τῶν μακρῶν ὀνομαζομένων τειχῶν ραδίως παρήλθον καὶ τοῖς ἔνδον φρουρίοις ἐπέλαζον. πολλαχοῦ γὰρ ὑπὸ χρόνου καὶ ἀτημελείας ἐπεπτώκει καὶ διελέλυτο ἢ 180 τοῦ μεγίστου ἐρύματος οἰκοδομία· ἔνια δὲ μέρη καὶ αὐτοὶ καταβεβλή κασιν ἀδεῶς οὕτω καὶ ἀταλαιπώρως, ὥσπερ οἰκεῖα καταστρεφόμενοι. 6 καὶ οὐδὲν ἦν τὸ ἀπεῖργον τῷ μηδὲ φρουρὰν στρατιωτικὴν ἐνθάδε ἰδρῦσθαι μήτε ἀμυντήρια μηχανήματα καὶ τοὺς ταῦτα κινεῖν ἐπισταμένους, ἀλλὰ μήτε κυνῶν ὑλακὴν ἀκούεσθαι, εἰ μὴ λίαν καταγέλαστον εἰπεῖν, ὡς γοῦν ἐν συφεῶσι καὶ μάνδραις. 7 τὰ γὰρ τῶν Ῥωμαίων στρατεύματα, οὐ τοσαῦτα διαμεμενηκότα ὅποσα τὴν ἀρχὴν ὑπὸ τῶν πάλαι βασιλέων ἐξεύρηται, ἐς ἐλαχίστην δὲ τινα μοῖραν περιελθόντα, οὐκέτι τῷ μεγέθει τῆς πολιτείας ἐξήρκουν. δέον γὰρ ἐς πέντε καὶ τεσσαράκοντα καὶ ἑξακοσίας χιλιάδας μαχίμων ἀνδρῶν τὴν ὅλην ἀγειρεσθαι δύναμιν, μόλις ἐν τῷ τότε ἐς πενήκοντα καὶ ἑκατὸν περιειστήκει. 8 καὶ τούτων αἱ μὲν ἐν Ἰταλίᾳ ἐτετάχατο, αἱ δὲ κατὰ τὴν Λιβύην, ἕτεραι δὲ ἐν Ἰσπανίᾳ, καὶ ἄλλαι περὶ τοὺς Κόλχους καὶ ἄλλαι κατὰ τὴν Ἀλεξάνδρου καὶ Θήβην τὴν Αἰγυπτίαν. ἐκάθηντο δὲ ὀλίγοι καὶ πρὸς τὰ ἔωα τῶν Περσῶν ὄρια· οὐ γὰρ δήπου ἔδει ἐκεῖσε πλειόνων διὰ τὰς σπονδὰς καὶ τὸ βέβαιον τῆς ἐκεχειρίας. ὧδέ πως ἄρα ἐς βραχύτατον μέρος περιέσταλτο τὰ πλήθη καὶ ὑπετέμμητο τῇ τῶν κρατούντων ὀλιγογρία.

14. Ὁ γὰρ βασιλεὺς ἐπειδὴ πρότερον Ἰταλίαν ζύμπασαν ἐχειρώσατο καὶ Λιβύην καὶ τοὺς μεγίστους ἐκείνους πολέμους διήνυσε καὶ πρῶτος ὡς εἰπεῖν ἐν τοῖς κατὰ τὸ Βυζάντιον βεβασιλευκόσι Ῥωμαίων αὐτοκράτωρ ὀνόματί τε καὶ πράγματι

ἀπεδέδεικτο, ἐπειδὴ οὖν αὐτῷ ταῦτά τε καὶ ἄλλα ὅμοια τούτοις νεάζοντι ἔτι καὶ ἔρρωμένῳ ἐξείργαστο, τότε δὴ ἀμφὶ τὴν ἐσχάτην τοῦ βίου πορείαν (ἤδη γὰρ καὶ ἐγεγηράκει) ἀπειρηκέναι τοῖς πόνοις ἐδόκει, καὶ μᾶλλον τι αὐτὸν ἤρεσκε ζυγκρούειν ἐν σφίσι τοὺς πολεμίους δῶροις τε αὐτούς, εἴ που δεήσοι, καταθωπεύειν καὶ ταύτη ἀμωσγέπως ἀποκρούεσθαι ἢ ἐφ' ἑαυτῷ πεποιθέναι καὶ μέχρι παντὸς διακινδυνεύειν. 2 τοιγάρτοι καὶ περιεώρα τὰς τάξεις διαφθειρομένας, ὡς δὴ τὸ λοιπὸν ἠκιστὰ γε αὐτῶν προσδεησόμενος. καὶ τοίνυν ταύτης ἐπιλαβόμενοι τῆς ῥαθυμίας οἱ τὴν δευτέραν ἀρχὴν τῶν σκήπτρων διέποντες, οἷς δὴ φορολογεῖν τὴν ὑπήκοον καὶ εἶτα διανέμειν τοῖς στρατεύμασι τὰ ἐπιτήδεια ἐκπεφρόντισται, οὗτοι δὲ τὰ μὲν περι 181 φανῶς ἀπεστέρουσαν, τὰ δὲ καὶ πολλῷ ὕστερον ἢ ὀπηνίκα ἐχρῆν ἀπεδίδοσαν· δοθέντος δὲ ὅμως ὀψὲ γοῦν τοῦ ὀφλήματος εὐθύς οἱ τὴν πανοῦργον ταύτην καὶ δημῶδη λογιστικὴν ἠσκημένοι ἐφίσταντο τοῖς καταλόγοις καὶ ἀνεκαλοῦντο τὰ πεπορισμένα. 3 τοῦτο γὰρ αὐτοῖς γέρας τε ὑπῆρχε καὶ ἀξίωμα, τὸ τοῖς στρατιώταις ἐπικλήματα ἐπάγειν ἄλλοτε ἄλλα καὶ τῆς ἐδωδῆς αὐτοὺς ἀφαιρεῖσθαι· καὶ καθάπερ ἐν παλιρροίᾳ ὑδάτων αὐτὸ δῆπου τὸ μέτρον τῆς παρασχεθείσης τοῖς τάγμασι δασμοφορίας, οὐκ οἶδα ὄντινα τρόπον, ἐς τοῦμπαλιν μετωχετεύετο καὶ ἐπανήει ὅθεν ἔρρῦη. 4 καὶ οὕτω μὲν τὸ ὑπερμαχοῦν καὶ παραταττόμενον κατημέλητο, καὶ τροφῆς ἀπορία πιεζόμενοι κατελίμπανον τοὺς ἀγῶνας, οἷς ἐτύχχανον ἐντεθραμμένοι, καὶ ἄλλοι ἄλλοθι ἀπεχώρουν, ὡς ἕτερόν τινα μετελευσόμενοι βίον· εἰς δὲ γυναῖκας ἀκόσμους ὡς τὰ πολλὰ καὶ ἠνιόχους καὶ ἄνδρας ἀγεννεῖς μὲν ἐν τοῖς ἀναγκαίοις καὶ ἀβροδιαίτους, μόνον δὲ πρὸς τὰς ἐμφύλους ταραχὰς καὶ τὴν περὶ τὰ χρώματα ἔριν ἐμμανεῖς καὶ θαρραλέους, καὶ ἄλλους ἔτι τούτων ἀχρειοτέρους τὰ στρατιωτικὰ ἐσκεδάννυτο χρήματα. 5 ταῦτά τοι ἢ τε ἄλλη Θράκη καὶ τὰ πρὸς αὐτῇ τῇ βασιλίδι πόλει χωρία ἔρημά τε ἦν καὶ ἀφύλακτα, ἐς ὅσον καὶ τοῖς βαρβάροις βατὰ εἶναι καὶ εὐεπίδρομα· ἐς τοῦτο γὰρ ἐκεῖνοι ἤρθησαν ἄλα ζονείας, ὡς καὶ ἀμφὶ Μελαντιάδα τὴν κώμην στρατοπεδεύσασθαι οὐ πολλῷ τῆς πόλεως διεστηκυῖαν, ὅτι μὴ τεσσαράκοντα καὶ ἑκατὸν που σταδίους. παραρρεῖ δὲ αὐτὴν Ἀθύρας ποταμὸς, ὃς δὴ ὀλίγον τι προελθὼν καὶ ἐπὶ ἄνεμον καικίαν ἠρέμα ἐκκλίνας ἐς τὴν Προποντίδα τὸν ῥοῦν ἀπερεύγεται· ὅθεν δὴ καὶ τὸ πρὸς τῇ ἀκτῇ καὶ ταῖς ἐκβολαῖς παρατεταμένον ἐπίνειον τὴν ἐκείνου φέρεται προσηγορίαν. 6 οὕτω δὲ τῶν πολεμίων ὡς ἐγγύτατα ἀυλιζομένων εὐθύς ἀνὰ τὸ Βυζάντιον τὰ πλήθη τῶν ἀστῶν ἐδέδεικε καὶ κατεπέπληκτο καὶ τὰ δεινὰ οὐ μόνον ὅποια παρῆν, ἀλλ' ἔτι μείζονα διενοοῦντο, πολιορκίας τε ὄνειροπολοῦντες καὶ ἐμπρῆσεις καὶ σπάνιν τῶν ἀναγκαίων καὶ διαρρηξίς τοῦ περιβόλου. 7 τοι γάρτοι πολλάκις καὶ ἐν ταῖς ἐνδοτέρω λεωφόροις φυγαὶ ἀθρόοι τῶν ἐκ τοῦ ὀμίλου ἐγίνοντο καὶ ὠθισμοὶ καὶ πτοῖαι παράλογοι, ὥσπερ ἤδη τῶν βαρβάρων εἰσβεβληκότων· πάταγός τε πολὺς ἤρετο ἐν τοῖς πωλητηρίοις τῶν θυρῶν βιαιότερον προσαρασσομένων. 8 οὐ μόνον 182 δὲ τοῖς πολλοῖς καὶ ἠγνοημένοις τὸ ἀνιάσθαι προσῆν καὶ δειμαίνειν, ἀλλὰ γὰρ καὶ ἅπασιν τοῖς ἐν τέλει· καὶ βασιλεὺς δέ, οἶμαι, αὐτὸς οὐ μάλ' ἀξυνηχθέντα περιεφρόνει. ἀπεκοσμοῦντο τοιγαροῦν, πρὸς αὐτοῦ ἐπιτετραμμένοι, τὰ ἱερὰ ὅποσα ἐκτὸς τοῦ ἄστεος ἴδρυται κατὰ τὰ Εὐρωπαϊὰ μέρη καὶ τὸν παράκτιον χῶρον, ὃς δὴ ἄρχεται μὲν ἐκ τῶν καλουμένων Βλαχερνῶν καὶ τοῦ Κέρως, μέχρι δὲ τοῦ Εὐξείνου Πόντου παρατεινόμενος τῷ Βοσπόρῳ συναπολήγει. 9 τούτων δὴ οὖν ἀπάντων τὰ τε ἔντιμα τῶν ἀναθημάτων καὶ τὴν ἄλλην ἀφαιρούμενοι κατασκευὴν οἷς ταῦτα ἀνεῖτο, τὰ μὲν ἐφ' ἀμαξῶν φέροντες εἴσω τῆς πόλεως ἀπετίθεντο, τὰ δὲ ἀκάτοις ἐμβάλλοντες καὶ τὸν μεταξὺ πορθμὸν διαπεραιούμενοι ἐς τὴν καταντικρὺ ἠπειρον ἀπεκόμιζον.

καὶ ἦν ἐν τῷ τότε θεάσασθαι τοὺς ἐκείνη νεῶς γυμνοὺς καὶ ἀπηγλαϊσμένους, ὥσπερ οὕτω τῆς ἀγιστείας μετεληχότας, ἀλλ' ἄρτι καθίστασθαι ἀρχομένους.

15. Οὕτω δὲ φοβεροὶ τε καὶ μέγιστοι κίνδυνοι ἐπίδοξοι ἦσαν ὡς πάντως ἐσόμενοι, ὥστε ἀμέλει τῷ τε ἐν Συκαῖς τείχει καὶ τῇ Χρυσῇ καλουμένην πύλῃ λοχαγοὶ τινες καὶ ταξίαρχοι καὶ ὀπλίται πολλοὶ ἐφειστήκεσαν, ὡς δὴ προθύμως ἀμυνόμενοι τοὺς δυσμενεῖς, εἴ που ἐπίοιεν. 2 ἦσαν δὲ οὐ μάχιμοι ὡς ἀληθῶς οὐδὲ μετρίως γοῦν τὰ τοιαῦτα πεπαιδευμένοι, ἀλλ' ἐκ τῶν ταγμάτων ἐκείνων τῶν οἱ ἐς τὸ διημερεύειν τε καὶ διανυκτερεύειν ἐν τῇ αὐτῇ ἀπεκέκριντο, οὓς δὴ σχολαρίους ἀποκαλοῦσιν. οὗτοι δὲ στρατιῶται μὲν ὀνομάζονται καὶ ἐγγεγράφονται τοῖς τῶν καταλόγων βιβλίοις, εἰσὶ δὲ οἱ πολλοὶ ἀστικοὶ τε καὶ φαιδροεῖμονες καὶ μόνον, οἷμαι, ὄγκου τοῦ βασιλείου ἕνεκα καὶ τῆς ἐν ταῖς προόδους μεγαλαυχίας ἐξευρημένοι. 3 καὶ τὸ μὲν παλαιὸν οὐκ ἄλλους τινὰς ἐν τοῖσδε θεμιτὸν ἦν κατατάττεσθαι ἢ τοὺς αὐτουργεῖν τὰ πολέμια ἠσκημένους. καὶ τοίνυν οὐδὲ χρήματα εἰσήγον ἐφ' ᾧ ἔνστρα τεύσασθαι, ἀλλὰ χαριστηρίαν διαφανῶς καὶ ἀζήμιον ἐδέχοντο τὴν τιμὴν, ἅτε δὴ ἄξιοι ἐκ τῶν προηγωνισμένων ἀναδειχθέντες. 4 Ζήνων δὲ φαίνεται πρῶτος ὁ Ἰσαυρος μετὰ τὴν τῆς βασιλείας ἀνάκτησιν πολλοὺς τῶν ὁμοφύλων τοῖσδε τοῖς τάγμασιν ἐναριθμήσας, ἠκιστα μὲν ἐν συμπλοκαῖς ἀριστεύσαντας ἢ ὄλως ἐμπείρους γεγεννημένους, ἄλλως δὲ πῶς γνωρίμους αὐτῷ καὶ ξυνήθεις. 5 εἶτα δοθέντος ἐν τῷ τότε καὶ 183 παρειλημμένου τοῦ ἐξεῖναι οὐ μόνον ἀντὶ μόχθων τε καὶ ἀγῶνων καὶ τῆς ἐν μάχαις ἀρετῆς ὡς ἐν ἀμοιβῆς τρόπῳ καὶ γέρωσ ἐγκαταλέγεσθαι τοὺς ἀξίους, ἀλλὰ καὶ τοὺς παντάπασιν ἀπολέμους τῶν ὁμοίων μεταλαγχάνειν οὐ πρὸς ἀξίαν, ἀλλὰ πρὸς χάριν· δοθέντος δὲ οὖν τούτου τὴν ἀρχὴν παρήλθεν εἰκότως εἰς μέσον ἐξ ἐκείνου καὶ ἡ ἐκ τῶν λημμάτων ἐπικουρία, ἢ πασῶν, ὡς ἔοικε, τῶν ἄλλων ἐγκρατεστέρα, καὶ τὸ λοιπὸν ἐς ἐμπορίαν μετέστη τὸ χρῆμα, ὡς μηκέτι ἄλλως ἐν τοῖσδε τοῖς στρατεύμασι καταλέγεσθαι τοὺς βουλομένους, πρὶν ἂν χρυσοῦ τι μέτρον καταθεῖεν· τοῦτο δὲ ἀποτίσαντες εὐθὺς ἐγχαράττονται ἀνεξετάστως καὶ τῇ ἄλλῃ δυνάμει ἐναριθμοῦνται, εἰ καὶ παντάπασι πολεμικῶν ἔργων ἀνεπιστήμονες τύχοιεν ὄντες. 6 οὕτω τε τῆς κρίσεως ἡμελὴ μὲνης εἰκότως ἄρα ἠκιστα διαπονεῖσθαι καταναγκάζονται, ὡς δὴ ὦνιον ἐλόντες τὸ γέρας καὶ πλείστου ὅσου πριάμενοι τὴν ἀργίαν. τοιοῦτοι δὲ οὖν ἄνδρες ἀπορία τῶν ἐν πολέμοις ἀναθεραμμένων τοῖς τείχεσιν ἐφεδρεύοντες φυλάσσειν ἐδόκουν. 7 ὡς δὲ ἐπὶ πολὺ ἢ μὲν πόλις ἐν θορύβῳ ὑπῆρχεν, οἱ δὲ βάρβαροι οὐκ ἀνίσταν τὰ ἐν ποσὶ ληϊζόμενοι, τότε δὲ Βελισάριος ὁ στρατηγὸς κεκμηκῶς ἤδη ὑπὸ τοῦ γήρωσ στέλεται ὅμως ἐπ' αὐτοὺς ἐκ βασιλέως. 8 καὶ τοίνυν ὁ πρεσβύτης διὰ μακροῦ αὐθις χρόνου θώρακά τε ἐνδὺς καὶ κράνος ἀναδησάμενος καὶ ἅπαν τὸ ἐκ παίδων αὐτῷ ξυνειθισμένον περιβαλόμενος σχῆμα ἀνενοῦτο τῇ μνήμῃ τὰ φθάσαντα καὶ ἐνέαζε τῇ προθυμίᾳ. τοῦτον γὰρ τὸν ἀγῶνα ὕστατον ἐν τῷ οἰκείῳ βίῳ ἀπεργασάμενος οὐχ ἦσσαν ἀπηνέγκατο κλέος, ἢ ὅποτε τὰ κατὰ Βανδύλων τε καὶ Γόθων ἀνεστήσατο τρόπαια. 9 ἢ γὰρ τῶν προσυμβεβηκότων ἀνάγκη καὶ ἡ περὶ τοῦ μέλλοντος ἀμηχανία τὴν τε ἐγχείρησιν μείζονα ἔδειξε καὶ γαυροτέραν καὶ τὴν νίκην ἀσμενεστάτην. εἰρήσεται δὲ μοι αὐτίκα ἐς τὸ ἀκριβές, ὅπως ἕκαστα διηνύσθη.

16. Ὑπεξεληθὼν γὰρ ὁ στρατηγὸς ὀλίγον τοῦ ἄστεος καὶ ἐν Χέττου κώμῃ τῷ χωρίῳ στρατοπεδευσάμενος ἐμπειρίαν τε ἐς τὰ μάλιστα ἐπεδείκνυτο καὶ τόλμαν πολλῶν κρείττονα τῆς ἡλικίας. γηραιὸς μὲν γὰρ ἦν ἤδη καὶ ἀσθενεῖα ὥσπερ εἰκὸς εἶχετο πολλῇ· οὔτε δὲ ἐνδιδούς τοῖς πόνοις ἐφαίνετο οὔτε ἄλλως φιλοψυχῆσας. 2 εἶποντο δὲ ὀπλίται μὲν 184 ἄνδρες ἀγαθοὶ ἐς ἀλκὴν καὶ ξὺν αὐτῷ ἔνια τῶν ἀγῶνων πεπονηκότες, ὅποσα δὲ ἐν ὑστέρω ἐτύγχανε διανύσας, οὐ πολλῶν πλείους τῶν τρια

κοσίων· τὸ δὲ λοιπὸν ἅπαν πλῆθος ἄνοπλόν τε ἦν περιφανῶς καὶ ἀπόλεμον καὶ μόνῳ τῷ ἀπείρως ἔχειν ἡδίστους ἡγούμενοι τοὺς κινδύνους θεᾶς τε ἔνεκα μᾶλλον ἢ παρατάξεως ἀφιγμένοι. 3 συνέρρει δὲ ἀμφ' αὐτὸν καὶ ὁ τῶν πλησιοχώρων ἀγροίκων ὄμιλος. πεπορθημένων γὰρ αὐτοῖς ἤδη τῶν ἀγρῶν ὑπὸ τῶν βαρβάρων οὐκ ἔχοντες ὅποι τραπέειν, ὡς Βελισάριον αὐτίκα ἠθροίζοντο. 4 ὁ δὲ τῷ πλήθει τῶν ἀγροίκων ἐν δέοντι προσχρησάμενος τάφρον εὐρεΐαν περιεβάλετο καὶ κατασκόπους θαμὰ ἔστειλε, τὰς τῶν ἐναντίων δυνάμεις εἰκάσοντας ὡς οἶόν τε καὶ ἐξαριθμησομένους καὶ εἴ τι ἕτερον ἐλεῖν δυνηθεῖεν ἀπαγγελοῦντας· οὕτω τε διετέλει ἕκαστα γνωματεύων καὶ διανοούμενος. 5 νυκτὸς δὲ ἐπιγιγνομένης φρουκτωρίας ἀνήπτε πολλὰς ἐπὶ μέγα τοῦ πεδίου σκεδαν νυμένας, ἵνα δὴ οἱ πολέμοιο ὀρώντες οἰηθεῖεν μέγιστον εἶναι τὸ στράτευμα, ταῖς πυραῖς ἀναμετροῦντες· καὶ τοίνυν οὕτω δὴ ὦντο, καὶ δεδιότες ἠρέμουν. ἀτὰρ οὐκ ἐπὶ πλεῖστον ταῖς τοιαύταις ἀπάταις καταστρατηγούμενοι ἡσυχίαν ἤγον· ἠκηκόεσαν γὰρ ἤδη, ὡς ἐλάχιστος εἶη ὁ τῶν Ῥωμαίων στρατὸς καὶ ἡκιστα αὐτοῖς ἀξιόμαχος. 6 πλὴν ἀλλ' οἱ στρατιῶται πολλῆς εἶχοντο προθυμίας, περιφρονοῦντες μὲν τοὺς ἀντιπάλους, εἰ καὶ μυριοὶ ὅσοι ἐπιφοιτήσαιεν, τῇ σφετέρᾳ δὲ ἀρετῇ μάλιστα πεποιθότες, ἅτε δὴ Ῥωμαῖοί γε ὄντες καὶ ἐμπειρία μεγάλων ἤδη κινδύνων τὰ πολέμια ἐκμελετήσαντες. 7 ξυναισθόμενος δὲ ὁ Βελισάριος τῆς τῶν ἀνδρῶν μεγαλοφροσύνης καὶ ὅτι μειζόνως ἤπερ ἐχρῆν ἐπὶ τοῖς φθάσασιν πόνοις βρενθυόμενοι τῶν ἐν ποσὶ κατολιγωροῦσιν, ἐδεδίει, μήποτε ἄρα ἐντεῦθεν μεγίστην εὐρυχωρίαν ταῖς ἐλπίσι παράσχοιεν παρεισδύναί τε αὐτοὺς καὶ ἀπάγειν ὅποι καὶ βούλονται τῷ ῥαδίας καὶ προσηνεῖς ὑποφαίνειν τὰς τῶν ἐγχειρημάτων ἐκβάσεις, ὡς ἂν οὖν μὴ οὕτω ταῦτα συμβαῖεν, ἠθροισεν ἅπαντας ἐς ταῦτό, ὥσπερ ἤδη τοῦ ἀγῶνος ἐφρονηκότες, καὶ φανείς ἐς μέσον ἔλεξε τοιάδε.

17. «Οὐχ ὡς ἐκ δέους ὑμᾶς, ὦ ἄνδρες, πρὸς τὸ θαρρεῖν ἀναστήσων, τοῦτο δὴ τὸ πρὸ τῶν κινδύνων γιγνόμενον, ἦκω τοῖς εἰωθόσι χρησόμενος λόγοις· ἢ γὰρ ἂν καὶ ἐπιλελησθαι τῶν πρότερόν μοι τῇ πείρᾳ 185 γνωσθέντων δόξαιμι ἂν, εἴ γε στρατιῶταις Ῥωμαίοις, ἐν συμπλοκαῖς αἰεὶ τεθραμμένοις καὶ πολιτείας ὡς εἰπεῖν μεγίστων ἐθνῶν καθελοῦσιν, εἶτα νῦν παραταττομένοις πρὸς βαρβάρους ἀλήτας, καὶ τούτους Οὖν νους καὶ Κοτριγούρους, παραίνεσίν τινα πρὸς τὸ μὴ δεδιέναι προθείην. 2 ἀλλ' ὀρών ἐν ὑμῖν πολὺ τὸ ὑπερφρονοῦν καὶ θρασυνόμενον καὶ πέρα τοῦ καθεστῶτος ἠρμένον οὐκ ἄλογον εἶναι τὸ δεῖν ἀναμνησαί τῆς ἀρχαίας ὑμᾶς εὐκοσμίας ᾗθηθην. 3 τὸ γὰρ ἔκμετρον πανταχοῦ φυλακτέον τοῖς ἔμφοροις, εἰ καὶ πρὸς τι τῶν ἐπαινουμένων φερόμενον τύχοι· καὶ τὸ μεγαλαυχεῖν ἐς τοσοῦτον τοῖς προὑπηργμένοις ἐς ὅσον τῶν ὁμοίων διὰ παντὸς τυγχάνειν πεπεῖσθαι, τὴν ἐκ τοῦ λογιζομένου προμήθειαν ἀποβάλλειν φιλεῖ καὶ πρὸς ἀλαζονείαν ἐξάγειν. τοῖς δὲ πρὸς τοῦτο παρανοίας ἐληλακόσιν, ὡς μηδὲν ὀτιοῦν ἐν νῶ τίθεσθαι τῶν μετρίων, κἂν αὐτὸ τὸ κρεῖττον ἀντιτάττεσθαι προαχθεῖη. 4 καίτοι κάκεῖνο σκοπεῖσθαι χρεῶν, ὡς εἰ καὶ πολλῶ τῆς ὑμετέρας ἀνδρείας ἠττώμενοι τύχοιεν, ἀλλὰ τῷ πλήθει κρατοῦσι, καὶ εἶπερ τὸ ἐκατέρωθεν πλεονάζον ἀντεξετάσοιμεν, πρὸς ἰσότητα χωρήσει τὰ τῆς ἀμετρίας. 5 πῶς οὖν οὐκ αἰσχρὸν ἡμᾶς ἐξ ἀγχωμάλου παρασκευῆς ἀγωνιζομένους οὕτω λίαν ἔχειν τὸ προπετὲς καὶ ἀκάθεκτον, ὡς μηδὲ καιρὸν ἢ τάξιν ἢ τὰς ἀτάκτους τῆς τύχης ῥοπὰς ἐν λόγῳ ποιεῖσθαι; δυνάμει γὰρ χειρῶν οὐκ ἂν τις, οἶμαι, περιέσοιτο πολεμίων, ἢν μὴ προσῆ τὸ κρῖνον ὀρθῶς καὶ λογιζόμενον. 6 ἐπεὶ πῶς ἂν οἶόν τε ἦν ἔμοιγε νῦν ἐς τὸδε πολιᾶς ἦκοντι καὶ οἶον ἐξώρω τὰ πολέμια γεγενημένῳ παρατάξεσιν ὀμιλεῖν καὶ κινδύνους, εἰ μὴ τοῖς τῆς εὐβουλίας ἀγαθοῖς ἐνῆν ἀμωσγέπως πεποιθέναι; εἰ τοίνυν καὶ γήρως ἀσθένειαν γνώμη στερρὰ καὶ τῶν προσηκόντων ἐφιεμένη κρατύνει καὶ διανίστησι πρὸς τὸ συνοῖσον, ἀναπληροῦσα τῇ

προμηθεία τὸ ἐκ τῆς ἡλικίας ἐνδέον, πῶς οὐ μᾶλλον ὑμᾶς ὀνήσει νεότητι συμπαροῦσα καὶ τῇ τοῦ σώματος ῥώμῃ; 7 τὰς μὲν γὰρ ἐκ τύχης τινὸς ἢ χειρὸς ἀγεννοῦς ἀποτεύξεις ἴσως ἂν λογισμὸς ἀσφαλῆς καὶ οἶος τοῖς προσπεσοῦσιν ἀρμόσασθαι μετασκεύασειε πρὸς τὸ συμ φέρον καὶ θεραπεύσειε τὸ ἡμαρτημένον· ἔνθα δὲ γνώμης σφαλείσης τῷ μὴ τὰ δέοντα διανοηθῆναι τῶν ἀβουλήτων τι ζυνενεχθεῖη, πόθεν ἂν ληπτέον τὸ σῶζον καὶ ἀνακαλούμενον, εἴ γε πρῶτον ἐκεῖνο τὸ ταῦτα τίκτειν πεφυκὸς παρατραπή; 8 καίτοι θαυμάσειεν ἴσως ἂν τις ἐμοῦ 186 τῆς ἐπὶ τῇ παραινέσει καινοτομίας. δέον γὰρ προσεξαίρειν καὶ διανιστᾶν τὸ πεποιθὸς ἐν ὑμῖν καὶ προθυμούμενον, ἀλλ' ἔγωγε κοιλαίνω ταῦτα τούναντίον καὶ παραιροῦμαι, καὶ λογισμοὺς ἐμβάλλων καὶ ὄκνους καὶ ἀμφιβόλους ποιῶν τὰς ἐλπίδας.

18. «Πλὴν ἀλλ' ἐμοὶ μὲν καὶ τοῦτο θυμῆρες εἶναι δοκεῖ καὶ πρὸς τὸ εὐελπι φέρον, εἴ γε τοιούτοις ἀνδράσιν ἤκω συμπολεμήσων, οὓς εἰ πείσαιμι βραχὺ γοῦν ὑφελεῖν τοῦ δραστηρίου, δεινὸς ἂν ἐν λόγοις, οἶμαι, κριθεῖην. 2 ἴστω δὲ πᾶς τις ὑμῶν, ὡς ἀνδρείας ὀρμαῖς οὐκ ἀνα θετέον τὰς ἄνευ φρονήσεως ἐγχειρήσεις, ἀλλὰ θρασύτητι καὶ προπετεία καὶ παρατροπῇ τοῦ καθήκοντος τρόπου· ὥστε τὸ μὲν πρόθυμον τῆς ψυχῆς μενέτω παρ' ὑμῖν καὶ κατὰ τὸ μᾶλλον ἐνακμαζέτω, λογισμῶ δὲ σώφρονι καὶ τῶν προσηκόντων ἐχομένῳ τὸ ὑπερβάλλον τῆς τόλμης καὶ πρὸς αὐθάδειαν ἀνάγον ὑποτεμνέσθω. 3 οὐ γὰρ ὄκνον ἐντίθησι καὶ δειλίαν τὸ λογίζεσθαι καὶ σκοπεῖν ὅπως τοῖς παροῦσι χρηστέον, ἀλλὰ σεμνότητα καὶ παρρησίαν. οὕτω γὰρ τῶν ὠφελίμων διαγνωσθέντων ἔπεται πάντως τὸ δικαίως θαρρεῖν, ὡς οὐ πρὸς ἀδήλους τύχας εἰκῆ προηγμένον, ἀλλὰ τῇ κρίσει τὸ βέβαιον ἔχειν καταληφθὲν καὶ πεπι στευμένον. 4 ἀλλ' ἴσως ἐρεῖ τις ὑμῶν, ὡς οὐχ οἶόν τε φύσιν γενναίαν εὐλόγως ὀρμῶσαν καὶ τοῦ μοχθεῖν διὰ παντὸς ἐφιεμένην, εἶτα νῦν ἀθρόον ἐπέχειν καὶ βιάζεσθαι πρὸς τὸ ἡρεμοῦν καὶ ὑφειμένον καὶ πέρα τῆς ἀνάγκης μέλλον καὶ βουλευόμενον, μάλιστα δυσανασχετοῦσαν ἐφ' οἷς καθ' ἡμῶν οἱ βάρβαροι παροinouσι, φέροντες ἀνέδην ἅπαντα καὶ παρ' αὐτὴν δήπου τὴν βασιλίδα πόλιν τὰς ἐκδρομὰς ποιεῖσθαι τολμῶντες. 5 ἔχει μὲν οὖν οὕτω ταῦτα, καὶ βεβαιουῦται τῇ πείρᾳ τὸ προσηκόντως ὑμᾶς τοῖς πολεμίοις ὀργίζεσθαι· οἷς γὰρ συνεκεχώρητο πρότερον, οὐ μετρίως ἐχρήσαντο. 6 πλὴν ἀλλὰ καὶ λίαν ἐφικτόν, οἶμαι, τοῖς ἔμφροσι, περιελεῖν μὲν τοῦ θυμοῦ τὸ μεμνηνὸς καὶ ταραχῶδες καὶ τοῖς προστυχοῦσιν ἐγχειρεῖν ἀνεξετάστως ἰέμενον, κατέχειν δὲ μόνον αὐτοῦ τὸ μεγα λουργόν τε καὶ ἄτρεπτον καὶ πρὸς τὰς ἐναντιώσεις ἀντέχον. 7 τῶν γὰρ τῆς ψυχῆς κινημάτων τὰ μὲν ὅσα πεφύκασι καθαρὸν ἔχειν καὶ ἀκραιφνὲς τὸ αἰρετὸν καὶ καθῆκον, τούτων ἐντελῶς καὶ δὴ ἀνθεκτέον· οἷς δὲ μέτεστι καὶ τῆς πρὸς τάναντία τροπῆς καὶ ἐκνεύσεως, τούτοις οὐ διὰ πάντων χρηστέον, ἀλλ' ἐς ὅσον ἔχουσι τὸ συμφέρον. 8 τὸ μὲν 187 οὖν φρονοῦν ἀμιγῆς ἀγαθὸν καὶ ἀνόθευτον ἅπαντες εἶναι φήσοιτε ἂν, τῆς δὲ ὀργῆς τὸ μὲν δραστήριον εὐκλεές, τὸ δὲ θράσος φευκτόν καὶ ἀξύμφορον. 9 οὐκοῦν τὸ μὲν ὅλον ** τῆς δὲ τὸ βέλτιστον ἐξαιρούμενοι καὶ φρονήσει τὸ καταθαρροῦν ἀναμιγνύντες ἴωμεν οὕτω σὺν παρρησία κατὰ τῶν δυσμενῶν, ὡς οὐδενὸς ἡμῖν τῶν δεόντων περιοφθέντος. 10 γινώσκων γὰρ μόνον χρεῶν, ὡς ἀγωνιστέον πρὸς ἀνδρας βαρβάρους, ἐπιέναι μὲν ληστρικώτερον εἰθισμένους καὶ λαθραίας ἐφόδους ποιεῖσθαι, πρὸς δὲ παρατάξεις ἐμφανεῖς οὐ μάλα γεγυμνασμένους οὐδὲ ταῖς συμπλοκαῖς ἐγκαρτερεῖν παιδευθέντας. ὀρῶντες δὲ νῦν σταδίαν μάχην κατ' αὐτῶν παρεσκευασμένην ἐρυμάτων τε καὶ περιβόλων ἐκτὸς τὸ ἀντιστατοῦν καὶ ἀμυνόμενον ἐπὶ στρατοπέδου ζυντεταγμένον, ἀποβαλοῦσι μὲν κατὰ τὸ εἶκος τὰ ζυνειθισμένα, περιαχθήσονται δὲ πρὸς τὸ ἐμμῖζαι καὶ προσ πελάσαι καὶ συστάδην

διαγωνίζεσθαι, διδασκούσης αὐτοὺς τῆς ἀνάγκης. 11 πλὴν ἀλλὰ σωφρονούντων ἡμῶν καὶ τῆ πατρίῳ τάξει χρωμένων καὶ μετ' εὐβουλίας ἐπὶ τὰ πρακτέα χωρούντων εἴσονται διὰ τῆς πείρας, ὡς τῷ παντὶ κρεῖττον αἰεὶ τὸ προησχημένον καὶ τὸ αὐθαίρετον τοῦ αὐτοσχεδίου καὶ ἠναγκασμένου.»

19. Τοσαῦτα μὲν ὁ Βελισάριος εἶπεν. οἱ δὲ στρατιῶται μεταμαθόντες τὸ λῶρον εἶχοντο μὲν καὶ ὡς τῆς ἀνδρείας, πλεον δέ τι ἦν ἐν αὐτοῖς τοῦ γαυρουμένου τὸ εὐλαβούμενον. τοιούτου τε, οἶμαι, φρονήματος μετ' εὐκοσμίας ἐνεπίμπλαντο, ὡς ἐλάχιστα μεγάλοις εἰκάσαι, ὁποῖω δὴ πάλαι φασὶ τοὺς ἀμφὶ Λεωνίδα Λακεδαιμονίους ἐν Θερμοπύλαις, προσβάλλοντος ἤδη τοῦ Ξέρξου, ἐγκαλλωπίσασθαι. 2 ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν πανωλεθρία διεφθάρησαν, μόνω τούτῳ εὐδοκιμήσαντες τῷ μὴ ἀγεννῶς ἀπολέσθαι, ἀλλὰ πολλοὺς πρότερον τῶν Περσῶν ἀποκτείναντες· οἱ δὲ ἀμφὶ Βελισάριον Ῥωμαῖοι παρρησίᾳ μὲν ἐχρῶντο Λακωνικῇ, πάντας δὲ τοὺς πολεμίους ἐτρέψαντο ἀνὰ κράτος καὶ πλείστους ὄσους διεχειρίσαντο, οὐδὲν αὐτοῖς ἄχαρι πρὸς αὐτῶν ὅτι καὶ λόγου ἄξιον πεπονθότες. 3 ἐπεὶ δὴ γὰρ ἀθρόον ἐκ τοῦ σφετέρου στρατοπέδου οἱ βάρβαροι ἐς δισχιλίους ἵπποτας ἀποκεκριμένοι ἔθεον σὺν βοῇ, ὡς ῥᾶστα τοὺς ἐναντίους ἀναρπασόμενοι, αὐτίκα ὁ Βελισάριος, ὡς οἱ κατάσκοποι ἦκον ἐπιδεικνύντες αὐτοὺς μονονουχὶ καὶ ὄσον οὐπω παρέσεσθαι διεξιόντες, ἀντεξῆγε τοὺς ἀμφ' αὐτόν, σοφιζόμενος ὡς οἶόν τε τὴν ὀλιγότητα καὶ ἐπικρύπτων. 188 4 ἀπολεξάμενος γὰρ διακοσίους ἵπποτας πελτοφόρους τε καὶ ἀκοντιστὰς εἰς ἐνέδρας ἐμέριζεν ἐκατέρωθεν ὑπὸ τῆ νάπη, ὅθεν ᾤετο τὴν προσβολὴν ἔσεσθαι τῶν βαρβάρων, προειρημένον, ὥστε, ἐπειδὴν αὐτὸς ἐγκελεύσεται καὶ σημήνη, τοὺς δὲ εὐθὺς ἐπιέναι ἀκοντίζοντας τὴν φάλαγγα τῶν πολεμίων, ὅπως δὴ πιεζομένη ὑποστέλλοιτο ἄχρηστόν τε αὐτοῖς ἔοι τὸ πλῆθος, παρατείνεσθαι μὴ δυνάμενον, ἀλλ' εἰς ἑαυτὸ περιελιττόμενον. 5 τοὺς δὲ ἀγροίκους ἐκέλευε καὶ τῶν ἀστῶν τοὺς πολεμικοὺς ἐπιβοῶντας τορὸν τι καὶ ἐπικροτοῦντας ἔπεσθαι αὐτῷ ἔνθα καὶ ἴοι. ἅμα γὰρ τοῖς λοιποῖς ἐς μέσον εἰστήκει, ὡς τὴν ἐσβολὴν ἐκ τοῦ ἐμφανοῦς ἐκδεξόμενος. 6 ὡς δὲ ἦκον ἤδη καὶ ἐς τὰ πρόσω χωροῦντες εἴσω τῶν λόχων οἱ πλείστοι ἐγίνοντο, αὐτίκα Βελισάριος ἅμα τοῖς ἀμφ' αὐτόν ἀντιμέτωπος ὑπαντιάσας συνέρραξέ σφισιν ἐρρωμενέστατα· οἱ τε ἀγροικοὶ καὶ τὸ λοιπὸν ἅπαν πλῆθος ἐμβοῶντες καὶ ἐπικτυποῦντες τοῖς ξύλοις, ἃ δὴ ἐς τοῦτο ἔφερον, παρεθάρσυνον τοὺς μαχομένους. 7 δοθέντος δὲ τοῦ ξυνηθήματος καὶ δὴ οἱ ἄλλοι ἐκ τῶν κρυπτεῖων ἀναθορόντες τοὺς καθ' αὐτοὺς ἐκάτεροι κατὰ τὸ ἐγκάρσιον ἔβαλλον· βοή τε ἐγίνετο καὶ ταραχὴ μείζων ἢ κατὰ τὸ μέγεθος τοῦ πολέμου. 8 οἱ δὲ βάρβαροι πάντοθεν ἀκοντιζόμενοι, τοῦτο δὴ ὅπερ Βελισάριος διενόηθη, ἐς ἑαυτοὺς ἀνεχώρουν καὶ εἰς στενότητα συνεσπειραμένοι ἀμύνεσθαι οὐκ ἠδύναντο· οὔτε γὰρ τοξεύειν αὐτοῖς εὐπετές ὑπῆρχε τῷ μηδὲ χώραν εἶναι τοῖς βέλεσιν, ἀλλὰ γὰρ οὔτε ἐκδρομὰς τοῖς ἵπποις καὶ ὑπερκερώσεις ποιεῖσθαι κύκλω τε ἐδόκουν ἔχεσθαι ὡς δὴ μεγίστῳ στρατεύματι ἀπειλημένοι. 9 οἱ τε γὰρ ὀπισθεν σὺν ἀλαλαγμῷ ἐπιφερόμενοι καὶ πατάγῳ ἔκπληξιν παρείχον ὅτι κονιορτὸς ἐς ὕψος αἰρόμενος οὐ ξυνεχώρει διαγιγνώσκεσθαι τοὺς συμπλεκομένους, ὅποσοι ἐτύγχανον ὄντες. 10 πρῶτος δὲ Βελισάριος πολλοὺς τῶν ἀντιπαρατατομένων διαφθείρας καὶ τὸ οἰκεῖον μέρος ἀπώσάμενος φεύγειν ἠνάγκασεν. ἔπειτα δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων ἐγκειμένων στρέψαντες τὰ νῶτα οἱ βάρβαροι ᾤχοντο ξὺν ἀκοσμίᾳ, σποράδην σκεδαννύμενοι καὶ ἠκιστα ἀλλήλους ὀπισθοφυλακοῦντες, ἀλλ' ὡς ἂν αὐτῶν ἕκαστος ᾤετο ὠκύτατα ἀποδράσειν. 11 ἐπισπόμενοι δὲ οἱ Ῥωμαῖοι ἐν τάξει τοὺς ἐν χερσὶν εὐκολώτατα διεχρῶντο, φόνος τε ἐγίνετο τῶν βαρβάρων πολὺς 189 ἀμεταστρεπτὶ ἀπελαυνόντων. τὰ τε γὰρ ἠνία τοῖς ἵπποις ἅπαντα μεθίετο, καὶ πρὸς γε

αί μάστιγες κατεπείγουσαι προανέστελλον τοῦ τάχους τὸ ἐνδόσιμον. 12 ἐπελελοίπει δὲ αὐτοὺς ὑπὸ τοῦ δέους καὶ αὐτὸ δὴ ἐφ' ὅτῳ μέγα φρονοῦσι τὸ ἐπιτήδευμα· φεύγοντες γὰρ οἶδε οἱ βάρβαροι μᾶλλον ἀμύνονται τοὺς ἐς τὴν δίωξιν ἐγκειμένους, μετα στροφάδην ἐπιτοξεύοντες. τότε γὰρ καὶ βιαιότερον κατὰ σκοποῦ τὰ βέλη ἐμπήγνυται, ἡνίκα τὰ μὲν πολλῇ τῇ ρύμῃ φέρεται ἰθὺ τῶν διωκόντων, οἱ δέ, ἀντίξοι καταθέοντες, ἀντεπίπτουσι καὶ ἀντεπιφέρονται σφοδρότερον τε τὴν πληγὴν σφίσι ἀυτοῖς ἐκτελοῦσι τῷ ὑπαντιάζειν καὶ ὡς πλησιαίτατα ὑποδέχεσθαι.

20. Ἄλλα τότε γε ἅπαντα τοῖς Οὐννοῖς ἀμήχανα εἶναι ἐδόκει, καὶ οὐδὲ ἐς πείραν ἔλθειν τέχνης τινὸς ἠβούλοντο ἀμυντηρίας. ἐτεθνήκεσαν δὲ αὐτῶν μὲν ἀμφὶ τοὺς τετρακοσίους, Ῥωμαίων δὲ ὅστις οὐδεὶς· μόνον δὲ τραυματῖαι ὀλίγοι ἐγεγένητο. 2 μόλις δὴ οὖν Ζαβεργάν τε ὁ ἡγεμὼν καὶ οἱ ἐκφυγόντες ἄσμενοι ἐς τὸ στρατόπεδον ἴκοντο· οἱ γὰρ δὴ τῶν Ῥωμαίων ἵπποι πρὸς τὴν δίωξιν ἀπειρηκότες αἰτιώτατοι αὐτοῖς τοῦ περιεῖναι γεγένηται, ἐπεὶ ἂν αὐτοβοεῖ ἅπαντας κατεῖρ γάσαντο. νῦν δὲ οἱ μὲν ἐν τοῖς χαρακώμασι σὺν πλείστῳ θορύβῳ ἐμβαλόντες ξυνεκύκησαν ἅπαν τὸ λοιπὸν στράτευμα, ὑποτοπήσαντας αὐτίκα μάλα διαφθερεῖσθαι. οἰμωγὴ τε ἠκούετο μακρὰ βαρβαρική· τοῖς γὰρ ξιφιδίοις τὰς παρειὰς καταξαίνοντες ὠλοφύροντο κατὰ τὸν πάτριον νόμον. 3 Ῥωμαῖοι δὲ ξὺν Βελισαρίῳ ἀπεχώρουν ἐς τὰ ὀπίσω, κρεῖττον μὲν ἐλπίδος ὡς ἐκ τῶν παρόντων διαπραξάμενοι, ἄξια δὲ ὅμως τῆς τοῦ στρατηγοῦ προμηθείας. τούτου δὲ τοῦ πάθους τοῖς βαρβάροις ξυνενεχθέντος αὐτίκα οἱ γε ἄραντες ἐκ Μελαντιάδος ὄχοντο ἐς τὰ ὀπίσω πεφοβημένοι. 4 Βελισάριος δὲ καίτοι κατὰ τὸ εἶκος οἶός τε ὦν αὐτοὺς πορευομένους μᾶλλον τι διαχειρίσασθαι καὶ πημῆναι, ἐπισπόμενος ἀνθρώποις ἤδη κατεπτηχόσι καὶ οἷον φυγὴν τὴν ἀναχώρησιν ποιουμένοις, ὁ δὲ εὐθύς ὅμως ἀνά τὴν πόλιν ἐπανήει οὐ μάλα ἐκῶν, ἀλλ' ἐκ βασιλέως αὐτῷ προστεταγμένον. 5 ἐπειδὴ γὰρ ἅπας ὁ δῆμος, τοῦ ἔργου σφίσι ἀπηγγελμένου, ἦδον τε αὐτὸν καὶ ἀνύμνουν κατὰ ξυλλόγους, ὡς ὑπ' ἐκείνου περιφανέστατα σεσωσμένοι, τοῦτο δὲ ἔδακε 190 πολλοὺς τῶν ἐν τέλει καὶ ἡνίασε φθόνῳ ληφθέντας καὶ βασκανία, πάθεισιν οὕτω δεινοῖς καὶ αἰεὶ τὰ κάλλιστα λυμαινομένοις. τοιγάρτοι διέβαλλον τὸν ἄνδρα ὡς μεγαλαυχούντα καὶ διαθρυπτόμενον ἐπὶ τῇ τοῦ ὀμίλου εὐνοίᾳ καὶ ἐς ἄλλας ὁρῶντα ἐλπίδας. 6 ὦν δὴ ἔνεκα τάχιστα τε ἀφίκται, ὡς μὴ τελεώτατον ἄροιτο κλέος, καὶ οὐδὲ ἐπὶ τοῖς ἤδη πεπονημένοις τιμῆς ἀπώνατο τῆς προσηκούσης· ἀλλὰ διέρρει αὐτῷ τὰ τῆς νίκης, τό γε ἐπ' ἐκείνοις, φροῦδα καὶ ἄμισθα καὶ παντάπασι σεσιγημένα. 7 ὡς μὲν οὖν τῶν ἀρίστων ψυχῶν ἀμβλύνεται τὸ δραστήριον, ἡνίκα μὴ ἐπαινοῖντο μηδὲ τοῦ πρέποντος ἀπολαύειν, καὶ ὅπως ἐνθένδε τὰ κοινὰ καταδεέστερα γίγνεται τῷ μὴ ὀρθῶς ἀσκεῖσθαι τὰ ἀτιμαζόμενα, εἴτε πολέμων εἴεν ἀγῶνες εἴτε λόγων παιδεῖαι εἴτε ἄλλο τι τῶν οὕτω καιριωτάτων, εἴρηται μὲν ἤδη τοῖς πάλαι σοφοῖς καὶ ἀποδέδεικται, ῥάδιον δέ, οἶμαι, καὶ παντὶ τῷ προστυχόντι διαγιγνώσκειν ἐκ τῶν ὀσημέραι ξυμφερομένων. 8 οἱ δὲ Οὐννοὶ τὰ μὲν πρῶτα δίωξιν τινα ὑποτοπήσαντες καὶ ξὺν θορύβῳ πολλῷ τῶν μακρῶν καλουμένων τειχῶν ὑπεκβάντες, ἐπειδὴ ἔγνωσαν, ὡς Βελισάριος μετάπεμπτος ἐγεγόνει καὶ οὐδὲ ἕτερός τις αὐτοῖς ἐπεφοίτα, πάλιν σχολαίτερον ἐπορεύοντο.

21. Ἐν τούτῳ δὲ ἄτερος τῶν βαρβάρων ἀποδασμός, οἱ δὴ ἐτύγχανον ἐφεδρεύοντες τῇ Χερρονήσῳ, πολλάκις μὲν τῷ περιβόλῳ προσέβαλλον, κλίμακάς τε προσάγοντες καὶ τὰς μηχανὰς τὰς ἐλεπόλεις, πολλάκις δὲ ὑπὸ τῶν ἔνδον ὄντων Ῥωμαίων ἀπεκρούοντο σθένει παντὶ ἀμυνομένων. 2 ἡγεῖτο δὲ τούτων Γερμανὸς ὁ Δωροθέου, νέος μὲν γε ὦν κομιδῇ καὶ πρῶτος ἤδη ὑπηνήτης, φρονήματι δὲ στρατηγικῷ διαπρέπων καὶ πολλῷ πλέον τῆς ἡλικίας τὸ μεγαλουργὸν κεκτημένος.

πατρὶς δὲ ἦν αὐτῷ πόλις Ἰλλυρικὴ, Βεδεριανὰ μὲν ἐκ παλαιοῦ ὄνομα ζομένη, ὕστερον δὲ Πρώτῃ Ἰουστινιανῇ μετακληθεῖσα· Ἰουστινιανὸς γὰρ ὁ βασιλεὺς, ἄτε δὴ κατ' αὐτὴν εἰς φῶς προηγμένος, ἐκόσμησέ τε εἰκότως τὴν πατρίδα ἔργοις ποικίλοις καὶ ἐξ ἀφανοῦς εὐδαίμονα ἐξεῖρ γάσαστο καὶ τῆς οἰκείας αὐτῇ μεταδέδωκε προσηγορίας, ἐκ τούτου δὲ τὸ γένος ἔλκων ὁ Γερμανὸς σφόδρα οἱ ἐπεφρόντιστο. 3 τοιγάρτοι ὀκταετῆ χρόνον ἐκ γενετῆς διανύων ἤχθη πρὸς αὐτοῦ ἐς πόλιν τὴν βασιλίδα καὶ τημελείας ἀπώνατο πάσης. τοῖς τε γὰρ τῶν γραμματιστῶν 191 ὠμίλει διδασκαλείους καὶ πρὸς γε ἀνὰ τὰ φροντιστήρια φοιτῶν τῆς τῶν Λατίνων μετέσχε παιδείας. 4 ἐπεὶ δὲ ἐς ἡβῆς μέτρον ἀφίκετο, ἔστειλέ γε αὐτὸν αὐτίκα ἐν Χερρονήσῳ, ἄρχοντα τοῦ τῆδε στρατοῦ καταστησάμενος, ὡς ἂν αὐτῷ εὐθύς τὸ τῆς νεότητος ὄξυ καὶ ταχύρροπον καὶ πρὸς τὰς δόξας ἠρμένον ἐν τοῖς προσήκουσι καὶ ἀναγκαίοις ἀποπιμ πλάνοιτο, ἀλλὰ μὴ προθέοι καὶ ἀνασκιρτῶν πρὸς κινήσεις ἀλόγους καὶ δημῶδεις ὀρμὰς καὶ ἵππων ἀμίλλας τοῖς χρώμασι μεμερισμένας, ἐν οἷς ὡς τὰ πολλὰ τὸ νέον, εἰ μὴ ἐς ἕτερόν τι τῶν χρησίμων ἐνασχοληθεῖν, ραδίως ῥέπει καὶ ἐκταράττεται. 5 τότε δὴ οὖν τῶν Οὐννων τῇ Χερρονήσῳ προσκαθημένων καὶ ἐνοχλούντων οὐκ ἀνίει ὁ νεανίας τὰς τε προσβολὰς ἀνακόπτων καὶ πᾶσαν βουλήν ἀμυντηρίαν διανοούμενος. αὐτὸς τε γὰρ οἴκοθεν τῷ ἐπηβόλῳ τῆς φύσεως εὐστοχώτατα διεγίνωσκε τὸ συνοῖσον καὶ τοῖς πρεσβυτέροις τῶν ἀμφ' αὐτὸν καὶ πολλοῖς ἤδη πρότερον πόνοις τοὺς τῶν πολέμων ἀγῶνας ἐκμεμελετηκόσι μάλα ζῆν εὐκολία ἐπέιθετο τὰ πρακτέα ὑφηγουμένοις. 6 ἐπεὶ δὲ οὐδέν τι πλέον εἶχον ἀνύειν οἱ βάρβαροι, οὔτε ὡς ἐν πολιορκίᾳ ἐφεδρεύοντες τῷ ἐρύματι οὔτε πρὸς τειχομαχίαν ἐγκείμενοι, ἔγνωσαν τρόπου ἐτέρου αὐθάδους τε καὶ γενναίου καὶ λίαν πρὸς τὸ φιλοκίνδυνον ἄγοντος ἀποπειραθῆναι οὕτω τε ἢ θάττον ἐλεῖν τὸ χωρίον ἢ μεθεῖναι τὸ λοιπὸν καὶ ἀποπαύσασθαι καὶ ἐς τὰ σφέτερα ἦθη ἀπονοστήσαι. 7 καὶ τοίνυν καλάμους ὡς πλείστους ἀθροίσαντες εὐμήκεις τε ἄγαν καὶ ἐς ὃ τι μάλιστα στερροὺς καὶ παχίστους καὶ τούτους ἐπ' αὐτοῖς ἐναρμολοσάμενοι καὶ ζῆν δῆσαντες καλωδίους τε καὶ τολύπαις κώμυθας πολλὰς ἀπειργάσαντο. τότε δὲ ξύλα ἰθυτενῆ καθάπου ζυγὰ καὶ ἐγκενίδας ὑπερθε κατὰ τὸ ἐγκάρσιον ἐνθέντες, οὐ διὰ παντός, ἀλλὰ μόνον ἀμφὶ τὰ ἄκρα καὶ τὸ μεσαίτατον, καὶ μεῖζοσι δεσμοῖς περισφίγγαντες ζυνηπτον αὐτὰς ἀλλήλαις καὶ ζυνεμίγνυον, λίαν ἐν χρῶπι πεπιεσμένας, ὡς τρεῖς τυχὸν ἢ καὶ πλείους ἐς μίαν ἀποτελεῖσθαι σχεδίαν, εὖρος ἔχουσαν ἀρκοῦν πρὸς 192 ἀνδρῶν τεττάρων ὑποδοχὴν καὶ ἐπίβασιν καὶ τῷ βάθει ἐς τοσοῦτον διῖκνουμένην, ἐς ὅσον φέρειν βεβαίως τὰ ἄχθη καὶ τῇ λεπτότητι μὴ καταδύεσθαι. τοιαύτας δὴ οὖν οὐ μεῖον ἢ πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν ἔτεκ τήναντο σχεδίας. 8 ὡς ἂν δὲ αὐτοῖς πλοῖμώτεροι εἶεν, οἱ δὲ τὰ ἐμπρόσθια τούτων ἡρέμα πρὸς τὸ μετέωρον ἐς πρῶρας τύπον περιεγαγόντες καὶ ὑποκάμψαντες καὶ ὡσπερ ἀκροστόλια καὶ προέμβολα ἐκμιμησάμενοι, κωπωτῆρας ἐφ' ἑκατέρᾳ πλευρᾷ καὶ οἷον παρεξαιρεσίας αὐτομάτους ἐμηχανήσαντο.

22. Καὶ τοίνυν οὕτω ἕκαστα ὡς οἷόν τε ἦν αὐτοῖς ἐν τῷ ἀσφαλεῖ καταστησάμενοι ἐνήκαν ἀπάσας τῇ θαλάττῃ λαθραίως ἀμφὶ τὴν ἐσπερίαν τοῦ κόλπου ἀκτὴν τοῦ πρὸς τῇ Αἴνῳ τῇ πόλει περιεγνυμένου. 2 ἐμβάντες δὴ οὖν ἐν αὐταῖς ἄνδρες ἐς ἑξακοσίους καὶ πτῦα ὡς πλεῖστα ταῖς ἐπισκαλίμῃσιν ἐντροπώσάμενοι καὶ ἀμαθέστερόν πως ταύτη ἐρέττοντες ἀνήγοντο ὡς ἀπωτάτω τῆς χέρσου, ἐξωπλισμένοι τε εὖ μάλα καὶ πρὸς τὸ ἐνεργὸν ἐστηκότες. οὕτω γὰρ ᾤοντο πελάγιοι ἡρέμα γιγνόμενοι ραδίως ὑπερβαλέσθαι καὶ περιπλεῦσαι τὸν ἀγκῶνα τοῦ τείχους τὸν μέχρι τοῦ βάθους ἐκτεταμένον καὶ τὸ λοιπὸν ἀδεῶς ἐπιβήσεσθαι τῶν ἐνδοτέρω χωρίων, ὡς δὴ οὐδαμῶς ἐρύμασι περιεχομένων ἢ μόνῳ τῷ Ἑλλησπόντῳ. 3 ταῦτα δὲ ὁ Γερμανὸς ἐκ τῶν κατασκόπων πυθόμενος καὶ γινώσκων, ὡς οὐκ ἐς

μακρὰν ὁ τῶν καλάμων στόλος ἐπιφοιτῆ σει, ἐπεκερτόμησε μὲν τοὺς πολεμίους τῆς ἄβουλλιας, μάλα δὲ ἦσθη ἐπ' αὐτῇ, ὡς δὴ πρὸς αὐτοῦ ἔσομένη. 4 αὐτίκα γὰρ ἑπακτρίδας εἴκοσι πολυήρεις τε καὶ ἀμφιπρύμνους ἀνδρῶν ἐμπλήσας σιδήρω τεθωρακισ μένων ἀσπίδας τε φερόντων καὶ τόξα καὶ πρὸς γε δορυδρέπανα τοὺς τε ἐρέττοντας ἐμβαλῶν καὶ τοὺς τοῖς πηδαλίοις ἐφεστηκότας ὑπὸ τὴν ἔνδον παρατεινομένην τῆς θαλάττης γλωχίνα καθάπερ ἐς ἐνέδραν καθ' ὁμίσας ἐνέκρυσεν, ὡς ἂν μὴ πόρρωθεν προοφθεῖεν. 5 ἐπεὶ δὲ οἱ βάρβαροι ἤδη ὑπερβάντες τὸ προπετὲς τοῦ τείχους καὶ ἀπολήγον καὶ τοῦ αἰγιαλοῦ προεξέχον ἐνέκλινον πρὸς τὰ εἶσω καὶ ἐπεφέροντο φρο 193 νήματι ξὺν πολλῶ καὶ παρρησίᾳ, τότε δὴ καὶ αἱ τῶν Ῥωμαίων ὀλκάδες ἀντανήγοντο καὶ ἀντεπήεσαν· καὶ πῶς αὐταῖς τοῦ ῥοῦ συλλαμ βανομένου ἀντίπρωροι κατιοῦσαι βιαιότερον προσπίπτουσι ταῖς ἐκ τῶν καλάμων σχεδίαις. 6 καὶ δῆτα αἱ μὲν τῇ προσκρούσει περιετρέποντο ἐς τοῦμπαλιν ὑπὸ τῷ σάλῳ καὶ ἐκυλινδοῦντο ὡς μηκέτι ἀσφαλῆ τὴν βᾶσιν παρέχεσθαι τοῖς ἐφεστηκόσιν, ἀλλὰ τοὺς μὲν ἐν τοῖς κύμασιν ἀποβληθέντας ἀπόλλυσθαι, τοὺς δὲ συνιζάνειν ἐν αὐταῖς πρὸς ἀνάγκης καὶ διαπορεῖν ὅτι καὶ δράσαιεν. οἱ γὰρ μὴν ἔτι ἐστηκότες διαταράττοντο ὑπὸ τοῦ κλυδωνίου, μετρίου μὲν ὄντος καὶ ἐλαχίστου ὡς ἐς νηῶν κίνησιν καὶ ἀκάτων, τοῖς δὲ καλάμοις διὰ τὴν κουφότητα καὶ μάλα χαλεπωτάτου. 7 τοιγάρτοι μετέωροί τε θαμὰ ἐγίγοντο ὑπὸ κυρτῶ αἰρόμενοι τῷ ῥοθίῳ καὶ συγκαθειλκοντο αὐθις κοιλαινομένῳ. καὶ τοίνυν οἱ ἄνδρες διαμάχεσθαι μὲν οὐδὲ ἐπειρῶντο, ἦν δὲ αὐτοῖς οὐδέν τι ἕτερον εὐκτόν τε καὶ ἔσπου δασμένον ἢ ὅπως ἂν ἐστάναι γοῦν μόνον δύναιτο καὶ βεβηκέναι. 8 οὕτω δὲ τῶν βαρβάρων ἐν θορύβῳ τε καὶ ἀφασίᾳ καθεστηκότων οἱ Ῥωμαῖοι διέκπλους, ὅπη παρείκοι, ποιούμενοι ὠθισμοῖς τε ἐχρῶντο καθάπερ ἐν πεζομαχίᾳ καὶ ταύτῃ πολλοὺς τῶν ἐναντίων κατέβαλλον, ἅτε δὴ αὐτοὶ βεβαιοτάτα ἐν ταῖς ὀλκάσιν ἐρηρισμένοι· ἐνίους δὲ τοῖς ξίφεσιν ἐκ χειρὸς πλήττοντες ἔκτεινον. 9 ἐπεὶ δὲ γὰρ αὐτῶν πολλαχοῦ καὶ ἀφειστήκεσαν καὶ οὐπὼ ἐπέλαζον, ἐνταῦθα τοῖς δορατίοις ἐφικνοῦμενοι καὶ τὰς δρεπανώδεις τούτων αἰχμὰς ταῖς μηρίνθοις ἐκείναις, αἷς δὴ οἱ κάλαμοι ἐτύγχανον συμπεπλεγμένοι, ἐμβάλλοντες ἐξέτεμνον στοιχηδὸν ἀπάσας καὶ διέλυον τὴν συνέχειαν. τότε δὴ οὖν οἱ μὲν δόνακες ἀποτμη γέντες ἀλλήλων καὶ σποράδην ἐπινηχόμενοι, ἄλλος ἄλλοθι ἀπεπτύετο. 10 οἱ δὲ Οὐννοὶ, τῆς βάσεως αὐτοῦ ἐπιλειπούσης, ἀθρόον κατεδύοντο ἐν τῷ βάθει καὶ ἔθνησκον ἀχρήστου ποτοῦ ἐμπιπλάμενοι. οὕτω τε ἅπαντες διεφθάρησαν, καὶ οὐδεὶς ὅστις αὐτῶν ἀνὰ τὴν ἡπειρον ἐπανῆκεν.

23. Αὐτίκα δὲ οἱ Ῥωμαῖοι τὰ ὄπλα τῶν δυσμενῶν ἀνελόμενοι, ὅποσα γὰρ ἄνω ἔτι ἐφέρετο καὶ ἐπέπλει, καὶ ἐς τὰ πρότερα χωρία κατάραντες μεγίστης ἡδονῆς καὶ θυμηδίας ἅπαντα ἔπλησαν τὸν στρατόν, γεγηθότας ἐπὶ τοῖς ξυνενεχθεῖσι. καὶ οὖν ἀθροισθέντες ἅπαντες ἐς ταῦτ' ἀποχρήσασθαι ὥντο χρήναι κἂν τοῖς ἐφεξῆς τῷ καιρῷ καὶ τῇ τάξει 194 τοῦ προτερήματος. 2 τοιγάρτοι ὀλίγαις ὕστερον ἡμέραις εὖ μάλα καθοπλισθέντες ἐκδρομὴν ἀθρόον ἐκ τοῦ περιβόλου πεποίηνται, καὶ προσβάλλουσι τῷ λοιπῷ πλήθει τῶν ἐφεδρευόντων βαρβάρων ἀνιῶ μόνων ἔτι ἐπὶ τῇ ξυμφορᾷ καὶ κατεπτηχότων. 3 τότε δὴ οὖν ὁ Γερμανός, ἅτε δὴ νεώτατος καὶ οὐπὼ ἐντελῶς τὰς τῆς φύσεως ἐπέχειν ὄρμας καὶ ἐγκατείργειν δυνάμενος, ἀλλὰ πλέον τοῦ προμηθοῦς καὶ βεβηκότος τῷ φιλοδοξοῦντι τοῦ τρόπου καὶ προθυμουμένῳ πέρα τοῦ μετρίου ἐγκείμενος, ἀφειδῶς ἐπήει τοῖς πολεμίοις καὶ προὔκινδύνευσεν, οὐ στρατηγικῶς ἐπέειπον καὶ διατάττων, ἀλλὰ στρατιωτικώτερον συμπλεκόμενος. τῷ τοι ἄρα καὶ πλήττεται βέλει τὸν μηρόν, ὡς μικροῦ δεῖν μελλῆσαι ἀπόμαχος ἔσεσθαι· πλὴν ἄλλ' ἢ τῶν ἐφεστηκότων πραγμάτων ἀνάγκη καὶ τὸ μέγεθος τοῦ ἐγχειρήματος ἐγκρατέστερα τῆς ὀδύνης γεγένηται, καὶ οὐ πρότερον ἀνῆκεν αὐτός τε μοχθῶν καὶ

τοῖς ἄλλοις ἐγκελευόμενος, πρὶν σφόδρα πημῆναι τὸ δυσμενές καὶ πολλοὺς ὄσους διαχειρίσασθαι. 4 τότε μὲν οὖν διελύετο ἡ μάχη· καὶ οἱ Ῥωμαῖοι αὖθις εἴσω τοῦ ἐρύματος ἐπανῆλθον, γινώσκοντες ὡς οὐκ ἀσφαλές αὐτοῖς οὐδὲ εὐβουλον κατὰ πολὺ τῷ πλήθει ἐλαττούμενοις εἶτα μέχρι παντὸς συστάδην διαγωνίζεσθαι. 5 ἐς τοῦτο δὲ ὅμως οἱ βάρβαροι ἤλασαν ἀπορίας ἐπὶ τε τῇ ἐκ τῶν ναυαγιῶν φθορᾷ καὶ ὅτι ἀθρόον οἱ Ῥωμαῖοι κατ' αὐτῶν προσβολὴν ἐποίησαντο, ὡς μεθεῖναι αὐθημερὸν τὰ ἀμφὶ τὴν Χερρόνησον πεδία καὶ πρὸς τὸν Ζαβεργάν τε καὶ τὸν ἀμφ' αὐτὸν ὄμιλον ἀφικέσθαι, ἠττημένοι πρὸς ἠττημένους. 6 οἱ δὲ ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα πρότερον ἐσταλμένοι οὐδέν τι ἀξιαφήγητον ἔδρασαν, μήτε τῷ Ἰσθμῷ προσβαλόντες μηδέ γε τὴν ἀρχὴν τὰς Θερμοπύλας παραμειψάμενοι διὰ τὴν φρουρὰν τῶν ἐκεῖσε ἰδρῦσθαι τεταγμένων Ῥωμαίων. τοιγάρτοι ἀποχωρήσαντες καὶ οἶδε τῆς ἐπὶ τὴν Θράκην εἶχοντο πορείας, ὡς ἐν αὐτῇ κατὰ τὸ εἰκὸς τοῖς ὁμοφύλοις προστεθησόμενοι καὶ κοινῇ τὸ λοιπὸν ἐς τὰ σφέτερα ἐπανήξοντες. 7 οἱ δὲ ἀμφὶ τὸν Ζαβεργάν οὐ πρότερον ἀποστήσεσθαι ἔφασαν, πρὶν ἂν χρήματα ὡς πλεῖστα παρὰ Ῥωμαίων κομίσαιτο, καθάπερ οἱ Οὐτίγουροι, τοὺς τε αἰχμαλώτους, εἰ μὴ θάττον πρίαίντο οἱ ἐπιτήδειοι, ἀποσφάττειν αὐτίκα ἠπείλου. 8 ὁ δὲ βασιλεὺς χρυσίον αὐτοῖς ἔστειλεν, ὅποσον ἀποχρῆν ᾧετο ἐς τε 195 τὰ λύτρα τῶν ξυνηλημμένων καὶ ὅπως εἰρηναῖοι τὸ λοιπὸν ἀπαλλαγεῖεν τῆς χώρας. καὶ δὴ ἄλλους τε πολλοὺς ἀπέδοντο καὶ δὴ καὶ Σέργιον τὸν Βάκχου τὸν στρατηγόν· ἐαλῶκει γὰρ ὀλίγου ἔμπροσθεν καὶ αὐτὸς ἀπαισίᾳ τινὶ χρησάμενος τύχη καὶ ἐν τοῖς αἰχμαλώτοις ἐτέλει. 9 οὕτω τε μόλις ἐπαύοντο ληλατοῦντες καὶ τῆς οἴκαδε εἶχοντο πορείας, ἀνα λαβόντες οὐκ ἐς μακρὰν καὶ τοὺς ἐκ τῆς Ἑλλάδος ἀφικομένους.

24. Τοῖς μὲν οὖν τῆς πόλεως τῆς βασιλίδος ἀστοῖς αἰ τοιαῦται ξυνθήκαι ἀγεννεῖς εἶναι ἐδόκουν καὶ αἰσχραὶ καὶ ἀνελεύθεροι, εἴ γε ὡσπερ φορητὸν ὑπάρχον, ὅτι δὴ πλησιαίτατα τῆς πόλεως οἱ πολέμιοι ἀφιγμένοι καὶ ἐγγελάσαντες οὐκ αὐτοῦ πανωλεθρία διεφθάρησαν, ἀλλ' ἔτι καὶ χρυσίον ἐκομίσαντο χαριστήριον, ὡσπερ ἡμῶν ἐς αὐτοὺς πεπλημμεληκότων. 2 ἡ δὲ τοῦ βασιλέως γνώμη ἐς ἄλλο τι μεῖζον ἐώρα, ὅπερ οὐκ ἐς μακρὰν ἀποβὰν ἔπεισε τοὺς πρότερον νεμεσῶντας ὑπεράγασθαι αὐτὸν ὡς ἄγαν προμηθῆ καὶ ἀγχινοῦστατον· ἔγνω γὰρ χρῆναι μᾶλλον ἀπάσῃ μηχανῇ ξυγκρούεσθαι τὸ βάρβαρον ἐφ' ἑαυτὸ καὶ ἐκπολεμοῦσθαι. ὡς ἂν δὲ τοῦτο ξυμβαίη, αὐτίκα, ἕως οἱ ἀμφὶ Ζαβεργάν μαλθακώτερον ἐπορεύοντο, ἔστειλλε γράμμα παρὰ Σάνδιλχον τὸν ἕτερον ἡγεμόνα ἔνσπονδόν τέ οἱ ὄντα καὶ μισθοφόρον. 3 ἐδήλου δὲ τοιάδε ἄττα τὸ γράμμα· «Εἰ μὲν ἐπιστάμενος τὰ παρὰ τῶν Κοτριγούρων ἐφ' ἡμᾶς μεμελετημένα εἶτα ἐκὼν ἡρεμεῖς, θαυμάσαιμι ἂν εἰκότως σοῦ μὲν τῆς ἀπιστίας, ἡμῶν δὲ αὐτῶν τοῦ μὴ τῆς σῆς γνώμης ὀρθότατα ἐστοχάσθαι, ἀλλὰ περὶ τὴν κρίσιν διαμαρτεῖν· εἰ δὲ οὕτω μεμαθηκῶς, συγγνωστέον μὲν, ἐπιδείξεις δὲ ἂν οὐκ ἄλλως τὴν ἐπὶ τοῦ φθάσαντος ἄγνοϊαν ἢ μόνω τῷ μὴ μετὰ ταῦτα μελλῆσαι. 4 παραγεγόνασι γὰρ ἐνθάδε, οὐ τοῦτο μέλον αὐτοῖς καὶ ἐσπουδασμένον, ὃ τι μὴ ὡς ὁδοῦ πάρεργον, τὸ δεῖν λυμήνασθαι τὰ ἡμέτερα, ἀλλὰ διὰ τῶν ἔργων δηλώσοντες, ὅτι δὴ τοὺς μεζονάς τε καὶ ἀρίστους παρέντες ἐξηπατήμεθα, τὸ ἐπὶ σοὶ πεποιθέναι προὔργου ποιούμενοι. οὐδὲ γὰρ ἀνεκτὸν εἶναι ἡγοῦνται, ἦν τις αὐτοὺς ἴσους τε καὶ ἀμφηρίστους τοῖς Οὐτιγούροις ἀποκαλέσοι, οὐδὲ εἰ μετρίω τινὶ ὑπερβάλλειν, μόλις δὲ εἴ γε σφόδρα πολλῷ. 5 καὶ τοίνυν οὐκ 196 ἀνῆκαν ἀνὰ τὴν Θράκην ἀλώμενοι, πρὶν τὸ χρυσίον ἅπαν, ὅποσον σοὶ ἂν' ἔτος ἕκαστον μισθοῦ χάριν δωρεῖσθαι εἰώθαμεν, αὐτοὶ ἐκομίσαντο. καίτοι ῥάδιον ἦν ἡμῖν ἢ ἄρδην ἅπαντας ἀποκτεῖναι ἢ, τὸ γοῦν ἔλαττον, ἀπράκτους σφᾶς ἀποπέμψασθαι· ἀφήκαμεν δὲ ὅμως ἐκάτερα τῆς σῆς πειρώμενοι δόξης. 6 εἰ μὲν γὰρ ὡς ἀληθῶς ἀνδρειότερος εἶ καὶ φρενήρης καὶ

οἷος μὴ ἐπιτρέπειν τοῖς τὰ σὰ σφετεριζομένοις, οὐδὲ νῦν ἔλαττον ἔξεις. πάρεστι γάρ σοι ἐν καιρῷ τὸ δυσμενὲς ἀμύνασθαι καὶ τῇ μάχῃ κεκρατηκότι τοὺς οἰκείους μισθοὺς ἀπολαβεῖν, ὥσπερ δι' αὐτῶν σοι ἀπεσταλμένους. 7 εἰ δὲ καὶ τοιαῦτα πρὸς αὐτῶν ὑβρισμένος ἡσυχίαν ἄγειν ἐθέλεις, δεδιώς, οἶμαι, καὶ τὴν αἰσχίστην ἐλόμενος ἀπραγμοσύνην, σὺ μὲν, ὦ γενναῖε, ἀπόμισθος ἔση, ἐκείνοις δὲ τὰ παρ' ἡμῶν δεδωρήσθω. 8 καὶ τὸ λοιπὸν μέθες, εἰ δοκεῖ, τὸ φρόνημα καὶ τοῖς κρείττοσιν εἴκειν διδάσκου· εὖ γὰρ ἴσθι, ὦ φέριστε, ὡς καὶ τὰς ξυνηθήκας μεταθετέον ἡμῖν ἐπ' αὐτούς, ἄς δὴ πρὸς σὲ καὶ τὸ σὸν ἐθέμεθα γένος. ἀνόητον γὰρ καὶ ἄλλως τοῖς ἠττωμένοις συναδοξεῖν, παρὸν τὸ κρατοῦν οἰκειώσασθαι.»

25. Ταῦτα ὁ Σάνδιλος διὰ τῶν ἐρμηνέων ἀναλεξάμενος εὐθύς ἐχαλέπαινε καὶ ἐλύττα καὶ κατέχειν οὐ μάλα οἷός τε ἦν τὴν ὀργήν, ἀλλ' αὐθημερὸν ἵετο τίσασθαι τοὺς Κοτριγούρους τῆς ἐς αὐτὸν παροινίας. πῶς δὲ οὐκ ἔμελλεν ῥαδίως τοῖσδε τοῖς ῥήμασι διαταραχθῆναι ψυχὴ βάρβαρος καὶ αὐθάδης καὶ ἀεὶ κερδῶν γλιχομένη; 2 τοιγάρτοι κινήσας τὸν οἰκεῖον στρατὸν πρῶτα μὲν ἐμβάλλει ἀθρόον τοῖς τῶν πολεμίων χωρίοις· καταπλήξας τε τοὺς αὐτοῦ μεμενηκότας τῷ ἀπροσδοκῆτῳ γύναια πολλὰ καὶ παῖδας ἠνδραποδίσατο. ἔπειτα δὲ καὶ τοῖς ἐκ Θράκης ἐπανερχομένοις ἄρτι τὸν Ἰστρον ποταμὸν διαπεραιωθεῖσιν ὑπαντιάζει ἐξαπιναίως· καὶ πολλοὺς ὄσους ἀποκτείνας τὰ τε χρήματα αὐτοῦς τὰ παρὰ βασιλέως καὶ ἅπασαν τὴν λείαν ἀφαιρεῖται. 3 μόλις δὲ οἱ σεσωσμένοι ἐς τὰ σφέτερα ἦθη ἀπονοστήσαντες καὶ κατὰ ταῦτ' οἱ ἄλλοις γενόμενοι ἐς πόλεμον τοῖς ἐναντίοις καθίσταντο· οὕτω τε ἐξ ἐκείνου ἐπὶ πλεῖστον ἐκάτεροι διετέλουν κατ' ἀλλήλων τρεπόμενοι καὶ τὴν δυσμένειαν ἐμπεδοῦντες. 4 νῦν μὲν γὰρ ἐφόδους καὶ λεηλασίας ἐποιοῦντο, νῦν δὲ ἐς ἐμφανῆ μάχην παρετάττοντο, ἕως ἐκατέρωθεν αἱ δυνάμεις διαρρυεῖσαι ἀνάστατοι ἄρδην γεγέννηται, ὡς καὶ αὐτὴν δῆπου τὴν πάτριον ἐπωνυμίαν ἀποβεβληκέναι. 5 ἐς τοῦτο γὰρ συμφορᾶς τάδε τὰ Οὐννικὰ ἔθνη ἐξώκειλεν, ὡς εἶπερ ἄρα τι αὐτῶν καὶ μεμένηκε 197 μέρος, σποράδην ἐτέροις δουλεύειν καὶ ἐς τὸ ἐκείνων ὄνομα μεταβεβληθῆναι. οὕτω δὲ τι αὐτοῦς ἐνεργότατα μετῆλθον αἱ ποιναὶ τῶν προτέρων ἀσεβημάτων. ἀλλ' ἡ μὲν παντελής τοῖνδε τοῖν γενοῖν ἀνατροπὴ καὶ κατάλυσις χρόνῳ ὕστερον ξυνηνέχθη, καὶ μοι εἰρήσεται ἕκαστα προσηκόντως ἀρμοζομένῳ ὡς οἷόν τε τῇ τῶν χρόνων ὁμολογία. 6 τῆς δὲ στάσεως ἔτι ἀκμαζούσης καὶ κατὰ τὸ Βυζάντιον ἀπαγγελλομένης, τότε δὲ ἅπασιν ἀνωμολόγητο καὶ διαδηλοτάτη ἐδείκνυτο ἡ τοῦ βασιλέως προμήθεια καὶ εὐβουλία, ὅτι δὴ τῶν βαρβάρων ὑπὸ σφῶν διαφθειρομένων αὐτὸς ὄπλα μὴ κινῶν πάντως ἐνίκα τῇ γνώμῃ ἐφ' ἐκατέρᾳ ῥοπῇ τοῦ πολέμου καὶ ἀπήλαυε τῆς ἐλπίδος. ἐπειδὴ γὰρ ἐμόχθουν ἐκάστοτε τοῖς οἴκοι δεινοῖς ἐνησχολημένοι, οὐκέτι κατὰ Ῥωμαίων χωρεῖν διανοοῦντο· ἀλλὰ καὶ ὅποι γῆς ἐτύγχανον ὄντες, τοῖς πλείστοις ἠγγόνητο.